

Ν. Α. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ - Μ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ - ΔΘ. ΔΙΑΦΑ - ΔΗΜ. ΖΗΣΗ κ. ἄ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1947

Παραβ. Παιδαγωγική

3000

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Αρ. 45262

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1947

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΔΕΥΞΗ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

8/10

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΚΔΕΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Α΄
ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

*«Τὰ χέρια ἀπ' τ' ἄστρα ἀπλώνοντα;
τὴ θεία μου χάρη δίνω».*

Γ. Δροσίνης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Ο ΑΣΩΤΟΣ ΥΙΟΣ

Εἶπαν ὅτι, ἂν ὅλο τὸ Εὐαγγέλιο εἶχε χαθῇ καὶ εἶχε σωθῇ μόνον ἡ περικοπὴ τῆς Παραβολῆς τοῦ Ἀσώτου, αὐτὴ μόνη θὰ ἦταν ἱκανὴ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι Θεὸς εἶναι αὐτός, ποὺ τὴν συνέθεσε. Δὲ θὰ μποροῦσε ποτὲ ἀνθρώπινο μυαλό νὰ ἐπινοήσῃ ἕνα τέτοιο ἀριστούργημα, ποὺ σὲ λίγες γραμμὲς κρύβει μιὰ ὁλόκληρη ζωὴ.

Ναί, ἕνα δράμα ὁλόκληρο περιλαμβάνεται μέσα σ' αὐτὴ τὴ θεσπεσία παραβολή, ἕνα δράμα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Καὶ μέσα σ' αὐτήν, ὡσὰν Ἥλιος, διακρίνεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο τὸν ἁμαρτωλόν, τὸν ἄνθρωπο, ποὺ πλανήθηκε, γιὰ νὰ τὸν φωτίσῃ νάβρῃ τὸ δρόμο τὸν ἴσιο μόνος του. Τί ψυχολογημένα, τί θεσπέσια, ποὺ εἶναι ὅλα, βαλμένα ἀπὸ τὸ μεγάλο Καλλιτέχνη σ' αὐτὴ τὴν παραβολή! Καὶ ὅλα ἀποτελοῦν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς. Τὸ πατρικὸ σπίτι εὐτυχισμένο κάτω ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ πατέρα, ὁ πειρασμὸς τοῦ ἐνὸς παιδιοῦ, ἡ ἀποπλάνησις, ὁ πόνος τοῦ πατέρα, ἡ δυστυχία τοῦ Ἀσώτου, ἡ ἐπιστροφή, ἡ χαρὰ τοῦ σπιτιοῦ, ὅλα αὐτὰ εἶναι συναισθήματα, πού, ποιὸς λίγο, ποιὸς πολὺ, ὅλοι αἰσθανθήκαμε στὴ ζωὴ. Ἀλλ' ἄς ἀκολουθήσωμε τὸ δράμα, ὅπως ὁ μεγάλος Καλλιτέχνης τὸ συνέθεσε:

Τί ἔλειπε ἀπὸ τὸ ἀνόνητο παιδί, γιὰ νὰ θέλῃ νὰ ζητήσῃ ἄλλοῦ τὴν εὐτυχίαν; Ὅλα τὰ ἀγαθὰ τὰ εἶχε· τὸ εὐλογημένο πατρικὸ του σπίτι καὶ κτήματα καὶ ποίμνια καὶ χρήματα καὶ ὑπηρεσίαι καὶ ἀπ' ὅλα περισσότερο τὴ σκέπην τῆς πατρικῆς ἀγάπης. Ἀλλὰ αὐτὸς ἤθελε ἐλευθερίαν. Τὸ πατρικὸ σπίτι τοῦ φαινόταν σὰ φυλακὴ, ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα σὰν τυραννίαν καὶ

οί ωραίοι οικογενειακοί δεσμοί δυσβάστακτο φορτίο. Νόμιζε, πώς άδिका περνούσαν οί ήμέρες του. «Νά περιμένω έγώ, πότε νά πεθάνη ο πατέρας μου νά γλεντήσω τή ζωή; Τότε θάχω γεράσει. Πάνε τά νιάτα μου τότε! "Όχι, όχι: Θά ζητήσω άπό τόν πατέρα μου τó μερίδιό μου, πού μ' άνήκει, καί τότε θά ζήσω μόνος εύτυχισμένος. Θά ξανασάνω πιά!...».

Τό βασάνισε μερικόν καιρόν μέσ στο μυαλό του καί μιá μέρα τó έκαμε. 'Ο πατέρας του με όλη τή δύναμη τής πατρικής του αγάπης προσπάθησε νά τόν συγκρατήσει άπό τόν κατήφορο, πού είχε πάρει. Μά εκείνος είχε διαφθαρή ψυχικώς καί δέν άκουε τίποτε!

"Όταν κανείς δέν παίρνει άπό συμβουλές καί λόγια, μόνο μιá δυστυχία μεγάλη θά μπορέ νά τόν κάμει νά συνέλθει. "Ετσι σκέφθηκε ο πατέρας καί του έδωσε τó μερίδιό του με πόνο βαθύ, γιατί προέβλεπε τó κατάντημά του. 'Εκείνος πουλάει όλα τά κτήματά του καί τά κειμήλια άκόμη τά οικογενειακά, παίρνει όλα τά λεπτά καί φεύγει μακριά, μακριά, εκεί πού δέ θά μπορούσε νά τόν τυραννή ή ιδέα, ότι μπορούσε νά τόν φθάσει ή φροντίδα του πατέρα του.

'Εκεί «διεσκόρπισε τήν ουσίαν αύτου ζών άσώτως», λέγει τó ιερόν Ευαγγέλιον. Μέσα σ' αύτές τις λίγες γραμμές βλέπει κανείς νά διαφαίνεται όλη ή κραιπάλη καί ή έξαχρείωση καί ή διαφθορά. Καί τó άποτέλεσμα; Μιá μέρα βρέθηκε χωρίς χρήματα, χωρίς ρούχα, χωρίς στέγη, έξω στο δρόμο. "Όπου πήγαινε νά ζητήσει δουλειά, όλοι τόν έδιωχναν. Ποίός θά μπορούσε νά έμπιστευθί ό,τιδήποτε σ' έναν τέτοιον άσωτο;

Κατήντησε νά βόσκει χοίρους σέ μιάν έρημιά καί νά θεωρή τόν έαυτό του εύτυχισμένο, όταν μπορούσε νά χορταίνει άπό τά ξυλοκέρατα, πού έτρωγαν τά άκάθαρτα ζώα, γιατί ούτε άπ' αύτά δέν του επέτρεπαν νά τρώγει. Μιá μέρα, πού ο άφεντικός του τόν είδε νά τρώγει, σά λιμασμένος, τήν τροφή των χοίρων, τόν άποπήρε άγρια: «Δέν τάχω τά ξυλοκέρατα για σένα, χαμένο κορμί, τάχω για τούς χοίρους μου, πού έχουν κάποιαν αξία. Σý είσαι ένα άχρηστο πράγμα...». Καί τόν έσπρωξε τόσο άγρια, πού όπως ήταν σκελετωμένος, κυλίστηκε μέσα στο βρωμερό βούρκο των χοίρων.

Σὰ σηκώθηκε σὲ λίγο καὶ ἔμεινε μόνος του, κάθισε ἐπάνω σὲ μιὰ πέτρα, ἀκούμπησε τὸ κεφάλι του στὰ λασπωμένα χέρια του καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ, σὰ μωρὸ παιδί. Ὡρες ὁλόκληρες βουτήχτηκε στὸ κλάμα ἔτσι, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ καταλάβῃ τὸ γιατί. Ἐπειτα ἔριξε ἓνα βλέμμα στὰ περασμένα του, εἶδε τὸ πατρικὸ του σπίτι, τὴν ὁλόθερμη καὶ ὁλόγλυκιά ἀγάπη τοῦ πατέρα, τὰ πλούσια ἀγαθὰ, τοὺς εὐτυχισμένους ὑπηρέτας του. Ὅλα τὰ εἶδε νὰ περνοῦν, σὰν ἀστραπή, ἀπὸ τὸ μυαλό του. Γιά μιὰ στιγμή νόμισε, πὼς ζοῦσε μέσα ἐκεῖ καὶ ἓνας ἀναστεναγμὸς ἀνακουφίσεως βγήκε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του. Μὰ ἀμέσως συνῆλθε ἀπὸ τὴν ἔκσταση καὶ βρέθηκε πάλι στὴν σκληρὴ πραγματικότητα. Εἶδε τὰ κουρελιασμένα σακιά, πού εἶχε φορέσει γιὰ ροῦχα του, εἶδε τὰ ξυπόλυτα πόδια του, εἶδε τοὺς χοίρους, εἶδε τὸ βόρβορο μὲ τὰ σημεῖα, πού εἶχε πρὸ ὀλίγου κυλιστῇ, αἰσθάνθηκε βαθιά τὰ φαρμακερὰ λόγια τοῦ ἀγροίκου ἀφεντικοῦ του καὶ ἀγρίεψε, ἔσφιξε δυνατὰ τὰ δόντια του καὶ τὴ γροθιά του, ἄρπαξε μιὰ σκληρὴ πέτρα στὸ χέρι, τὴν ἔσφιξε δυνατὰ μέσα στὰ κοκαλιάρικα δάχτυλά του καὶ ἐτοιμάστηκε νὰ δώσῃ μιὰ στὸ κεφάλι του. γιὰ νὰ ξεμπερδέψῃ, μιὰ γιὰ πάντα τὴν ἑλεεινὴ ζωὴ του...

Μὰ ξαφνικὰ κάποια δύναμη τοῦ κράτησε τὸ χέρι καὶ κάποια φωνὴ τοῦ εἶπε μέσα του δυνατὰ: «Μὴ! Μὴν κάνῃς καὶ νένα κακὸ στὸν ἑαυτὸ σου. Σήκω καὶ πήγαινε στὸν πατέρα σου, πέσε στὰ πόδια του καὶ ζήτησέ του ἔλεος καὶ θὰ σοῦ τὸ δώσῃ...». Πόσο γλυκὰ τοῦ φάνηκαν αὐτὰ τὰ λόγια. Τοῦ φάνηκε, πὼς τώρα μόνον ἄρχισε νὰ ξαναζῇ. Θὰ πάω, εἶπε ἀποφασιστικά, θὰ πάω, ναί, στὸν πατέρα μου, θὰ πέσω στὰ πόδια του καὶ θὰ τοῦ πῶ: «Πάτερ ἡμαρτον, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. Τὸ ξέρω, μὲ τὸ βίό μου καὶ τὴν κατάντια μου ἀτίμασα τὸ τίμιο οἰκογενειακό μας ὄνομα καὶ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ τὸ φέρω πλέον. Μὰ γι' αὐτὸ ἐγὼ δὲ θέλω νὰ με θεωρήσῃς πλέον παιδί σου. Ὑπηρέτῃ σου πάρε με...».

Καὶ ἀμέσως σηκώθηκε καὶ πῆρε τὸ δρόμο τὸ μακρινὸ πρὸς τὴν πατρίδα του. Τί γλυκὸς ὁ δρόμος τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐπιστροφῆς! Τοῦ φαινόταν, πὼς περπατοῦσε ἐπάνω ἀπὸ τὴ γῆ. Νάταν γι' αὐτὸν νὰ εἶχε φτερὰ καὶ νὰ πετοῦσε

γρήγορα στο πατρικό του σπίτι, νάπεφτε στα πόδια του πατέρα του και νάλεγε τὸ «ἡμαρτον...».

Ὁ ταλαίπωρος πατέρας. Ἄφ' ὅτου ἔφυγε τὸ παιδί του, μιὰ μέρα ἡσυχία δὲ βρῆκε. Κάθε ἀπόγευμα, βράδυ βράδυ, ὅταν ὁ ἥλιος ἔγερνε πρὸς τὴ δύση, ἔβγαινε ἔξω στὴν αὐλόπορτα καὶ ἔβλεπε τὰ παλικάρια τοῦ χωριοῦ, ποὺ γύριζαν ἀπὸ τὰ κτήματα μὲ τὰ ἄλογά τους τραγουδώντας μὲ χαρὰ καὶ εὐτυχία. Νόμιζε, πὼς θ' ἀκούσῃ καὶ τοῦ γιοῦ του τὸ τραγουδί, πὼς τώρα θὰ τὸν δῇ νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὴ γωνιά τοῦ δρόμου, γιὰ νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ στοργικά. Καί, ὅταν τὰ ἄλλα παιδιά περνοῦσαν, αὐτὸς ἀναστέναζε βαθιὰ καὶ ἄρχιζε ἓνα κλάμα. Δὲν στέγνωσε τὸ μάτι του, ἀφ' ὅτου ἔφυγε τὸ παιδί του. Ὅταν καμιὰ φορὰ ἔβλεπε κανένα ζητιάνο, σηκώνοταν ἀνατριχιασμένος ἀμέσως ὀρθὸς καὶ τὸν δεχόταν μὲ λαχτára. Τοῦ φαινόταν, πὼς τὸ παιδί του γύριζε. Οἱ ὑπηρεταὶ ἔλεγαν μεταξύ τους : «τρελάθηκε ὁ καημένος ὁ γέρος...». Τέτοια λαχτára ἔδειχνε γιὰ τοὺς ζητιάνους.

Ἐνα ἀπόγευμα, μόλις ζύγωνε νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος, βγῆκε ὁ γέρος ἔξω στὴν αὐλόπορτα καὶ κάθισε στὴν πεζούλα, ὅπως συνήθιζε, γιὰ νὰ δῇ τὰ παλικάρια, ποὺ χαρούμενα θὰ γυρίσουν στὸ χωριὸ καὶ εἶδε πρῶτο πρῶτο κάποιο ζητιάνο, ποὺ πρόβαλε ἀπὸ τὴ γωνία τοῦ δρόμου. «᾽Ω, τὸ δυστυχισμένο!», εἶπε ὁ γέρος καὶ τινάχτηκε ὀρθιος, γιὰ νὰ δεχτῇ κι αὐτόν. Ἦταν πετσὶ καὶ κόκαλο ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν κακομοιριά. Ἀντὶ γιὰ ροῦχα ἦταν μὲ κάτι κουρέλια ἀπὸ σακιά τυλιγμένος, ξυπόλυτος, ἄπλυτος, ἀχτένιστος, μὲ τὰ μάτια του βαθουλωμένα μέσα στὶς κόγχες. Σὰ σκιά φαίνεται, ποὺ σὲ κάνει ν' ἀνατριχιάζῃς, ἅμα τὸν βλέπῃς.

Κοιτάζει κατὰματα τὸ γέρο καὶ ποτάμι τρέχουν τὰ δάκρυα ἀπὸ τὰ μάτια του. Ὁ γέρος ξέσπασε κι ἐκεῖνος σὲ κλάματα καί, σὰν κάποια δύναμη νὰ τὸν ἔσυρε, τρέχει πρὸς τὸ ζητιάνο μὲ λαχτára. Ἐκεῖνος πέφτει στὰ πόδια του καὶ φωνάζει μὲ λυγμούς : «Πάτερ ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου...» Ὁ πατέρας τὸν σφίγγει στὴν ἀγκαλιά του καὶ φωνάζει μὲ κλάματα : «παιδί μου... παιδί μου...».

Ἔτρεξαν οἱ ὑπηρεταὶ νὰ ἰδοῦν τί τρέχει καὶ σὰν εἶδαν τὸ γέρο νάχη στὴν ἀγκαλιά του ἓνα κουρελιασμένο ζητιάνο: «Σίγουρα τρελάθηκεν ὁ γέρος», εἶπαν, καὶ ζήτησαν μὲ τρόπο ν' ἀποτραβήξουν τὸ ζητιάνο. Μὰ ὁ γέρος εἶχε τὸ παιδί του ἀγκαλιασμένο καὶ τοὺς εἶπε μὲ αὐστηρὸ τόνο, μὰ καὶ μὲ ὁλόθερμη στοργή: «Βγάλτε ἀπὸ πάνω του τὰ κουρελιασμένα ροῦχα του καὶ φορέστε του ὁλόλαμπρη στολή, δώστε του δακτυλίδι νὰ βάλῃ στὸ σκελετωμένο χέρι του καὶ ὑποδήματα στὰ γυμνά του πόδια καὶ σφάξατε τὸ μόσχο τὸ σιτευτό, νὰ εὐφρανθοῦμε σήμερα, γιατί τὸ παιδί μου αὐτὸ ἦταν νεκρὸ καὶ ἀνεστήθη, ἦταν χαμένο καὶ βρέθηκε».

Καὶ ἔγινε ἀνεκκλάλητη χαρὰ στὸ σπίτι αὐτὸ καὶ ἡ εὐτυχία ἄπλωσε τὰ εὐεργετικά της φτερά καὶ σκέπασε ὅλους. Ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα εἶχε θαυματουργήσει.

Ἐμεῖς ὅλοι, ἂν δὲν κυλισθήκαμε στὸ βόρβορο τοῦ Ἀσώτου υἱοῦ τῆς παραβολῆς, μὰ, ποῖος λίγο, ποῖος πολύ, ὅλοι πικράναμε τὸν ἐπουράνιον μας Πατέρα μὲ τὶς καθημερινὲς μικρὲς ἢ μεγάλες πτώσεις μας. Καὶ ὅταν ἔμεῖς μακριὰ ἀπὸ τὴν εὐλογία του τραβοῦμε τοὺς δρόμους τῆς ἁμαρτίας, Ἐκεῖνος μᾶς παρακολουθεῖ μὲ τὴν οὐράνια στοργή Του καὶ μᾶς βοηθεῖ μὲ τὴ χάρη Του νὰ συναισθανθοῦμε τὴν πτῶση μας καὶ νὰ μετανοήσωμε. Καὶ ὅταν τοῦτο γίνῃ, Αὐτὸς ἀνοίγει τὴν πατρικὴ του ἀγκαλιά καὶ τρέχει νὰ μᾶς προῦπαντήσῃ. ὦ! τί γλυκιὰ εὐτυχία στὸν ἁμαρτωλό, ποῦ θὰ πέσῃ μετανιωμένος στὴν ἀγκαλιά τοῦ Πανάγαθου Πατρός! Ἀμέσως ἀγγελικὰ χέρια πετοῦν τὰ κουρελιασμένα ροῦχα τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας, τὴν καθαρίζουν στὸ λουτρὸ τῆς θείας χάριτος, τὴ στολίζουν μὲ τὴν ὁλόλαμπρη στολή τῆς ἀναμνήσεως, δίδουν στὸ δάκτυλό της τὸ δακτυλίδι τῆς αἰωνίου ἐνώσεως μὲ τὸν Αἰώνιο, τῆς φοροῦν τὰ ὑποδήματα τῆς θείας δυνάμεως, γιὰ νὰ πατῇ πάνω στὰ φῖδια καὶ τοὺς σκορπιούς καὶ ὅλους τοὺς φανεροὺς καὶ ἀφανεῖς ἐχθρούς, χωρὶς νὰμποροῦν πλέον νὰ τὴν βλάψουν καὶ ἐπὶ τέλους ὁ μόσχος ὁ σιτευτός, τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου, τὴν τρέφει καὶ τὴ

ζωογονεῖ, δίνοντάς της ἀνεκκλάλητη χαρὰ καὶ εὐφροσύνη, ὅμοια μὲ τὴν ὁποία ἄλλη δὲ βρίσκεται στὸν κόσμο.

Πόσον ὠραία ἡ Ἐκκλησία ψάλλει τὴν μετάνοια καὶ ἐπιστροφή τοῦ ἁμαρτωλοῦ:

«ὦ! Πόσων ἀγαθῶν ὁ ἄθλιος ἐμαυτὸν ἐστέρησα! ὦ! ποίας βασιλείας ἐξέπεσα ὁ ταλαίπωρος ἐγώ! Τὸν πλοῦτον ἠνάλωσα, ὄνπερ ἔλαβον, τὴν ἐντολὴν παρέβην. Οἴμοι, τάλαινα ψυχὴ! Τῷ πυρὶ τῷ αἰωνίῳ λοιπὸν καταδικάζεσαι. Διὸ πρὸ τοῦ τέλους βόησον Χριστῷ τῷ Θεῷ: Ὡς τὸν Ἀσωτον δέξαίμε υἱὸν ὁ Θεὸς καὶ ἐλέησόν με».

Παντελεήμων Φωστίνης, Μητροπολίτης Καρυστίας

ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΜΕΓΑΛΟΜΑΤΑ

Χωμένη μέσα στὰ παλιὰ βενετσιάνικα μουράγια* τῆς Κέρκυρας, χάμου εἰς τὴ θάλασσα, ἓνα μέτρο ἀποπάν' ἀπ' τὸ νερό, εἰς τὸ βάθος τῆς μικρῆς κρυψώνας τῆς, ἡ Παναγία ἡ Μεγαλομάτα βλέπει πρὸς τ' ἀντικρινὸ νησί. Τέλεια γυναίκα ὡς τὴ μέση, μὲ τὸ θεῖο παιδί τῆς στὴν ἀγκάλη, γραμμμένη ἐπάνω στὸν τοῖχο ποῖος ξέρεي ἀπὸ ποιοῦ εὐσεβὲς χέρι, ποῖον μακρινὸν αἰῶνα, κάθετα ἀποκάτ' ἀπὸ τὸ μικροσκοπικὸ τῆς τὸ βολτάκι*, ἀπὸ μὲς ἀπὸ τὰ μικροσκοπικά τῆς καγκελάκια, ὀλομόναχη καὶ ἡσυχη, ἀσυντρόφευτη καὶ ἔρημη! Ἄλλος κανένας δίπλα καὶ κανένας γύρω τῆς, μέσα στὴν σπηλιτσα τῆς. Μπροστὰ τῆς μόνο τρία καντηλάκια, κρεμασμένα ἀπὸ ψηλὰ, τριγωνικά, ἀκίνητοὺν ἀνέρα, ρίχνουν τὸ γλυκὸ φῶς τους στὸ γλυκὸ τῆς πρόσωπο τῆς νύχτες τοῦ χειμῶνα μὲς στὴ σκοτεινιά, τῆς κρατοῦνε συντροφιά, ἐνῶ ἀπὸξω βράζει τ' ἄγριο πέλαγο. Δεξιά στὸ πλάι καρφωμένο τὸ κουτάκι τῆς, ξύλινο, μικρούλι καὶ τετράγωνο, καρτερεῖ κανένα «ὄβολο»* ἀπὸ κανέναν ἀνέλπιστον πιστὸν σ' αὐτὸν τὸν ἄπιστον καιρόν. Καὶ χάμω ἓνας μπότης* πῆλινος νὰ δέχεται τὸ λάδι, ποῦ τῆς πᾶνε οἱ γυναῖκες τοῦ λαοῦ· γιατί ἡ Παναγίτσα εἶναι ἔρημη, ἡ Παναγίτσα εἶναι ἀπροστάτευτη, δὲν ἔχει σχέση οὔτε μὲ Δεσπότη, οὔτε μ' Ἐκκλησίαν, μονάχα ὁ λαὸς τὴν προστατεύει κι' ὁ λαὸς τὴ συντηρεῖ.

Καὶ οἱ γυναῖκες τῆς πᾶνε τὸ λαδάκι τῆς καὶ οἱ γυναῖκες τῆς πᾶνε τὰ λουλουδάκια τῆς καὶ οἱ γυναῖκες τῆς φέρνουν τὸν παπᾶ, νὰ τοὺς διαβάσῃ κάπου κάπου μιὰ μικρὴ παράκληση, καὶ οἱ ψαράδες, ποὺ περνοῦν μὲ τὰ καϊκία τους, σάν πιάσουν κανένα ψάρι καὶ πορεύονται, ζυγώνουν στὸ μικρὸ τὸ λιμανάκι τῆς, μπαίνουν καὶ τῆς ἀνάφτουν τὸ κεράκι. Κι οἱ ἄρρωστοι, ποὺ πάσχουν κι ἀπελπίζονται κι ἀπὸ γιατροὺς τοῦ κόσμου δὲν προσμένουν γιατρεία, τάζονται στὴ Μεγαλομάτα Παναγιᾶ καὶ ἡ Παναγιᾶ τοὺς θεραπεύει καὶ τῆς πᾶνε τὰ ματάκια τους σὲ φλοῦδα ἀσημένια καὶ τῆς τὰ κρεμοῦν στὸ σπλαχνικὸ τῆς χέρι, τῆς πᾶνε τὰ ποδάρια τους καὶ τῆς τὰ κρεμοῦν ἀσημένια καὶ χρυσά.

Καὶ ὁ Σπύρος, ὁ ἐπιστάτης τοῦ γειτονικοῦ Ἀϊ-Νικόλα, ὡσάν γεῖτονας, ἔρχεται κάθε μέρα, τὴ φροντίζει, τὴ σκουπίζει, τῆς ἀνάφτει τὰ καντήλια τῆς, βράδου καὶ αὐγῇ, τῆς στρώνει εἰς τὰ πόδια τῆς τὴν μπόλια* τῆς, ποὺ ἀκουμποῦν τὰ βάζα μὲ τὰ φιόρα* τῆς, περνώντας τὸ στενὸ τὸ πεζουλάκι τῆς, ὅπου ἐχτίσθη κάτω εἰς τὴ ρίζα στὸ μουράγιο τὸ παχύ, γιὰ νὰ συγκοινωνῇ μὲ τὴ στεριά, ἡ Παναγιῖσα, πατώντας τὰ δύο τρία τὸ πολὺ σκαλιά, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὴν πετρούλα τῆς στὴ θάλασσα μὲ κίνδυνον νὰ πέσῃ, νὰ γλιστρήσῃ στὸ νερό. Κι ἐνῶ ἀπάνωθε περνοδιαβαίνει ὁ κόσμος, ἄμαξες, πεζοί, ἐντόπιοι, ταξιδιωτές, ἡ ζωὴ τῆς πόλεως, κι ἐνῶ μπροστὰ περνοῦν καϊκία καὶ βαπόρια, βάρκες καὶ καράβια, ἡ ζωὴ τῆς θάλασσας, εἴτε ἡ ἡμέρα ἀπλώνει τὸ καθάριο φῶς, εἴτε ἡ νύχτα ρίχνει τὸ βαθὺ σκοτάδι, εἴτε βροντᾷ ἡ μπόρα, εἴτε ἡ γαλήνη ἀνασαίνει, ὀλομόναχη καὶ ἥσυχη, ἀσυντρόφευτη καὶ ἔρημη, ἀπροστάτευτη καὶ ἀόρατη, χαμένη μέσα στὰ παλιὰ βενετσάνικα μουράγια, χάμου στὴ θάλασσα, ἓνα μέτρο ἀποπᾶν' ἀπὸ τὸ νερό, στὸ βάθος τῆς μικρῆς κρυψώνας τῆς, ἀποκάτω ἀπ' τὸ μικρὸ τῆς τὸ βολτάκι, ἀπὸ μέσ' ἀπ' τὰ μικρά τῆς κάγκελα, μὲ τὸ θεῖο παιδί τῆς στὴν ἀγκάλη, ἡ Παναγιᾶ ἡ Μεγαλομάτα κοιτάζει ἀδιάκοπα μὲ τὰ μεγάλα τῆς γλυκὰ μάτια τὸ λευκὸ κύμα...

«Φιλολογικὰ Ἔργα», τόμος Β'

Μιχαὴλ Μητσάκης

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκλήσι
τῆς ᾿Ανοιξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος γέρνοντας στὴ δύση,
μπροστὰ τοῦ ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσει
κι ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπᾶ γλυκιὰ μοσκοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη
--θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ Πίστις.

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιά,
ψηλὰ στὸ νάρθηκα* χτισμένη,
ψάλλει τὸ δόξα ἐν Ὑψίστοις.

«Γαλήνη»

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ

(Μπαλουκλί Κωνσταντινουπόλεως)

Ἄλσος εὐσκιον περιβάλλει τὸ ἐρημικὸν μοναστήριον.
Ἀπαράλλακτα, καθὼς τὸ περιγράφει ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος*.
«Ἀγχίστα δέ πη τῶν Χρυσῶν καλουμένων πυλῶν, δάσος ἐκ
κυπαρίσσω ἀμφιλαφές, λειμῶν τεθελῶς ἄνθει, παράδει-
σος εὐφωρῶν τὰ ὠραῖα· πηγὴ ἀποφητὶ βλύζουσα γαληνὸν
καὶ πότιμον ὕδωρ· ἱεροπρεπὴ ἐπιεικῶς πάντα...». Μέσα εἰς
τὸ ἄλσος αὐτὸ ὑπάρχει τὸ κοιμητήριον τῶν ἐλλήνων, ὅπου
τὰ κρύα μάρμαρα καὶ τὰ πλεον κρύα ἐπιγράμματά των κα-
τανύγουσιν ὅμως τὸν ξένον.

Διὰ μέσου πυκνοφύλλων βαίῶν προχωροῦμεν εἰς τὴν
πλακόστρωτον αὐλήν. Ἐδῶ κελία. Ἐκεῖ ὁ μαρμαρόκτιστος
ὠραῖος ναὸς μὲ τὸν μέγαν ἀσημένιον πολυέλεον. Πρὸ τῆς

εἰσόδου του γύρω γύρω οἱ τάφοι τῶν πατριαρχῶν μαρμάρινοι, ὑπὸ τὴν σιωπηλὴν σκιάν τῶν βαίῶν καὶ κυπαρίσσων.

Ἄπ' ἐκεῖ ἡ κάθοδος εἰς τὸν ὑπόγειον τῆς Παναγίας ναόν, ὅπου τὸ πολυθαύμαστον καὶ θαυματουργὸν Ἀγίασμα. Κατερχόμεθα διὰ μαρμαρίνων κλιμάκων, ἀναγιγνώσκοντες τὰ ἐπὶ τῶν κατέναντι μαρμάρων ἐπιγράμματα.

Ἴδου ὁ ὑπόγειος ναός. Μικρός, μυστηριώδης, σκιερός. Πρὸ τῶν ἀργυρῶν εἰκόνων καίουσιν ἄφθονοι λαμπάδες.

Γεμάτος κόσμον. Καὶ Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι. Πολίτισσαι μὲ τὰ τσεμπέρια των καὶ χανούμισσαι μὲ τὰ σάλια των.

Κατερχόμενος διὰ μαρμαρίνης κλίμακος, φθάνεις εἰς μίαν πύλην, δεξιὰ τῆς ὁποίας εἶναι ζωγραφισμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἀνάπτει ἀκοίμητος κανδήλα· παρέκει δὲ ἀναγιγνώσκονται οἱ ἐξῆς ἱαμβοί* :

«Διψῆς; Κατελθὼν, ξεῖν', ἄδιψος ἔλθ' ἄνω,
θείου δροσισμού ἔμπλεως, θεορρύτου·
ἄλλ' οὐ ἀπελθεῖν ἀγλαῆς πηγῆς θέλων,
εὖξαι ὑπὲρ νῦν καὶ παλαιῶν κτιτόρων».

Διὰ τῆς πύλης αὐτῆς εἰσέρχεται πλέον εἰς τὸ πολυύμνητον Ἀγίασμα τοῦ Μπαλουκλίου.

Εὐωδία λεπτή καὶ δρόσος ὑγρὰ πληροὶ τὸν ναῖσκον. Ἴδου πρὸς δυσμὰς ὄλος ὁ νάρθηξ μεταβεβλημένος εἰς μεγάλην μαρμαρίνην λεκάνην θολοσκέπαστον. Διαυγὲς ὕδωρ ἄφθονον ἐντὸς σχηματίζει τεχνητὸν πάλλευκον λιμνίδιον, ὡς τὰ ἐκ τῶν πιδάκων. Χρυσὴ ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας, ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ, ἐφάπτεται τοῦ κρυεροῦ νάματος. Εἰς δὲ τὸ μαρμάρινον τοῦ λιμνιδίου χεῖλος χάλκινα κύπελλα κατὰ σειράν, δι' ὧν οἱ προσκυνηταί, ἀντλοῦντες ἅγίασμα, πίνουν ἀκορέστως καὶ λούονται εὐλαβῶς χεῖρας καὶ ὄψεις καὶ λαιμούς καὶ κεφαλὰς.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἅγίασμα τοῦ Μπαλουκλίου.

Εἶδες βεβαίως πολλάκις τὴν εἰκόνα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν παριστάνουσαν τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν. Ἡ σκηνὴ αὐτὴ εἶναι ἀντιγεγραμμένη εἰς τὴν εἰκόνα. Σκηνὴ ἱερά, ἐπιβάλλουσα, συγκινοῦσα. Σκηνή, τὴν ὁποίαν σκιάζει, ὡς ἀπὸ θυμιάματος νεφέλη, ἡ πίστις, καὶ πληροὶ εὐωδίας ἡ χάρις τῆς Παναγίας,

μαρτυρουμένη ὡς χαρὰ εἰς τὸν τεθλιμμένον καὶ ὡς ὑγεία εἰς τὸν πάσχοντα.

Ἐδῶ χεὶρ κρατοῦσα τὸ χαλκοῦν ἀντλήμα καὶ τείνουσα πρὸς τὸ νᾶμα. Ἐκεῖ ὄψις νεαρά, δροσιζομένη ἀπὸ τῆς Πηγῆς τὴν θεῖαν δρόσον. Παρέκει γέρων χωλός, πίνων σιωπηλῶς, πίνων εὐλαβῶς. Ἐγγὺς ἐδῶ ὀρθόδοξος διαθρέχει συγκεκινημένος τοὺς ὀφθαλμούς του, οἱ ὅποιοι εἶναι κατακόκκινοι ἀπὸ τὴν νόσον. Καὶ παρὰ τὸ πλευρόν του μωαμεθανὸς νίπτων τὸ ὠχρόν πρόσωπόν του καὶ Ἀρμενία στάζουσα τὴν θαυματουργὸν δρόσον μέσα εἰς τὰ στήθη της. Ἡ μητέρα αὕτη προσπαθεῖ νὰ λούσῃ τὸ παιδάκι της, τὸ ὅποιον θαυμαστῶς οὔτε κραυγάζει, οὔτε κλαίει. Καὶ εἰς ὅλα αὐτὰ οἱ ἱερεῖς μὲ τὰ πετραχήλια, ψιθυρίζοντες εὐχὰς καὶ γράφοντες ὀνόματα.

Ἐὰν ἔλθῃς Παρασκευήν, δυσκόλως θὰ καταβῇς. Ἐὰν ἔλθῃς κατὰ τὴν πανήγυριν — τὴν Παρασκευὴν τῆς Διακαινησίμου — οὔτε θὰ προσεγγίσῃς κὰν εἰς τὴν ἱερὰν περιοχὴν τοῦ Ἀγιάσματος. Πληθυσμὸς ἀμύθητος οἱ προσκυνηταί, μυριάδες μυριάδων.

Ἐπιὸν καὶ ἐλούσῃν. Πόσον εἶναι κρῦον καὶ πόσον εἶναι καθαρὸν τὸ ὕδωρ τὸ ἅγιον! Λάμπει τὸ νερόν καὶ λάμπει τὸ μάρμαρον ὑπὸ τὸν σκοτεινὸν ὑπόγειον θόλον. Φρικίαις ἐλαφρὰ σχηματίζεται εἰς τὴν ὁμάλῃν ἐπιφάνειαν τοῦ Ἀγιάσματος ἐκ τῶν ἀντλούντων καὶ φρικίαις ἄλλῃ ἱερὰ διατρέχει τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ λουομένου καὶ πίνοντος.

᾽Ω μαρμαρένια βρύσις καὶ μαρμαρένιο μου νερό! Πῶς νὰ σὲ χορτάσω, γλυκύτατον νεράκι, τὸ ὅποιον πάραυτα ἐξατμίζει ἢ πίστις!

Ἐπιὸν ἅπαξ, δὶς, τρίς, ἀκορέστως. Ἐλούσῃν, ἐδροσίσῃν δι' ἐν ἑτος, μοῦ φαίνεται, δι' ὅλην μου τὴν ζωὴν. Ἐπλήρωσα καὶ μίαν φιάλην διὰ τὴν μητέρα μου. Ἄς πιῇ καὶ αὐτὴ ἡ καημένη, ὅπου τόσον παρακαλεῖ διὰ τὸν ταξιδιώτην της...

Κι ἐκεῖ, ὅπου ἔκυψα καὶ πάλιν ν' ἀντλήσω, βλέπω, μέσα εἰς τὴν μαρμαρένιαν τοῦ κρύου νεροῦ λάμψιν, τέσσαρας σκιάς νὰ πηδοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ, καθὼς πηδᾷ καὶ φεύγει ἀστραπιαίως ἢ ἀσαφὲς σκιά ταχέως κινουμένου πράγματος ἐν τῷ φωτὶ τῆς

λυχνίας ἐπὶ τοῦ τοίχου. Τώρα αἱ σκιαὶ ἐσχάθησαν ὑπὸ τὸ μάρμαρον ἐκεῖνο εἰς τὴν σκοτίαν τῆς λεκάνης. Ὁ ἱερεὺς ἔρχεται τότε, ἐννοήσας τὴν περιέργειάν μου καὶ ραντίζων σταγόνας ὕδατος βιαίως διὰ τοῦ κυπέλλου, προσπαθεῖ νὰ ἐκβάλῃ τὰς ἀφανεῖς σκιάς εἰς τὸ μέσον πάλιν τῆς λεκάνης. Κρατεῖ κηρίον ἀνημμένον καὶ τὸ πλησιάζει μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῶν ὕδατων. Φωτίζεται αἴφνης ἡ πηγὴ λαμπρῶς. Θαρρεῖς καὶ εἶναι ἡ μαρμαρένια λεκάνη γεμάτη ἀπὸ διαμαντένιο νερό.

Ἀναταράσσεται ἐλαφρῶς ὁ πυθμὴν. Καὶ ἐξέρχονται ἀράδα ἀράδα αἱ τέσσαρες ὁρίστοι καὶ πετακταὶ σκιαί.

Ἄχ! εἶναι τέσσαρα ψαράκια μικρά. ὦ, τὰ καημένα! Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά μαῦρα μαῦρα σὰν τηγανισμένα, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην κόκκινα σὰ μαρμπουνάκια.

— Ὅσον πέντε, μοῦ λέγει τότε ὁ ἱερεὺς. Τὸ ἐν ἀπέθανε πρὸ ἐτῶν. Καὶ εἶναι ἐκεῖ. Καὶ μοῦ ἔδειξε τὴν κατέναντι χρυσὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὴν ἐφαπτομένην τοῦ ὕδατος.

Καὶ εἶδον τότε ἓνα ὁλόχρυσο μικρὸ ψαράκι νὰ κρέμαται ὡς τάξιμον ἀπὸ τῆς χρυσῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας.

— Τὰ δὲ ἄλλα, αὐτά...

Ἦδη τὰ τέσσαρα συμπαθητικὰ ἰχθύδια, τινάσσοντα ἐλαφρὰ τὶς οὐρίτσες των, ἔφερον γύρω τὸν λουτήρα, τὸ ἓνα κατόπιν τοῦ ἄλλου ὡς ἐν παρατάξει, χορεύοντα τὸν κύκλιον* μέσα εἰς τὸ διαυγές τῆς Παναγίας νᾶμα, ἀνερχόμενα μέχρι τῆς ἐπιφανείας καὶ πάλιν βυθιζόμενα εἰς τὸν πυθμένα.

— Εἶναι ὅπως τὰ βλέπεις χρόνια τώρα! μοῦ προσέθεσεν ὁ ἱερεὺς. Οἱ παπποῦδες μας τὰ ἦθραν ἔτσι ἀπὸ τοὺς παπποῦδες των. Οὔτε μεγαλώνουν, οὔτε ἀλλάζουν...

Καὶ ἐπλησιάζεν ἀκόμη περισσότερον εἰς τὸ ὕδωρ ὁ ἱερεὺς τὸ κηρίον. Τὰ ἰχθύδια, ἐκπλησσόμενα ἀπὸ τὴν ἐπὶ τοῦ νάματος ζωγραφουμένην σκιάν τῆς γενειάδος τοῦ ἱερέως, ἔφερον γύρω τινάσσοντα τὶς οὐρίτσες των καὶ παίζοντα τὰ μικρὰ περὺγιά των.

— Ἄχ τὰ καημένα! Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά εἶναι μαῦρα μαῦρα σὰν τηγανισμένα, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη κόκκινα σὰν μαρμπουνάκια...

“Ω! τίς ἀγνοεῖ τὴν ὠραίαν βυζαντινὴν παράδοσιν;

—Θέλουν νὰ ποῦν, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, ὅτι τὴν νύκτα, ποὺ θέλα πάρουν οἱ Τοῦρκοι τὴν Πόλιν, μιὰ καλόγρια ἐτηγά-
νιζε ψάρια στὸ τηγάνι.

«Πάψε, γριά, τὸ μαγειρειό», ἐφώναξε ἔξαφνα μιὰ φωνὴ ἀπὸ πάνω της «κι ἡ Πόλη θὰ τουρκέψη!»

«Χριστὸς καὶ Παναγία!» ἀπήντησεν ἡ καλόγρια. Καὶ ἐξηκολούθει ἡσυχος τὸ μαγειρειό της. «Πάψε, γριά, τὸ μαγειρειό κι ἡ Πόλη θὰ τουρκέψη!» φωνάζει πάλιν ἀπὸ πάνω της ἡ μυστηριώδης φωνή. Ἄλλ’ ἡ καλόγρια, πιστεύουσα εἰς τὴν ἀκατανίκητον δύναμιν τῆς Πόλεως, δὲν ἔδιδεν ἀκρόασιν εἰς τὴν φωνὴν ἐκείνην, μόνον ἐξηκολούθει τὸ τηγάνισμα... Τ ς ς ς... ἐταισιρίζαν τὰ ψαράκια, τηγανιζόμενα μέσα εἰς τὸ τηγάνι. Καὶ ἡ καλόγρια τὸ ἐγύριζεν ἀπ’ ἐδῶ τὸ τηγάνι πρὸς τὴ φλόγα, τὸ ἐγύριζεν ἀπ’ ἐκεῖ μὲ προσοχὴν καὶ ἡτοιμάζετο πλέον νὰ τὰ γυρίσῃ τὰ ψαράκια ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Ἡ φλόξ ἔλαμπεν εἰς τὸ ἡσυχον λευκὸν πρόσωπόν της, πρόσωπον ἁγίας. Κι ἐκεῖ ποὺ ἔλαθε τὸ πηροῦνι νὰ τὰ γυρίσῃ τὰ ψαράκια, ἕνα ἕνα μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ρίψῃ καὶ ἄλλο λάδι, ἀκούεται πάλιν τρίτην φορὰν τώρα:

—«Πάψε, γριά, τὸ μαγειρειό, κι ἡ Πόλη θὰ τουρκέψη!»

Αὐτὴν τὴν φορὰν ἡ φωνὴ ἦτο ἀπαισία. Ἡ καλόγρια ἐταράχθη, τὸ γαλήνιον πρόσωπόν της ἐσκυθρώπασεν. Εἰς τὸ λευκὸν μέτωπόν της ἐσχηματίσθησαν ζαρώματα πόνου καὶ τρόμου. Ἀλλὰ πάλιν περιέστειλεν ἑαυτήν. Ἐκαμε τὸν σταυρόν της ἐμεδίασε καὶ ἀπήντησε πρὸς τὴν ἄγνωστον φωνήν:

—Σὰ ζωντανέσουν τὰ ψάρια καὶ πηδήσουν ἀπὸ τὸ τηγάνι, τότε θὰ πάρουν καὶ οἱ Τοῦρκοι τὴν Πόλην...

«Καλόγρια τηγάνιζε ψαράκια στὸ τηγάνι καὶ μιὰ φωνή, ψηλὴ φωνή, ἐπάνωθ’ ἐκείνης λέγει:

—Πάψε, γριά, τὸ μαγειρειό, κι ἡ Πόλη θὰ τουρκέψη.

—Ὅταν τὰ ψάρια πεταχτοῦν, τὰ ψάρια ζωντανέσουν, τότε κι ὁ Τοῦρκος θὰ νὰ μῇ κι ἡ Πόλη θὰ τουρκέψη...

Τὰ ψάρια ζωντανέψανε, τὰ ψάρια πεταχτήκαν, κι ὁ Ἀμιράς* εἰσέβηκε στὴν Πόλη καθαλάρης!»

Τὰ ψάρια — ὦ τοῦ θαύματος! — ἐπήδησαν ἑξαφνα ζωντανὰ καὶ ἔπεσαν ἀπὸ τὸ τηγάνι μέσα εἰς τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος, ὅπου ἐκεῖ πλησίον ὑπῆρχε...

Πόσον τρυφερὰ ἡ εὐμορφη παράδοσις τοῦ Γένους μας καὶ πόσον τρυφερώτατα τὴν διέσωσε τὸ δημοτικὸν ἄσμα!

Ἐκάθισα ὥρας ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου χεῖλους τῆς δροσερᾶς πηγῆς τοῦ Ἀγιάσματος. Οἱ προσκυνηταὶ ὅλον ἐν προσήρχοντο, ἔπινον πλησίον μου, ἐλούοντο καὶ ἡγιαζόντο· καὶ τὰ ράσσοντες τὸ ὕδωρ, προσεπάθουν νὰ ἀφυπνίσωσι τὰ ὑπὸ τὰς ρωγμὰς τῶν μαρμάρων καὶ τὰ σκότη τοῦ θόλου ἐφησυχάζοντα ἰχθύδια, τὰ ὅποια τότε τὸ ἓνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἐλαφρῶς τινάσσοντα τὶς οὐρίτσες των, ἤρχιζον τοὺς περὶ τὸν λουτήρα κύκλους των, μαῦρα μαῦρα ὡς τηγανισμένα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος.

Κι ἐγὼ τὰ ἔβλεπα σιωπηλός, καθήμενος ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου τῆς λεκάνης χεῖλους, μέσα εἰς τὴν εὐωδίαν τοῦ καιομένου θυμιάματος καὶ τὴν ὑπόγειον ὑγρὰν δρόσον, ἐνῶ μ' ἐφαίνετο, πῶς ἤκουα μακρινὴν φωνίτσαν, σιγὰ σιγὰ ψιθυρίζουσαν εἰς τὰ ὦτα μου:

«Καλόγρια τηγάνιζε ψαράκια στὸ τηγάνι
καὶ μιὰ φωνή, ψιλὴ φωνή, ἀπάνωθ' ἐκ τῆς λέγει...»

«Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα», Τόμος Β'

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

25 Μαρτίου 1912

Ἀγαπητέ μου,

Χριστὸς Ἀνέστη! Σοῦ γράφω ἀνήμερα τὴ Λαμπρὴ καὶ σοῦ στέλνω τὸν ἀδελφικὸ ἄσπασμό, σὰν τέλειος Χριστιανός. Ἐδῶ πέρα, στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, βρισκόμαστε πολὺ κοντὰ στὸ Θεό! Ἐδῶ ἐπάνω τὸν βλέπομε τὸ Θεὸ μὲ τὰ μάτια μας, ὅπως τὸν εἶδε ὁ Μωϋσῆς στὴν κορυφὴ τοῦ Σινᾶ.

Μιὰ ἐβδομάδα τώρα, νηστεύοντας κι ἀγρυπνώντας, τὸν

μοιρολογήσαμε, λατρέψαμε τὰ πάθη του, τὸν κατεθάσαμε
 μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια ἀπὸ τὸ Σταυρό, τὸν τυλίξαμε σὲ
 καθαρὰ σεντόνια μὲ ψυχὲς μυροφόρων, καὶ χθὲς μεσάνυχτα
 τὸν ἀναστήσαμε!

Ν' ἄκουες, τὶ γλυκὰ ποὺ χτυποῦσε ἡ καμπάνα τοῦ 'Αἱ-Λιᾶ,
 ἀνάμεσα στὰ κλαριά τῆς ψηλῆς βελανιδιάς, τοῦ θεόκτιστου
 καμπαναριοῦ, ποὺ κανέννας τεχνίτης δὲν τ' ὄνειρεύθηκε τόσο
 ἐπιβλητικὸ καὶ θεόπρεπο! Σὰ νὰ κατοικοῦσε ἀνθρώπινη ψυ-
 χούλα μέσα στὸ γέρικο χαλκὸ τῆς παμπάλαιης καμπάνας,
 μιὰ ἑβδομάδα τώρα ἔκλαιγε παραπονετικὰ καὶ μοιρολο-
 γοῦσε μέσα στὰ κλαδιὰ τὰ πάθη τοῦ Νυμφίου.

Καὶ σὰ ν' ἀναγάλλιασε ἀπὸ χθὲς κι αὐτὴ καὶ σὰ νὰ
 πλημμύρισαν τὰ στήθη της ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς 'Αναστάσεως,
 ἔστησ' ἕναν τρελὸ χορό, ψηλὰ μέσα στὴν πρασινάδα καὶ γέ-
 μισε τὸν ἄέρα μ' ἕνα χαρούμενο ἀγγελικὸ τραγούδι...

Χριστὸς 'Ανέστη.

Χθὲς τὴ νύχτα, ξημερώματα, σὰν ἀπόλυσε ἡ 'Εκκλησία
 καὶ σὰ φιληθήκαμε ὅλοι τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης καὶ ξεκινή-
 σαμε μὲ τὶς ἀναμμένες λαμπάδες νὰ γυρίσωμε στὸ καλύδι
 μας, εἶχε ἀρχίσει νὰ ροδίζει ἡ Αὐγή. Ὁ οὐρανὸς μὲ διαμαν-
 τένια κορώνια τοῦ τὸν Αὐγερινό, μᾶς χαμογελοῦσε ἀπὸ ψηλὰ
 μ' ἕνα ξεχωριστὸ χαμόγελο, ποὺ δὲν τὸ ξαναεἶδα στὴ ζωὴ μου.

Κάτι μᾶς ἔλεγε, πὼς μεγάλη γιορτὴ ἦταν κι ἐκεῖ ἐπάνω
 κι ἄγγελοι ἀσπροφορεμένοι μπροστὰ στὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ,
 τινάζοντας θριαμβευτικὰ τὰ φτερά τους, τραγουδοῦσαν τὸ
 «Χριστὸς 'Ανέστη...»

Χριστὸς 'Ανέστη! λοιπόν. Δέξου ἀπὸ μακριὰ τὸ γλυκὲ
 φιλὶ τῆς ἀγάπης, τὸ φωτεινὸ φιλὶ τῆς 'Αναστάσεως.

Ὁ δικός σου

Ἄσοφος

Παῦλος Νιρβάνας

«Εκλεκταὶ Σελίδες»

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Νύχτα τοῦ Πάσχα. Σφαλιστοὶ στὴ φυλακὴ,
στοῖ ἴδιο κελὶ κι οἱ δυὸ ἀπὸ δίκαιη κρίση.
Φονιᾶς ὁ ἓνας, τὸν ἄλλον εἶχε ἀδικήσει
τοῦ νόμου ἢ πλάνη· ἄθῶο τὸν ἔριξαν ἐκεῖ.

Χριστὸς Ἄνέστη! ἀκούεται ξάφνου ἡ ψαλτικὴ
κι ὀλόχαρη καμπάνα ἀπ' τὸ ξωκλήσι.
Καὶ τοῦ φονιᾶ τὸ μάτι ἔχει δακρύσει,
γελᾷ τοῦ ἄθῶου ἡ ὄψη ἐκστατικὴ.

Καὶ τότε — στὸ κελὶ περιχυμένο
μὲ φῶς μύριων λαμπάδων εἶδαν τὸ Χριστό...
«Ἦρθα γιὰ σέ!» εἶπε στὸ μετανιωμένο.

Καὶ μ' ἓνα κίνημα τῆς τρυπημένης
παλάμης, εἶπε στὸν ἄθῶο γονατιστό:
«Ἀθῶος ἐσύ, μπορεῖς νὰ με προσμένης».

«Κλειστὰ Βλέφαρα»

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομνηοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἄργοφυσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἄερι,
ποὺ λὲς καὶ λέει μὲς στῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα:
γλυκιὰ ἢ ζωὴ κι ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς Ἀνέστη! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
 ὅλοι, μικροί, μεγάλοι, ἐτοιμασθῆτε·
 μέσα στὲς ἐκκλησίες τὲς δαφνοφόρες
 μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχῆτε·
 ἀνοίξετε ἀγκαλιᾶς εἰρηνοφόρες
 ὀμπροστὰ τοὺς Ἀγίους καὶ φιληθῆτε·
 φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
 πέστε «Χριστὸς Ἀνέστη» ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι
 καὶ βρέφη ὥραϊα στὴν ἀγκαλιά οἱ μανάδες·
 γλυκόφωνα, κοιτώντας τὲς ζωγραφι-
 σμένες εἰκόνες ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες·
 λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
 ἀπὸ τὸ φῶς, ποὺ χύνουνε οἱ λαμπάδες,
 κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἁγιοκέρι,
 ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

«Ἔργα»

Διονύσιος Σολωμὸς

Β'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ
ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΝ

«Νικοῦσαι ; καὶ τοὺς κόσμους ἐλευθέρωνες !
Μιλοῦσαι ; καὶ τοὺς ἄγριους τοὺς ἡμέρωνες !
Ἑτραγουδοῦσαι ; μάγευες καὶ τὶς Σειρήνες !
Φιλοσοφοῦσαι ; καὶ τὸ νοῦ στοὺς οὐρανούς ἐφτέρωνες !»

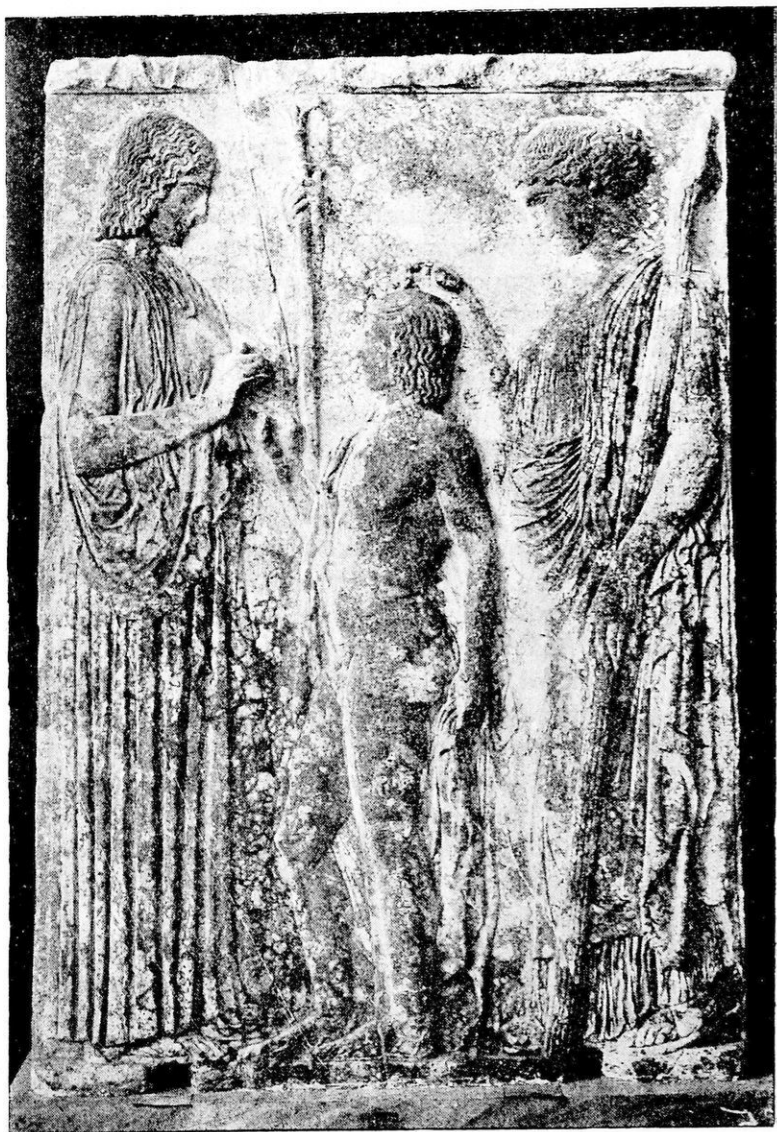
Γ. Στρατήγης

ΤΟ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

Τὸ ἀνάγλυφον τῆς Ἑλευσίνος, τὸ ὁποῖον ἐποιήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς ἀκόμη τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους, εἶναι ἀναμφιβόλως ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἔργα τῆς ἑλληνικῆς πλαστικῆς, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο ἔχει ὕψος 2,20 μ. καὶ πλάτος 1,52 μ., εὐρέθη εἰς τὴν Ἑλευσίνα καὶ ἦτο ἀναθηματικόν, θέμα δὲ ἔχει τὸν γνωστὸν ἐλευσινιακὸν μῦθον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Δήμητρα ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου διὰ τοῦ Τριπτολέμου· ἡ μεγάλη θεὰ — ἀριστερὰ — δίδει εἰς αὐτὸν τοὺς στάχεις, οἱ ὅποιοι ἐδηλώνοντο ἄλλοτε μὲ χρῶμα· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ κόρη τῆς Περσεφὸν ἔθετεν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Τριπτολέμου μετάλλινον στέφανον, σύμβολον τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς του.

Ἡ Δήμητρα στηρίζει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα εἰς σκῆπτρον, ἔχει τὴν κόμην βραχεῖαν καὶ φορεῖ τὸν χονδρὸν μάλλινον χιτῶνα, τοῦ ὁποίου αἱ πτυχαὶ καταβαίνουν εὐθείαι, ὡς ραβδώσεις, καὶ καταλήγουν ἀποτόμως. Ἡ Κόρη κρατεῖ δῶδα, φέρει τὴν κόμην μακρὰν καὶ ἀναδεμένην εἰς κομψὸν σχῆμα, τὴν ἐνδυμασίαν τῆς δ' ἀποτελοῦν μαλακὸς ἰωνικὸς χιτῶν, ὁ ὁποῖος σχηματίζει γραφικώτερας καὶ ποικιλωτέρας πτυχάς, καὶ ἱμάτιον ἀπὸ παχύτερον ὕφασμα· προσέτι τὸ κράσπεδον τοῦ χιτῶνος δὲν κόπτεται ἀποτόμως, ἀλλ' ἐγγίζει τὸ ἔδαφος μὲ ἀπόθεσιν*.

Ἐξ αἰτίας τῶν διαφορῶν τούτων, αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται καὶ εἰς τὰ πρόσωπα — ἡ Δήμητρα ἔχει ἀρχαϊκώτερον ὕψος — εἴκασαν, ὅτι ὁ ἄγνωστος πλάστης τοῦ ἀναγλύφου εἵχεν ὑπ' ἑξῆς του δύο ἀγάλματα τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης, ὅχι ἐντελῶς σύγχρονα. Ἄλλοι ἀπέδωσαν αὐτὸ εἰς τὸν ἴδιον τὸν Φειδίαν. Πραγματικῶς δ' ὑπάρχει τόση ἱερότης εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὰς στάσεις τῶν δύο θεαινῶν, αἱ ὁποῖαι φαίνονται ὡς νὰ τελοῦν τὸ ἀγιώτατον μυστήριον καὶ τόση θρησκευ-

Ἀνάγλυφον τῆς Ἐλευσίνος

(5ος αἰὼν π. Χ.)

τική πίστις ἐκφράζεται εἰς τὴν ἀγνήν, σχεδὸν παιδικὴν μορφήν τοῦ Τριπτολέμου, ὥστε τὸ ἔργον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀνάξιον μεγάλου καλλιτέχνου.

Ἀκριβῶς ὁμῶς διὰ τοῦτο εἶναι περισσότερον ἀξιωσιμείων τὸ γεγονός, ὅτι οὗτος δὲν προσέκρουσεν εἰς τὰς διαφοράς τῆς τεχνοτροπίας μεταξὺ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Περσεφόνης, ἀλλὰ προφανῶς ἐθεώρησεν αὐτὰς καταλλήλους, διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν μητέρα ὡς ἀρχαιοπρεπεστέραν καὶ μᾶλλον ἀπέριτον, τὴν δὲ θυγατέρα ὡς κομψοτέραν καὶ μᾶλλον νεωτερικὴν. Τὸ εἶδος δηλαδὴ τοῦ ἱματισμοῦ ἐχρησιμοποίησεν ὁ καλλιτέχνης πρὸς ἑκφρασιν τοῦ ἥθους τῶν μορφῶν.

«*Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης*»

Χρῖστος Τσουντας

Η ΝΙΚΗ

Ἐδῶ στὸ ἐλληνικὸ τὸ χῶμα,
τὸ στοιχωμένον κι ἱερό,
ποὺ τὸ ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
κι ἅπ' τὸν ἀρχαῖον τὸν καιρό·

στὸ χῶμα τοῦτο πάντα ἀνθοῦνε
κι ἔχουν ἀθάνατη ζωὴ
καὶ μᾶς θαμπώνουν, μᾶς μεθοῦνε
νεραίδες, ἥρωες, Θεοί!

Εἶδα τὴ Νίκη τὴ μεγάλη,
τὴ Νίκη τὴν παντοτινὴ!
Τὴν εἶδα ὁμπρὸς μου νὰ προβάλῃ
μὲ φορεσιὰ ὀλοφωτεινὴ.

Ἀσύγκριτη σὰν τὴν ιδέα,
σὰν ὄνειρο λαχταριστὴ,
εἶδα τὴ Νίκη τὴν ἀρχαία,
τὴ Νίκη τὴν κυματιστὴ!

Τὴν εἶδα νὰ περνᾶ μπροστά μου
 μὲ φορεσιὰ ὀλοφωτεινὴ
 καὶ λύγισα στὴ γῇ ἐκεῖ χάμου
 κι ἔκραξα μὲ τρανὴ φωνή.

Γονατιστὸς μὲ θαμπωμένα
 μάτια, μὲ λαύρα περισσὴ:
 — Χαῖρε, θεά, χαῖρε παρθένα,
 ὦ Νίκη, ὦ Νίκη, ὦ Νίκη, ἐσύ!

Ἐσύ, ποὺ δείχνεις, πὼς ἀνθοῦνε
 ἐδῶ μ' ἀθάνατη ζωή,
 πὼς μᾶς ἐμπνέουν καὶ μᾶς μεθοῦνε,
 νεράιδες, ἥρωες, Θεοί!

«Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου»

Κωστῆς Παλαμᾶς

Ο ΔΕΞΙΛΕΩΣ

[Τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Δεξίλεω, ἐκ τῶν εὐρημάτων τοῦ Κεραμικοῦ τῶν Ἀθηνῶν παριστάνει Ἀθηναῖον ἱππεᾶ ὀρμῶντα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀνατρέποντα ὀπλιτὴν Σπαρτιάτην, τὸν ὁποῖον ἐτοιμάζεται νὰ κτυπήσῃ μὲ τὴν λόγχην. Πρόκειται περὶ μιᾶς ἐφόδου εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κορίνθου κατὰ τὸν λεγόμενον Κορινθιακὸν πόλεμον (394 π.Χ.). Τὴν σφοδρὰν ὀρμητικότητα τοῦ Δεξίλεω μαρτυρεῖ ἡ χλαμὺς, ἡ ὁποία ἀνεμίζε-ται εἰς ὥραιας πτυχάς. Ὁ νικητὴς Δεξίλεως κατὰ τὴν ἐφοδὸν ταύτην ἢ ὀλίγον βραδύτερον ἐφονεύθη. Πρὸς τιμὴν δὲ αὐτοῦ ὑψώθη ἡ φέρουσα τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο στήλη, εἰς τὴν βάσιν τῆς ὁποίας ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή.

ΔΕΞΙΛΕΩΣ ΛΥΣΑΝΙΟ ΘΩΡΙΚΙΟΣ
 ΕΓΕΝΕΤΟ ΕΠΙ ΤΕΙΣΑΝΔΡΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ
 ΑΠΕΘΑΝΕΝ ΕΠΙ ΕΥΒΟΛΙΔΟΥ
 ΕΝ ΚΟΡΙΝΘΩ, ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΙΠΠΕΩΝ

Ὁ Τείσανδρος ἦτο ἄρχων τὸ 414, ὁ δὲ Εὐβολίδης τὸ 394. Ἐπομένως ὁ Δεξίλεως ἔπεσε μόλις εἰκοσαέτης.

Ἐκ τοῦ ἀναγλύφου τούτου ὁ ποιητὴς Κωστῆς Παλαμᾶς ἐνεπνεύσθη πρὸ κατωτέρω ποιήμα[ς].

Κι ἀπὸ τὸ πρῶτο μάρμαρο κι ἀπὸ τὸ πρῶτο μνημα
 ἀκούω φωνή, ποὺ χύνεται, κι ἀκούω φωνή, ποὺ λέει:

—Ἐμὲ μὲ λὲν Δεξιίλεων. Ἐγὼ εἶμαι τῆς Ἀθήνας
 τὸ λατρεμένο τὸ παιδί, τὸ ἀγένειο παλικάρι.
 Μ' ἀνάνθεψαν τὰ βροντερὰ τραγούδια τοῦ Τυρταίου
 καὶ τάραξαν τὸν ὕπνο μου τὰ ὄνειρα τοῦ Αἰσχύλου.
 Ἐξω στὸ δρόμο, στὴ δουλειά, στοῦ κάμπου τὸν ἀέρα
 μούθρεψε ὁ ἥλιος τὸ κορμὶ καὶ τ' ἀνοιξε σὰν ἄνθος
 καὶ στὸ Γυμνάσιον ὁ Θεός, ὅπου βοηθᾷ τὰ νιάτα,
 μοῦ τόπλασεν ἁρμονικά, σφιχτό, χυτὸ καὶ ὠραῖο.
 Κι ἐγὼ καθάλα, φτερωτός, μέσα στοὺς πρώτους πρῶτος
 συντρώφευσα τὸ ἱερὸ τῆς Ἀθηνᾶς καράβι
 κι ἔλεγα! «Βάλε μου, θεά, τρανὴ καρδιὰ στὰ στήθη,
 δῶσε φτερὰ στὰ πόδια μου καὶ δύναμη στὰ χέρια,
 νὰ πάω καὶ ἐγὼ ν' ἀγωνιστῶ καὶ νικητὴς νὰ λάμψω
 στὸ πῆδημα, στὸ πάλεμα, στὸ δρόμο, στὸ λιθάρι.»
 Γιατὶ δὲν εἶναι πιὸ ἀκριβὴ τιμὴ στὸ παλικάρι
 παρὰ καρδιὰ ἀπὸ σίδερο σὲ φτερωμένο σῶμα.
 Κι ἐγὼ, ὄνειρεύτηκα κι ἐγὼ τῆς δόξας τῇ λαχτάρα.
 Ἀρχοντας, εἶπα, νὰ ὑψωθῶ καὶ στρατηγὸς νὰ γίνω,
 στὸ θέατρον ἄξιος ποιητῆς τὰ πλήθη νὰ μαγεύω.
 Κι ἐγὼ μιὰ μέρα ν' ἀκουστῶ βροντόφωνα στὴν Πνύκα*,
 ἀστροπελέκι στοὺς κακοὺς. Καὶ μὲ τοὺς φιλοσόφους,
 ἐκεῖ ποὺ τρέχει ὁ Ἰλισσὸς γλυκὰ κι ὅπου ξαπλώνει
 δροσάτον ἵσκιο ὁ πλάτανος κι ἐγὼ νὰ ξεδιαλύνω
 τὰ μυστικὰ τῆς πλάσεως καὶ τῆς ψυχῆς τὰ σκότη.
 Ἄλλ' ἓνας ἀγαθὸς θεός, ὅπου ποτὲ τὰ μάτια
 δὲ σήκωσε ἀπὸ πάνω μου καὶ πάντα μὲ φυλάγει,
 αὐτὸς διόρισε γιὰ μὲ μιὰ δόξα πιὸ μεγάλη:
 Γιὰ τὴν πατρίδα ν' ἀξιωθῶ, νὰ πάω νὰ πολεμήσω!

Καὶ νά, σαλπίζει ἡ σάλπιγγα πολέμιστήριον ἦχο,
 κι ἡ Ἀθήνα μὲ τὰ ὄνειρα τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ἀθήνα
 ξυπνάει γοργά, ἀντρειεύεται, καθὼς ἡ Ἀθηνᾶ της,
 γαλήνια κόρη καὶ μαζί πρόμαχος θεριεμένη.
 Ἡ Σπάρτη ἡ ἀνυπόταχτη μᾶς φοβερίζει, ἡ Σπάρτη!
 Θυμήθηκα τὸν ὄρκο μου κι ἁρματωμένος τρέχω,
 σὲ κυματόπλαστο ἄλογο θεσσαλικόν, ὁπόχει

χαρά στὸν πόλεμο καὶ σκάφτει, αὐτιάζεται, δὲ στέκει.
 Στὸ χέρι μου ἀνυπόμονο κουνιέται τὸ κοντάρι.
 Θαρρῶ, πὼς μέσα μου ἡ καρδιά βροντοχτυπάει τοῦ Κόδρου,
 θαρρῶ, εἶναι σὰν τοῦ Αἴαντος ψηλὸ τ' ἀνάστημά μου,
 θαρρῶ, τὸ δρόμο ἕνας θεὸς μοῦ δείχνει καὶ κανένας,
 ναι, καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ κόψη τὴν ὁρμή μου!

Μὲ τὸν ἐχθρὸν ἐσμίξαμε στὸν κάμπο τῆς Κορίνθου.
 Ἡλιοκαμένος καὶ τραχὺς κι ἀκράτητος Σπαρτιάτης,
 βοριάς χυμᾷ ἐπάνω μου πελώριος Σπαρτιάτης.
 Τὰ χρόνια μου τὰ εἴκοσι πυρώνονται καὶ βράζουν.
 Τῆς Σπάρτης ἄνδρας εἶσ' ἐσύ, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας.
 Βοηθᾶτε μ' ἴσκιοι πατρικοὶ τῶν Μαραθωνομάχων!
 Σφιχτὰ κρατῶ μὲ τὸ ζερβὶ τὸ χαλινάρι, χύνω
 σὰ φλόγα τ' ἄλογο, πετῶ, σκύβω, γοργὰ τινάζω
 τ' ὀλόμαυρο κοντάρι μου, κατὰστηθα τὸν βρίσκω.
 Στὰ πόδια ἐμπρὸς τ' ἀλόγου μου κατρακυλάει καὶ πέφτει.
 Πέφτει κι ἐκεῖ πού τὸν πατῶ κρυφὰ τὸν καμαρώνω,
 χωρὶς νὰ χάση τὴν ὁρμή, χωρὶς μιλιὰ νὰ βγάλη,
 πέφτει καὶ χάνεται καὶ σθεῖ καὶ φοβερίζει ἀκόμα.

Ἐμὲ μὲ λὲν Δεξιλεω, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας,
 πολέμησα καὶ νίκησα κι ἐγὼ γιὰ τὴν πατρίδα.
 Σὲ λίγο ὁ θάνατος ὁρμάει κι ἀλύπητα καὶ μένα
 μὲ παίρνει ἀπὸ τὴ γῆν αὐτή, μὲ φέρνει σ' ἄλλον κόσμο.
 Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα*, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἄδη.
 Μακαρισμένο, ἀθάνατο, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα
 στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης.
 Ὁ χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἡ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμοι
 καὶ πέφτουν καὶ μαραίνονται σὰ φθινοπώρου φύλλα.
 Κι ἐγὼ ἐδῶ ἀσάλευτος κι ἀμάραντος προβάλλω
 καὶ τῆς πατρίδος τὸν ἐχθρὸ στὰ πόδια μου τὸν ἔχω.
 ὦ χάρη, ὦ νίκη τῆς ζωῆς, ἀνήκουστη εὐτυχία
 Στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης.

«Ὁ Ὕμνος τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου»

Κωστής Παλαμάς

Γ'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

*«Πάλι μὲ χρόνια, μὲ καιρούς,
πάλι δικὰς Σας θάναται»*

Δημοσικόν

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ἀξιοσημείωτοι εἶναι οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὁποίους ὁ Ἡράκλειος κατέβαλεν, ἵνα ἐπιρρώσῃ ἠθικῶς τὸν λαὸν καὶ τὸν στρατὸν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, αἰσθήματος οὐχὶ ἀπλῶς θεωρητικοῦ καὶ ἀδρανοῦς, οἷον δυστυχῶς ἐπεκράτει τότε ἐν τῇ ἀνατολῇ, ἀλλὰ πρακτικοῦ καὶ ἐνεργοῦ, οἷον μόνον ἡδύνατο νὰ σώσῃ τὸν χριστιανικὸν κόσμον ἀπὸ τῶν ποικίλων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν κινδύνων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἡπειλεῖτο.

Τῶνόντι οὐδέποτε ἔθνος ἠὺδαιμόνησε καὶ ἐμεγαλουργήσεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἄνευ ἰσχυρῶν ἠθικῶν ἐλατηρίων· ἐν δὲ τῶν ἐλατηρίων τούτων, καὶ τὸ ἰσχυρότατον πάντων, εἶναι ἡ θρησκεία. “Οἱ οἱ ἄλλοι ἠθικοὶ τῶν ἔθνων μοχλοί, φιλοπατρία, φιλοτιμία, φιλοδοξία, παιδεία, ἰσονομία, καὶ εἴτις ἄλλος, ἠνωμένοι ὁμοῦ, δὲν δύνανται νὰ ἀναπληρώσωσι τὴν ἔλλειψιν τῆς θρησκείας, ἐνῶ ἡ ἱστορία ἀναφέρει ἔθνη διὰ μόνης τῆς θρησκείας ὑπάρξαντα καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἑλληνισμόν.

Ὅσάκις ἡ βασιλεία κατάρθωνε νὰ μετοχετεύσῃ τὸν θρησκευτικὸν χυμὸν ἐντὸς τῶν σπλάγχχνων τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, τὸ κράτος παραδόξως ἐπερρώννυτο, ὅπως ἰδίως συνέβη ἐπὶ Ἡρακλείου. Τούτων δὲ τῶν ἀγώνων τῆς βασιλείας ἡμῶν ἡ μελέτη εἶναι χρησιμωτάτη, καθὼ δυναμένη νὰ φέρῃ εἰς διδάγματα πρακτικά. Ναι μὲν ἡ θρησκεία δὲν ἀποτελεῖ σήμερον τὸ μόνον ἠθικὸν τοῦ ἔθνους ἐλατήριον. Ὁ καθ’ ἡμᾶς ἑλληνισμὸς ἀναμορφοῦται ὁσημέραι, διὰ τοῦ ἐναρμονίου συνδυασμοῦ τριῶν στοιχείων, τῶν ἐξῆς· πρῶτον τῶν παραδόσεων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ, ἐξ ὧν παρελάβομεν τὸ ὄνομα ἡμῶν, τὴν γλῶσσαν, τὸ ἔθνικόν φρόνημα καὶ τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας· δεύτερον, τῶν παραδόσεων τοῦ μεσαιωνικοῦ βίου, ἐξ

ὧν παρελάβομεν τὰ δόγματα τῆς πατρίου θρησκείας, τὰς ἀρχάς τῆς ἀστικῆς νομοθεσίας καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς κυβερνητικῆς ἐνότητος· τρίτον, τῶν δυνάμεων τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, τὰς ὁποίας δεόν νὰ συναρμολογήσωμεν πρὸς τὰ προϋπάρχοντα τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου στοιχεῖα, ἵνα ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὰς καθ' ἑκάστην προαγομένας ἀπαιτήσεις τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλ' ἡ θρησκεία, ἂν δὲν εἶναι ἤδη ὁ μόνος τοῦ καθ' ἡμᾶς ἑλληνισμοῦ μοχλός, εἶναι πάντοτε μέρος τοῦ ἐθνικοῦ βίου ὁργανικόν, οὗ ἄνευ ἐθνικὸς βίος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, εἶναι πάντοτε εἰς τῶν ἀκρογωνιαίων λίθων, ἐφ' ὧν πρόκειται νὰ ἰδρυθῇ ἡ μέλλουσα τῆς Ἀνατολῆς τύχη.

Ποία ὅμως θρησκεία; Τοῦτο εἶναι ἐν τῶν σπουδαιοτάτων ἐρωτημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ ἡ πάτριος ἱστορία. Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ θρησκεία, ἥτις ἔσωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἅφ' ἧς ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον ἡμῶν; Ὁχι βεβαίως ἡ θρησκεία ἡ χωριζομένη ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ κατακλειομένη εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ μοναστήρια· ὅχι ἡ θρησκεία ἡ πρεσβεύουσα, ὅτι ἀρκεῖ νὰ τηρῶμεν τοὺς τύπους τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως, ἵνα ὀνομαζώμεθα Χριστιανοὶ καὶ Ἕλληνες, καίτοι παραβαίνοντες τὰ κοινότερα τῆς ἠθικῆς παραγγέλματα, καίτοι καταπροδίδοντες τὰ ἱερώτερα πρὸς τὸν ἑλληνισμόν καθήκοντα. Ὁχι ἡ πίστις χωρὶς ἔργων, ἡ πίστις ἡ νεκρά· ὅχι! Ἡ τυπικὴ αὕτη λατρεία δὲν εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ, δὲν εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου, δὲν εἶναι τὸ πνεῦμα, δι' οὗ ἀντεπαλαίσαμεν ἐπὶ πεντεκαίδεκα αἰῶνας κατὰ Περσῶν καὶ Μωαμεθανῶν. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι θρησκεία ἄνευ τύπων δὲν ὑπῆρξεν οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ, ὥστε ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν τήρησις εἶναι καθήκον ἀπαράβατον. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι οἱ τύποι μόνον ἄνευ τῆς ἠθικῆς διαμορφώσεως, ἄνευ ἔργων καὶ θυσίας, δὲν ἀποτελοῦσι θρησκείαν;

Τὰ ἔθνη λοιπὸν δὲν ἀκμάζουσι καὶ δὲν μεγαλουργοῦσιν εἰμὴ διὰ τῆς θρησκείας, ἥτις στήνει τὸν θρόνον αὐτῆς ἐν μέσῃ κοινωνίᾳ καὶ ἐν μέσοις στρατοπέδοις, ἵνα διδάξῃ τὸν λαὸν τὸ χρηστῶς πολιτεύεσθαι καὶ τὸ γενναίως θνήσκειν· διὰ τῆς θρησκείας, οἷαν ἐνόησαν αὐτὴν οἱ ἀείμνηστοι ἱεράρχαι, οἱ ὑπὲρ

αὐτῆς τῷ 1821 θυσιασθέντες· διὰ τῆς θρησκείας, οἷαν ἐνόησαν αὐτὴν οἱ πατέρες ἡμῶν, οἱ ὑπὲρ αὐτῆς προθύμως καὶ περιουσίαν καὶ ζῶν καταβαλόντες· διὰ τῆς θρησκείας, οἷαν χθὲς ἀκόμη ἐνόησαν αὐτὴν οἱ ἀτρόμητοι ἀθληταὶ τῆς μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου, τῆς ὁποίας ἔναυλος ἔτι εἶναι ἡ ἡρωικὴ ἐκφυροκρότησις. Αὐτὴ εἶναι ἡ πίστις, δι' ἧς ἐθριάμβευσε κατὰ Περσῶν ὁ Ἡράκλειος· αὐτὴ, δι' ἧς οἱ Κωνσταντῖνοι, οἱ Βασίλειοι καὶ οἱ Κομνηνοὶ τοσάκις κατετρόπωσαν τοὺς Μωαμεθανούς· αὐτὴ, ὑπὲρ ἧς ἔπεσεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ τελευταῖος Κωνσταντῖνος· αὐτὴ, δι' ἧς ἀνεκτήσαμεν ἐν μέρει τὴν ἀνεξαρτησίαν, καὶ αὐτὴ, αὐτὴ καὶ μόνη, δι' ἧς, ἔάν, κατὰ τὸν ἀπόστολον, μαρτυρήσωμεν καὶ συνευδοκήσωμεν τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ἡμῶν, θέλομεν δυνηθῆ νὰ συμπληρώσωμεν τὴν πολιτικὴν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐνότητα.

Ἐν δὲ τῷ μέσῳ αἰῶνι οὐδεὶς τῶν βασιλέων ἡμῶν εἰργάσθη ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ ἐκείνῳ σκοπῷ πρακτικώτερον τοῦ Ἡρακλείου. Ὁ Ἡράκλειος ἠγωνίσθη νὰ ἀναφλέξῃ μὲν τὰς καρδίας τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ ἐμπνέων αὐτοῖς τὸ καθῆκον τοῦ νὰ τιμωρήσωσι τὰς συμφοράς, ὅσας ὑπέστη τὸ πάτριον θρήσκευμα ἐκ τῶν περσικῶν ἐπιδρομῶν, νὰ καθαγιασθῇ δὲ τὰς περὶ τούτου πεποιθήσεις αὐτῶν ἀντιτάσσων τὴν οἰκτίρμονα εἰκόνα τοῦ ἐσταυρωμένου Σωτῆρος καὶ τὴν μυστηριώδη ἐννοίαν τῆς Θεοτόκου αὐτοῦ μητρὸς εἰς τὴν κτηνώδη ζωροαστρικὴν πυρολατρείαν. Πᾶσαι τοῦ βασιλέως ἐκείνου αἱ ἀγορεύσεις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέθλεπαν· ὁποῖαν δὲ ἐντύπωσιν δὲν ἦτο φυσικὸν νὰ προξενήσωσιν αἱ ἀγορεύσεις αὗται, ἐξερχόμεναι ἐκ τῶν χειλέων ἀνδρός, ἡγουμένου μὲν ἀείποτε, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ προκινδυνεύοντος τῶν ταγμάτων αὐτοῦ;

Εἶδομεν αὐτὸν τὴν ἡμέραν τῆς πρώτης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχωρήσεως λαβόντα ἀνὰ χειρας τὴν ἀχειροποίητον τοῦ Σωτῆρος εἰκόνα καὶ οὕτω κατελθόντα εἰς τὴν παραλίαν, ἀφ' ἧς ἐξέπλευσεν ἐπὶ τὸν Ἰστικὸν κόλπον. Εἶδομεν αὐτὸν ἐν Κιλικίᾳ κρατοῦντα ἀνὰ χειρας τὴν θαυματουργὸν ἐκείνην εἰκόνα καὶ ταύτην εἰς τοὺς στρατιώτας δεικνύοντα, ἵνα παροτρύνῃ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν μάχην. Εἶδομεν αὐτὸν εἰς τὰ ἐνδότεα τῆς Περσίας ἐπαγγελλόμενον εἰς τοὺς πίπτοντας τὸν ἀμά-

ραντον στέφανον τῆς αἰωνίου δόξης. Εἶδομεν αὐτὸν ἰδρύνοντα τὴν ἐθνικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἅμα τελετὴν τῆς Ἀκαθίστου ἀκολουθίας. Εἶδομεν τελευταῖον αὐτὸν κατὰ τὸν θρίαμβον, ὃν ἐτέλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἀγῶνος, ἔχοντα προπορευόμενον πρὸ τοῦ θριαμβικοῦ ἄρματος τὸν ζωοποιὸν σταυρόν, ὃν κατηνάγκασε τοὺς Πέρσας νὰ ἀποδώσωσιν αὐτῷ, ἀπαχθέντα ἄλλοτε ἐξ Ἱεροσολύμων. Καὶ οὐδ' εἰς τοῦτο ἠρκέσθη. Ἀλλ' ἐν ἔαρι τοῦ ἀκολουθούθου ἔτους 629 ἐξέπλευσεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Συρίαν συνεπαγόμενος τὸ τιμιώτατον ἐκεῖνο τῆς πίστεως ἡμῶν κειμήλιον, τὸ διὰ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ ἀνασωθὲν ἀπὸ τῶν Περσῶν.

Ὁ σταυρὸς παρεδόθη εἰς τὸν Πατριάρχην σῶος καὶ ἀλύμαντος*, διότι οἱ Πέρσαι οὐδεμίαν ἐπήνεγκον αὐτῷ, ὥς βεβαιούται, βλάβην. Τῇ δὲ 14 Σεπτεμβρίου ὁ βασιλεὺς ἀπεφάσισε νὰ ὑψώσῃ πανηγυρικῶς τὸ σύμβολον ἐκεῖνο τῆς πίστεως καὶ τῆς νίκης, ὅπου ἄλλοτε ἴστατο, κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τοῦ ἔτους 335 ἔγερθέν αὐτόθι τὸ πρῶτον ἐπὶ μεγάλου Κωνσταντίνου. Καὶ ἐξῆλθε λοιπὸν βασιτάζων τὸν Σταυρόν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον ὁ κλῆρος ἔφαλλε τὸ «σῶσον Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ θαρβάρων δωρούμενος καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ Σταυροῦ σου πολίτευμα». Λαὸς δὲ ἀναρίθμητος ἐπευφήμει καὶ ἠυλόγει τὰ ἔργα τοῦ Βασιλέως. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα ἐθνικὴ ἅμα καὶ θρησκευτικὴ τελετὴ, ἣν ἱδρυσεν ὁ Ἡράκλειος καὶ ἦν ἡ ἐλληνικὴ ἐκκλησία δὲν ἔπαυσε πανηγυρίζουσα μέχρι τῆς σήμερον τῇ 14 Σεπτεμβρίου ἐκάστου ἔτους.

* *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*» Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος

ΣΤΗ ΧΡΥΣΟΠΟΡΤΑ

Ἀπὸ τῆς γωνίας τοῦ Ἑπταπυργίου κίνησα σήμερα πρῶτὴ νὰ κάμω τὸ γύρο τῶν τειχῶν τῆς Πόλεως. Γύρο μὲ ἄλογο.

Ἐπτά μεγάλοι πύργοι ὀνοματίζουσιν ἐδῶ τὰ τείχη τοῦ Ἑπταπυργίου, ὅπου κάποτε ἦταν τὸ «Κυκλόθιον*». Καὶ στὴ μέση ἦταν θριαμβευτικὴ πόρτα, ἡ Χρυσόπορτα, ποὺ μόλις

ξεχωρίζει τώρα κλειστή και σκουριασμένη. Πόσο μεγάλη ήταν άλλοτε ή δόξα της!

Τὸν παλιὸ καιρὸ, ἓνα λαμπρὸ τόξο στεφάνωσε τὴ Χρυσόπορτα, καὶ ἀπὸ τὰ πλάγια δύο ἄλλες πόρτες τὴ στόλιζαν μὲ κορινθιακὸ ρυθμὸ καὶ μὲ ἀνάγλυφα. Στὴν κορυφὴ ἦταν κατὰ χρυσο τὸ ἄγαλμα τῆς Νίκης.

Στὸ θρίαμβο τοῦ νικητῆ πόσες φορές δὲν πέρασε ἀπὸ τὴ Χρυσόπορτα ἡ ἀκολουθία τῆς νίκης λαμποκοπώντας στὸ μετὰ καὶ στὸ χρυσοκέντημα!

Ὁ αὐτοκράτορας Ἰωάννης, ἀφοῦ ὑπόταξε τοὺς Βουλγάρους καὶ νίκησε τοὺς Ρώσους, ἀπὸ δῶ μπήκε τροπαιοῦχος στὴ βασιλίτσα πόλη.

Ἡ Χρυσόπορτα ἦταν στολισμένη μὲ στεφάνια δάφνης, μυρσίνης καὶ ἀνθέων. Ὁ Πατριάρχης μὲ τὴ χορεία τῶν ἀρχιερέων ἐδῶ περίμενε καὶ εὐλόγησε τὸ νικητῆ, ὅταν ὁ λαὸς τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἔραινε λουλούδια. Πλήθη ἀπὸ αἰχμαλώτους ἀκολουθοῦσε τὴν εἴσοδο τοῦ βασιλιᾶ, καὶ ἀνάμεσά τους ἀναγνώριζες εὐκόλα, ἀπὸ τὰ κόκκινα πέδιλα, τὸ βασιλόπουλο τῶν Βουλγάρων Βόρι.

Ὑψωμένα λάβαρα, θυμιατὰ, ποὺ μοσχοβολοῦσαν, ὀλόχρυσά ἐξαπτέρυγα καὶ χρυσοφορεμένος κληρὸς κρατοῦσαν τὴ θαυματουργὸ Παναγία τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ προστάτη Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος.

Ἄδειο τὸ αὐτοκρατορικὸ ἄρμα φέρνει τὰ λάφυρα τῆς νίκης καὶ αἰχμάλωτα τὰ βασιλικά ἐμβλήματα τῆς Βουλγαρίας. Ἀμέσως ἀκολουθοῦσε ἔφιππος ὁ νικητὴς αὐτοκράτορας, ἐνῶ τὸ πλῆθος ἐπευφημοῦσε κι ἔχυνε δάκρυα. Ὁ αὐτοκρατορικὸς χορὸς ψάλλει τὸ πολυχρόνιο τοῦ βασιλιᾶ: «Πολλὰ τὰ ἔτη...» καὶ οἱ ψάλτες ψάλλουν τὰ νικητήρια στὴν Παναγία:

«Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια...»

Μὲ ὅμοια παράταξη μπήκε ἀπὸ τὴ Χρυσόπορτα ὁ Φωκᾶς, ὁ Βασίλειος, ὁ Ἡράκλειος. Καὶ ὅταν ὁ Στρατηγόπουλος ἐλευθέρωσε τὴν Πόλη ἀπὸ τοὺς Λατίνους, τότε γιὰ τελευταία φορὰ ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος δόξαζε τὴ Χρυσόπορτα μὲ τὸ θρίαμβο τῆς νίκης.

Σήμερα τί μένει ἀπ' ὅλα αὐτά; Τὸ «Ἑπταπύργιον» χτί-

στηκε, γιὰ νὰ σκεπάσῃ τὴν παλιὰ δόξα καὶ ἡ Χρυσόπορτα μόλις φαίνεται κατασκουριασμένη.

Κάτω στὴν ἀκρογιαλιά τοῦ Ἑπταπυργίου ἀπλώνονται ἥσυχα τὰ νερά τῆς Προποντίδος. Ἀρωματισμένο τὸ θαλασσινὸ ἀγέρι φυσᾷ τόσο μαλακά, ποῦ μόλις ρυτιδώνει τὸ νερὸ ποῦ ἀκτινοβολεῖ. Καὶ τὸ κύμα σπάζει στὰ ὀλόασπρα χαλίκια, σὰ νάρχεται νὰ τὰ φιλήσῃ. Τί ὠραῖος ὀλογάλανος καὶ καθάριος οὐρανός!

Ἄντικρὺ στὸ πέλαγο θαμπὰ μαυρίζουν τῶν Πριγκιπωνήσων τὰ νησιά. Νομίζεις στὸ καμάρι τους, πῶς εἶναι κύκνοι ἐπάνω στ' ἀσημένια νερά καὶ κολυμποῦν.

Πόσο θέλω νὰ σταθῶ ἐδῶ. Ἡ φαντασία μὲ πλανᾷ σὲ ταξίδι παλιοῦ καιροῦ. Σ' ἐκεῖνα τὰ μοσχοβολημένα νησιά, τὰ πευκωμένα, διακρίνω ἀκόμη τοὺς ἄστρους τοίχους τῶν μοναστηριῶν, ὅπου τόσοι καλογέρεψαν ἄρχοντες καὶ βασιλεῖς. Ἀφῆκαν στέμμα καὶ πορφύρα, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ψυχὴ τους μὲ θυμίαμα, μὲ μετάνοια καὶ λιτανεῖες. Σ' αὐτὰ γέρασαν βασιλικές παρθένες, ποῦ φόρεσαν τρίχινο ράσο, γιὰ ν' ἀποφύγουν τὴν ἀνθρώπινη φαυλότητα...

Περисσότερο ἀπὸ δυὸ χιλιάδες χρόνια πέρασαν, ποῦ ἤρθαν ἀπὸ τὰ Μέγαρα οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Πόλεως. Καὶ στὸ ἀναμεταξὺ πόσους ἐχθροὺς δὲν εἶδε, πόσες πολιορκίες καὶ πόσες δόξες. Τὰ τεῖχη της μὲ δυσκολία εἶχε κυριεύσει ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας· κατόπιν ἓνα μάτι ρωμαίου αὐτοκράτορα, ἀπελπισμένου ἀπὸ τὴ λιπόψυχη Ρώμη, βρῆκε νὰ τὴ δημιουργήσῃ σὲ πόλη πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς. Κι αὐτὴ ἔμελλε νὰ κρατήσῃ ὀλομόναχη στὸν κόσμον ἓνα ἀδικημένο πολιτισμό, καὶ νὰ ζωντανέψῃ σὲ δευτέρη περίοδο τὴν ἑλληνικὴ δόξα!

«Εἰκόνας Κων/πόλεως καὶ Ἀθηνῶν», 1910

Νικόλαος Βασιλειάδης

Ο ΕΚΔΙΚΗΤΗΣ

«... Εἴμαστε ἄντρες ἐμεῖς· ὅ,τι καὶ νὰ εἰπῆς, εἴμαστε ἄντρες! εἶπε ὁ ὑποναύκληρος καθισμένος ἀνάμεσα στὸ πλήρωμα.

“Ελληνες! σοῦ λέει ὁ ἄλλος· δὲν εἶναι παίξε γέλασε. Ἔχουμε τὰ κακὰ μας—δὲ λέω· μὰ δὲν εἴμαστε καὶ γιὰ πέταμα! Καὶ νὰ εἴμαστε γιὰ πέταμα, πάλι δὲ θὰ χαθοῦμε. Θέλουμε δὲ θέλουμε, θὰ ζήσουμε. Θὰ ζήσουμε καὶ θὰ θεριέψουμε καὶ θὰ δοξαστοῦμε, ὅπως καὶ πρῶτα. Τὸ σιδερόξυλο, σιδερόξυλο εἶναι, ὅσο κι ἂν τὸ κουτσουρέψης, ὅσο κι ἂν τοῦ μαδήσης τὴν κορφή, ἂν τοῦ ζεματίσης τὰ φύλλα, ἂν τοῦ πρηνίσσης τὰ κλαδιά. Ὁ λέοντας, λέοντας λέγεται, ὅσο κι ἂν τοῦ ψαλιδίσσης τὴ χήτη*, ἂν τοῦ κόψης τὴν οὐρά, ἂν τοῦ βγάλης τὰ νύχια, ἂν τοῦ ξεριζώσης τὰ δόντια. Φτάνει τὸ βρούχημά του, νὰ σὲ πάει ρεπιτί. Τὸ ἔχει τὸ σκαρί μας, ναί, τὸ θέλει ἡ τύχη μας νὰ εἴμαστε πάντα μεγάλοι. Ὅπου καὶ ἂν γυρίσης, σὲ στεριὲς καὶ θάλασσες, σὲ νότο καὶ βοριά, σ’ ἀνατολὴ καὶ δύση, θὰ τὸ ἴδῃς γραμμένο. Καὶ γραμμένο ὅχι μὲ ἀνθρώπινο κονδύλι, ἀλλὰ μὲ τὸ ἴδιο χέρι, τὸ παντοδύναμο χέρι τοῦ Δημιουργοῦ. Εἴμαστε ἄντρες σοῦ λέω!

Νά, κοίταξε στὴν ἀνατολή. Ἐκεῖ βγαίνει ὁ ἥλιος, ἥλιος λαμπρὸς καὶ ἀθασίλευτος, ὁ ἥλιος τοῦ Γένους μας. Ὅποιος δὲν ἔχει μάτια, ἐκεῖνος δὲ βλέπει τὴ χαραυγὴ, ἐθνικὴ χαραυγὴ, πόθος καὶ καημὸς αἰώνων ὅλων, ὅχι κουροφέσσα.

Κοίταξε γύρω μας. Θάλασσα φουρτουνιασμένη, οὐρανὸς κατασκότεινος, στεριὲς σκουτουφλιασμένες, φορτωμένες δάκρυα καὶ φαρμάκι. Θεριὰ τὰ κύματα χτυπᾶνε τὸ καράβι μας. Λύσσα καὶ χολὴ μᾶς πολεμᾷ. Τὸ νερὸ δέρνει τὴν στεριά, τὴν τρώει, τὴν ξεσχίζει, τὴν πετσοκόβει ἄπωνα. ὅσο νὰ κάμῃ τὰ πάντα θάλασσα καὶ ν’ ἀπλωθῇ ἀχόρταγος ρούφουλας* στὸν παράνομο κόσμον.

Μὰ γύρισε κατὰ τὴν Ἡρακλειά*. Καιρὸς διαμάντι· νερὸ τρισάγιο. Τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ ἐκεῖ ἔπεσε. Ἔχεις ἀρρώστια; πηγαινέ νὰ γιαιτρευτῇς. Ἔχεις πονόματο, ἄλειψε τὰ ματόφυλλά σου, ν’ ἀγναντέψης κόσμους. Εἶσαι κουφός, θ’ ἀκούσης ἀρμονίες. Βερέμης* εἶσαι; Διγενὴς ἔγινες. Ἡ κολυμπήθρα τοῦ Σιλωὰμ ἐκεῖ βρίσκεται γιὰ μᾶς. Κολυμπήθρα σωματικὴ, κολυμπήθρα ψυχικὴ, ἐθνικὴ πρῶτ’ ἀπ’ ὅλα. Εἶναι ἡ Ἁγία Τράπεζα τῆς Ἀγίας-Σοφίας, τὸ προσκυνητᾶρι τοῦ γένους μας.

Τὴν ἄπαρτη Πόλὴν μας ξένου πόδι τὴν πάτησε, ποδάρι Βενετσάνου. Ἐννιακοσίων χρόνων ἔνδοξη ζωὴ τὴν ἔσθῃσε μ' ἕνα του σφίχταγκάλιασμα.

Ὁ Λάσκαρης, φαρμακωμένης ὥρας βασιλιάς, φεύγει μακριὰ συνεπαίρνοντας τοῦ Γένους τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀθάνατη σπορά, ποῦ θὰ γυρίσῃ πάλι μιὰ μέρα θεριεμένως ἐκδικητής. Καὶ ὁ κατακτητής, Φράγκοι καὶ Βενετσάνοι καὶ Γερμανοὶ ἀδέσποτοι, σὰν τὸ ἄψυ πουλάρι, ποῦ τσαλαπατεῖ μὲ τὰ πέταλά του τ' ἄθρᾶ λούλουδα, χύνονται ἀπάνω τῆς ἀχόρταγοι. Μὲ τὸ σταυρό τους συντρίβουν τὸ σταυρό μας, μὲ τὴ θρησκεία τους πελεκοῦν τὴ θρησκεία μας. Γκρεμίζουν ἐκκλησιές, ποδοπατοῦν καλλιτεχνήματα, μολύνουν ἀγιάσματα, ἀποτεφρώνουν πνευματικὰ ἀριστουργήματα. Καὶ σφάζουν γέροντες, πατοῦν ἀρχόντων μέγαρα, ξαπλώνονται σὲ βασιλικά κλινάρια· νεκροὺς γυμνώνουν ἔνδοξους, ποδοκυλοῦν στέμματα θαυμαστά. Στενάζει ἡ Βασιλεύουσα. Μοιρολογᾷ ἡ Σιών μας! Καὶ ὁ Δάμιδος*, γιὸς κουρσάρων*, δὲ λησμονεῖ τὴν τέχνη τῶν πατέρων του. Κουρσεύει καὶ θέλει μὲ ξένα καὶ ἀταίριαστα στολίδια νὰ στολίσῃ τὴ λιμνογέννητη πατρίδα του.

Γαλέρες φεύγουν καὶ γαλέρες ἔρχονται. Παίρνουν τὸν πλοῦτο μας τὸν ἀδαπάνητο, τὴ δόξα μας τὴν ἀθασίλευτη, τὴ λάμψη, τὴ σοφία, τὰ ἱερά μας. Ἡ Βενετιὰ τὰ δέχεται περίχαρη, στολίζεται καὶ καμαρώνει σὰν ξιπασμένη καὶ ἄμυαλη τσιγγάνα. Ζώνεται τὸ σπαθὶ τοῦ Κωνσταντίνου μας, τὸ βλογημένο, ποῦ ἔχει στὸ θηκάρι του τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα, τὴ θάλασσα μὲ τὰ καράβια, τὴ γῆ μὲ τὰ κάστρα τῆς — ἱστορία χρυσόγλυπτη τοῦ ἀπέραντου κράτους μας. Παίρνει τὴν κολυμπήθρα, ποῦ τόσοι βαφτιστῆκαν πορφυρογέννητοι, καὶ βαφτίζει μέσα τῶν ἐμπόρων τὰ παιδιὰ. Μὲ τίς χρυσόπορτες τοῦ Ναοῦ μας στολίζει τὸν Ἅγιο Πέτρο τῆς, στήνει στοὺς πύργους τῆς τὸ Ρολόγι, θαῦμα τοῦ κόσμου, μὲ τοὺς Μάγους, ποῦ χαιρετοῦν ταπεινοὶ τοῦ Χριστοῦ μας τὴ Γέννηση· στήνει στὶς πλατεῖες τῆς τ' ἄλογα τ' ἀνεμοπόδαρα, ἀκράτητου λαοῦ συμβολικὴ παράσταση.

Γαλέρες φεύγουν καὶ γαλέρες ἔρχονται. Παίρνουν τὰ πλοῦτή μας, τὴ δόξα, τὰ ἱερά μας. Ἀλλοῦ τὰ πᾶνε, στὴ Δύση

τὴν τρισθάρβαρη νὰ ἡμερέψουν καὶ κείνης τοὺς λαοὺς. Νὰ δοξάσουν καὶ κείνης τὰ χῶματα.

Ἡ Ἁγία Τράπεζα ὁμῶς δὲν ἀκολουθεῖ. Ἡ πλάκα ἢ πολὺ-τιμη, ποὺ τὴν ἔστησε ὁ Ἰουστινιανὸς στὴ μέση τοῦ Ναοῦ, λαμπρὸ ζαφεῖρι στὴ χρυσοῦ σφεντόνα του — ἡ πλάκα, ποὺ ἄκουσε τόσα νικητήρια καὶ θυσίασε ἐπάνω της ὁ Φῶτιος, δὲν πάει νὰ κλειστῇ στὰ δολερὰ τείχη, στ' ἄρπαχτικά χέρια, τοῦ Ἰννοκέντιου*. "Οχι" δὲν πάει. "Ἀνοιξε ἡ καρίνα στὰ δυὸ καὶ γλίστρησε ἡ Ἁγία Τράπεζα στὰ νερὰ τοῦ Μαρμαρᾶ. Ὁ βοῦρκος ἔφυγε ἀπὸ κοντὰ της, ὅπως φεύγει ἡ ἁμαρτία τὸ Σταυρὸ κι ὁ χρυσὸς ἄμμος στρώθηκε, κλίνη πᾶναγνη ἀπὸ κάτω της. Καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ μάτι, τοῦ Δικαιοκρίτη καὶ Παντοδύναμου, στάθηκε ἀπάνω της ἄγρυπνο, ὅπως μάνας μάτι στὴν κούνια τοῦ μονάκριβου παιδιοῦ της.

Καὶ ἀπὸ τότε εἶναι ἐκεῖ καιρὸς διαμάντι, ἥλιος κατάργυρος, νερὸ τρισάγιο. Μύρο ἀνεβαίνει ἀπὸ τὸ βυθὸ καὶ ἀπλώνεται στὸ πρόσωπο τῆς θάλασσας καὶ κάθετα χρίσμα σωματικό, χρίσμα ψυχικό, ἐθνικὸ πρῶτ' ἀπ' ὅλα! Ὅπως ἀπὸ τὸ Δισκοπότηρο βγαίνει ἡ σωτηρία τοῦ χριστιανοῦ, θὰ βγῇ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἡ δική μας ἀπολύτρωση. Ἡ χαραυγὴ τοῦ Γένους μας ἐκεῖ θ' ἀνατείλῃ· ναί, ἐκεῖ θ' ἀνατείλῃ. Προβαίνει ὁλοένα ἡ Ἁγία Τράπεζα καὶ βούλεται νὰ πιᾶσῃ τὴ στεριά. Ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ τὴν πιᾶσῃ τὴ στεριά! Καὶ τότε σὲ ὅλη τὴν Ἑλληνικὴ γῇ ἀπὸ ἄκρῃ σ' ἄκρῃ, ἀπὸ νότο καὶ βοριά, χαρούμενος ἥλιος θὰ πυρώσῃ τοὺς δούλους, καμπάνα θὰ σημάνῃ σὲ κάθε μιναρὲ καὶ τὰ τζαμιὰ θὰ ἠχολογήσουν τὴ χριστιανική, τὴν ἐθνική μας λειτουργία. Καὶ τότε πάλι ἡ Χρυσόπορτα θὰ στολίσῃ Ἑλλήνων βασιλιάδων τὰ τρόπαια.

Τότε θὰ πάρουμε καὶ τὰ κουρσεμένα πίσω. Τὰ πλούτη μας, τὶς δόξεις καὶ τὰ ἱερά μας. Θὰ πάρουμε τὸ σπαθὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τὴν κολυμπήθρα τοῦ Πορφυρογέννητου, τὶς πόρτες τοῦ Ναοῦ μας, τὸ Ρολόγι τῶν Μάγων, τ' ἄλογα τ' ἀράθυμα. Καὶ θὰ μείνῃ πάλι φτωχὴ καὶ ταπεινὴ ψαράδισσα ἡ Βενετία καὶ ἡ Πόλη μας θὰ γίνῃ καύχημα καὶ στυλὸς τῆς

Οἰκουμένης, ὅπως ἦταν πρὶν τὴν μαράνη τοῦ Βενετσάνου τὸ ἀγκάλιασμα καὶ τὸ ἄγριο ποδάρι τοῦ Τούρκου.

Ναί· θὰ ζήσουμε καὶ θὰ θεριέψουμε καὶ θὰ δοξαστοῦμε πάλι. Εἴμαστε ἄντρες ἐμεῖς· μωρ' εἴμαστε "Ἕλληνες!...».

Καὶ ἔρθὸς τώρα ἔριξε τὰ μάτια φλογερὰ στὶς σκοτεινὲς στεριές, σὰν προφήτης τοῦ Ἰσραὴλ, ὑμνώντας τὴ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, ὁ ὑποναύκληρος. Καὶ δὲν ἦταν, ὅχι! ὁ ναύτης ὁ ταπεινός. Ἦταν ὁ Ἑλληνισμὸς ὁλόκληρος, μὲ τὴν ἀκλόνητη πίστη στὶς παραδόσεις καὶ τοὺς θρύλους του.

«Λόγια τῆς Πλώρης»

Ἄντρεας Καρκαβίτσας
(Κατὰ λαϊκὴν παράδοσιν)

ΤΗΣ ΑΓΙΑ - ΣΟΦΙΑΣ

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια, σημαίνει κι ἡ Ἁγία - Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι, μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες. Κάθε καμπάνα καὶ παπάς, κάθε παπάς καὶ διάκός. Ψάλλει ζερβὰ ὁ βασιλιάς, δεξιὰ ὁ πατριάρχης, κι ἀπ' τὴν πολλὴ τὴ ψαλμουδιὰ ἐσειόντανε οἱ κολόνες. Νὰ μποῦνε στὸ χερουβικὸ καὶ νάβγῃ ὁ βασιλέας, φωνὴ τοὺς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα: — Πάψετε τὸ χερουβικὸ κι ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια· παπάδες, πάρτε τὰ ἱερὰ καὶ σεῖς, κεριά, σθηστήτε. γιατί εἶναι θέλημα θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψῃ. Μόν' στείλτε λόγο στὴ Φραγκιά ναρθοῦν τρία καράβια: τὸνα νὰ πάρῃ τὸ Σταυρό, καὶ τ' ἄλλο τὸ Βαγγέλιο, τὸ τρίτο τὸ καλύτερο, τὴν Ἁγία Τράπεζά μας, μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴ μαγαρίσουν». Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες. — «Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύζης, πάλε μὲ χρόνους μὲ καιρούς, πάλε δικά σας εἶναι».

Ν. Γ. Πολίτου, «Ἐκλογαί», 1925

Δημοτικόν

ΟΙ ΔΥΟ ΠΡΩΤΕΣ ΗΡΩΙΔΕΣ ΤΗΣ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ

Μόλις καλοκάθισε ο Μεχμέτης* στοῦ Παλαιολόγου τὸ θρόνο, μόλις ἔστησε τὸ Κράτος του στοῦ παλιοῦ μας οὐρανοῦ τὰ χαλάσματα, κι ἄμέσως τὸν χαιρέτησε ὁ ρωμαϊκὸς ὁ ἥρωισμός. Δὲν ἦρθε δὲ καὶ μὲ μεγάλη ὁρμὴ στὴν ἀρχή. Δὲν τὸν πλημμύρισε τὸ ρημαγμένο μας τόπο. "Εμεινε μάλιστα ἔρμος ὁ τόπος, ἔμεινε κουφὸς καὶ ἄλαλος καὶ τρομαγμένος ὡς δύο αἰῶνες, ἂν ὄχι καὶ τρεῖς.

Στοῦ Μεχμέτη τὸ δρόμο ἀπάνω ὅμως φανερωθήκανε δυὸ περιστατικά, ποὺ λὲς κι εἶχε νόημα ἢ φανέρωσή του. Νόημα, ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸν κάμῃ νὰ κοντοσταθῇ τὸ Μεχμέτη καὶ νὰ καλοσυλλογιστῇ. Τὸ συλλογίστηκε ἄραγε; Δὲ μᾶς λέει ἡ ἱστορία. Ὁ κοινὸς νοῦς ὅμως μπορεῖ νὰ μᾶς τὸ πῇ σήμερα, πὼς ἔθνος, ποὺ μέσα σὲ τέτοια ρήμαξη μπορεῖ νὰ βγάλῃ ἔξαφνα δυὸ Ἡρωίδες, τέτοιο ἔθνος χρειάζεται προσοχή, ἂν εἴσαι τύραννός του, κρύβει ἐλπίδες βαθιὲς καὶ μεγάλες, ἂν εἴσαι παιδί του.

Ρωμιοποῦλες μου, ἐσεῖς τὴν ἔχετε αὐτὴν τὴν τιμή. Γυναῖκες ἦταν ἐκεῖνες ποὺ τοῦ πρωτόειπαν τοῦ τυράννου τί τὸν περίμενε καὶ τί πρέπει νὰ τὸν περιμένῃ ἀκόμα. Ἀπὸ τὴν Τραπεζούντα ἦταν ἡ μιά, καὶ βασίλισσα. Ἀπὸ τὴ Λήμνο ἢ ἄλλῃ, ἀπλὴ νησιώτισσα. Ἡ πρώτη πρωταγωνίστρια στὸ μαρτύριο, στὴν καρτερία καὶ στὴν ἀπόφαση. Ἡ ἄλλῃ στὸ σπαθί καὶ στὸν πόλεμο. Ἡρωίδες κι οἱ δύο τους.

"Αμα ἔπεσε ἡ Πόλη, ἓνα φύσημα ἔσωνε νὰ ρίξῃ καὶ τὴν Τραπεζούντα. Φύσηξε λοιπὸν ὁ Μεχμέτης, καὶ ριζοκόπησε ἡ βυζαντινὴ ἐκείνη παραφυάδα. "Εστειλε μήνυμα τοῦ βασιλέα τοῦ Δαβίδ, πὼς ἂν παραδοθῇ δίχως πόλεμο, θὰ τοῦ χαρίσῃ τὴ ζωή, θὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ χαίρεται καὶ τὸ εἶναι του. Κι ἔτσι ἡ Τραπεζούντα παραδόθηκε δίχως πόλεμο. Βασιλόπουλα, ἓνας ἀδερφός, ὁ Ἀλέξης, κι ἓνας ἀνεψιὸς τοῦ Δαβίδ, κουβαλιοῦνται στὴ Ρουμανία καὶ κλειοῦνται σ' ἓναν πύργο μέσα, νὰ χαίρωνται τὰ καλά τους. Οἱ θησαυροὶ ὅμως ἐκεῖνοι τὸν γαργάλιζαν τὸν Μεχμέτη. Κι ἔχοντας ἀφορμή, πὼς ὁ Δαβίδ ἔστελνε

μυστικά γράμματα τοῦ βασιλέα τῆς Περσίας, προστάζει ὁ Σουλτάνος νὰ κοποῦν ὅλοι τους, Δαβίδ, Ἀλέξης, βασιλόπουλα, ὅλοι πάστρα, καὶ μὴτ' αὐτὸ μονάχα, παρὰ ψυχὴ νὰ μὴν τελμήσῃ νὰ σιμώσῃ τὰ λείψανα, μόνο νὰ μείνουνε στὰ ὄρνια καὶ στοὺς σκύλους!

Τότες πρόβαλε ἡ πρώτη μας ἡρώιδα, ἡ Ἀντιγόνη μαζί καὶ Νιόβη. Τότε εἶναι ποὺ ἡ Ἑλένη ἡ Καντακουζηνή, ἀψηφώντας φοβέρες καὶ προσταγές, μὲ τρίχινο φόρεμα ντυμένη, μὲ σκαφτήρι στὸ βασιλικό της χέρι, πῆγε στὸν τόπο ποὺ κοίτονταν οἱ νεκροί, ἔσκαψε μονάχη της ἓνα καὶ μεγάλο λάκκο, φρόντιζε σκάφτοντας νὰ διώχνῃ τὰ ὄρνια ἀπὸ τὰ λείψανα, καὶ σὰν πλάκωσε νύχτα, τάθαψε καὶ τὰ μοιρολόγησε στὸ σκοτάδι.

Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ τοὺς ἀκολούθησε κι ἐκεῖνη στὸν τάφο ἀπὸ τὴ θλίψη φαρμακωμένη.

Δεκατρία χρόνια κατόπι (1475), ἄλλο διαβατάρικο ἀστέρι προβαίνει ἀπὸ τὴ Λῆμνο καὶ ξελάμπει καὶ φέγγει ὁ κόσμος ἀπὸ ἡρωισμό. Ἕνας πασάς, ὁ Σουλεϊμάνης, πέφτει ἀπάνω στὴ Λῆμνο. Τὴν εἶχαν τότε τὴ Λῆμνο οἱ Βενετοί, καὶ μαζί μ' αὐτοὺς ἀντιστάθηκαν καὶ οἱ δικοί μας. Ἕνας τότε ἦταν κι ὁ πατέρας τῆς περιζάκουστης Μαρούλας. Πολιορκουσαν οἱ Τούρκοι τὸ Κόκκινο*, κι ἐκεῖ πολεμώντας ἔπεσε ὁ πατέρας.

Ἐπρεπε νὰ πέσῃ ὁ γέρος, γιὰ νὰ ζήσῃ τῆς κόρης του τ' ὄνομα. Γιατί, μόλις τὸν εἶδε σκοτωμένο ἡ Μαρούλα κι ἀρπάξει τὸ σπαθί του καὶ τὴν ἀσπίδα, τρέχει καταπάνω στοὺς Τούρκους, δίνει θάρρος στοὺς ἄντρες καὶ δρόμο οἱ Τούρκοι. Κι ἔτσι σώθηκε ἡ Λῆμνο, τουλάχιστο αὐτὴ τὴ φορὰ.

Ὁ Βενετὸς ἀρχιστράτηγος, ὁ Λορεδάνος, τῆς ἔκανε, λέει ὁ ἱστορικός, μεγάλες τιμές. Δὲν μᾶς ἀναφέρει, ἂν ἡ Μαρούλα τὶς δέχτηκε αὐτὲς τὶς τιμές. Τὶς δέχτηκε ἢ ὄχι, τὸ γλυκὸ της ὄνομα δὲ θὰ τὸ ξεχάσῃ ἡ Ρωμιοσύνη.

«Ἐκλεκτὲς Σελίδες»

Ἀργύρης Ἑφταλιώτης

ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΓΝΩΣΤΟΝ ΑΚΡΙΤΑΝ

Πρόκειται νά ὁμιλήσω περὶ τοῦ κόσμου τῶν Ἀκριτῶν, πού ὡς ἄλλα μακρὰ τείχη, ἔμψυχα μάλιστα, περιτειχίζαν ἄλλοτε μὲ τὰ στήθη των τὴν μεγάλην πατρίδα μας. Πρόκειται περὶ ἐκείνων εἰδικῶς, πού πιασμένοι χέρι χέρι ἐσχημάτιζαν μέγαν κύκλον πέριξ αὐτῆς, χορεύοντες ἕνα χορόν, τὸν ἐπινίκειον πάντοτε, πού ἀλίμονον εἰς ἐκείνους, πού θὰ ἐτόλμων νά διασπάσουν.

Θὰ ἐνθυμῆσθε βέβαια τὸν μῦθον τοῦ κρητικοῦ θεοῦ Τάλω. Αὐτὸς κατ' ἐμὲ εἶναι ὁ πρῶτος Ἀκρίτας. Τὸν Τάλω ἐκείνων, πού, χάλκινος καὶ ἀκούραστος, ἐτριγύριζε τρὶς καθ' ἐκάστην ὅλην τὴν Κρήτην, διὰ νά τὴν προφυλάξῃ ἀπὸ τοὺς ξένους ἐπιδρομεῖς, διαφθορεῖς τῶν ἡθῶν καὶ τῶν ἐθίμων τῆς. Εἰς τὸν χάλκινον αὐτὸν φύλακα τῆς κρητικῆς ψυχῆς ἔδωσαν ὅσα καὶ σάρκας οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ Βυζαντινοί, μεταβαλόντες τὸν μῦθον εἰς θεσμόν σωτήριον. Τὰ ἀπέραντα ὅμως ὅρια τῆς αὐτοκρατορίας των, δὲν θὰ ἤμποροῦσε νά προφυλάξῃ ἕνας Τάλως, ἔστω καὶ χάλκινος, ἔστω καὶ θεός. Καὶ ἀνέθεσαν εἰς χιλίους Τάλω, τὰ ἴδια των τὰ παιδιὰ, τὴν φρούρησιν τῶν συνόρων των ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς, πού ἐπροκαλοῦσεν ὁ φθόνος καὶ αἱ ἄπληστοι ὀρμαὶ βαρβάρων ἐπιδρομέων. Τὰ ἐπισημότερα ἀπὸ τὰ παιδιὰ των αὐτὰ ὁ θρύλος καὶ ἡ ποίησις ἐστόλισαν μὲ τὰ ἄνθη των καὶ τὰ ἀνέβασαν εἰς θρόνους μεγάλων ἡρώων. Ὅλοι γνωρίζουν τὸν Διγενή, πού ἂν δὲν ἐνίκησε καὶ τὸν Χάρον αὐτόν, ἐκέρδισεν ὅμως τὸ γέρας τῆς ἀθανασίας μὲ τὴν ἥτταν του.

Παρὰ τὸν Διγενή, καὶ τὰ ἄλλα ὑψικάρηνα δένδρα τῶν ἀκριτικῶν ἐπῶν, παρὰ τὸν Ἀνδρόνικον καὶ τὸν Ἀρμούρην καὶ τὸν Πετροτράχηλον καὶ τὸν Φωκᾶν καὶ τὸν Βάρδαν καὶ τὸν Νικηφόρον καὶ τοὺς ἄλλους, πού μᾶς διετήρησε καὶ διέλλαλῃσεν ἡ ποίησις, ἐφύτρωναν εἰς τὰς ἀκρωρείας ταπεινὰ καὶ λεπτεπίλεπτα ἀγριολούλουδα, τῶν ὁποίων ποτὲ κανεὶς δὲν ἐσημείωσε τὴν ἄνθησιν, τὴν ζωὴν, τὸ ὄνομα. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἄγνωστοι Ἀκρίται. Πάρετε ὀλίγον μοσχολίθανον ἀπὸ τὴν ψυ-

χὴν σας νὰ τοὺς θυμιάσωμεν ὅλους μαζί. Ἐλᾶτε νὰ κάμωμεν τοῦ Ἀγνώστου Ἀκρίτα τὸ μνημόσυνον.

Οἱ ἀναγνώσται μου θὰ γνωρίζουν περισσότερα ἀπὸ ἐμὲ ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Ἀκριτῶν, τὴν ὁποίαν ἀνεξωογόνησε πρὸ ἐξήντα μόλις ἐτῶν ἡ πρώτη δημοσίευσίς τοῦ ἔπους τοῦ Διγενῆ. Πρόκειται περὶ θέματος ἐξηντλημένου, εἰς τὸ ὁποῖον τίποτε δὲν θὰ εἶχα νὰ προσθέσω ἐγώ. Ἀλλὰ πῶς ἡμπορεῖ νὰ περάσῃ κανεὶς πρὸ τοῦ τεραστίου ἀγάλματος τοῦ βυζαντινοῦ τούτου Ἡρακλέους, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῇ καὶ ἐνθυμίσῃ τὸ μεγαλεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἀνεβίβασεν ἡ ἱστορία, ὁ θρύλος καὶ ἡ παρόδοσις; Ἐγὼ μάλιστα, ἐγὼ προσωπικῶς, πῶς ἡμπορῶ νὰ προσπεράσω ἀδιάφορος, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ συμπατριῶται μου εἰς τὸ Μυλοπόταμον* ἔδειξαν ἐν πλήρει καὶ καλῇ πίστει τὸ βαθούλωμα ἐνὸς λίθου, ποῦ ἔμεινεν ἀπὸ τὸν καιρὸν, ποῦ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ Διγενής; Καὶ ἄλλοῦ δὲν εἶδα ὁ ἴδιος ἓνα ἄλλο βαθούλωμα, ἐκεῖ ὅπου ἐπάτησεν ἀπλῶς; Καὶ ἄλλοῦ ὡς μοῦ ἔδειξαν, δὲν εἶναι ἓνα χαμήλωμα τοῦ Ψηλορείτου, ποῦ ὀνομάζουν: ἡ σέλα τοῦ ἀλόγου του;

Εἰς τὰ στήθη τῶν συμπατριωτῶν μου, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἐνεθρονίσθη ἡ φήμη τῆς ἀνδρείας του, προκαλοῦσα παλμούς πόθου καὶ μιμήσεως, ἀλλὰ τὸν ἠγάπησαν καὶ τὸν ἐθαύμασαν πρὸ πάντων ὡς φρουρὸν τῆς πατρίδος. Καὶ πῶς νὰ περάσω ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ ἄγαλμά του, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν ἥρωα, ποῦ ἦτο ὅπως οἱ στρατηλάται μας, ποῦ ἄγριοι κατεδίωκαν τοὺς δράκοντας καὶ ἔσωζαν ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους τὰς ἀπαγομένους ὑπ' αὐτῶν θυγατέρας τῶν καλῶν;

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ὁ Διγενής εἶχεν ἔμφυτον τὸ μῖσος κατὰ τῶν ἀπαγωγέων. Ἦτο καὶ αὐτὸς τέκνον ἐξ ἀπαγωγῆς καὶ διότι ἀνῆκεν εἰς δύο διάφορα γένη, ὠνομάζετο, ὅπως γνωρίζετε, Διγενής. Μητέρα του ἦτο ἡ εὐγενὴς κόρη τοῦ Ἀνδρονίκου Ἀνω ἡ πάγκαλος, ποῦ τὴν ἀπήγαγεν ἓνας Ἑμίρης* τῆς Συρίας. Ἀλλὰ καὶ αὕτη μὲ τὴν σειρὰν τῆς ὄχι μόνον ἀπήγαγεν ἔπειτα τὸν Ἑμίρη, ἀλλὰ καὶ ἐξεχριστιάνισεν αὐτὸν μὲ τὴν ἀπλὴν καὶ θαυματουργὸν ἀπαγγελίαν καὶ διδασκαλίαν τοῦ συμβόλου τῆς χριστιανικῆς πίστεώς μας: Τοῦ «Πιστεύω»!

Καὶ πῶς νὰ παρατρέξω τοὺς φοβεροὺς τοῦ ἀγῶνα με-
 τοὺς Ἀπελάτας, τοὺς αἰμοβόρους ληστές ποὺ με ρόπαλα,
 στολισμένα με αἰχμὰς καρφίων, εἶχαν γίνει ὁ φόβος καὶ ὁ
 τρόμος τῆς χώρας μας καὶ οἱ ὅποιοι ὡς γέρας ὠνειροπόλουν,
 πρὸς ἐξευτελισμὸν τοῦ Διγενῆ, τὴν ἀπαγωγὴν τῆς ἀγαπημέ-
 νης τοῦ συζύγου. Καὶ πῶς νὰ μὴ σταματήσω πρὸ τῆς πάλης
 τοῦ με μίαν σοφὴν καὶ ὠραίαν καὶ ποιητικωτάτην ἀνδρογυ-
 ναῖκα, ποὺ τὴν ἔψαλε καὶ ὁ δικός μας Παλαμάς, τὴν Μαξιμῶ.
 ποὺ ἦτο τότε ἡ ἀρχηγίνα τῶν Ἀπελατῶν καὶ ὁ φόβος τῶν
 ἀνδρῶν; Καὶ πῶς ἐν τέλει νὰ παραλείψω τὸ ἐπεισόδιόν τοῦ
 με τὸν αὐτοκράτορα Ρωμανόν; Ὁ ἐστεμμένος θαυμαστής τοῦ
 ἀηττήτου ὑπηκόου τοῦ ἐζήτησε νὰ τὸν ἴδῃ καὶ τοῦ ἐμήνυσε
 νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ νὰ φιλοξενηθῇ εἰς τὸ ἱερὸν πα-
 λάτιον. Ἀλλ' εἶχε τάξιμον καὶ ὁ Διγενὴς νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ
 οὔτε ἐπὶ στιγμὴν τὴν σκοπιάν, ὅπου ἦτο ὁ στόχος τῶν ἐνεδρευ-
 όντων ἐπιδρομέων. Διεβίβασε με εὐλάβειαν τὴν ἄρνησιν νὰ
 δεχθῇ τιμὴν, ποὺ μυριάδες ὠνειροπόλουν. Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ
 μετὰ λαμπρᾶς ἀκολουθίας ἐξεκίνησε καὶ ἐπῆγε νὰ ἐπισκεφθῇ
 αὐτὸς τὸν ὑπῆκοον.

Μὲ τοιαύτας ὅμως τιμὰς καὶ μεγαλεῖα δὲν ἐπεβραβεύθη
 ὁ ἰδικός μας, ὁ ἀγνωστος Ἀκρίτας. Καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοκρά-
 τορες, διὰ τοὺς ὁποίους ἀφειδῶς ἔχυνε τὸ αἷμα τοῦ, τὸν παρη-
 μέλησαν, κάποτε τὸν μετετόπισαν καὶ τὸν ἐκακομεταχειρί-
 σθησαν. Καὶ ὅταν μετενόουν, ἦτο πλέον ἄργά. Αἱ κλεισσοῦραι
 ἔμεναν τότε ὀρθάνοικτοι εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Βυζαντίου. Οἱ
 βάρβαροι ἐλυμαίνοντο τὰ θέματά τοῦ. Ἡ μεγάλη αὐτοκρα-
 торία ἐκλονίζετο. Ἐμῖκραινε.

Ὁ πτωχός μου ὁ ἀγνωστος Ἀκρίτας, εἶχε βέβαια καὶ αὐ-
 τὸς λόγους, κρύπτοντας τὴν ὑπαρξίν τοῦ. Εἶχε καὶ αὐτὸς τὰ
 βάσανά τοῦ, ὄχι ὅμως καὶ τόσα, ὅσα ὑφίσταντο οἱ κατοικοῦν-
 τες εἰς τὰς πόλεις. Ἀλλ' εἶχεν ἐν πρώτοις ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως
 τῆς μεγάλης τοῦ ἀποστολῆς ὑψηλότερον τὸ φρόνημα, δυνατώ-
 τερον τὸ σῶμα ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀσκήσεων καὶ ἰσχυροτέραν
 τὴν ψυχὴν. Τὸ κρῦο κοί ἡ ζέστη, ἡ πείνα, ἡ δίψα καὶ οἱ πυρε-
 τοὶ δὲν εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ τὸν καταβάλουν. Ἐμποροῦσε νὰ

σταθῇ ὄρθιος, καὶ νεκρὸς ἀκόμη, καὶ ὅπως ὁ νεκρὸς Κωνσταντῆς* νὰ φέρῃ τὴν νίκην εἰς τὴν μητέρα του! Ἐκτεθειμένοι οἱ τοιοῦτοι Ἀκρίται εἰς τὴν ἀγριότητα τῶν καιρικῶν μεταβολῶν, ἐστερημένοι συχνότατα ζωοτροφιῶν καὶ πάσης συγκοινωνίας μὲ τὸν λοιπὸν κόσμον, ἐν μέσῳ ἐπικειμένων πάντοτε ἐπιβουλῶν, ὄχι μόνον τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ὄχι μόνον ἀγρίων θηρίων, ἀλλὰ καὶ ἀγριωτέρων ἀνθρώπων, τὰς μὲν ἡμέρας τῶν διήρχοντο ἐν μέσῳ τῶν συνθασσανισμένων οἰκογενειῶν τῶν, τὰς δὲ νύκτας λαγοκοιμώμενοι, διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ δὲν εὔρεθοῦν ἔτοιμοι εἰς τὰ διὰ πυρῶν διδόμενα συνθήματα τῶν ἀπομεμακρυσμένων διπλοσκοπῶν*.

Ἐτοιμα εἶχαν τὰ ἀπρόσιτα καταφύγια, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ μετέφερον ἐν ἀνάγκῃ τὰ γυναικόπαιδά των, ἂν ὁ ἐχθρὸς ἦτο ἐπίφοβος εἰς ἀριθμόν. Ἄλλως ὥρμων ἀκράτητοι. Οἱ Ἀκρίται ἐχρησιμοποιοῦν μεθόδους τακτικῆς, τῶν ὁποίων πολλὰ δὲν μετεβλήθησαν ἔκτοτε. Ἐπέβαλλαν ὁμῶς αὐστηρὰ ἀντίποινα εἰς τοὺς ἀνησυχήσαντας αὐτούς. Τόσον δὲ φοβερὰ ἐνίστε, ὥστε χρόνοι ἐπερνοῦσαν, διὰ νὰ τολμηθῇ ἐπανάληψις ἐπιδρομῶν.

Ὁ πτωχὸς μου, ὁ ἄγνωστος Ἀκρίτας καὶ ἂν δὲν ἐμνημονεύθῃ ὑπὸ τῆς ἱστορίας καὶ ἂν δὲν ἐτραγουδήθῃ ὀνομαστὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἔκαμε καὶ αὐτὸς ἓνα μεγάλο ἔργον. Τὸ εἶδαμεν ὀλοφάνερα μέσα εἰς τὴν διατήρησιν καὶ μέσα εἰς τὴν λύτρωσιν τοῦ Γένους, αἱ ὁποῖαι δὲν συνετελέσθησαν μόνον ἀπὸ τὰς νίκας τῶν μεγάλων καὶ ὀνομαστῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς θυσίας τῶν μικρῶν καὶ ταπεινῶν. Διότι καὶ ὅταν ἡ κατάκτησις καὶ ἡ δουλεία κατέρριψαν τὰ σύνορά μας, τὸ πνεῦμα τοῦ φρουροῦ τῆς πατρίδος Ἀκρίτα διεσκορπίσθη, ἀλλὰ δὲν ἔλειψε ποτὲ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν γῆν. Ἀκρίται τῆς στεριᾶς καὶ Ἀκρίται τοῦ πελάγους, διεσκορπισμένοι εἰς πόλεις καὶ βουνά, εἰς φάραγγας καὶ ξερονήσια, διετήρησαν τὴν ἄσθησιν φλόγα του. Ἐφεγγε μέσα εἰς τὸ ράσον, μέσα εἰς τὴν μάναν, μέσα εἰς τὸν διδάσκαλον, μέσα εἰς τὸν ἄρματολόν, μέσα εἰς τὸν ναυτίλον, μέσα εἰς τὸν ἔμπορον, μέσα εἰς τὸν ξενιτευμένον. Καὶ πρὸ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος καὶ κατ' αὐτόν καὶ μετ' αὐτόν. Πότε ἄραγε θὰ δώσῃ ὁ Θεὸς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς εἰρήνην, ὥστε οἱ Ἀκρίται μου, οἱ γνωστοὶ

καὶ ἄγνωστοι, νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς ἀγκάλας μας; Ἡ του-
λάχιστον πότε, πιασμένοι πάλιν χέρι χέρι μὲ τοὺς Ἀκρίτας
τῶν συμμάχων μας, θὰ εὐρύνουν, θὰ μεγαλώσουν τὸν κύκλον
τοῦ χοροῦ των καὶ θὰ φυλάττουν πάλιν ὅπως ἄλλοτε τὴν
Ἀνατολὴν μας ὁλόκληρον ἀπὸ ἄλλου εἶδους ἐπιδρομᾶς, ἐπι-
δρομᾶς ψυχικᾶς χειροτέρας ἀπὸ τὰς παλαιάς;

Ἴσως αὐτὴ ἡ εὐτυχία εἶναι προωρισμένη διὰ τὴν ἰδικήν
σας γενεάν. Τὴν νέαν γενεάν. Ἡ δική μας, ἡ παλαιά, δὲν
εἶχε πολλὰ πράγματα νὰ φυλάξῃ. Ἀπετέλει τὸ ὑπόβαθρον
ἐνὸς μεγάλου καὶ ωραίου συμπλέγματος ἐλπίδων. Πολλῶν
ἐλπίδων. Μᾶς παρωμοίασαν μάλιστα ο καλοθεληταὶ μας μὲ
τὸν βάτραχον τοῦ μύθου καὶ ἐπερίμεναν πότε θὰ σκάσωμεν:
Δὲν τοὺς ἔγινε! Ἀλλὰ εἴμεθα Ἀκρίται καὶ ἡμεῖς, φρουροὶ
τῶν ἐλπίδων. Πραγματικοὶ ὅμως Ἀκρίται θὰ εἰσθε σεῖς αὐ-
ριον. Δόξα τῷ Θεῷ. Ἐχετε πολλὰ νὰ φρουρήσετε.

Ἐμεῖς οἱ παλαιοὶ τὴν Ἑλλάδα τὴν εὐρομεν μόλις ἐξελθοῦ-
σαν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, κουρασμένην βέβαια, ἀλλὰ ἀναπαυο-
μένην ἐπὶ δαφνῶν. Καὶ ἐξ ὅψεως ἀκόμη ἐγνωρίσαμεν τινὰς
τῶν πρωταθλητῶν του. Ἐγὼ ὁ ἴδιος ὁδηγούμενος ἀπὸ τὸν
πατέρα μου ἐπῆγα εἰς τὴν Κυψέλην καὶ ἐφίλησα τὸ χέρι τοῦ
Κανάρη. Αὐτὸ καὶ τότε ἦτο μεγάλο πρᾶγμα. Αὐτὰ ἤμπορού-
σαμεν νὰ κάμνωμεν τότε. Ἀλλὰ ἡ γενεὰ σας ἔχει πολὺ μεγα-
λύτερα νὰ κάμῃ. Ἡμεῖς οἱ περιλειπόμενοι σᾶς ζηλεύομεν
ἐσᾶς τοὺς νέους δι' αὐτά. Σᾶς ζηλεύομεν διὰ τὸ μεγαλεῖον
τῶν ὑποχρεώσεων καὶ καθηκόντων, ποὺ ἀπλώνεται ἐμπρός
σας. Σεῖς εἰσθε οἱ Ἀκρίται, φρουροὶ τῆς Ἑλληνικῆς δόξης,
ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπειλουμένης ἑλληνικῆς ψυχῆς. Αἱ προηγούμε-
ναι γενεαὶ σᾶς ζηλεύουν δι' αὐτό. Αἱ ἐπόμεναι θὰ σᾶς εὐλο-
γοῦν καὶ θὰ σᾶς μιμοῦνται. Περιτταὶ θὰ ἦσαν αἱ ἀποδείξεις
τῶν ὄσων εἶπα προηγουμένως. Σεῖς θὰ γνωρίζετε καλυτέρας
καὶ περισσοτέρας.

Ἐφημερίς «Ἐλεύθερον Βῆμα», 1937

Ἰωάννης Δαμθέρης

Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΣΤΟΝ ΑΔΗ

Καθάλα πάει ὁ Χάροντας
τὸ Διγενὴ στὸν Ἀδῆ
κι ἄλλους μαζί... Κλαίει, δέρνεται
τ' ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ στοῦ ἀλόγου του
δεμένους τὰ καπούλια,
τῆς λεβεντιάς τὸν ἄνεμο,
τῆς ὁμορφιάς τὴν πούλια.

Καὶ σὰν νὰ μὴν τὸν πάτησε
τοῦ Χάρου τὸ ποδάρι,
ὁ Ἀκρίτας μόνο ἀτάραχα
κοιτάει τὸν καθαλάρη:

-- Ὁ Ἀκρίτας εἶμαι, Χάροντα,
δὲν περνῶ μὲ τὰ χρόνια.
Μ' ἄγγιζες καὶ δὲ μ' ἔνιωσες
στὰ μαρμαρένια ἁλώνια;

Εἶμ' ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων.
Στὴν Ἑφτάλοφην ἔφερα
τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲ χάνομαι στὰ Τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω.
Στῇ ζωῇ ξαναφαίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω.

«Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι»

Κωστής Παλαμᾶς

Δ'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Ω τριάκονσιοι! Σηκωθήτε
καὶ ξανάρθετε σ' ἐμᾶς,
τὰ παιδιὰ σας θέλ' ἰδῆτε
πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

Δ. Σολωμός

ΣΠΑΘΟΓΙΑΝΝΟΣ

Α'.

— "Ελα, μάνα μου· τ' ἄρματα καὶ τὴν εὐχή σου!

— Γιουρούσι πάλι;

— Ναί· τώρα, ποῦ τοὺς χαμπαρίζουμε πιά!... Τὰ δελφίνια μας οἱ Σπετσονυδριῶτες, σοῦ τὸν ἔκαμαν τὸν Τοπάλη* καὶ σὴν Ἀλεξάνδρεια πῆρε τὸ φύσημά του. Τὰ προιάρια* τοῦ Γιουσούφ τάστειλαν στ' ἀνέμου τὴ μάνα: Ὁ Κιούταγιας ἔπεσε στὰ μαῦρα πανιά... Μωρὲ τί τραῦμα!

— Ἀλήθεια!

Καὶ τὸ μαραμένον πρόσωπον τῆς γριᾶς Μαλάμω, ἀνακαλούσης εἰς τὴν μνήμην τῆς τὸν πρόσφατον θρίαμβον τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν, ἐζωντάνεψε. Τὰ μάτια τῆς ἔλαμψαν ὕγρα καὶ τὸ κορμί τῆς, ποῦ ἐστήριζε μὲ τοὺς ἀγκῶνας ἐκείνην τὴν ὥραν, καθημένη εἰς τὸ κατώφλι τοῦ χαμηλοῦ σπιτιοῦ τῆς, ὠρθώθη ὑπερήφανον ἔμπρὸς εἰς τὸν Ζάχον.

Οὔτε ἡ Μαλάμω ὅμως, οὔτε ὁ υἱὸς τῆς εἶχον ἄδικον νὰ χαίρωνται τόσο καὶ νὰ ὑπερηφανεύωνται. Τὸ Μεσολόγγι δευτέραν φορὰν τώρα ἐκακοπαθοῦσεν ἀπὸ τὸν ἐχθρόν. Πολυ-ἀριθμος τουρκικὸς στρατὸς τὸ ἔκλειεν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔσφιγγε τὰς τάξεις του, ὡς οἱ ψαράδες τὴν γεροβολιά*, ἀπειλῶν νὰ καταλάβῃ τὸν κυριώτερον προμαχῶνα τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ Κιούταχης, μὲ τὸν ὑψηλὸν τίτλον Ρούμελης Βαλεσσί, κατεσκήνω-νεν ἔμπρὸς εἰς τὰ τείχη τοῦ ἀπὸ τὸν Μάιον τοῦ 1825 μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴν ὀπισθοδρομήσῃ ἄπρακτος. Ὁ Τοπάλ πασὰς παρέπλεεν ἐπιδεικνύων τὰ μεγάλα πλοῖα του εἰς τοὺς πολιορκουμένους καὶ πολλὰ πλοιάρια τοῦ Γιουσούφ πασᾶ, τῶν Πατρῶν, διέσχίζον τὴν λιμνοθάλασσαν, μεταφέροντα στρατιώτας ἐπὶ τῶν τεναγόνῃσιν.

Ἡ κρισιμωτέρα στιγμή ἤγγισε διὰ τὸ Μεσολόγγι. Ἡ

λοιπή Ἑλλάς ἠτενίζεν εἰς αὐτὸ μὲ ἀγωνίαν. Οἱ φιλέλληνες ἐπερίμεναν ν' ἀκούσουν μὲ φρίκην ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν τὴν πτώσιν του. Τὸ θράσος, τὸ ὁποῖον ἔδειχναν οἱ πολιορκούμενοι, ἀπορρίπτοντες τὰς προτάσεις τοῦ Κιουταχῆ καὶ στέλλοντες φιάλας ρουμίου διὰ τοὺς σημαιοφόρους του, ἤξευρε καθέννας, ὅτι δὲν ἦσαν παρὰ σπασμοὶ ψυχομαχοῦντος. Καὶ ὅμως μόνῃ ἡ παρουσία τοῦ ἑλληνικοῦ στολίσκου ἤρκεσε ν' ἀλλάξῃ διόλου τὰ πράγματα. Ὁ Τοπάλ πασάς μὲ τὴν πρώτη προσβολὴ ἐτράπη εἰς φυγὴν τὰ πλοιάρια τοῦ Γιουσούφ καὶ αἱ κανονιοφόροι συνελήφθησαν, αἱ τεναγόνησαι ἐκυριεύθησαν καὶ ὁ Κιουταχῆς κατήντησεν εἰς δύσκολον θέσιν. Οὕτε ζωτροφίας οὔτε πολεμοφόδια εἶχε πλέον.

—Καὶ λὲς θὰ κάμετε γιουρούσι; ἐξαναρώτησεν ἡ Μαλάμω τὸν υἱὸν της.

—Ναί! Ἀπόψε θὰ πλέξῃ τὸ μοσχάρι στὸ αἷμα! Τί ἔχει νὰ γίνη ἓνας θεὸς τὸ ξέρει... Οἱ καπεταναρέοι γροικήθηκαν μὲ τὸν Καραϊσκάκη καὶ θὰ πέσῃ μαζί μας στὸ χορό... "Ελα, πόχεις τ' ἄρματα;

Ὁ Ζάχος βιαστικὸς ἐδρασκέλισε τὸ κατώφλι καὶ ἐμβῆκε πρῶτος εἰς τὸ σπιτάκι.

Τὰ παλικάρια σπανίως ἐχωρίζοντο ἀπὸ τὰ ὅπλα τους. Ἄλλ' ὁ Ζάχος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχε κάμει κλέφτης. Καὶ οἱ κλέφτες δὲν ἤθελαν κατὰ τὴν μάχην, ὅπου παίζεται ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου μυριάκις, ἀν' ἐσκοτώνοντο, νὰ φανοῦν ἐμπρὸς εἰς τὸν Χάρον, ποῦ εἶναι ἀδάμαστον παλικάρι καὶ αὐτὸς κι ἔχει ἄρματα λαμπρά, λεροὶ αὐτοὶ καὶ ἀκάθαρτοι. "Οθεν ὁ Ζάχος μόλις ἔμαθεν, ὅτι θὰ ἐλάθαινε μέρος εἰς τὴν νυκτερινὴν ἐξοδον, πιστὸς εἰς τὴν κλέφτικὴν συνήθειαν, ἔσπευσε, ἀν' ὄχι νὰ λουσθῇ—γιατὶ τὸ νερὸ δὲν ἦτο ἄφθονον εἰς τὴν πολιορκουμένην πόλιν—νὰ καθαρίσῃ τουλάχιστον τ' ἄρματά του καὶ τὰ παρέδωκεν εἰς τὴν μητέρα του μέχρι τῆς ὠρισμένης ὥρας.

Ἡ Μαλάμω εἶδε τὰς ἐτοιμασίας τοῦ υἱοῦ της καὶ ἐμάντευσεν εὐθὺς μὲ ἓνα τῆς καρδιάς κλονισμόν, ὅτι θὰ ἐπήγαιεν εἰς κάτι παρὰ τὸ λυμὸν.

Μὲ ἓνα μόνον κλονισμόν, ἐκεῖνον ποῦ γίνεται αἵφνης εἰς τὴν μητρικὴν καρδίαν κάθε γυναικός, ὅταν κινδυνεύῃ τὸ παιδί

της. Ἄλλ' ὄχι ἄλλον. Ἀμέσως ἡ καρδιά της εὔρε πάλιν τὸν τακτικόν της παλμόν, τὸν ἥσυχον, τὸν ἀδιάφορον καὶ εἰς τὰ φρικωδέστερα, ὅπως ἔπρεπεν εἰς μίαν Σουλιωτοπούλαν καὶ γυναικα τοῦ Σπαθόγιαννου. Ὡς τοιαύτη δὲ οὔτε νὰ ἐρωτήσῃ ἠθέλησε, οὔτε τί καὶ πῶς νὰ μάθῃ, ἀλλὰ μὲ κρυφὸν θυμὸν πλανῶσα εἰς προσφιλεῖς ὄνειρον τὸν νοῦν της ἐπερίμενεν. Ἦδη εἰσελθοῦσα ὀπίσω τοῦ Ζάχου, ἐπῆρε πρόθυμη τὸ γιο-
ταγάνι, λαμποκοποῦν εἰς τὸν μαῦρον τοῖχον καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν ὦμον του. Ἐπειτα ἐνῶ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἔδιδε τὸ καριοφίλι, διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἔσφιξεν εἰς τὸν κόλπον της.

—Κοίταξε· νὰ μὴν ξεχνᾷς τὸν Ταχίρ Γιάτσι! τοῦ ἐσύστησε μὲ τρέμουσαν ἄλλ' αὐστηρὰν φωνήν.

Ὁ Ζάχος ἐσουφρωσε τὰ φρύδια καὶ δὲν εἶπε τίποτε. Ἡ Μαλάμω τὸν ἔσφιξε πάλιν εἰς τὴν καρδίαν της, κοιτάζουσα μὲ βλέμμα παρακλητικὸν τὴν Παναγίαν μικρᾶς εἰκόνης εἰς μίαν γωνίαν καὶ τὸν ἔσπρωξε ἐλαφρὰ πρὸς τὴν θύραν.

—Μὰ γιὰ στάσου! στάσου· ἐφώναξεν ἔξαφνα μὲ χα-
μόγελο.

—Τ' εἶναι; ἠρώτησεν ὁ Ζάχος.

—Δέσε καλὰ τὸ πόσι* σου, καημένε!

Ἡ Μαλάμω ἐπλησίασε καὶ ἐσήκωσε ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ζάχου τὸ μανδῆλι, δεμένον ἀτάκτως γύρω ἀπὸ τὸ φέσι, ἐδί-
πλωσεν αὐτὸ μὲ φροντίδα ἐπάνω εἰς τὸ γόνα της καὶ τὸ ἔδεσε πάλιν δυὸ καὶ τρεῖς φορές γύρω, προσέχουσα νὰ μὴ προ-
βάλλῃ καμία πτυχή. Ἐρριψεν ἔπειτα εἰς τὶς πλάτες τὰς δύο χρυσοκεντήτους καὶ θυσανοφόρους ἄκρας του. Τὸν ἐκοίταξε πάλιν, ἴσαξε τὸ ἀργυρὸ χαῖμαλὶ τοῦ στήθους του, τὶς παλά-
σκες* τῆς μέσης του, τ' ἀλύσια* τοῦ ἀσημοσουγιαῖ κι ἔστρωσε τὶς λόξεις τῆς λερῆς φουστανέλας του. Μικρὸν κατὰ μικρὸν μάνα καὶ γιὸς ἐβυθίζοντο εἰς τὸ σκιόφως τῆς ἐσπέρας, χωρὶς νὰ τὸ νιώθουν καὶ αὐτοί. Ὁ Ζάχος ἠθελε νὰ φύγῃ καὶ πάλιν ἐθρίπτετο* ἀπὸ τὰς μητρικὰς ἐκείνας θωπείας ὡς μικρὸς χαδεμένος.

—Ἄσε με δὰ καὶ δὲ θὰ πάω σὲ γάμο· εἶπε τέλος.

—Κι ὁ πόλεμος γάμος εἶναι. Πήγαινε λεβέντη μου.

Καὶ τὸν ἔσπρωξεν ἔξω, ἀφοῦ ἔρριπεν ἐπάνω του ἓνα φωτεινὸν βλέμμα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ σπάνια, ποῦ ἔχουν μέσα τους εὐχὴν καὶ προσδοκίαν, φόβον μέγαν καὶ θάρρος ἀκατάβλητον, ἀνδρικήν ρώμην καὶ θείαν θέλησιν.

Ἡ Μολάμω ἦτο Σουλιωτοπούλα, γυναίκα παλικάρι. Κόρη πρὶν, εἶχε φάγει μὲ τὴν φούκτα τὸ μπαροῦτι, ὅπως οἱ Μποτσαραῖοι καὶ Τζαβελαῖοι, ὁ Πουλιο-Δράκος καὶ ὁ Τζιμα-Ζέρβας, εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ὁποίων ἐπολέμει πάντοτε, ὑπερασπιζομένη τοὺς βράχους τῆς πατρίδος της. Κι ἔπειτα ὡς γυναίκα τοῦ Γιάννη Σπαθῖα, τοῦ ἐξακουστοῦ Σπαθόγιαννη, ἀπὸ τὰ παράβολά του κατορθώματα, ἀπὸ τοὺς τρομακτικούς κινδύνους του, ἀπὸ τὰς σφοδρὰς συγκινήσεις, ποῦ τὴν ἔκαμαν νὰ ὑποφέρῃ καθ' ἡμέραν τὰ πάντοτε ἔκτακτα καὶ πάντοτε μεγάλα ἐπιχειρήματά του, εἶχε τραχύνει τὴν ψυχὴν της, ὥστε νὰ μὴ δέχεται τίποτε ἐπάνω της, μέγα ἢ μικρόν, ὅπως ὁ ἀθέρας καλοτροχισμένου σπαθιοῦ. Ἀπὸ τὴν ρόκα ἤρπαζε τὸ καριοφίλι καὶ ἀπὸ τὸ ἀδράχτι τὸ γιαταγάνι, μὲ ὅσην εὐκολίαν δόκιμος μουσικὸς ἀλλάζει τὸν ταμπουρά μὲ τὴν φλογέραν.

Εἶχε μορφώσει αὐστηρὰς καὶ μεγάλας ιδέας περὶ πατρίδος καὶ τιμῆς καὶ οἰκογενειακῶν παραδόσεων. Τὸ ὄνομα πρὸ παντὸς ἄλλου καὶ τὰ πάντα γιὰ τὸ ὄνομα. Τὸν πόλεμον ἐθεώρει ὡς κάτι ἀπαραίτητον καὶ ἔβλεπε τοὺς ἄνδρες νὰ πηγαίνουν εἰς τὴν μάχην, δίχως τὴν παραμικρὰν συγκίνησιν.

Καὶ ὅμως τώρα, ποῦ ἀποχαιρέτα τὸν Ζάχον, μόνη ἡ ὑπερρφάνεια ἐκράτει τοὺς λυγμοὺς καὶ τὰ δάκρυα, τὰ ὁποῖα δὲν ἤθελε νὰ ἴδουν οὔτε οἱ ἄψυχοι τοῖχοι τοῦ σπιτιοῦ της. Ὁρθία εἰς τὴν θύραν, μὲ τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τῆς παραστάδος καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἀτάκτως τυλιγμένην εἰς τὴν ἄσπρην μπόλια της, παρηκολούθει μὲ τὸ βλέμμα τὸν υἱόν, ὅστις μὲ ὑπόπτειρον θῆμα ἀνεπήδα τὰ χαλάσματα σπεύδων πρὸς τοὺς συντρόφους του. Γύρω ἤπλουντο αἱ σκιαὶ τῆς νυκτός, προσδίδουσαι φανταστικὴν ὄψιν εἰς τὰ ἐρειπωμένα σπίτια, εἰς τοὺς μισοκρημνισμένους τοίχους, εἰς τοὺς σωροὺς τῶν χωμάτων καὶ τῶν ξύλων καὶ τῶν κεραμιδιῶν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον μεταβάλλει τὴν πόλιν αἱ βόμβαι τοῦ ἐχθροῦ. Σιγὴ κι ἐρημία ἐβασίλευε γύρω κι

ἐπάνω εἰς τὸν σκοτεινὸν οὐρανόν. Μόνον κατὰ σπάνια διαλείμματα ἤκούντο κάπου δειλοὶ ψίθυροι καὶ ἐφαίνοντο ἴσκιονὰ γλυστροῦν ἀνὰ τὰ χαλάσματα, πρὸς τὸ φωτεινὸν ἐκκλησάκι τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἦσαν αἱ γυναῖκες, αἱ ἀδελφαί, αἱ κόραι καὶ αἱ μητέρες τῶν πολιορκουμένων, ποὺ ἐπήγαιναν μὲ δάκρυα πύρινα καὶ στηθοκυπήματα, νὰ ἀφιερῶσουν εἰς τὸν πολιοῦχον ἅγιον τὴν πολύτιμον ζωὴν τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐξόδου.

Ἡ Μαλάμω δὲν συνηκολούθει εἰς τὸν ναόν. Ἐμενεν ἐκεῖ τηροῦσα τὴν ἀγαλματώδη στάσιν της ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν, ἀγναντεύουσα μακράν, ὥς νὰ διέκρινεν ἀκόμη μέσα εἰς τὸ σκότος τὸν υἱὸν της. Αἴφνης ὅμως ἐσοῦφρωσε τὰ φρύδια, ἐμπήκεν εἰς τὸ σπῖτι καὶ ἔκλεισε θορυβωδῶς τὴν θύραν πίσω της. Τὰ ἀναπηδήσαντα ἀπὸ τὰ μάτια της δάκρυα δὲν τὰ εἶδε κανεὶς, κανεὶς, οὔτε τὸ σκοτάδι, διότι εὐθὺς οἱ μανίκες της τὰ ἐσφόγγισαν. Μὲ χερί ἄτρεμο ἀναψε μικρὸν κηρίον, ἔπηξεν αὐτὸ εἰς τὸ πάτωμα, ἐμπρὸς εἰς τὸ εἰκόνισμά της, καὶ γονατίσασα ἐκοίταξεν αὐτὸ μὲ εὐλάβειαν. Εἰς αὐτὴν τὴν Σουλιώτισαν Παναγίαν, ποὺ τὴν ἔσωσε μισοκαμένη, ὅταν ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ρενιάσα κατὰ τὴν πανωλεθρίαν τοῦ 1803, ἀφιέρωνε τὸν Ζάχον της. Δὲν ἐζήτηι μόνον νὰ τὸν φυλάξῃ ἀπὸ τὴν συμπλοκὴν. Ἀλλὰ πρὸ παντός νὰ τοῦ χαρίσῃ τὸ ἀκατάβλητον τῶν βράχων τοῦ Σουλίου, τὴν δύναμιν τῶν ἀνέμων, ποὺ φυσοῦν εἰς τὶς κλεισοῦρες του, τὴν ὁρμὴν τοῦ ποταμοῦ, ποὺ χύνεται ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ πόδια του, διὰ νὰ νικήσῃ τὸν Ταχίρ Γιάτσην. Αὐτὸς ἦτο ὁ πόθος της. Ὁ Ζάχος δὲν ἐπήγαινε μόνον νὰ πολεμήσῃ· εἶχε νὰ κόμῃ καὶ ἄλλην ἱερὰν καὶ ἀπαραίτητον ἐντολήν.

Ὅταν ἡ Μαλάμω ἔλεγεν εἰς αὐτὸν νὰ μὴ λησμονῇ τὸν Ταχίρ Γιάτση, δὲν ὠμίλει ὥς μάνα, ἀλλ' ὥς γυναῖκα τοῦ Σπαθόγιαννου. Ἐμοιαζε μὲ τὸν γέροντα ἐκεῖνον βασιλέα τοῦ μύθου, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ εἶδε τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον πολλοὺς υἱοὺς του νὰ πηγαίνουν εἰς συνάντησιν τοῦ δράκου, ποὺ κατέστρεφε τὴν χώραν του καὶ νὰ μὴ γυρίζουν, ἤναγκάζετο νὰ στείλῃ καὶ τὸν τελευταῖον, τὸν μικρότερον καὶ εὐμορφότερον, διὰ τὸν ἀφευκτον ὄλεθρον. Καὶ ἦτο ἀληθινὰ ὁ Ταχίρ Γιάτσης δράκος ἀκατάβλητος καὶ ἐξολοθρευτῆς τῆς οἰκογενείας τῆς

Μαλάμως. Πρώτον πρώτον σκότωσε τὸν ἄνδρα της, γιὰ νὰ τοῦ πάρῃ τὸ περίφημον καριοφίλι του.

Τὸ καριοφίλι αὐτὸ ἦτο παλαιότατον καὶ πολυτελές. Τὸ κοντάκι του, ποῦ ἔμοιαζε μὲ μισοφέγγαρο, τὸ ἔζωνε στενὴ ἀσημένια λωρίδα. Εἰς τὴν μίαν παρεῖδαν ἦσαν κολλημένα χρυσὰ φύλλα καριοφιλοῦ ψιλοδουλεμένα καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἀσημένια πλάκα ἔγραφε τὸ ἱερὸν σύμβολον καὶ τὴν ἀγέρωχον διαμαρτυρίαν τοῦ κλέφτου κατὰ τοῦ τυράννου του.:

Πασά μου ἔχω τὸ σπαθί,
Βεζίρη τὸ ντουφέκι
Κάλλιο νὰ ζῶ μὲ τὰ θεριά,
παρὰ νὰ ζῶ μὲ Τούρκους.

Ὁ λύκος του, μαλαμοκαπνισμένος, παρίστανε κεφαλὴν ὀχιᾶς, μὲ δέρμα φοιδωτὸν καὶ μάτια πύρινα, καμωμένα ἀπὸ κόκκινα πετράδια. Ὅταν ἔφερε καὶ τὴν τουφεκόπετραν ἐφαίνετο μὲ γλῶσσα ἔτοιμη νὰ κεντήσῃ τὸν ἐχθρόν. Ἡ κάρνα του, ἐνάμισυ μέτρο μακριά, βαθμηδὸν πρὸς τὰ ἐμπρὸς παχυμένη, ἔζώνετο εἰς τὸ κοντάκι μὲ ἐπτὰ παφίλια* ὁλόχρυσα. Ἐπάνω εἰς τὰ παφίλια ἐπιτήδειος τεχνίτης εἶχε σκαλισμένες συγκρατητὰ τίς σαράντα νίκες τοῦ Δράκου τῆς Κρόγιας Γεωργίου τοῦ Καστριώτου*.

Δὲν ἦτο ὅμως ὀνομαστὸν τόσον διὰ τὴν πολυτέλειάν του ὅσον διότι ὑπῆρξεν ὄπλον τοῦ ἀρματολοῦ Σπαθογιαννου. Ἐφημιζέτο ἀκόμη καὶ διὰ τὴν βροντώδη φωνὴν του, μὲ τὴν ὁποῖαν καὶ μόνην ἐλέγετο, ὅτι ὁ ἀρματολὸς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν σαράντα Γκέκηδες κοντὰ εἰς τὴν Κατούναν. Ἦτο διὰ τοῦτο ὁ φθόνος τῶν ἐχθρῶν καὶ τὸ καύχημα τῆς οἰκογενείας.

Ἐπὶ ἑκατὸν καὶ πλέον ἔτη ἐπήγαινε ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί, ὡς ἱερὰ οἰκογενειακὴ παράδοσις, ἐξακολουθοῦν νὰ τρέφεται μὲ μπαρούτι καὶ μολύβι καὶ νὰ στέλνῃ ἀδιάκοπα τὸν Χάρον ἀνήμερον εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ἐτσι ἔφθασεν εἰς τὰ χέρια τοῦ Γιώργου Σπαθογιαννου, ὁ ὁποῖος τὸ ἔφερεν ἐντίμως, μέχρις οὗ ὁ Τόσκης εἰς ἐνέδραν ἔξω ἀπὸ τὸ Μαργαρίτι τὸ ἥρπασεν, ἀφοῦ ἥρπασε καὶ τὴν ζωὴν του.

‘Αλλ’ ἡ τιμὴ τῆς οἰκογενείας ἀπῆι με πᾶσαν θυσίαν νὰ παρθῇ πάλιν τὸ καριοφίλι ἐκεῖνο. Ἀδιάκοπος καὶ πεισματῶδης ἀγὼν ἤρχισε μεταξύ τοῦ Ταχὶρ Γιάτση καὶ τῆς οἰκογενείας τῆς Μαλάμωσ. Τέσσαρα παιδιὰ της, τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἐπῆγαν με τοὺς κλέφτες ἀνὰ τὰ ῥΑγραφα, ἀναζητοῦντα καὶ συγκρουόμενα με τὸν Τόσκη. Ἀλλὰ τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο εὗρον ὅλα τὸν θάνατον ἀπὸ αὐτόν. Αἱ συμφοραὶ αὐταὶ ἔθλιψαν τὴν μητρικὴν καρδίαν τῆς Μαλάμωσ, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐταπείνωσαν. Τώρα ποῦ ἔμαθεν, ὅτι οὗτος ἦτο ἐμπρὸς εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, ἔστελνε τὸν τελευταῖον υἱὸν της νὰ χτυπηθῇ μαζί του. Κι ἐνῶ γονατιστὴ κάτω ἀπὸ τὸ εἰκόνισμα καὶ βυθισμένη εἰς τὸ σκιόφως, μόλις ἐξεχώριζε τὴν γαλήνιον μορφήν τῆς Παρθένου, ἐσκέπτετο με ἀνατριχίλαν, ἀλλὰ καὶ με ἀπόφασιν σταθεράν, ἂν ὁ Ζάχος της ἐφονεύετο, εἰς ἄλλην ἔξοδον αὐτὴ ἢ ἴδια νὰ σηκώσῃ τὴν ποδιάν, νὰ ζωσθῇ τὰ ὅπλα καὶ νὰ πάγῃ νὰ χτυπηθῇ με τὸν Ἀλθανόν. Τί νὰ κάμῃ; Ἐν δὲν πάρῃ πίσω τὸ καριοφίλι, νὰ πεθάνῃ τουλάχιστον καὶ αὐτὴ, καὶ ὁ Ταχὶρ Γιάτσης νὰ τὸ φέρῃ ἐπαξίως πλέον, ἀφοῦ κατῶρθωσε νὰ ξεκάμῃ ὁλόκληρην τὴν οἰκογένειαν τοῦ Σπαθόγιαννου.

Β’.

Τῷ ὄντι συνεκροτεῖτο πεισματῶδης ἀγὼν μεταξύ τῶν Τόσκων καὶ εὐαρίθμων μαχητῶν. Ὁ στρατὸς τοῦ Κιουταχὶ συνέκειτο ἀπὸ διάφορα ἄλθανικὰ φύλα ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς καὶ τὸν Ταχὶρ Γιάτσην, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁμόφυλος τῶν Τόσκων. Οὗτοι ἐχωρίζοντο ἀπὸ τοὺς λοιποὺς Ἀλθανοὺς με μῖσος ἕνεκα πατροπαράδοτου διαφορᾶς καὶ θρησκευτικῶν δοξασίων. Εἰς τὰ στρατόπεδα πάντοτε συνεκρούοντο καὶ εἰς τὰς μάχας διέτελουν εἰς λυσσώδη καὶ τυφλὴν ἀμίλλαν μεταξύ των. Οἱ Τόσκοι τώρα ἰδόντες, ὅτι οἱ λοιποὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπομείνουν τὴν αἰφνιδίαν ἐπίθεσιν τῶν Ἑλλήνων, ἠθέλησαν νὰ φανοῦν ἀνώτεροι καὶ ἐπροσπάθησαν ἐξ ἐφόδου νὰ κυριεύσουν τοὺς προμαχῶνας τοῦ Φραγκλίνου καὶ τοῦ Μπότσαρη. Τοὺς ὑπέθετον ἀφυλάκτους. Ἀλλ’ ἡ φρουρὰ καὶ οἱ πολῖται, σπεύσαντες με ἀξίνας καὶ πελέκει, ἠνάγκασαν αὐτοὺς ν’ ἀποσυρ-

βοῦν. Ἐμειναν οὕτως ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων κι ἐκεῖθεν ἤρ-
χισε ζωηρὸν πῦρ κατὰ τῶν γεωτοίχων.

Ὅταν ὁ Ζάχος ἔφθασε πλησίον τῶν Τόσκων, ἡ νύχτα ἤρ-
χισε νὰ ὀλιγοστεύη. Τὸ γλυκοχάραμα ἀνέτελλε μὲ τὰ θελ-
κτικὰ χρώματά του ἄνωθεν τῆς Βαράσοβας, τῆς ὁποίας ἡ ἀνώ-
μαλος κορυφή ἐκιτρίνιζεν ὡς σπαρμένη ἀπὸ κεχριμπάρι. Οἱ
ὀπληρχηγοὶ ἔκραζαν ἤδη τοὺς στρατιώτας τῶν διὰ σαλπίγγων
νὰ παύσουν τὴν σφαγὴν καὶ ἀπεσύροντο ἐντὸς τῶν τειχῶν συν-
αποφέροντες πλούσια λάφυρα. Ὁ Καραῖσκάκης ἐγύριζεν εἰς
τὰ βουνά του. Μόνον τὸ ἵππικὸν τοῦ Χατζηχρήστου ἔμενεν εἰς
τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ, γαῦρον* καὶ συνωφρυωμένον ὑπὸ
τὰ βαρέα δεσμίματα τῆς κεφαλῆς, τῆς ἐνδυμασίας καὶ τοῦ
ὀπλισμοῦ, τὸν ποικίλον κόσμον, προτεῖνον τὰ μακριὰ κοντάρια
μὲ τὰ χρωματιστὰ φλάμπουρά των, ὡς Μακεδονικὴ φάλαγγις
τὰς λαμπράς σαρίσσας τῆς. Ἐτοιμον ἦτο νὰ ματαιώσῃ ἐνδε-
χομένην καταδίωξιν τῶν Ἀλβανῶν. Οἱ φυγάδες στρατιῶται
τοῦ Κιουταχῆ ἐπανήρχοντο εἰς τὰς τάξεις των. Καὶ μόνον οἱ
Τόσκοι ἐξηκολούθουν ἀκόμη λυσσῶδῶς ἀγωνιζόμενοι.

—ὦρέ, Ταχὶρ Γιάτση! Αὐτοῦ εἶσαι, ὦρέ; Ἐφώναξε κατα-
φθάσας ὁ Ζάχος.

—Ἐδῶ, γιὰ! Ἀπάντησε βροντώδης φωνὴ ἀπὸ τοῦ ἐχθρι-
κοῦ προχώματος.

—Ἐθγα, ὦρέ, νὰ πολεμήσωμε. Τὰ παλικάρια δὲν κρύβον-
ται στὸ μετερίζι*.

—Καὶ ποῖος εἶσαι σύ, μπρέ;

—Εἶμαι Σπαθόγιαννος!

Ἠκούσθη βόγγος, βόγγος βαρὺς, ὡσεὶ λέοντος ἐνοχλου-
μένου εἰς τὴν ραθυμίαν του. Καὶ συγχρόνως ἐφάνη ἀρματοζω-
σμένος, εἰς τὴν ἀριστεράν κρατῶν μακρὺ καριοφίλι, μεγαλό-
σωμος ἄνδρας, ὡς ἀνδριάς μυθικοῦ ἥρωος ἐποπτεύοντος τὴν
ἀφιερωμένην χώραν καὶ ἔτοιμος νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τῶν ἐπι-
δρομέων. Ὑπὸ τὸ ἀθέβαιον φῶς τῆς χαραυγῆς ὁ γέρων Τό-
σκης ἰσχνός, τραχύς, μὲ πρόσωπον μακρὺ, ἱερακωτὰ μάτια
σπιθίζοντα, πλατὺ μέτωπον καὶ μαλλιά ξυρισμένα ἐμπρὸς καὶ
πίπτοντα εἰς τσαμπάν* ψαρόν ἐπὶ τῶν ὤμων, ἔφερεν ἀπαράλ-
λακτον τὸν τύπον τῆς φυλῆς του. Οἱ χρόνοι εἶχον χαράξει βα-

θείας ρυτίδας εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ οἱ πόλεμοι μαύρας πληγὰς εἰς ὅλον του τὸ σῶμα. Δὲν ὑπέκυπτεν ὅμως οὔτε εἰς τοὺς χρόνους οὔτε εἰς τοὺς πολέμους, ἀλλ' ἔμενεν ἀκατάβλητος ὡς βράχος, βλέπων μὲ περιφρόνησιν τὰς καταιγίδας ἐρχομένας ἐπάνω του. Ἡ ψυχὴ του ἦτο ἀκόμη γεμάτη ἀπὸ νεανικὸν σθένος· οἱ βραχιόνες του πλήρεις ρώμης· τὰ νεύρα του εἰς ἀδιάκοπον ὀργασμὸν διὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν ταραχὴν. Τὴν ἀνδρείαν τοῦ Ταχίρ Γιάτση ἐξυμνοῦν ἀκόμη τ' ἀλθανικὰ τραγούδια, παρομοιάζοντα αὐτὸν μὲ τὸν Ἰσραφείλ*, τὸν ἄγγελον τῶν ψυχῶν τοῦ Μωαμεθανικοῦ κόσμου.

Οἱ κλέφτες, οἱ τιμῶντες πάντοτε τὴν ἀνδρείαν, εἴτε μεταξὺ τῶν ὁμοφύλων εἴτε μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν τὴν εὕρισκον, ἔπαυσαν εὐθύς τοὺς πυροβολισμούς. Καὶ οἱ Τόσκοι, ἄξιοι αὐτῶν ἀντίπαλοι τοὺς ἐμιμήθησαν προθύμως. Διότι κατέναντι τοῦ Ταχίρ Γιάτση ἴστατο ὁ Ζάχος εἰς τὰ νύχια, ὡς πετρίτης* ἀνυπόμονος νὰ πετάξῃ ὑψηλὰ καὶ ἐκείθεν νὰ ἐπέλθῃ ὀρμητικὸς κατὰ τῆς λείας του. Ὅταν ἐπῆδησεν ἐκεῖ, τ' ἀργυρεῖα του ἄρματα ἐθρόντησαν, ὡς νὰ ἐκινήθῃ ὀλόκληρον χαλκεῖον ἀπὸ σεισμόν. Οἱ ἐχθροὶ δὲν ἐχώρταιναν καμαρώνοντες τὴν ὑπερήφανον στάσιν του, τὸ βλέμμα του, τὸ κανονικὸν σῶμα του. Αἱ ἀκτῖνες τῆς αὐγῆς, παίζουσιν εἰς τὰ τσαπράζια* του ἔκαμνον ν' ἀναδίδη λάμψιν πολύχρωμον, ὥσάν παγῶνι δροσολοισμένον ἐπάνω σὲ ψήλωμα.

Οἱ δυὸ ἀντίπαλοι ἐμέτρησαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Τὸ βλέμμα των διεσταυρώθη πλήρες μίσους. Μ' ἕνα κίνημα ὑψωσαν τὰ καριοφίλια καὶ ἐπυροβόλησαν. Ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὸ ὄπλον τοῦ Ταχίρ Γιάτση ἐξῆλθε μὲ συριγμὸν ἡ σφαῖρα, γλίψασα ἐλαφρὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον τοῦ ἄρματωλοῦ καὶ ματώσασα τὸ ὑποκάμισον. Τὸ καριοφίλι τοῦ Ζάχου ἔδωκε ξηρὸν μόνον κρότον καὶ δὲν ἔπιασε. Μέσα εἰς τὴν τόσῃ λύσσαν δὲν ἐνθυμήθη τὸ παλικάρι, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς συμπλοκῆς δὲν εἶχε γεμίσει πλέον τὸ ὄπλον του.

— Ρίξε πάλε! ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν ὁ Ταχίρ ἀκίνητος, προτείνων τὰ στήθη ὡς σημάδι τοῦ ἀντιπάλου του.

— Ὅχι· ἀπῆντησεν ὁ Ζάχος.

Κι ἔρριψε τὸ καριοφίλι μακρὰν, πρὸς τοὺς συντρόφους του.

Ἔσυραν τότε τὰ γιαταγάνια κι ἐβάδισαν ἐναντίον ἀλλήλων μὲ ἄργον βῆμα, μὲ μάτι σταθερόν. παίζοντες τὰς λαμπρὰς λεπίδας ἐμπρός, κατὰ μέτωπον ὁ ἕνας τ' ἄλλουνοῦ. Ὁ Ταχίρ ἔσκυβεν, ὁ Ζάχος ὠρθώνετο· ἔσκυβεν ὁ Ζάχος, ὠρθώνετο ὁ Ταχίρ. Ἐγερνε ὁ ἕνας ἀριστερά· ἐπῆρχετο ὁ ἄλλος δεξιὰ τρομερός. Αἱ λεπίδες ἔθιγον τὴν γῆν κι αἶφνης ἐπέτων ἄνω, ὡς σαϊτόφιδα λαμποκοποῦσαι καὶ μανιωδῶς συρίζουσαι. Οἱ δύο μονομάχοι ἐβογγοῦσαν, ἐβαριανάσαιναν, ὑβρίζοντο, ἐκάγχαζαν.

Μετὰ τὸν λόγον ὁ Ταχίρ ἔφερεν ἀπὸ τὰ δεξιὰ διὰ χαμηλῆς, ἰσογείου σχεδὸν κλίσεως εἰς τ' ἀριστερὰ τὸ γιαταγάνι καὶ ἀναταθείς κατέφερεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ζάχου. Ἀλλὰ ὅσον ἐπιτήδεια, ὅσον ὕπουλα καὶ γοργὰ ἐνήργησεν ὁ Ἀλθανός, τὸ παλικάρι ἐμάντευσε τὸν σκοπὸν του καὶ αἱ δύο λεπίδες συνηντήθησαν ὕψηλὰ ἄγρια, φοβεραί. Ὁ χροκίτρινοι σπῖθες ἐπήδησαν μὲ φλόγες εἰς τὸν σκιερὸν ἀέρα, θλιθερὸν κλάγκασμα ἀντήχησε καὶ οἱ μονομάχοι κατέβασαν τὰ ξίφη των κατεστραμμένα, ἀνίκανα διὰ τὴν πάλην πλέον.

— Ἐχεις τύχη! ἐφώναξεν ὁ Ἀλθανός, ρίπτων μακρὰν τὸ γιαταγάνι του.

— Κι ἂν δὲν ἔχω, τὴν κερδίζω! ἀπήντησεν ὁ ἄρματολός.

Καὶ ὀρμήσας ἔσφιξε εἰς τὴν ἀγκαλιά του τὸν Ταχίρ. Τότε ἤρχισε τρομερὸν πάλεμα. Ἐμάζευαν τὰ μπράτσα καὶ ἐσφίγοντο μέχρις ἀποπνιγμοῦ. Τὰ μακριὰ ὑπόκυρτα κοντάκια τῶν πιστολιῶν, αἱ κοκκάλιναι λαβαὶ τῶν μαχαιρῶν καὶ αἱ σφαιροειδεῖς λαβαὶ τῶν χαρμπιῶν*, ἀνωρθωμένοι εἰς τὰ σελάχια κατέτρωγον καὶ ἠπειλοῦν νὰ τρυπήσουν τὰ στήθη των. Εἰς τὸ ἀντιπάτημά των ἡ γῆ ἀνετάραξεν ὑποκόφως δουποῦσα.

Οἱ κλέπτες καὶ οἱ Τόσκοι στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ὄπλων των παρηκολούθουν σκεπτικοὶ τὴν πάλην. Ὡς νὰ εἶχον ὁμολογήσει ἀνάκωχὴν, συνωμίλουν φιλικὰ καὶ ἀντήλλασσον τὰ τσιμπούκια καὶ τὰς κρίσεις των διὰ τὰς κινήσεις τῶν δύο μονομάχων.

— Εἶναι ἀσλάνι* ὁ Ταχίρ!

— Κι ὁ δικός μας εἶναι δράκος.

— Κι οἱ δυὸ ἀσλάνια φοβερά!

Τὸ πάλεμα εἶχε διαδοθῇ εἰς ὅλον τὸ ἀλθανικὸν στρατό-

πεδον. Τσάμηδες, Λιάπηδες, Γκέγκηδες, Σέρβοι, Βούλγαροι συνέρρεον ἐκεῖ, ἐπάνω εἰς τοὺς λόφους καὶ τὰ προχώματα.

Ἔτσι ἐπάλαισαν γιὰ πολὺ ἀκόμη. Τὰ κεφάλια των ἐκινουῦντο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κι ἐκολλοῦσαν οἱ σαγονιές τους μετὰ κοφτερὰ δόντια εἰς τοὺς ὠμούς, εἰς τὸν τράχηλον, εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὰ μπράτσα, ἀνοίγουσαι φοβερὰ αἱμάτων λακκώματα...

Οἱ δύο ἀντίπαλοι ἐπισωπάτησαν ἑξαφνα ἀποχωρισθέντες. Πρὶν ὅμως οἱ θεαταὶ προφθάσουν ν' ἀπορήσουν διὰ τοῦτο. τοὺς εἶδον πάλιν μετὰ μακριὰ χαρμπιὰ εἰς τὰ χέρια, πίπτοντας κατ' ἀλλήλων μετὰ τόσῃ σφοδρότητι ὥστε ἐπίστευσαν, ὅτι θὰ ἐσκορπίζοντο εἰς σκόνην. Ὁ Ταχὶρ μεγαλόσωμος, ὑψηλὰ κρατῶν τὸ φοβερόν χαρμπί του, ἔσπευδε νὰ τὸ κατεβάσῃ. Ὁ Ζάχος διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ζωὴν του ἐρρίγησεν. Ἀπὸ τὴν ὄψιν καὶ τὴν φοράν τοῦ ἀντιπάλου του ἐνόησεν, ὅτι ἔφθασεν ὁ ἔσχατος κίνδυνος. Ἐμαζεύθη τολμηρὸς καὶ ἄγρυπνος κάτω, κρατῶν κάτω τὴν δεξιὰν χεῖρα κι ἐπ' αὐτῆς ὄρθιον τὸ χαρμπί. Καὶ μόλις ἤσθάνθη πλησίον του τὸν ἀντίπαλον, ἀντινάχθη ὀλόσωμος κι ἐσουθλίσε τὸν θώρακα καὶ τὴν καρδίαν τοῦ Ἀλθανοῦ πέρα πέρα. Κρουνὸς αἵματος ἐπήδησεν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ταχὶρ Γιατση καὶ τὸ μεγάλο κορμὶ ἐβρόντησεν, ὡς ἀμάξι φορτηγὸ κατὰ κρημνοῦ.

— Σκύλε!... μόφαγες ὅλη τὴ γενιά! Εἶπεν ὁ Ζάχος, πηδῶν ἐπάνω του.

Γ'.

Ἡ Μαλάμω παρηκολούθει ἀπὸ τὴν Τάπια τὸ πάλαιμα μετὰ ἀγωνίαν. Οἱ ὀφθαλμοὶ της ὅλην τὴν ὥραν ἔμενον προσηλωμένοι ἐκεῖ, ὡς τοῦ ἀτενίζοντος τὸν Ἀέρα. πού ταλαντεύουν οἱ ἱερεῖς ἄνω τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς κατὰ τὴν ὥραν τοῦ Πιστεύω, διὰ νὰ συγχωρηθοῦν τ' ἁμαρτήματά του. Εἰς κάθε κίνημα τοῦ Ταχὶρ Γιατση, εἰς κάθε κτύπημα πού ἠτοιμάζετο νὰ καταφέρει οὗτος κατὰ τοῦ Ζάχου, ἡ Μαλάμω ἐρρίγει ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ἐνόμιζεν, ὅτι ἐπόνει ἡ ἰδία ἀπὸ τὸ σφίξιμο, πού

ὑπέφερεν οὗτος εἰς τοὺς ρωμαλέους βραχίονας τοῦ Ταχίρ. Τὰ λάμποντα ξίφη των διεπέρων τὴν καρδίαν της. "Ὅταν τέλος εἶδε τὸν ἐχθρὸν ἐξηπλωμένον καὶ τὸν Ζάχον ὄρθιον, ἀνέδωσε φωνὴν διάτορον.

— Γειά σου μωρὲ γιέ!...

Καὶ ἐπήδησε κάτω, σπεύδουσα πρὸς τὴν πύλην.

Ἀλλὰ δὲν ἐφώνασε μόνον αὐτή. Μύριαι φωναὶ φρενήρεις καὶ πυροβολισμοὶ ἰσάριθμοι ἀνέβρασαν ἀπὸ τοῦ τείχους, χαιρετῶντες τὸν θρίαμβον τοῦ ἄρματολοῦ.

Ὁ Ζάχος ἦδη ἐγύριζε μὲ τοὺς συντρόφους του εἰς τὴν πόλιν, φέρων τὸ καριοφίλι τοῦ ἄρματολοῦ, καὶ ὡς λάφυρον τὰ τσαπράζια τοῦ Ταχίρ Γιάτση. Οἱ Ἀλβανοί, ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν ὁποίων ἐπερνοῦσεν, οὐδ' ἐσκέφθησαν κὰν νὰ τὸν ἐμποδίσουν. Ἐθαύμαζαν τόσον τὴν ἀνδρείαν, ὥστε ἂν ἡ ἀπώλεια διακεκριμένου ἄρχηγου δὲν τοὺς κατέθλιβε, θὰ ἐχαιρέτων καὶ οὗτοι δι' ἀλλαλαγμοῦ καὶ πυροβολισμῶν τὸν νικητὴν. Ἐμπρὸς εἰς τὴν πύλην τοῦ κάστρου οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἢ φρουρά, ὁ λαὸς ὅλος, κατενθουσιασμένοι, ἀνέμενον. Αἱ γυναῖκες ἐδείκνυν εἰς τὰ τέκνα των τὸν Ζάχον ὡς πρότυπον ἀνδρείας καὶ οἰκογενειακῆς τιμῆς· τὰ παλικάρια τὸν ἐζήλευον... Ἡ Μαλάμω εἰς τὸ μέσον αὐτῶν μόλις συνεκράτει τὴν χαράν της. "Ἄμα διέκρινε ἀπὸ μακρὰν τὸν Ζάχον, ἔτρεξε καὶ ἤρπασε τὸ καριοφίλι ἀπὸ τὰ χέρια του. Ἐνῶ δὲ οἱ ἄλλοι ἔτρεχον γύρω του, ἐρωτῶντες, ψηλαφοῦντες καὶ θαυμάζοντες· ἐνῶ οἱ στρατιῶται τὸν ἡσπάζοντο καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ τοῦ ἔσφιγγαν τὸ χέρι, ἡ Μαλάμω εἰς οὐδὲν ἄλλο προσεῖχε παρὰ εἰς τὸ καριοφίλι. Δι' αὐτὸ εἶχε χάσει τὸν ἄνδρα καὶ τέσσαρας υἱούς, τέσσαρας λεβέντες ἐκεῖ, πανώρια κυπαρίσσια τοῦ οἴκου της. Δι' αὐτὸ εἶχε μείνει ἄγρυπνος νύκτας ὀλοκλήρους, χύνουσα κρουνοὺς δακρύων καὶ εἶχε χάσει ἡ οἰκογένεια τὴν λαμπρότητά της. Καὶ τώρα, ὅτε τὸ ἔβλεπεν εἰς τὰς χεῖρας της, ὅτε τὸ ἀπέκτα πάλιν, ἐνόμιζεν, ὅτι ἀνεύρισκε διὰ μιᾶς ὅλα. Τὸ κατεφίλει παντοῦ, εἰς τὸ κοντάκι, εἰς τὴν κάννα, εἰς τὸν λύκον, εἰς τὰ παφήλια· τὸ ἔσφιγγε σπασμωδικῶς εἰς τὴν καρδίαν της· τὸ ἐψηλάφει, ἀπαλά ἀπαλά, φοβούμενῃ μὴ πονέσῃ, καὶ τοῦ ὠμίλει ὥς νὰ ἦτο ἔμψυχον.

— Δὲ φιλεῖς καὶ τὸ γιό σου, κυρά; εἶπεν εἰς αὐτὴν ὁ Μακρὴς.

Ἡ Μαλάμω ἐστάθη εἰς τὴν φωνήν, ὥς νὰ ἐξύπνησεν.
 Ἔστρεψε τὸ βλέμμα γύρω ἐκοίταξε τὸν νέον.

— Τώρα ἔχω δυὸ γιούς· εἶπεν.

Καὶ περιβαλοῦσα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὸν Ζάχον,
 ἔσφιξεν αὐτὸν καὶ τὸ καριοφίλι εἰς τὸ στήθος της, φιλοῦσα καὶ
 τὰ δύο μὲ τὴν αὐτὴν ὁρμήν.

«Διηγήματα γιὰ τὰ παλιζάρια μας»

Ἀντρέας Καρκαβίτσας

ΑΠΟ ΤΟΝ ΥΜΝΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

ΣΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

(Στροφαὶ 88-96)

Πῆγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
 τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
 μέρα ποῦ ἄνθισαν οἱ λόγγοι
 γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

Σοῦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπώντας
 ἢ θρησκεία μ' ἓνα Σταυρὸ
 καὶ τὸ δάχτυλο κινώντας
 ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό.

« Σ' αὐτό, ἐφώνησε, τὸ χῶμα
 στάσου ὁλόρθη, Ἐλευθεριά »
 καὶ φιλώντας σου τὸ στόμα
 μπαίνει μὲς στὴν Ἐκκλησιά.

Εἰς τὴν τράπεζα σιμώνει
 καὶ τὸ σύγνεφο τὸ ἀχνό
 γύρω γύρω της πυκνώνει,
 ποῦ σκορπάει τὸ θυμιατό.

Ἀγροικαεὶ τὴν ψαλμωδία
 ὅπου ἐδίδασκεν αὐτή·
 βλέπει τὴν φωταγωγία
 στοὺς ἀγίους ἐμπρὸς χυτή.

Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποὺ πλησιάζουν
 μὲ πολλὴ ποδοβολή,
 κι ἄρματ' ἄρματα ταραίζουν ;
 Ἐπετάχθηκες ἐσύ.

Ἄ! τὸ φῶς ποὺ σὲ στολίζει
 Σὰν ἡλίου φεγγοβολή
 καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
 δὲν εἶναι, ὅχι, ἀπὸ τῇ γῇ.

Λάμπιν ἔχει ὅλη φλογώδη,
 χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
 φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι
 κι ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις,
 τρία πατήματα πατᾶς,
 σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις
 καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς.

«Ἄπαντα»

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΠΙΛΟΤΟΣ ΤΟΥ ΔΑΡ ΜΠΟΓΑΖ

Α'.

Κατεβαίναμε ἀπ' τὴν Πόλη. Εἴχαμε περάσει τὰ μπογάζια, τὴν Τένεδο καὶ τώρα βγαίναμε ἀπὸ τὸ κανάλι τῆς Χίου, πλώρη κατὰ τὸ Κουσάντασι*. Ἦταν μιὰ νύχτα μοναδική· τὸ μελτέμι εἶχε πέσει ἀπὸ νωρίς· ἡ θάλασσα ἦταν λάδι· τὰ ἄστρα ἔλαμπαν σὰν μπριλάντια στὸν οὐρανό. Πηγαίναμε μὲ δέκα μίλια· ὅ,τι χρειαζόταν. Ἡ «Ἀργώ» παράβγαινε στὰ χρόνια μὲ τὸν καπετάνιο τῆς, τὸν καπετὰν Χαραλάμπη, μὲ τὸ ὑπογένειο τὸ ἀρειμάνιο, τὸ ψαρό. Βαπόρι τοῦ Πάλμερ*, εἶχε γεράσει στὴν Ἀγγλία πρὶν ἀκόμα ἔρθει στὰ νερά μας. Μὰ ἄς εἶναι καλὰ ἡ μπογιὰ, ποὺ τόκαμε καινούργιο! Ἦμαστε στὸ κάτω πόστο, ὁ δεύτερος κυβερνοῦσε ἐπάνω. Ἦταν ἡ ὥρα, ποὺ ὁ καπετὰν Χα-

ραλάμπης τραβούσε τὸ ναργιλὲ του. Ἦρθε μπρὸς αὐτὸς καὶ πίσω ὁ καμαρότος μὲ τὸ ναργιλὲ καὶ ξαπλώθηκε στὴ συνηθισμένη θέση του.

— Φέρε καὶ φωτιά! "Ἐλα, ἔλα γιὰ τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας! κουνήσου... Καὶ τὸν καφέ! ὅλα θὰ σᾶς τὰ λένε!...

Μαζευτήκαμε τριγύρω του, ποιὸς στὸν πάγκο, ποιὸς σὲ σκαμνί, τυλιγμένοι καλὰ στὰ καπὸτα μας· μιὰ ψυχρίτσα σὲ τρυπούσε ὡς τὸ κόκαλο. Ἐπὶ ἓνα τέταρτο μιλιὰ· δὲν ἄκουγες παρὰ τὸ γουργουρητὸ τοῦ ναργιλὲ. Χωρὶς αὐτὸ τὸ προσοίμιο ὁ καπετὰν Χαραλάμπης δὲν ἄρχιζε ποτὲ τὸ διήγημά του. "Ὅταν εἶχαμε μπουανάτσες, μᾶς ἔλεγε κάθε βράδυ σχεδὸν ἀπὸ ἓνα. Ἦταν πάντοτε μιὰ ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως. "Ὅχι ὅτι τὰ εἶχε ἰδεῖ, διότι εἶχε γεννηθῇ τὸ τριανταένα. Ἀλλὰ τὰ εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα του, τὸν καπετὰν Κίρκο Σαή. Ὁ Κίρκος Σαῆς ἢ Γκαῖβος μ' ἓνα μάτι, πούβλεπε περισσότερο ἀπὸ δύο, ὀνομαστός, ἐστάθη ἐπιστάτης τῶν караβιῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ποὺ εἶχε στὴ σκάλα τῶν Σαλῶνων ὁ Τεπελενλῆς. Κοντός, τοσοδούλης, αὐτὸς καὶ τὸ μακρὺ γιαταγάνι, ποὺ εἶχε στὸ σελάχι του, σχημάτιζαν ἓνα σταυρό. Ἦταν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος στὴ σκάλα τῶν Σαλῶνων καὶ στὸν Ἐπαχτο. Στὸν πόλεμο κυβερνοῦσε ἓνα μίστικο*. Ἔκανε δέκα μάχες· ἔχασε τὸ χέρι του ἀπὸ σμιδράλι· πῆρε τὸ ἀριστεῖο τοῦ ἀγῶνος καὶ σύνταξη ἐξήντα δραχμὲς καὶ τραβήχτηκε στὸ Γαλαξίδι. Ἦταν ἡ ζωντανὴ ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως.

— Πότε ἔκαψε, καπετὰν Γιάννη, ὁ Κανάρης τὸν Καραλή;

— Ἐξῆ Ἰουνίου 1822.

— Πότε ὁ Ἰσμαήλ πῆρε τὴν Κάσσο;

— Στὰ 24.

Ἀπ' αὐτὸν τὰ εἶχε μάθει ὁ γιὸς του, ὁ καπετὰν Χαραλάμπης, χιλιάδες λεπτομέρειες καὶ χιλιάδες ἀνέκδοτα, μόνη κληρονομία ἀπ' τὸν πατέρα του· τὰ ἔλεγε καὶ τὰ ξανάλεγε, τὰ κλωθογύριζε αἰωνίως εἰς τὸ κεφάλι του. Εἶχαν γίνεи τόσο πολὺ δικὰ του, ὥστε νόμιζε κι ὁ ἴδιος, ὅτι τὰ εἶδε, ὅτι ἦταν παρὼν καὶ αὐτὴ τὴν ἐντύπωση τοῦ ἔκανε. Δὲν ἦταν ψέματα, δὲν ἦταν παραμύθια.

"Ημεθα πάντα πλώρη στο Κουσάντασι και ανάμεσα νησιού και στεριᾶς ἀρχίζει νά ξεχωρίζη ἡ μπούκα τοῦ Δάρ Μπογάζ.

— Τὸ φανάρι τοῦ Κότσικα! λέει ὁ καπετάν Χαραλάμπης καὶ τράβηξε δυνατὰ καὶ γρήγορα γρήγορα καὶ πολλές φορές τὸ ναργιλέ του. Ἡ διήγηση πλησίαζε.

— Γιά σᾶς τὸ φανάρι τοῦ Κότσικα, εἶπε, εἶναι ἓνα φανάρι, ὅπως τὸ φανάρι τῆς Παραπόλας, καὶ ὁ Κότσικας εἶναι ἓνας κάβος, ὅπως ὁ καβο- Πάππας. Γιά μένα ὅμως εἶναι διαφορετικό, ὁλόκληρη ἱστορία. Δὲ θά μπορέσω ποτὲ νά ξεχάσω τὸ Νικόλα τὸ Φραγγιὸ ἀπ' τὸ Κουσάντασι καὶ τὴ φρεγάδα τοῦ Πατρονάμπη, ποὺ βούλιαξε μπροστὰ στὸν Κότσικα· χωρὶς τὸ Φραγγιὸ μιὰ βραδὴ τοῦ 23, Σάμος καὶ ἑλληνικὸς στόλος ἔπεφταν στὰ χέρια τοῦ Καπουδάν πασσᾶ. Ὁ καπτάν Νικόλας! Ἦταν Κουσαντασιανός. Μικρὸ ἢ φτώχεια τὸν ἔκανε νά πάη μεροκαματάρης, μέσα βαθιὰ στὴν Ἀνατολή, ἴσαμε τὸ Ἀφιὸν Καραχισάρ· φαντάσου! Γύρ σε μὲ κάτι παραδάκια, πήρε βάρκα, πήρε γυναῖκα κι ἔχτισε τὴν καλύβα του στὸ γιαλὸ, κοντὰ στοὺς ψαράδες, ὅχι μακριὰ ἀπὸ τὸ Κουσάντασι. Ψαράς κι αὐτὸς στὴν ἀρχή. Μὲ τὴν ψαρική ὅμως δὲν ἔκανε μεγάλα πράματα, ἀλλὰ τοῦ χρησίμευε νά μάθη ὅλα τὰ νερά, ὅλες τὶς ξέρες, ὅλες τὶς κακοτοπιές, τὰ ρέματα, ἀπὸ τὸν Τσεσμέ γύρω γύρω ὡς τοὺς Φούρνους καὶ μέσα στὸ Δάρ Μπογάζ, ὡς κάτω στὸ Μπουδρούμι*.

Σιγὰ σιγὰ δὲν περνοῦσε ξένο καράβι, χωρὶς νά πάρη πιλότο τὸν καπτάν Νικόλα, γιατί ἦταν γλυκομίλητος, δὲν ἦταν ἀγρίμι σὰν τοὺς ἄλλους. Ἔτσι λοιπὸν ὁ Φραγγιὸς ἔκανε τὴ δουλειά του, ἔχτισε σπίτι καὶ στὴν καλύβα, ποὺ τῆς ἔθαβε ὁ ἄμμος τὰ παράθυρα, ἔβαλε τὸν ὑποταχτικὸ του τὸ Γιωργή. Καὶ ὅλο πήγαινε μπροστὰ. Καὶ δούλευε, δούλευε ὁ Νικόλας, γιατί εἶχε δύο ἀγόρια καὶ δύο κορίτσια ν' ἀναστήση, καὶ τὸ χειμῶνα, ποὺ χαλοῦσαν οἱ καιροί, ἔβγαιναν οἱ κουρσάροι καὶ λιγότευαν οἱ δουλειές.

Στὸ σπίτι του ὅλοι δούλευαν, μικροὶ μεγάλοι· ἐπλεκὰν δίχτυα, κιούρτους*, καλάθια καὶ τὰ πωλοῦσαν στὸ Κουσάντασι,

στά Σώκια καὶ στὴ Σάμο ἀκόμα μέσα στὸ Τηγάνι. "Ὅλα λοιπὸν πηγαιναν καλά. Καὶ ὅμως ἡ κυρα - Ρήνη, ἡ γυναίκα του, μουρμούριζε πάντα λιγάκι. Δὲν ἦταν κουτὴ ἡ κυρα - Ρήνη, ποὺ δὲν καθόταν ποτὲ ἡσυχῇ, σὰν νὰ εἶχε τὸ καρφί. "Ὅταν ὁ καπτάν Νικόλας γύριζε, ἀπ' τὸ Τηγάνι, ἀπ' τὸ Βαθὺ, ἀπ' τὸ Καρλόβασι, καὶ τώρα κάμποσο καιρό, ὅλο στὴν Σάμο βρισκόταν, ἦταν σὰ διαφορετικός, ξαναμμένος. Ἡ κυρα - Ρήνη τὸν κοίταζε προσεχτικὰ μὲ τὰ δυὸ μεγάλα τῆς μαῦρα μάτια κι ἄρχιζε νὰ γίνεται μελαγχολικὴ. Δὲν τῆς ἄρεσε. Ὁ φρόνιμος καπτάν Νικόλας ἄρχισε νὰ περπατᾷ σειώντας καὶ λυγιώντας. Κρέμασε ἓνα ἀσημοκαπνισμένο χαντζάρι. Ἡ κυρα - Ρήνη ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς. Σιγὰ σιγὰ ξεσκεπάστηκε περισσότερο. "Ἀρχισε νὰ βγάνῃ λόγο στὰ παιδιά του καὶ στὸν ὑποταχτικὸ του τὸ Γιωργή, ποὺ τὸν κοίταζε μὲς στὸ στόμα.

Ραγιάς, ἔλεγε, τί θὰ πῇ ραγιάς ; ραγιὰς δὲ θὰ πῇ τίποτε. Μὴ σ' ἀκούσω, μωρὲ Γιωργή, καὶ πῆς πιά ραγιὰς. "Ελληνας νὰ λές ! Καταλαβαίνει. Εἶσαι "Ελληνας ! Εἵμαστε "Ελληνες !

"Ἐπειτα τραβοῦσε ἀπ' τὸν κόρφο του κάτι τυπωμένα χαρτιά καὶ μὲ μεγάλη δυσκολία, ἀλλὰ ἐπιμονή, συλλάβιζε :

«Κεραυνόλαμπον σπαθί μου τρομεράν κροτεῖ σφαγὴν,
θύελλαν τὸ καριοφίλι πνέει φρίκην καὶ φυγὴν».

Κι ἔπειτα τὸ μάθαινε καὶ στὰ παιδιά. Τὴν κυρα - Ρήνη τὴν ἔπιανε τρομάρα.

— Τί εἶναι αὐτά, χριστιανέ μου ; τρελάθηκαν στὰ γεροντάματα ; θέλεις νάρθουν τὰ ζεῖμπέκια* νὰ μᾶς σφάξουν ;

Ὁ καπτάν Νικόλας θύμωνε.

— Τὸ μυαλό σου καὶ μιὰ λύρα καὶ τοῦ μπογιατζῆ ὁ κόπανος. Δὲν κοπιάζουν ἀπὸ δῶθε τὰ ζεῖμπέκια ! Αὐριο θ' ἀκούσης τὸ σαμιώτικο σπαθί ! Καὶ τοῦτα, ποὺ σὰς διαβάζω, εἶναι ἅγια πράγματα. Τὰ τραγούδια τοῦ κυρίου Κλεάνθη, τοῦ ποιητῆ τῆς Σάμου. Ποῦ ξέρεις ἐσὺ τί σοῦ γίνεται !

Καὶ δὸς του ὁλοένα στὴ Σάμο νὰ τρέχῃ μὲ τὰ παιδιά τοῦ σχολείου ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὸν Κλεάνθη.

Σὲ λίγες μέρες πραγματικῶς ἦρθε στὴ Σάμο ὁ Λυκοῦργος ὁ Λογοθέτης. Ὁ Λαχανὰς ὕψωσε τὴ σημαία τῆς ἐλευθερίας.

ἔφτιαξαν στρατό, ὀχύρωσαν τὸ μέρος κι ἔπειτα βγῆκαν στὴ στεριά κι ἀνέβηκαν στὸ βουνό τῆς Μυκάλῃς, πῆγαν ὡς τὰ Σώκια, σφάζοντας Τούρκους καὶ κάνοντας πλιάτσικο. Δὲν ἔμεινε τέντζερες, ἀλέτρι, βόιδι, ἀρνί, ποῦ νὰ μὴν πάη στὴ Σάμο, καὶ φωτιά στὴ φωτιά.

Οἱ Τοῦρκοι πρόγγιξαν πέρα καὶ ἔφευγαν σὰν τὰ γίδια. Τότε πλέον ὁ καπτὰν Νικόλας πῆγε νὰ τρελαθῇ.

Πήδαγε ὡς ἐκεῖ πάνω καὶ φώναζε «πᾶνε στὴν Κόκκινη Μη-
λιά». "Ἦθελε νὰ τρέξῃ μαζί. 'Ἡ κυρα - Ρήνη τὸν ἔκλεινε μέσα.

— Βρέ, ποῦ θὰ πᾶς νὰ χάσης τὴ ζωὴ σου ! Δὲ λυπᾶσαι τὰ παιδιὰ ! Θὰ μοῦ τρέξης τώρα μαζί μὲ τοὺς Σαμιῶτες, τοὺς κουρσάρους !

Γιὰ νὰ ξεθυμάνῃ καὶ ξεντροπιασθῇ στὸν κύριο Κλεάνθη καὶ στοὺς Σαμιῶτες ὁ Φραγγιός, πάει στὸ γιαλό, μπαίνει στὸ καῖκι του τὴν «'Αλωπού» καὶ πηγαίνει καὶ ἀρπάζει τὴ νύχτα ἓνα κανόνι τούρκικο ἀπὸ τὴν τάπια τῆς Καναπίτσας, στῆς 'Ασίας τὸ μέρος—οἱ πυροβολητὲς ροχάλιζαν στὰ καλύβια τους— καὶ τὸν πάει στὸ Τηγάνι τῆς Σάμου, ποῦ ἔχτιζαν τὸ φρούριο Λυκούργου. Ἀργότερα, ὅταν ἦρθαν τὰ 'Υδραῖκα, Σπετσιώτικα καὶ Ψαριανὰ καράβια εἶχε καινούργιους ἐνθουσιασμούς. Παίρνει τὸ βόιδι του τὸ «Μελιό», ποῦ τὸ εἶχε μανάρι, καὶ μὲ τὰ παιδιὰ μαζί καὶ μὲ τὸ Γιωργὴ σπρωξιές, κλωτσιές, τράβα τὴν οὐρά, τὸ ρίχνουν μὲς στὸ καῖκι. Τὸ στέλνει στὸ ναύαρχο Σα-
χτούρη μὲ τὸ ἐξῆς γράμμα :

Ἐξοχώτατε ναύαρχε καπετὰν Γεωργάκη,

Σὲ προσκυνῶ μὲ τὸ παρὸν λαβαίνεις καὶ τὸ βόδι νὰ τὸ φᾶνε οἱ ἄνθρωποι τῆς φλότας* εἰς ὑγείαν τῆς πατρίδος καὶ νίκας κατὰ βαρβάρων δωροῦμενος.

Ὁ πιλότος

καπτὰν Νικόλας Φραγγιός Κουσσαντασιανός

'Ἡ κακομοίρα ἡ κυρα - Ρήνη ἐξακολουθοῦσε νὰ φωνάζῃ :

— Αὐτὰ θὰ μᾶς φέρουν τὰ ταγκαλάκια* καὶ τὰ ζεῖμπέ-
κια νὰ μᾶς σφάζουν μὲς στὰ σπίτια μας, καθὼς στὴ Χίο.

Καὶ πραγματικῶς αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ κίνδυνος ἦταν κοντά. Τὰ πράγματα δυσκόλεψαν. Οἱ Σαμιῶτες ὑποχώρησαν στὸ νησί

τους. Τὰ τούρκικα στρατεύματα ἄρχισαν νὰ ἔρχωνται μυρμήγκια ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Ἡ Τουρκία ἤθελε νὰ πιάσῃ τὴ Σάμο, νὰ χαλάσῃ τὰ σχέδια τοῦ Λυκούργου. Ὁ καπτὰν Φραγγιὸς συλλογίζοταν: «Νὰ μποροῦσα νὰ πούλαγα τὸ σπίτι, νὰ πέρανα τὴ φαμίλια μου στὴ Σάμο καὶ νὰ πῆγαινα μὲ τὰ πολεμικά».

Νὰ φύγουν, ἦταν σύμφωνη καὶ ἡ κυρα-Ρήνη. Ἀλλὰ ποιὸς ἀγόραζε τώρα; φόβος καὶ τρόμος κρατοῦσε πέρα καὶ πέρα, ἀπὸ τὸ Ἀιβαλί* ὡς τὸ Μπουδρούμι. Τέλος πάντων, τόδωσε σ' ἓναν Τοῦρκο γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί. Ἦταν καιρὸς. Οἱ ζεῖμπέκοι καὶ οἱ μπασιμπουζοῦκοι* ἦταν πιά κοντά. Οἱ φωτιές τους φαίνονταν ἀπάνω στὶς ραχοῦλες· αὐριο θὰ ἦτανε στὸ γιαλό. Ἐρριξαν ὅ,τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν, ροῦχα, κρεβάτια, σοφάδες, τετζερέδες, κότες, τὴ γίδα, δίχτυα, κοφίνια, τοὺς βασιλικούς, καὶ τίς γαρουφαλιές μέσα στὸ καῖκι καὶ ἔκαμαν πανιά. Ἡ κυρα-Ρήνη ἔλεγε:

— Πᾶμε στὰ Βουρλά, πᾶμε στὶς Φῶκες, μὰ ὄχι στὴ Σάμο, μέσα στὴ φωτιά νὰ κλειστοῦμε σὰν τὰ ποντίκια. Νά! αὐριο θὰ τὴν πάρουν κι αὐτὴν οἱ Τοῦρκοι· τί νομίζεις;

— Κατάπτε λοιπὸν τὴ γλῶσσα σου, γυναῖκα, ποὺ θὰ μοῦ πῆς, πῶς θὰ πάρουν τὴ Σάμο! Νά! ἀπὸ δῶ θὰ τὴν πάρουν! ἔλεγε ὁ Φραγγιὸς καὶ χτυποῦσε τὸ ζερβὸν ἀγκῶνα του μὲ τὴν παλάμη τοῦ δεξιοῦ του χεριοῦ.

Ἐβαλε πλώρη κατὰ τὸ Βαθὺ τῆς Σάμου. Ὁ ἄνεμος λεπτὸς καὶ καθαρός. Ὅλο τὸ ἀπομεσήμερο ἀρμένιζαν. Ὁ πονέντης δὲν τοὺς ἄφηνε καὶ πῆγαιναν ὅλο βόλτες. Τὸ Δάρ Μπογάζ ἔδειχνε ρέμα δυνατό. Κι ὁλοένα βράδιαζε.

Γ'.

Ὁ τουρκικὸς στόλος, μοιρασμένος στὰ δύο, προσπαθοῦσε νὰ μπλοκάρῃ τὴ Σάμο κι ἔπειτα νὰ κάμῃ πλάτες στὸ στρατὸ νὰ περάσῃ τὸ Δάρ Μπογάζ μὲ τίς βάρκες καὶ νὰ κάμῃ ἀπάνω στὸ νησί. Ὁ μισὸς λοιπὸν ἦταν πρὸς ὥρας ἀραγμένος ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸν κάβο τῆς Καναπίτσας, στὸ πλευρὸ τῆς Ἀσίας, κάτω ἀπ' τὸ Δάρ Μπογάζ, σὸτο βέντο* τοῦ ἑλληνικοῦ. Ὁ ἄλλος μισός, ποὺ εἶχε κατέβει ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια, ἦταν ἀπόξω ἀπὸ τὸ κάστρο τῆς Χίου στὴν ἄγκυρα καὶ μελετοῦσε νὰ πέσῃ μὲ περίσταση μὲς στὸ Δάρ Μπογάζ ἀπὸ πάνω.

Πρώτη είχε σαλπάρει ή φρεγάδα «Έσμε» για κατασκόπευση κι ήρθε στους Φούρνους, έπειτα στο Καρλόβασι και τραβοῦσε στο Κουσάντασι πρίμα. Οί δικοί μας πάλι, ή μοῖρα τοῦ κύρ Γιωργάκη Σαχτούρη, ή μοῖρα τοῦ Κολανδρούτσου και οί 'Υδραῖοι και Ψαριανοί μπουρλοτιέροι, είχαν ρίξει τήν ἄγκυρα πίσω ἀπό τόν "Ασπρο Κάβο κατά τὸ Τηγάνι.

"Εξαφνα λοιπόν τοῦ παρουσιάστηκε τοῦ καπτάν Νικόλα ή τούρκικη φρεγάδα σά στοιχειό. Δέν περίμενε τούρκικο τόσο κοντά.

Τοῦρθε ή ἰδέα νά χωθῇ μέσ τὸ Δάρ Μπογάζ, μὰ δέν πρόφταινε. 'Η ὀλοκαίνουργη φρεγάδα, ὅλα τὰ πανιά της ἔξω, ἐρχόταν καταπάνω του. "Ελαμπε ὅλη. 'Η φιγούρα της μπροστά χρυσή, ή πρύμη ψηλή, κεῖ πάνω, ὅλο μιχιλιμπίδια. Πενήντα τέσσερες μπουκαπόρτες ἀνοιχτές ἔδειχναν τὰ μεγάλα της κανόνια. "Όταν ἔγινε σὲ ἀπόσταση κανονιοῦ, ἔριξε μιὰ τοῦ δύστιχου καπτάν: «"Ελα πάνω». Τί νά κάμη; Λιγόστεψε τὸ πανί του, πάει κατά τῇ φρεγάδα, αὐτὴ στάθηκε κι ἔριξε τήν σχοινένια σκάλα. "Ασπρος σάν τὸ πανί ὁ Φραγγιὸς σκαρφάλωσε ἀπάνω. "Ηξερε τὰ τούρκικα. Τὸν πῆγαν στὸν Πατρονάμπεη.

Χαιρετήθηκαν.

— Ποῦ πᾶς;

— Φεύγω, ὑψηλότατε, γιατί φοβᾶμαι τὰ ταγκαλάκια.

"Ηταν κι ὁ μουτεσαρίφης* τοῦ Κουσάντασι μέσα. Τὸν γνώρισε.

— Πατρονάμπεη, τοῦ λέει, ἔχεις τὸν καλύτερο πιλότο στὰ χέρια σου. "Απ' αὐτὸν ἄλλος δέν εἶναι νά σὲ πάη μέσ στοῦ Δάρ Μπογάζ τὰ μεσάνυχτα.

'Ο καπτάν Νικόλας ἀνατρίχιασε.

— Νά πάω τὸν θάνατο μέσ στ' ἀδέρφια μου!

'Ο Πατρονάμπεης χάιδεψε δύο τρεῖς φορές τὸ ὠραῖο ξανθὸ του γένι. "Εσπρωξε τὸ σαρίκι του ἴσαμε τὰ φρύδια, ἔβαλε τὸ ἄσπρο του ἀριστοκρατικὸ χέρι στὶς μαλαμοκαπνισμένες πιστόλες του και μὲ τὸ ἄλλο τράβηξε ἓνα πουγγὶ φλωριά.

— Γκιαοῦρ! τοῦ λέει, κοίτα με καλά στὰ μάτια.

'Ο καπτάν Νικόλας εἶχε συνέλθει. Τὸν κοίταξε ἀτάραχος.

— Γκιαούρ! τοῦ λέει δείχνοντας τὰ πιστόλια καὶ τὸ πουγγί, ἢ τοῦτο ἢ ἐκεῖνα! Θὰ μὲ πᾶς στοὶ Δάρ Μπογάζ!

Ὁ καπτάν Νικόλας εἶχε κάμει πλέον τὸ σχέδιό του.

— Μεῖνε μαζί μας πιλότος, τοῦ λέει ἑλληνικά ὁ μουτεσα-ρίφης, συλλογίσου τὴ φαμίλια σου, ποὺ ἔχεις στοὶ καῖκι. Ὁ Πατρονάμπης εἶναι σκύλος. Θὰ τοὺς βουλιάξῃ καὶ θὰ σκοτώσῃ καὶ σένα. Μεῖνε στὴ δούλεψη τοῦ Πατισάχ, δὲ θὰ μετανιώσῃς.

— Πατρονάμπη, εἶπε ὁ καπτάν Νικόλας κι ἔβαλε τὸ χέρι στοὶ λαιμό του, εἶμαι πιστὸς καὶ μένω μὲ ὅλη μου τὴν εὐχαρί-στηση.

— Εὐγε! φώναξε ὁ Τοῦρκος καὶ τούριξε τὸ πουγγί. "Αἰντε νὰ δώσῃς τ' ἄσπρα στοὺς δικούς σου καὶ νὰ γυρίσουν στοὶ Κουσάντασι. Εἴμαστε μεῖς νὰ τοὺς προστατέψωμε. Στὰ ζεῖμπέ-κια νὰ λέτε, πὼς εἴστε στὴ δούλεψή μου καὶ φτάνει.

Ὁ καπτάν Νικόλας πῆρε τὰ φλουριά κι ἔτρεξε στοὶ καῖκι. Ἦταν ὅλοι σὰν πεθαμένοι.

— Νικόλα μου, Νικόλα μου! Εἶπε ἡ κυρα-Ρήνη.

— Μὴ φοβόσαστε! δὲν εἶναι τίποτα! Τοὺς λέει ὁ κακομοί-ρης ὁ καπτάν Νικόλας μὲ ψεύτικο κουράγιο.

Τὴν ἀγκάλιασε, ἀγκάλιασε τὰ παιδιά. "Ἐκανε νὰ τὸν πάρῃ τὸ παράπονο. Μὰ κρατήθηκε. Κεῖνοι ἔκλαιγαν. Πὼς βαστή-χτηκε! Καημένος καπτάν Νικόλας! Ἀγκαλιάζοντας τοὺς κρυ-φομίλησε:

— Κάνετε πὼς πᾶτε στοὶ Κουσάντασι καὶ μὲ τὴ σκοτεῖνεια βγῆτε στὴ Ζωοδόχο Πηγὴ καὶ πᾶτε στοὶ Δεσπότη τὸν Ἅγιο Σάμου, τὸν Κύριλλο, νὰ σᾶς δώσῃ κονάκι. Κατάπτε τὰ δά-κρια του.

Καταλάβαινε, πὼς δὲν εἶχε κουράγιο νὰ βλέπῃ τὸ καῖκι του, πούφευγε μὲ τοὺς δικούς του, ποὺ δὲ θὰ τοὺς ξανάβλεπε. Ὁ Πατρονάμπης σηκώθη καὶ πήγαινε κι ἐρχόταν, ἔπειτα ξανα-κάθισε καὶ ἔφεραν καφέ. Εἶπε νὰ δώσουν καὶ στοὺν καπτάν Νικόλα καὶ ἔπειτα εἶπε:

— Τώρα νὰ γυρίσωμε πίσω νὰ πᾶμε στοὺν Τσεσμέ καὶ στοὶ Κάστρο νὰ εἰδοποιήσωμε ὅλα τὰ καράβια γιὰ αὐριο.

Ὁ καπτάν Νικόλας καφέ ἔπαιρνε ἢ φαρμάκι; Ὁρτσάρισε λοιπὸν ἢ φρεγάδα. Δυὸ ὥρες τὸ πρωὶ ἦταν μπροστὰ στοὶ Κά-

στρο. Μὲ τὸν ἥλιο βγῆκαν στὸν Τσεσμέ, γιὰ νὰ ἰδοῦν, ποῦ θὰ κρέμαγαν Χριστιανούς. Τέσσερα παλικάρια ἴσαμ' ἐκεῖ πάνω. Τοὺς εἶχαν πιάσει μὲ τ' ἄρματα στὰ χέρια· τοὺς κρέμασαν σ' ἓναν πλάτανο.

— Παναγία μου, ἔλεγε μέσα του ὁ καπτὰν Νικόλας, τ' εἶδαν τὰ μάτια μου! Δὲ θὰ γίνῃ ποτὲ ἡ χάρη σου, Παναγία μου, νὰ τελειώσουν τὰ βάσανά μας!

Ζαλίστηκε κι ἄρχισε σχεδὸν δυνατὰ νὰ ψάλλῃ «Θεοτόκε ἡ ἐλπίς...» καὶ πήγαινε τρικλίζοντας σὰ μεθυσμένος. Ἐπειτα σώπασε, ἴσασε τὸ κορμί του, σταύρωσε τὰ χέρια του πίσω, ὅπως συνήθιζε, καὶ βάδιζε μὲ βῆμα σταθερὸ καὶ μὲ τὸ νοῦ του ὅλο στὸν Κλεάνθη, στὸ Λυκοῦργο καὶ στὴν Ἐλευθερία.

Τὸ βράδυ ὁ πασὰς ἔβαλε τὸ σινιάλο τοῦ μισεμοῦ κι ὅλος ὁ στόλος σηκώθη στὰ πανιά. Ἡ φρεγάδα «Ἐσμὲ» ἀρμένιζε μπροστά, τρία φανάρια στὴν πρύμνη, σινιάλο: «ἀκολουθεῖτε»· ὅλα τ' ἄλλα φῶτα σβησμένα. Ὁ καιρὸς στὴν τραμουντάνα*. Ὅλα πήγαιναν πρῶτα καὶ μὲ πολλὰ πανιά, ἀλλὰ ποῦ νὰ τὴ φτάσουν! Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἦταν μιὰ χαρὰ αὐτὴ ἡ φρεγάδα, ἐγγλέζικο σκαρί, ὅλο χάλκωμα τὰ βρεχάμενα. Ἐσχιζε τὴ θάλασσα σὰ γοργόνα.

Ὁ ἥλιος ἔχει πολλὴ ὥρα βασιλέψει, ἡ μαυρίλα μεγάλωνε ἀκατάπαυστα, ὁ καιρὸς δυνάμωνε, σύννεφα ἄρχισαν καὶ συχνὲς ψιλὲς βροχές, σκοτάδι πίσσα.

— Ἄν δὲν μποῦμε ἀπόψε στὸ Δάρ Μπογάζ, ἔλεγε ὁ Πατρονάμπης, δὲ θὰ μποῦμε ποτέ.

— Ἐτσι εἶναι, ὕψηλότατε, εἶπε κι ὁ καπτὰν Νικόλας. Τέτοια βραδιὰ δὲν τὴν ξαναβρίσκομε.

Ὁ Πατρονάμπης τὸν κοίταξε στὰ μάτια. Φωνάζει τέσσερεις γιενιτσάρους.

— Δέστε μου τὸν πιλότο στὸν πάγκο τῆς βάρδιας.

Φοβήθηκε, μὴν τὸν ρίξῃ ἔξω καὶ τοῦ πηδήσῃ ἔπειτα στὴ θάλασσα.

Ἀρπαξαν σὰν τὸ πούπουλο τὸν καπτὰν Νικόλα καὶ τὸν ἔδεσαν σφιχτὰ ἀπὸ τὴ μέση κι ἀπὸ τὰ ποδάρια, ὥς ποῦ νὰ πῇ ὅχ!

— Θά δίνης τὴ ρότα*, πιλότε, καθαρὰ καὶ ξάστερα.

Ἔπειτα γυρίζει στὸν πιὸ ἄγριο γενίτσaro καὶ τοῦ λέει :

— Χασάν, τὸ νοῦ σου νὰ μὴ μᾶς φτιάξῃ καμιά δουλειὰ ὁ Γιουνάν*. Νὰ τοῦ πάρῃς τὸ κεφάλι μὲ τὸ γιαταγάνι στὸ πρῶτο σημεῖο. Τὰ σκαντάγια* ὁλοένα νὰ δουλεύουν, νὰ ρωτοῦν τὸ βάθος.

Ἐνῶ τὸν ἔδεσαν τὸν καπτάν Νικόλα, τοῦ εἶπε ἀκόμα :

— Ἐλα, ἂν μὲ μπάσης ἀπόψε στὸ Μπογάζ, νὰ ἐδῶ! — καὶ ἄγγιξε μὲ τὸ ἓνα χέρι του τὸ σαρίκι του — μάρτυς μου ὁ Προφήτης, γίνεσαι πλοίαρχος μὲ τριάντα χιλιάδες ἄσπρα μισθὸ τὸ χρόνο.

— Στοὺς ὀρισμούς σου, ἀφέντη μου, ἀπεκρίθη ὁ καπτάν Νικόλας κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ σχοινιοῦ.

Δ'.

Στὴ Σάμο ὅλα ἔξω εἶναι κατασκότεινα. Στὰ κανονοστάσια οὔτε τσιμπούκι δὲν ἀνάβουν. Οἱ βάρδιες μονάχα ποῦ καὶ ποῦ ἀκούονται. Ὁ καπετάν Σταμάτης, ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς Λαχανάς, τρέχουν ἀπὸ τάπια σὲ τάπια μὲ τὸ κλεφτοφάναρο στὸ χέρι, γιὰ νὰ δοῦν, ἂν εἶναι ὅλοι στὴ θέση τους. Στὸν Ἀσπρο Κάβο ἐξήντα κανόνια εἶναι ἔτοιμα, τὰ φυτίλια κοντά. Στὸ Τηγάνι, στὸ φρούριο τοῦ Λυκούργου, ἄλλα ἐξήντα. Οἱ κανονιέροι κοιμοῦνται γύρω μὲ τὰ μπράτσα ἀνασκουμπωμένα, τὶς μπαλάσκες φορεμένες, οἱ κουβάδες μὲ τὸ νερό, τὰ σκουπιστήρια τῶν κανονιῶν, ὅλα εἶναι ἔτοιμα. Ὁ Σαχτούρης πάει στὰ μπουρλότα, γιὰ νὰ ἰδῇ. Ὅλοι οἱ συντροφοναῦτες εἶναι παρῶν ἢ εἶναι ὅξω καὶ γλεντοῦν, πάντα καλὰ χαρτζιλικωμένοι, καθὼς εἶναι. Τὸ φανάρι τοῦ Κότσικα εἶναι σβηστό. Παντοῦ σκοτάδι. Μόνο ψηλά, στὴ Ζωοδόχο Πηγὴ, τὸ καντήλι φέγγει θαμπὰ τοὺς κολογέρους, ποὺ ἔχουν ὁλονυχτία, ἀλλὰ καὶ τ' ἄρματα κοντά. Ἐκεῖ καὶ ὁ Δεσπότης ὁ Κύριλλος μὲ τὰ πιστόλια στὴ μέση χωμένος στὸ στασίδι του, ξέπλεκα τὰ μαλλιά του σὰ λιοντάρι. Καὶ στὴν πόρτα τῆς Ἐκκλησιᾶς, πεσμένη στὰ γόνατα, εἶναι καὶ ἡ φαμίλια τοῦ καπτάν Νικόλα,

ζητώντας καταφύγιο, σὰν ὀρφανὰ πουλιά,
ὅπ' ἄετὸς τὰ κυνηγᾷ καὶ χάνουν τὴ φωλιά.

Πέρα στα Σώκια όμως τὰ πράγματα εἶναι ἀλλιώτικα. Οἱ Τοῦρκοι γλεντοῦν ἀπὸ πρὶν τὴ νίκη τους· ἔχουν ἀνάψει φωτιές καὶ τὸ στρατόπεδο ἀχολογᾷ ἀπὸ τὰ νταούλια καὶ τὰ ντέφια. Ἀλλὰ ἡ ψιλλὴ βροχὴ τοὺς σκορπίζει κι αὐτοὺς σιγὰ σιγὰ καὶ πρὶν ἀκόμη ἀπ' τὰ μεσάνυχτα εἶναι σβησμένες ὅλες οἱ φωτιές.

Τὴν ὥρα ἐκείνη ἡ «Ἑσμὲ» εἶναι ἓνα μίλι μονάχα ἀπὸ τὸ Μπογάζι. Ὁ καιρὸς ἔχει δυναμώσει πολὺ. Ὁ πλοίαρχος ρωτᾷ τὸ δρόμο· παίρνομε ἑπτὰ μίλια τὴν ὥρα. Λίγο, σκέφθηκε ὁ δεμένος πιλότος, λίγο γιὰ τὴ δουλειά μου.

— Πανιά, λέει, καπενάνιο! Πανιά, βάλε ὅλα τὰ πανιά. Τὸ ρέμα εἶναι δυνατό, θερίο. Θὰ μᾶς φέρη δεξιά, θὰ μᾶς ρίξη ἀπάνω στὰ Σαμιώτικα κανόνια.

Ὁ πλοίαρχος δειλιάζει! Θέλει νὰ ποδίσῃ, ὑποπτεύεται. Ἀλλὰ τότε ὁ Πατρονάμπης σὰν πολὺ πολεμικός, ποὺ ἦταν, εἶχε πάρει τὸν κατήφορο.

— Σώπα, σώπα! Βάλε ὅλα τὰ πανιά ἐπάνω! Ὅ,τι εἶναι γραφτό!... ὅλα τὰ πανιά ἐπάνω!

Ἡ φρεγάδα πετοῦσε. Τὸ σκοτάδι ὅμως ἦταν τέτοιο, ποὺ κι αὐτὸ τὸ γυμνασμένο μάτι τοῦ καπτάν Νικόλα δὲν ἔβλεπε τίποτε. «Δόξα σοι ὁ Θεός, δὲ βλέπομε οὔτε τὸ δάχτυλό μας». Τέντωσε καλὰ τὸ αὐτί του, πότε θ' ἀκούσῃ τὸ μανιασμένο κύμα, ποὺ ἀφροκοποῦσε στὰ πόδια τοῦ Κότσικα.

Ἀξαφνα τὸ σκαντάγιο* ἔδειξε τριάντα ποδάρια. Ἐτοιμάζονται νὰ τὸ ξαναρίξουν. Ὁ καπτάν Νικόλας φωνάζει τότε σὰν τρελλός:

— Δὲν εἶναι τίποτε! εἶναι ὁ πάγκος, ποὺ ἀφήνομε δεξιά. Εἴμαστε μὲς στὸ μπογάζι, Πατρόνα! Εἶσαι μέσα στὸ Δάρ Μπογάζι! χού, χά, χά, χά! Ἡ Σάμο εἶναι δική σου! Μὰ τὸ Θεό, δική σου!

Μπούουου! Ἦταν σὰ νὰ ἔπесαν ἑκατὸ κανόνια μαζί! Ἡ «Ἑσμὲ» στάθηκε σὰ νὰ τὴν κράτησε ἓνα σιδερένιο χέρι. Τὸ κουφάρι τῆς σείστηκε ὁλόκληρο. Ὅλοι ἔπесαν χάμω, ἄλλοι μπρούμouτα, ἄλλοι ἀνάσκελα· τὰ τσιμπούκια τῶν καταρτιῶν ἔγειραν, τὸ καράβι σχίστηκε εἴκοσι ποδάρια, οἱ στυπωτὲς*

πετάχτηκαν ἔξω σάν ποντικοί, δὲν μποροῦσαν νὰ κάνουν τίποτε, τὸ νερὸ ἔμπαινε ποταμός. Τὸ καράβι ἔγειρε μὲ τὴν πάντα, ἡ πρύμη βύθιζε, τὰ σχοινιά τῶν δεξιῶν κανονιῶν ἔσπασαν καὶ τὰ κανόνια κατακυλοῦσαν τσακίζοντας ναῦτες καὶ στρατιῶτες. Ὁ Πατρονάμπεης ἔσπασε τὰ μούτρα του ἐπάνω στὴν πυξίδα καὶ ὅλοι μαζί, ἓνα κουβάρι, αὐτός, ὁ κυβερνήτης, ὁ μouteσαρίφης, οἱ τιμονιέροι, κατακύλισαν στὴ θάλασσα.

Ὁ γενίτσαρος Χασάν, πιστὸς στὴ διαταγή, σκαρφαλωμένος στὴν γειρμένη κουβέρτα τῆς φρεγάδας, προχωροῦσε μὲ τὸ γιατάγανι νὰ πάρῃ τὸ κεφάλι τοῦ καπτάν Νικόλα. Κεῖνῃ τὴν ὥρα τὸ φανάρι τῆς σκάλας ἔπεσε στὴ μπαρούτη. Πῆρε φωτιά κι ὅλοι πῆγαν στὸν ἀέρα. Τὰ βουνὰ τριγύρω σείστηκαν. Ὁλη ἡ Σάμος ξύπνησε. Τὰ κανονοστάσια ἔλαμψαν. Τὰ ἑλληνικά καράβια ἄρχισαν τὸ κανονίδι. Οἱ Τοῦρκοι ποδίζουν ἀπὸ παντοῦ. Τὰ στρατεύματα ἀφήνουν τὸ γιαλό...

— Ἀποθανέτω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων.

«Διηγήματα», Τόμ. Α'

Κωνσταντῖνος Ράδος

Ο ΒΡΑΧΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΜΑ

Ἰσως ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς ἐξηγεῖ εἰς μίαν ἐπιστολὴν του, εἰς τὸ κατωτέρω ποίημά του ἀπεικονίζεται ἀλληγορικῶς ἡ πάλῃ καὶ ὁ θρίαμβος τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῆς βαρβαρικῆς κατακτήσεως· καὶ ὁ μὲν πρῶτος παριστάνεται ὡς κῦμα ἀφροστεφές, ἡ δὲ δευτέρα ὡς πέτρα σταμένη εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους!

— «Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ!» Τὸ κύμα ἀνδρειωμένο λέγει στὴν πέτρα τοῦ γιαλοῦ θολό, μελανιασμένο.

«Μέριασε! μὲς στὰ στήθη μου πούσαν νεκρά καὶ κρύα, μαῦρος βοριάς ἐφώλιασε καὶ μαύρη τρικυμία.

Ἄφρους δὲν ἔχω γι' ἄρματα, κούφια βοῇ γι' ἀντάρα· ἔχω ποτάμι αἵματα. Μὲ θέριεψε ἡ κατάρρα

τοῦ κόσμου, πού βαρέθηκε, τοῦ κόσμου, ποῦπε: τώρα, βράχε, θὰ πέσης, ἔφθασε ἡ φοβερὴ σου ὥρα!

Ὅταν ἐρχόμουναι σιγά, δειλά, παραδαρμένο καὶ σόγλυφα καὶ σόπλενα τὰ πόδια θολωμένο, περήφανα μὲ κοίταζες καὶ φώναζες τοῦ κόσμου

νά ἰδῇ τὴν καταφρόνηση, ποὺ πάθαινε ὁ ἀφρός μου.
 Κι ἀντὶς ἐγώ, κρυφὰ κρυφά, ἐκεῖ ποὺ σὲ φιλοῦσα,
 μέρα καὶ νύχτα σ' ἔσκαφτα, τὴ σάρκα σου ἐδαγκοῦσα
 καὶ τὴν πληγὴ ποὺ σ' ἄνοιγα, τὸ λάκκο ποῦθε κάμω,
 μὲ φύκη τὸν ἐπλάκωνα, τὸν ἔκρυβα στὴν ἄμμο.
 Σκύψε νά ἰδῇς τὴ ρίζα σου στῆς θάλασσας τὰ βύθη·
 τὰ θέμελά σου τάφαγα, σ' ἔκαμα κουφολίθι.
 Μέριασε, βράχε, νά διαβῶ! Τοῦ δούλου τὸ ποδάρι
 θὰ σὲ πατήση στὸ λαιμό... Ἐξύπνησα λιοντάρι!»

Ὁ βράχος ἐκοιμότανε. Στὴν καταχνιά κρυμμένος,
 ἀναίσθητος σοῦ φαίνεται, νεκρός, σαβανωμένος.
 Τοῦ φώτιζαν τὸ μέτωπο, σχισμένο ἀπὸ ρυτίδες,
 τοῦ φεγγαριοῦ πούταν χλομό, μισόσβηστες ἀχτίδες.
 Τὸ μούγκρισμα τοῦ κύματος, τὴν ἄσπλαχνη φοβέρα
 χίλιες φορὲς τὴν ἄκουσεν ὁ βράχος στὸν αἰθέρα
 ν' ἀντιβοᾷ τρομαχτικά, χωρὶς κὰν νὰ ξυπνήσῃ·
 καὶ σήμερ' ἀνατρίχιασε, λὲς θὰ ψυχομαχήσῃ.
 — «Κύμα, τί θέλεις ἀπὸ μὲ καὶ τί μὲ φοβερίζεις;
 Ποιός εἶσαι σὺ καὶ ἐτόλμησες ἀντὶ νὰ μὲ δροσίζεις,
 ἀντὶ μὲ τὸ τραγοῦδι σου τὸν ὕπνο μου νὰ εὐφραίνης
 καὶ μὲ τὰ κρύα σου νερά τὴ φτέρνα μου νὰ πλένης,
 ἐμπρός μου στέκεις φοβερό, μ' ἀφροὺς στεφανωμένο;
 "Ὅποιος κι ἂν εἶσαι, μάθε το, εὐκόλα δὲν πεθαίνω».
 — «Βράχε, μὲ λένε Ἐκδίκηση. Μὲ πότισεν ὁ χρόνος
 χολή καὶ καταφρόνηση. Μ' ἀνάθρεψεν ὁ πόνος.
 Ἦμουνε δάκρυ μιά φορά καὶ τώρα, κοίταξέ με,
 ἔγινα θάλασσα πλατιά, πέσε προσκύνησέ με.
 Ἐδῶ μέσα στὰ σπλάχνα μου, βλέπεις δὲν ἔχω φύκη,
 σέρνω ἓνα σύγνεφο ψυχές, ἐρμιά καὶ καταδίκη.
 Ξύπνησε τώρα, σὲ ζητοῦν τοῦ "Αδῆ σου τ' ἀχνάρια...
 Μ' ἔκαμες ξυλοκρέβατο... Μὲ φόρτωσες κουφάρια...
 Σὲ ξένους μ' ἔριξες γιαλοὺς... Τὸ ψυχομάχημά μου
 τὸ περιγέλασαν πολλοὶ καὶ τὰ παθήματά μου
 τὰ φαρμακέψανε κρυφὰ μὲ τὴν ἐλεημοσύνη.
 Μέριασε, βράχε, νά διαβῶ, ἐπέρασε ἡ γαλήνη·

καταποτήρας εἴμ' ἐγώ, ὁ ἄσπονδος ἐχθρός σου.

Γίγαντας στέκω ἐμπρός σου!»

Ὁ βράχος ἐβουβάθηκε. Τὸ κύμα στὴν ὀρμή του,
ἐκαταπόντισε μὲ μιᾶς τὸ κούφιο τὸ κορμί του.

Χάνεται μὲς στὴν ἄβυσσο, τρίβεται, σβηέται, λιώνει,
σὰ νάταν ἀπὸ χιόνι.

Ἐπάνωθ' ἐβόγγησε γιὰ λίγο ἀγριεμένη
ἡ θάλασσα καὶ κλείστηκε. Τώρα δὲν ἀπομένει
στὸν τόπο πούταν τὸ στοιχειὸ κανεῖς, παρὰ τὸ κύμα,
πὺ παίζει γαλανόλευκο ἐπάνω ἀπὸ τὸ μνημα.

«Μνημόσυνα»

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

ΑΕΤΟΙ ΣΤΙΣ ΦΩΛΙΕΣ ΤΟΥΣ

Ὅλοι, καθένας στὸ εἶδος του, καθένας μὲ τὸν τρόπο του,
πάλεψαν ἐκεῖ ὁλόγυρα στὴν καμαρωμένη πόλη, τὰ Γιάννινα,
τὸ μεγάλο τους ἀγώνα. Κι ἐκεῖνοι πὺ κουβαλοῦσαν ψωμί· κι
ἐκεῖνοι πὺ ἔφερναν νερό· κι ἐκεῖνοι πὺ μοίραζαν τὶς φανέ-
λες, ἀκόμη καὶ τὰ γελέκα· κι ἐκεῖνοι πὺ ἔχυναν παρηγοριά
καὶ βάλαμο μὲ τὰ λόγια τους πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν ἀρ-
ρώστων καὶ τῶν πληγωμένων· ὅλοι μὲ τὰ ἔργα τους καὶ μὲ τὴν
καρδιά τους ἔγραψαν σελίδες ἀπὸ τὸ μεγάλο καὶ ὠραῖο βιβλίο.

Ἄς δώσωμε ὅμως τὴ μερίδα, τὴ μεγάλη, τὴν ἀνεκτίμητη,
σ' ἐκείνους, πὺ μαζὶ μὲ ὅλα τ' ἄλλα εἶχαν νὰ κάμουν κάθε
ᾠρα καὶ στιγμή μὲ τὸ θάνατο! Ἄς μὴ ζηλέψουν οἱ ἄλλοι. Ἡ
τύχη τοὺς ἔταξε ἐκεῖ ἐπάνω, γιὰ νὰ πάρουν τὸ μεγαλύτερο
κλαδί ἀπὸ τὴν αἰώνια δάφνη. Εἶναι δικαίωμά τους. Εἶναι τόσο
μεγάλο δικαίωμα, πὺ κανένας νόμος ἀνθρώπινος δὲν μπορεῖ
νὰ τοὺς τὸ ἀφαιρέσῃ. Καὶ οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου ἀκόμη τοὺς
κοίταζαν καὶ γιὰ μερικὲς στιγμὲς τοὺς θεωροῦσαν, ὅτι ἦταν
ἀπὸ τὴ δική τους συντροφιά τὴ μεγάλη.

Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔμειναν πέντε μῆνες ἐπάνω στὶς κορυ-
φές τῶν ψηλῶν βουνῶν. Ἀπὸ κεῖ ψηλά, πὺ εἶχαν συντροφιά
τὰ σύννεφα, κοίταζαν κάτω πολὺ μακριὰ σὰ μιὰ γραμμὴ λευκή,
δυσδιάκριτη, τὸ μεγάλο ἀμαξωτὸ δρόμο μὲ τὴν κίνησή του, μὲ

τά χάνια του. Κάποια κίνηση καί ζωή· κάποια παρηγοριά, μερικές στέγες. Οί μεγάλες φωτιές, άναμμένες εκεί, σκόρπιζαν τίς φλόγες τους από μακριά, γιά νά τίς βλέπουν εκεί ψηλά εκείνοι, πού σάν Τάνταλοι πάγωναν καί έτρεμαν πίσω από τίς πέτρες του.

Καθένας είχε πιάσει τήν πέτρα του. "Άλλος είχε σκάψει μέσα στη λάσπη μιά λακούβα· άλλος μέ ξερολιθιά είχε σηκώσει έναν τοίχο. Τρείς μήνες όλόκληρους· μερόνυχτα στη γραμμή. Έκει ήταν τό σπίτι τους. Είχαν συνηθίσει νά νανουρίζονται μέ τό θρόισμα τής σφαίρας· νά ξυπνοῦν μέ τή βροντή τοῦ κανονιοῦ καί νά μασσοῦν ένα κομμάτι γαλέτα, ενώ ρουφοῦσαν μαζί τόν καπνό τοῦ τουφεκιοῦ τους. "Αδιάφοροι κι άνίδεοι μέ ὅ,τι γινόταν τριγύρω τους, μ' εκείνα τά πρόσωπα τά μαυρισμένα, πού είχαν πάρει στήν έκφραση κάτι από τούς βράχους καί κάτι από τόν οὐρανό, πού κοίταζαν πολλές φορές.

Οί μέρες περνοῦσαν· οί νύχτες διάβαιναν. "Από ψηλά από τίς φωλιές τους, ἀληθινές αἰτοφωλιές, πέρασαν τό φθινόπωρο, έζησαν τό χειμώνα, ἀντίκρισαν πιά καί τήν άνοιξη.

Κουρελιασμένοι οί περισσότεροι, μέ τά τσαρούχια καί τίς ἀρβύλες δεμένες μέ σχοινιά καί γεμάτες από λάσπη κι από τό βόρβορο τοῦ χιονιοῦ, τυλιγμένοι μ' ένα κομμάτι κουβέρτα ἤ μ' ένα ἀντίσκηνο, γύριζαν, σά φαντάσματα, από πέτρα σέ πέτρα κι από κλαρί σέ κλαρί μέ τό ἄστατο περπάτημά τους, πού είχε ξεσυνηθίσει πιά τό ἴσιωμα.

Ποῦ βρέθηκαν αὐτοί οί μαχηταί; "Ήταν πολεμιστές από τά παιδικά τους χρόνια; ἦταν κἀν ἄνθρωποι τοῦ βουνοῦ συνηθισμένοι στή σκληρή ζωή καί στή στέρηση;

Λογής λογής ἄνθρωποι. "Άλλοι τοῦ βουνοῦ καί ἄλλοι τοῦ κάμπου. "Άλλοι πού δέν είχαν βγεῖ ποτέ ἔξω από χώρα πολιτισμένη. Μερικοί δέν είχαν ἀφήσει ποτέ τά χάρδια τοῦ σπιτιοῦ καί τήν ἀγκαλιά τής μάνας. "Άλλοι χωριάτες, ἄλλοι πολιτισμένοι. "Από δώ οί ἀγράμματοι, από κεῖ οί γραμματισμένοι. "Από τό ένα μέρος οί ἐλεύθεροι, χωρίς κανένα δεσμό στόν κόσμο· από τ' ἄλλο γλυκοδεμένοι μέ τά σπίτια τους, μέ τά παιδιά τους, μέ τίς ἀναμνήσεις τους.

"Όταν βρέθηκαν εκεί πάνω ἀνακατεμένοι, μιλοῦσε στήν

ἀρχὴ ὁ ἓνας, κι ὁ ἄλλος δὲν καταλάβαινε τί τοῦ λέγει. "Ὑστερα ὅμως ἀπὸ λίγες μέρες δὲν ἦταν ἀνάγκη οὔτε τὸ στόμα ν' ἀνοίξουνε. Μὲ τὰ μάτια ἔπαιρνε ὁ ἓνας τὸ λογισμό τοῦ ἄλλου.

Σύντροφοι στὸ βόλι, ἀδέρφια στὸ μοίρασμα τῆς γαλέτας· κάτω ἀπὸ τὶς χοντρές νιφάδες τοῦ χιονιοῦ, μέσα στὴν παγωνιά, μπροστὰ στὸ μαῦρο θάνατο, μάντευε ὁ ἓνας τὸ λογισμό τοῦ ἄλλου καὶ ὅλοι μαζί ἐνωμένοι ἔκαναν μιὰ καρδιά, ποὺ εἶχε τοὺς ἴδιους χτύπους καὶ μιὰ ψυχὴ, ποὺ γνώριζε καλὰ καλὰ καὶ σταθερὰ τί ζητοῦσε. Καὶ ζητοῦσε τὴ νίκη!

"Ἄν ὅλοι οἱ στρατιῶτες ἔγραψαν μὲ τὴν ὁρμὴ τους, μὲ τὶς θυσίες τους, μὲ τὴν ἀκράτητη ψυχὴ τους μιὰ ἐνδοξη ἱστορία, ἐκεῖνοι οἱ ἄλλοι ἐκεῖ ψηλά—κανεῖς δὲν τοὺς ἀρνιέται—μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, κλεισμένοι μὲ τὸν ἑαυτό τους, χωμένοι μέσα σ' ἓνα ὄνειρο, ἔγραφαν μὲ αἶμα, ὀγδοήντα ὀλόκληρες μέρες, ἓνα ποίημα, μιὰν ἐποποιία. Κάθε μέρα ἀπὸ ἓνα στίχο.

Ἐφημερίς «Ἐστία» 1915

Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας

Ο ΑΛΗ-ΠΑΣΑΣ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννινα σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
ἐσβήσανε τὰ φῶτα τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.
Ἡ μάνα σφίγγει τὸ παιδί βαθιά στὴν ἀγκαλιά της,
γιατ' εἶναι χρόνοι δύστυχοι καὶ τρέμει μὴν τὸ χάση.
Τραγοῦδι δὲν ἀκούγεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει·
ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος καὶ μνημα τὸ κρεβάτι
κι ἡ χώρα κοιμητήριό κι ἡ νύχτα ἐρημοκλήσι.
"Αγρυπνος ὁ Ἀλήπασας ἀκόμη δὲ νυστάζει
καὶ σ' ἓνα δέρμα λιονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
Τὸ μέτωπό του εἶνε βαρὺ, θολό, συγνεφιασμένο
καὶ τόβαλεν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μὴν πέση.
Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια,
ποὺ σέρνονται στοῦ λιονταριοῦ τῇ φοβερῇ τῇ χήτῃ.
Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνονται πῶς ἔχουν
ἓνα κορμὶ δικέφαλο. Τὸ μάτι δὲ γνωρίζει
ποιοὶ τάχα νᾶν τὸ ζωντανὸ καὶ ποιοὶ τὸ σκοτωμένο.

«Κυρὰ Φροσύνη»

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ

Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοί, Στρατιῶται καὶ Ναῦται !

Σεῖς εἴσθε οἱ ἐργάται τῆς μεγαλυνθείσης Νέας Ἑλλάδος. Τὸ αἷμα σας, οἱ κόποι σας, ἡ ἀνδρεία σας καὶ ἡ καρτερία σας ἔκαμαν τὴν πατρίδα μας μεγάλην ἀλλὰ καὶ τετιμημένην καὶ σεβαστὴν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Λυποῦμαι διότι πολλοί, πάμπολλοι ἀπὸ τοὺς ἀνδρείους μαχητάς μου δὲν θὰ ἀκούσωσι τοὺς λόγους μου τούτους· ἀλλὰ τὸ αἷμα των δὲν ἐχύθη ἐπὶ ματαίῳ. Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν πεσόντων ἡρώων μας ! Εἰς σᾶς δὲ τοὺς ἐπιζῶντας ἐκφράζω τὸν θαυμασμόν μου διὰ τὰ κατορθώματα καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν μου, διότι ἡγοῦμαι τοιοῦτου στρατοῦ καὶ τοιοῦτου στόλου. Διέταξα, ὅπως μετάλλια δοθῶσιν εἰς πάντας τοὺς μετασχόντας τῶν δύο πολέμων, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος, ὅτι εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου ὑπὲρ πᾶν μετάλλιον, ὑπὲρ πᾶσαν ἀμοιβὴν προέχει ὡς ἀρίστη ἀμοιβὴ τὸ συναίσθημα, ὅτι ἔκαμε τὴν Ἑλλάδα μεγάλην. Ἀλλὰ τὸ ἔργον μας δὲν ἐτελείωσε· πρέπει ἡ Ἑλλάς μας νὰ γίνῃ ἰσχυρά, ἰσχυροτάτη. Θὰ ἐργασθῶ ἀνενδότως διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ὅσοι μέινετε ὑπὸ τὰς σημαίας, θὰ μὲ συντρέξετε μὲ τὴν αὐτὴν ἀφοσίωσιν ὅπως εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Ὅσοι θὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὸν οἶκόν σας, μαζὶ μὲ τὸ συναίσθημα τῆς ὑπερηφανείας διὰ τοὺς θριάμβους, νὰ μεταφέρητε καὶ νὰ μεταδώσετε τὴν ἄκαμπτον ἀπόφασιν ὅλων μας νὰ κάμωμεν Ἑλλάδα πολεμικῶς ἰσχυροτάτην, σεβαστὴν εἰς τοὺς φίλους της καὶ τρομεράν εἰς τοὺς ἐχθρούς της. Ζήτω ὁ ἑλληνικὸς στρατός ! Ζήτω ὁ ἑλληνικὸς στόλος !

Ἐν Λιβανόβω τῇ 26 Ἰουνίου 1913.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β'.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἡ Σαλονίκη ποὺ ἔσβηνε μὲ τοῦ καιροῦ τὸ διάβα
 («καντήλι ποὺ τρεμόφωτο γιὰ λάδι λαχταρᾷ)
 ἀποβραδὶς κοιμήθηκε δυστυχισμένη, σκλάβα
 καὶ τὴν αὐγούλα ξύπνησεν ἀρχόντισσα κυρά.

Τί νάβλεπε στὸν ὕπνο της, τί νάταν τ' ὄνειρό της ;
 — Τὸν Ἀι - Δημήτηρην ἔβλεπε στ' ἄτι του τὸ γοργό,
 ποὺ ροβολώντας ἔκραζε μὲ τὴ φωνὴ τῆς νιότης :
 «"Ἀνοιξε, πόρτα τῆς σκλαβιάς, ἡ Λευτεριά εἴμ' ἐγώ !»

Κι ἄνοιξ' ἡ πόρτα ὀρθάνοιχτη μπροστὰ στὸν καβαλάρη
 καὶ μπῆκ' ἐκεῖνος κι ἔλαμψε σὰν τὸν Αὐγερινὸ
 κι ὑψώνοντας καὶ παίζοντας τ' ἀστραφτερὸ κοντάρι
 ἔδειξε μὲ τὸ δάχτυλο τοῦ Ὀλύμπου τὸ βουνό.

Κι ἔστρεψ' ἐκεῖ τὰ μάτια της ἡ σκλάβα ἡ πονεμένη
 κι ἀγνάντεψε ἀστραπόλαμπρη τοῦ Ὀλύμπου τὴν κορφή
 κι εἶδε ἀπ' τὴ ράχη στὴν πλαγιά, γοργὰ νὰ κατεβαίνει
 ἡ Ὁμορφη, ἡ Πεντάμορφη, τοῦ Ἥλιου ἡ ἀδερφή.

Ἡ κόμη της ἀνέμιζεν ἱτιά χρυσοκλωνάτη,
 τὰ στήθη της χιονόλευκα, τὰ μάτια γαλανὰ,
 στὸ χέρι της τὴ φλογερὴ γυμνὴ ρομφαία ἐκράτει
 κι ὀλόχρυσα ἀντιφέγγιζαν τ' ἀπόμακρα βουνά.

Κατέβηκε καὶ διάβηκε τὴ διάπλατη τὴν πόρτα
 ἡ Ὁμορφη, ἡ Πεντάμορφη, τοῦ Ἥλιου ἡ ἀδερφή·
 κι ὅπου πατοῦσε εὐώδιαζε καὶ τ' ἄνανθα τὰ χόρτα
 ῥόδα καὶ κρίνους ἀνθίζαν σὲ κάθε της στροφῇ.

Κι ἔπεσε ἡ σκλάβα ταπεινά μπρὸς στὴν ὠραία παρθένα
 γονατισμένη, ἀμίλητη, σκυμμένη, ντροπαλή.
 κι ἐκείνη τὴν ἀνάγειρε μὲ χέρια ἀντρειωμένα
 καὶ τὴν ἐσφιχταγκάλιασε μ' ἀτέλειωτο φιλί.

Καὶ τὴ στιγμή πού σμίξανε γιὰ τὸ φιλί τὰ χεῖλια,
 ἔπεσαν, βροντοκόπηκαν τὰ σίδερα βαριά,
 οἱ ἀλυσίδες ἔσπασαν, στόματ' ἀγγέλων χίλια
 ἀθώρητα τραγούδησαν τὸ «Χαῖρε, Ἐλευθεριά !...»

Κι ἡ σκλάβα ξύπνησε μεμιᾶς· πετιέται ἀπ' τὸ κρεβάτι,
 τὰ ξαφνιασμένα μάτια της στὰ κάστρα της κολλᾷ.
 "Ὅχι, δὲν ἦταν ὄνειρο, νά τη παρθένα, νά τη !
 ὁμορφη, γαλανόλευκη, μὲ τὸ σταυρὸ ψηλά.

Ἰωάννης Πολέμης

Ε'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΖΩΗΝ

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλή
τὸ κοινόττερο χορτάρι
γίνεται τὸ πιὸ ὁμορφο
τοῦ Μαγιοῦ λουλούδι !

Γ. Ἀθάνας

ΥΠΗΡΕΤΡΑ 13-1-49

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους... ἡ δεκαοκταέτις κόρη, τὸ Οὐρανιῶ ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ ἀτυχῆς μπαρμπα - Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθημεὺς εἰς τὸ γῆρας του, εἶχεν ἐπιβῇ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλλια ἀπέχουσιν καὶ διαπορθημεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἑορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρὸς... Ἐκάθισε πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὅποῖον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῶν παιδῶν τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσα πότε ὁ πατὴρ τῆς νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ᾠραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιῶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμικλιντος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κῶδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἑορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπηκε μέσα τῆς.

«Πέρασαν τὰ μεσάνυχτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου!...»

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἔξωθεν. Ἡ γειτονιά εἶχεν ἐξυπνήσει καὶ ὅλοι ἤτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος Οὐρανιῶ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τὸλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σάνιδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα, λάλος καί φωνασκός, εἶχεν ἐγερθῇ πρώτη καί ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν της τοὺς γείτονες ὅλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀνθίστατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καί τὰ παιδιά της. Ὁ σύζυγός της Νταραδημος εἶχεν ἀνάγκην μοχλοῦ διὰ νὰ στηθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μπαρμπα-Διόμα. Τὸ Οὐρανιῶ ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ διὰ τοὺς διαβάτας καί τοὺς γείτονες. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καί ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει, διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καί τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διήλθεν ἄνθρωπός τις, ὃν ἰδοῦσα καί ἀναγνωρίσασα ἡ Οὐρανιῶ δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Πῶς ! Κι ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησιά ;... ἐψιθύρισεν.

Ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαροφαλιάς, ὅστις εἶχεν τὸ προνόμιον νὰ προσωνομηται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἰπεῖ ἄλλοτε—καί τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες—«ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησιά, βάρια μοιράζουμε». Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην τὸν ἐξύπνησε βιαίως καί τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν...

Ὁ Ἀργυράκης... ἠγέρθη, ἐφόρεσεν εἰς τὴν κεφαλὴν του τὸν γιωργούλη* του, ἐζώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατὺ, ὑπέδυσεν εἰς τοὺς πόδας του τὰ πέδιλά του καί ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καί ὁ Νταραδημος, ὅστις ἔπιασεν ὁμίλιαν μὲ τὸν Ἀργυράκη τῆς Γαροφαλιάς.

— Τώρα μ' ἀρέσεις, γείτονα, τῷ λέγει... μὴν εἶσαι ἀλιβάνιστος, διότι εἶναι κατὰ τὰ σκοίνια (καταισχύνῃ). Τὸ φεγγάρι δὲν εἶναι τώρα ἴπαν' τσ' ἔλληνες (πανέληνος), νὰ φοβάσαι τὸν ἴσκιο σου τὴ νύχτα...

Τοιαῦτα ἑλληνικὰ ὠμίλει ὁ Νταραδημος.

— Τί νὰ κάμουμε νὰ σ' ὀρίσω, γείτονα ; ἀπήντησε ταπεινοφρόνως ὁ Ἀργυράκης.

Καὶ ὁ Νταραδημος κατέβη εἰς τὴν ὁδόν, προηγουμένης τῆς συζύγου του, κρατούσης πάντοτε τὸν φανόν.

— Δὲν ξέρομε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας ; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου, ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπαρμπα - Διόμα !

— Σωπᾶτε, εἶπε, φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν, πῶς βούλιαξε...

— Τί ; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἠτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὁμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχῆς Οὐρανιώ εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην...

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχῆς μπαρμπα - Διόμας εἶχε φορέσει μέχρι τῶν ὠτων, καταβαίνον ὄρθιον, τὸ παμπάλαιον φέσι του, εἶχεν ἐνδυθῇ τὴν τσάκαν του καὶ τὸ ἀμπαδίτικο βρακί του καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔλυσε τὴν μικρὰν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικρὰν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνῃ ἔμεινεν ἡ Οὐρανιώ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπαρμπα - Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρωρεὺς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπαρμπα - Διόμας, ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες*, γολέτες* καὶ βρίκια*, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν* καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆρας του δὲν τῷ ἔμεινεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρὰ ὑγεία, δι' ἧς ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος.

Ἐνίοτε, ἐλλείψει ὁμιλητοῦ, διηγείτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὰ κύματα...

«Ἐπῆρα κι ἐγὼ τὴν Ὑπηρέτρα καὶ πασκίζω νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου» ἔλεγε.

Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

Καὶ παύων νὰ μονολογῇ, ἤρχιζε νὰ τραγωδῇ διὰ τῆς τραχείας καὶ μονοτονου φωνῆς του :

«Βασανισμένο μου κορμί, τυραγνισμένα νιάτα !...» καὶ δὲν ἔλεγεν ἄλλον στίχον.

Καταπλεύσας εἰς τὴν τερπνὴν νῆσον Τσουγκριάν, ὁ μπαρμπα - Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς «Ὑπηρέτρας» πέντε ἢ ἕξ ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ὠν καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς ἰνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος του Σταθερός, ὁ ποιμὴν τῆς Τσουγκριάς, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὀχληρὸν συμπλωτήρα . . . «υἱὸν ὑποζυγίου» ὠριμον πρὸς ἐπίσασιν . . . ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα τῶν πολυαρίθμων κουμπάρων του εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ μπαρμπα - Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς «Ὑπηρέτρας», ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη, ὅτι μία δραχμὴ, ὁ ναῦλος τοῦ ὀναρίου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

Ὁ κουμπάρος Σταθερὸς εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλευσεν ὀλίγα αὐγά, μίαν μυχθήθραν, καὶ ὁ μπαρμπα - Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα..

Ἀπεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καὶ διανύσας ὑπὲρ τὸ ἓν μίλιον ἀπείχεν ἐξ ἴσου σχεδὸν τῆς Τσουγκριάς καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ἱστίον, διότι ὁ μπαρμπα - Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

Ἀλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβοσκεν ἡσύχως τὸ χόρτον του καὶ δὲν ἐφαίνετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἴφνης ἐσή-

κωσε τὸν πόδα, ἔδωσεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα . . .
καὶ τὸ μαδέρι τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος.

Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχύς ὡς ἡ ἀστραπὴ ὁ μπαρμπα - Διόμας, ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπά του, τὸν ὅποιον εἶχε φορέσει, μόνον ἐνόσω ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατῶρθωσε νὰ μπατάρη* τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα. Ὅρνιθες, Ἰνδιάνοι, κόφινοι καὶ ὁ αἵτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

Ὁ μπαρμπα - Διόμας, ὅστις ἐκολύμβα ὡς ἔγχελος, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπεῖσαν «Ὑπηρέτραν», τὴν ὁποίαν ἡμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπαρμπα - Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσω ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὀρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἓν ἱστίον.

Ὁ μπαρμπα - Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὄσσην δύναμιν τῷ ἔμεινεν ἀκόμη.

Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς.

Ἦτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπαρμπα - Διόμα δὲν ἠκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὤθει μακρὰν πρὸς τὸν λίβα.

Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζε καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπέσης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὁμῶς ἐπλησίαζεν, ἠδύνατο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ

νοτιοδυτικά και ό γέρων ναυαγός συνέβαλε και αυτός εις τοῦτο διά τῶν χειρῶν και τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε και απέλυσε τὴν λέμβον. Ὁ μπαρμπα - Διόμας ἤκουσε κώπας πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσοσν μόνον ἤκουσεν. Εὐθύς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυραν τὸν μπαρμπα - Διόμαν, παγωμένον και ἡμιθανῆ, και τὸν ἀνεβίβασαν εις τὸ τρεχαντήριον.

Ἄφοῦ τοῦ ἥλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν και προσ-
τρίψεων προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εις τὴν ζωὴν.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσι τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα εις τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.

Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πόντς και ἄλλα θερμὰ ποτά. Ἄλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπαρμπα - Διόμας, διά τοῦ πρώτου βλέμματος εἶδε βαρέλια.

Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἶνους.

— "Ὁχι πόντς, ὄχι, εἶπε διά πεπνιγμένης φωνῆς· κρασί δώστε μου!

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἡδυγεύστου μαύρου οἶνου και ὁ μπαρμπα - Διόμας τὸν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

Ὑπέφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων και ἡ θεία εις μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ὑπὸ ἄλγους Οὐρανιώ.

Ἄλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ἐλθοῦσα τότε ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ μπαρμπα - Διόμας ἐναυάγησε μὲν, ἀλλ' ἐσώθη και ὅτι ἔφθασεν ὑγιής.

Ὁ Ἀργυράκης και ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἴδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου και ἐντεῦθεν διεδόθη, ὅτι ὁ γέρων ἐπνίγη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον και τὸ σωστικὸν και οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

Ὁ μπαρμπα - Διόμας, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον και ὁ ἴδιος, ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. "Ω, πενιχρὰ ἀλλ' ὑπερτάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Ἡ Οὐρανιώ ἔχυνεν ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς.

Ὁ πατήρ της δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αὐγὰ οὔτε μυζήθρες οὔτε ὄρνιθας, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσόδαρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαράς καὶ χελωνοδέρμους χεῖρας του, δι' ὧν ἠδύνατο ἀκόμη ἐπὶ τινὰ ἔτη νὰ ἐργάζεται δι' ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτήν.

«Ἐφημερίς» 25 Δεκεμβρίου 1888

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ 16-10-48

Τοῦ Δημήτρη τοῦ Μπέρδε τὸ μαγαζὶ ὠμοίαζε τὴν ἐσπέραν ἐκείνην μὲ βάρκαν, κατὰ τὸ φαινόμενον φουρτουνιασμένην, δευτερόπρυμα* πλέουσαν, πληττομένην ὑπὸ τῶν κυμάτων τὴν μίαν πλευράν, μὲ τὸ ὕδωρ εἰσπηδῶν ἀπὸ τὴν κωπαστὴν καὶ περιρραντίζον τοὺς δυστυχεῖς ἐπιβάτας, ὅπου ὁ κυβερνήτης καὶ ὁ ναύτης του φαίνονται περιφρόντιδες, δίδοντες καὶ λαμβάνοντες προστάγματα εἰς ἀκατάληπτον γλῶσσαν, ὁ μὲν ἰθὺνων μετὰ βίας τὸ πηδάλιον, ὁ δὲ λύων καὶ δένων τὰ ἱστία, βοηθῶν διὰ τῆς κώπης ἐκ τοῦ ὑπηνέμου, ἀμφότεροι τρέχοντες ἀπὸ τὴν πρύμνην εἰς τὴν πρῶραν, καταπτοοῦντες τοὺς ἀπειροτέρους τῶν ἐπιβατῶν, περιρραينوμένους ἀπὸ τὸ ἀφρίζον κύμα, ὀσφραινόμενους ἐγγύθεν καὶ γευομένους τὴν ἄλμην. Ἐξημέρωναν δὲ Χριστοῦγεννα καὶ ἕκαστος τῶν πελατῶν ἐπεθύμει νὰ κάμῃ τὰ ὀψώνιά του. Ὁ κύρ Δημήτρης ὁ Μπέρδες ἔτρεχεν ἐμπρός, ὅπισω, ἐκέρνα νοθευμένα τοὺς πελάτας, ἐπῶλει ξύκικα εἰς τοὺς ἀγοραστάς, μὲ τὴν τρικυμίαν ἐσκορπισμένην εἰς τὴν ὄψιν καὶ τὴν γαλήνην ταμειυμένην ἐν τῇ καρδίᾳ, γοητευόμενος ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν θαμῶνων, ἐνθουσιῶν ἀπὸ τὸν κρότον τῶν κερμάτων, τῶν πιπτόντων διὰ τῆς ἄνωθεν ὀπῆς, ὡς τὰ στρουθία εἰς τὴν παγίδα, εἰς τὸ καλῶς κλειδωμένον συρτάρι του. Τὸ παιδί, ὁ δεκαπενταετὴς Χρῖστος, ἀνεψιὸς του ἐξ ἀδελφῆς, δὲν ἐπρόφθανε νὰ γεμίξῃ φιάλας ἐκ τοῦ βαρελίου, νὰ κακοζυγίξῃ βούτυρον ἐκ τοῦ πίθου, νὰ κενῶνῃ μέλι ἐκ τοῦ ἀσκοῦ, μὲ τὴν ποδιὰν ὕψηλὰ εἰς τὸ στήθος περιδεδεμένην κι ἐξελαρυγίζετο νὰ φωνάξῃ «ἀμέσως!» εἰς ὀκτὼ διαφόρους τόνους καὶ ὕψη, λέξιν τὴν ὁποίαν

μέ τον καιρόν εἶχε κατορθώσει νά κολοβώσει εἰς ἄμές! εἶτα νά συντάμη εἰς μές! καί τέλος νά ἀπλοποιήσῃ εἰς ἕς!

Εἰς μίαν γωνίαν τοῦ μαγαζείου ὅμιλος ἐκ πέντε ἀνδρῶν ἐκάθηντο καί ἔπιναν τήν μαστίχαν των, πρὶν διαλυθῶσι καί ἀπέλθωσιν οἷκαδε διὰ τὸ δεῖπνον. Ἦσαν ὅλοι ἐμποροπλοίαρχοι τοῦ τόπου, περιμένοντες τήν κατάδυσιν τοῦ Σταυροῦ, διὰ ν' ἀποπλεύσωσι καί ἐδεξιοῦντο ἓνα συνάδελφόν των, ἐκείνην τήν ἐσπέραν φθάσαντα αἰσίως μέ τήν σκούναν του, τὸν καπετάν Γιάννην τὸν Ἰμβριώτην· ἔκαμαν ὅλοι μέ τήν σειράν τὰ «μουσαφιρλίκια», εἶτα ὁ καπετάν Γιάννης ἠθέλησε καί αὐτὸς νά τοὺς κάμῃ τὰ «σαλαμετλίκια»*. Εἶτα εἰς ἕκαστος τῶν φίλων ἐπροθυμήθη νά κάμῃ καί ἐκ δευτέρου τὰ μουσαφιρλίκια, καί πάλιν ὁ καπετάν Ἰμβριώτης ἐξανάκαμε τὰ σαλαμετλίκια. Ἐως ἐδῶ εὐρίσκοντο καί ὠμίλουν ζωηρῶς περὶ πραγμάτων τοῦ ἐπαγγέλματός των, περὶ ναύλων, κεσατίων, περὶ σταλίας*, περὶ φορτώσεων, ἐκφορτώσεων, περὶ ναυαγίων καί ἀβαριῶν.

Ὁ καπετάν Γιάννης διηγεῖτο διὰ μακρῶν τὰ τοῦ τελευταίου ταξιδίου του καί εἶπεν, ὅτι ἀκουσίως του, ἔνεκα δυστροπίας τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἠναγκάσθη νά διατρίψῃ ἐπὶ ἡμέρας ἐν Βόλῳ, ὅπου εἶχε προσεγγίσει πρὸς μερικὴν ἐκφόρτωσιν.

— Ἀ! δὲν σὰς εἶπα καί γιὰ ἓνα γιουλδζή*, ποὺ πῆρα ἀπ' τὸ Βόλο, εἶπεν.

— Πῆρες κανέναν ἐπιβάτη ἀπ' τὸ Βόλο; ἠρώτησεν εἰς τῶν φίλων του.

— Δὲ θέλησε νά ξεμπαρκάρῃ, ἔμεινε μέσ στὴ σκούνα. Τοῦ εἶπα νά τὸν πάρω μ'σαφίρη στὸ σπῖτι καί δὲ θέλησε.

— Καί γιὰ ποῦ πάει;

— Ἐως ἐδῶ κατὰ τὸ παρόν. Τὸν ρώτησα, δὲ θέλησε νά μοῦ πῇ.

— Καί τί δουλειὰ ἔχει ἐδῶ;

— Τί ἄνθρωπος εἶναι;

— Πῶς σοῦ φάνηκε; διεσταυροῦντο αἱ ἐρωτήσεις τῶν πλοιάρχων.

— Εἶναι ἄνθρωπος, ποὺ ἔχει ξουραφισμένο τὸ μουστάκι καί τὰ γένεια κι ἔχει ἀφημένες μόνον τρίχες ἀποκάτ' ἀπ' τὸ σαγόνι καί στὸ λαιμό. Μοῦ φάνηκε σὰν Ἑγγλέζος, σὰν Ἀμε-

ρικάνος, μὰ ὄχι πάλι σωστός Ἑγγλέζος, οὔτε σωστός Ἀμερικάνος· τὰ ὀλίγα λόγια, ποῦ μοῦ εἶπε ρωμέικα, τὰ εἶπε μ' ἕναν τρόπο δύσκολο καὶ συλλογισμένο, ὄχι καὶ πολὺ ξενικό, σὰν νὰ ἤξερε μὰ φορὰ ρωμέικα καὶ τὰ ξέχασε. Τὶς πλείότερες φορὲς συνεννοηθήκαμε μὲ κάτι λίγα ἰταλικά, ποῦ ξέρω κι ἐγώ.

— Σοῦ εἶπε τ' ὄνομά του ;

— Στὰ χαρτιά τὸν πέρασα ὡς Τζὼν Στόθισον, μὲ ἀμερικάνικο πασαπόρτι.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ καπετὰν Γιάννης, ὅστις ἐκάθητο ἐρείδων τὰ νῶτα ἐπὶ τοῦ τοίχου, πρὸς τὴν θύραν βλέπων, ἀκουσίως ἀνέκραξεν :

— "Α! νά τος !

"Ολοι ἐστράφησαν πρὸς τὴν θύραν.

Εἶχεν εἰσέλθει ἄνθρωπος ὕψηλός, καλοφορεμένος, ὡς σαρανταπέντε ἐτῶν, ὠραῖος, ἀνοικτοπρόσωπος, ἐξυρισμένος μύστακα καὶ γένειον, πλὴν ὀλίγων τριχῶν ὑπὸ τὸν πώγωνα καὶ πρὸς τὸν λαιμόν, μὲ παχεῖαν χρυσοῦν καδέναν ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀφ' ἧς ἐκρέμαντο μικρὸν ἐγκόλπιον καὶ τινες βῶλοι χρυσοῦ. Ποίᾳς φυλῆς, ποίου κλίματος ἦτο, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ τις. Ἐφαίνετο ἀποκτήσας οἶονεϊ ἐπίχρισμα ἐπὶ τοῦ προσώπου, ὡς προσωπίδα τινὰ ἄλλου κλίματος, εὐζωίας καὶ πολιτισμοῦ, ὅφ' ἦν ἐλάνθανε κρυπτομένη ἡ ἀληθὴς καταγωγὴ του. Ἐβάδιζε μὲ βῆμα ἀβέβαιον, ρίπτων βλέμμα ἔτι ἀβεβαιοτέρου πρὸς τὰ περὶ αὐτὸν πρόσωπα καὶ πράγματα, ὡς νὰ προσεπάθει νὰ κατατοπισθῇ, ὅπου ἦτο.

Ἐνῶ πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἡρνήθη, ὡς διηγεῖτο ὁ πλοίαρχος Ἰμβριώτης, ν' ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν πολίχνην, ἅμα ἐνύκτωσε, παρεκάλεσε τὸν ἐπὶ τοῦ πλοίου μέιναντα ναύτην, ὅστις, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἐντόπιος, δὲν εἶχε ποῦ νὰ ὑπάγῃ καὶ ἔμεινε φύλαξ τῆς σκούνας, νὰ τὸν ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν ξηράν. Ὁ ναύτης ὑπήκουσεν. Ὁ ξένος ἄφησε τὴν ἀποσκευὴν του, συγκειμένην ἀπὸ τρεῖς ὑπερμεγέθεις κασέλας εἰς τὸν θάλαμον τῆς πρῶρας καὶ ἐξῆλθεν. Ἀμα ἀποβιβασθεὶς, εὐρέθη εἰς τὴν παραθαλάσσιον ἀγορὰν καὶ ἐκοίταξε δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς νὰ μὴ ἐγνώριζε, ποῦ εὐρίσκετο. Ἐξω εἰς τὸ ὑπαιθρον ἄνθρωποι δὲν

ἦσαν, διότι τὸ ψῦχος ἦτο δριμύ. Τὰ βουνὰ χιονισμένα ὁλόγυρα. Ἦτο ἡ 24η Δεκεμβρίου 187... Ἐκοίταξεν ἐντὸς εἰς δύο ἢ τρία καπηλεῖα καὶ καφενεῖα, εἶτα εἰς δύο ἐμπορο-παντοπωλεῖα διφυῇ, οἷα τὰ τῶν χωρίων. Ἀλλὰ δὲν ἐφάνη εὐχαριστημένος, ὥς μὴ ἀναγνωρίσας αὐτά, καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Ἀνέβη εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν, ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἐκεῖ ἐφάνη, ὅτι ἀνεγνώρισε τὸ μέρος. Καὶ δὲν ἔκαμε μὲν τὸν σταυρόν του, ἅμα εἶδε τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' εἰς τὸ σκότος ἔβγαλε τὸ καπέλον του καὶ πάλιν τὸ ἐφόρεσεν, ὥς νὰ συνήντησε παλαιὸν φίλον καὶ τὸν ἐχαιρέτα. Εἶτα προσέβλεψεν ἀριστερά, εἶδε τὸ μικρὸν οἰνοπωλεῖον τοῦ Μπέρδε καὶ ἐπλησίασεν. Ἐστάθη ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς καὶ ἐκοίταξεν ἐντὸς. Τέλος εἰσῆλθεν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὸν πλοίαρχον Ἰμβριώτην, ὅστις, καίτοι πρὸς τὴν θύραν βλέπων, ἐσκιάζετο ἐν μέρει ἀπ' αὐτοὺς τοὺς συναδέλφους του, μεθ' ὧν συνέπιπε, τοὺς στρέφοντας τὰ νῶτα πρὸς τὴν θύραν καὶ ἐπεπροσθεῖτο* ἀπὸ ἄλλον τινὰ ὁμιλον ὀρθῶν ἱσταμένων καὶ πινόντων παρὰ τὸ λογιστήριον, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποῖου ἴσταντο αἱ φιάλαι μὲ τὰ ποτά. Ἐὰν τὸν εἶχεν ἰδεῖ, ἴσως δὲν θὰ εἰσῆρχετο.

— Νὰ ὁ Ἀμερικάνος, ἐπανελάβεν ὁ πλοίαρχος Ἰμβριώτης, δείξας τὸν εἰσελθόντα πρὸς τοὺς συναδέλφους του.

Οἱ τέσσαρες ἐμποροπλοίαρχοι ἔστρεψαν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν εἰσελθόντα καὶ τὸν ἐκοίταξαν ἀπλήστως.

— Μπόννο πράτιγο*, σινιόρε, ἔκραξεν ὁ Ἰμβριώτης· ἀπεφάσισε, βλέπω, καὶ βγῆκες.

Ὁ ξένος ἔκαμε σημεῖον χαιρετισμοῦ μὲ τὴν χεῖρα.

— Πλήιζ κάπτην (ὀρίστε, καπετάνιε), εἶπεν εἰς τῶν ἐμποροπλοίαρχων, ὁ καπετὰν Θύμιος ὁ Κουρασάνος, ἰδιοκτῆτης μεγάλου βρικόου*, ὅστις εἶχε κάμει δύο ταξίδια εἰς τὸν ὠκεανὸν μέχρι Λονδίνου καὶ εἶχε μάθει ὁκτῶ ἢ δέκα ἀγγλικὰς φράσεις.

— Θέγκ γιού, σέρ (εὐχαριστῶ, κύριε), ἀπήντησεν εὐγενῶς ὁ ξένος.

Καὶ ἔρριψε μίαν δεκάραν εἰς τὸ λογιστήριον, εἰπὼν εἰς τὸν παῖδα μόνον τὴν λέξιν ταύτην: «ρούμ». Λαβὼν δὲ εἰς τὴν χεῖρα τὸ ποτήριόν του, διὰ νὰ μὴ δείξῃ, ὅτι ἀπέφευγε συστηματικῶς τοὺς ἀνθρώπους, ἐπλησίασε πρὸς τὸν ὁμιλον καὶ

εἶπεν ἑλληνιστί, μετὰ τινος παχυστομίας καὶ δυσκολίας περὶ τὴν προφορὰν :

— Εὐχαριστῶ, κύριοι· δὲν εἶμαι νὰ καθίσω νὰ κάμω τῶκ*, καὶ δύσκολο σ' ἐμένα νὰ κάμω τῶκ ρωμέικα.

— Τί λέει ; εἶπε συνοφρυωθείς ὁ καπετὰν Θύμιος ὁ Κουρασάνος· δὲ θέλει νὰ κάμη τόκα μαζί μας ;

Ὁ ξένος ἤκουσε καὶ ἔσπευσε νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν παρανόησιν.

— Μὲ συμπάθειο, κύριε· εἶπα νὰ κάμω τῶκ, νὰ κάμω κον-βερσατσιόνε, πῶς τὸ λένε.

— Θέλει νὰ πῇ, δυσκολεύεται νὰ κάνῃ κουβέντα στὴ γλῶσσα μας, εἶπεν ἐννοήσας ὁ καπετὰν Ἰμβριώτης.

— Ἀ! ναί, κουβέντα, εἶπεν ὁ ξένος· ξέχασα τὰ λόγια ρωμέικα.

— Ἄντ χουερ γιού κόμ ; εἶπεν ὁ Κουρασάνος, σολοικίζων ἀγγλιστὶ τὸ «πόθεν ἔρχεσαι».

— Στὴν ὥρα ἐδῶ ἦλθα, ἀπήντησεν ὁ Ἀμερικάνος· ὕστερα δὲν ξέρω, κι ἄλλα ταξίδια θὰ κάμω.

Ὁ καπετὰν Κουρασάνος τὸν ἐκοίταξε, μηδὲν ἐννοῶν.

— Δὲν κάθесαι, σινιόρε ; εἶπεν ὁ Ἰμβριώτης· ποῦ θὰ βρῇς καλύτερα ;

— Δὲν κάθομαι, πάω νὰ κάμω γουόκ, νὰ φέρω γύρο, πῶς τὸ λένε ;

— Νὰ κάμης σπάτσιο ;

— Ἀ, ναί, σπάτσιο, εἶπεν ὁ ξένος· ναί, βλέπω, σὰν δὲν εἶπῃ ἕνας λόγια ἰταλικά, δὲν καταλαβαίνει ἄλλος ρωμέικα.

Ἔκαμε νεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν θύραν. Οἱ πέντε πλοίαρχοι ἔμειναν πλέοντες, μετὰ τὴν συνδιάλεξιν ταύτην, εἰς μεγαλύτερον πέλαγος ἀγνοίας, ἢ εἰς ὅσον πρὶν εἶχον ἀναχθῇ ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τοῦ συναδέλφου τῶν Ἰμβριώτη.

Ἐξελθὼν τοῦ καπηλείου ὁ ξένος, διηυθύνθη πρὸς τὴν κολῶναν τὴν ἱσταμένην ἀπέναντι τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐξ ἧς ἔδενον τὸ πάλαι τὰ πρυμνήσια τῶν παραχεμαζόντων εἰς τὸν λιμένα πλοίων. Ἔστρεψε τὸ βλέμμα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ

τέλος τὸ προσήλωσεν ἐπιμόνως εἰς τινὰ μικρὰν οἰκίαν, τὴν ὁποίαν ἐκοίταζεν ἐπὶ μακρόν, ὥς νὰ προσεπάθει ν' ἀναμνησθῇ καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τι. Τέλος εἰσῆλθεν εἰς στενὸν δρομίσκον, διασχίζοντα τὴν συνοικίαν καὶ ἔγινεν ἄφαντος.

Ἐάν ἐν τούτοις τὸν παρηκολούθει τις, θὰ ἔβλεπεν ὅτι, ἀφοῦ προέβη ὀλίγα βήματα, ἐστράφη ὑψηλότερα καὶ ἀνῆλθε τέσσαρας οἰκίας ἀνωτέρω τοῦ μικροῦ οἴκου, τὸν ὁποῖον ἐπιμόνως ἐκοίταζε πρὶν, ὅπου μεταξὺ δύο οἰκίων ἐσχηματίζετο κενόν τι, ἐν μέρει θαπτόμενον ἀπὸ λείψανα δύο τοίχων. Ἐφαίνετο, ὅτι ἦτο χάλασμα, ἐρείπιον οἰκίας οὐ πρὸ πολλοῦ καταδαφισθείσης. Ὁ ξένος, ἀφοῦ ἐκοίταξε τριγύρω νὰ ἴδῃ, μήπως τὸν παρετήρει τις, εἰσῆλθε δειλῶς εἰς τὸ χάλασμα ἐκεῖνο, ὅπου εἰς τὴν γωνίαν τῶν δύο τοίχων ἐφαίνετο κόγχη τις μαυρισμένη, ὥς νὰ ὑπῆρχεν ἐστία ἐκεῖ τὸ πάλαι. Εἰσῆλθεν ἀσκεπής, κρατῶν τὸν πῖλον εἰς τὰς χεῖρας, ἐγονάτισε καὶ ἐστήριξε τὸ μέτωπον ἐπὶ τῶν ψυχρῶν λίθων τῆς γωνίας ἐκείνης· καὶ ἀφοῦ ἔμεινεν ἐπὶ τὰ λεπτὰ γονυκλινής, ἠγέρθη, ἐσπόγγισε τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ ἀπεμακρύνθη βραδέως.

Ἐπανελθὼν πάλιν χαμηλότερον, ἐστάθη εἰς τὸ μέσον τοῦ δρομίσκου, οὐ μακρὰν τῆς οἰκίας, τὴν ὁποίαν πρὶν ἐφαίνετο, ὅτι ἐκοίταζεν. Ἐστάθη καὶ ἀφοῦ ἔρριψε βλέμμα ὀλόγυρα, ἵνα ἴδῃ μή τις τὸν παρηκολούθει, ἔτεινε τὸ οὖς. Τί ἤκουεν ἄραγε; Ἰσως ἤκουε τὰ διασταυρούμενα καὶ φεύγοντα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, ὥς λάλημα χειμερινῶν στρουθίων, ἄσματα τῶν παιδων τῆς γειτονιάς, οἵτινες ἐπισκεπτόμενοι τὰς οἰκίας ἔψαλλον τὰ Χριστούγεννα.

Ἐδῶ μὲν ἠκούοντο οἱ στίχοι :

«Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου, ἐβγάτ', ἀκοῦστε, μάθετε, τώρα Χριστὸς γιεννιέται!» ἐκεῖ δὲ ἀντήχει :

«Κυρά μ', τὴ θυγατέρα σου, κυρά μ', τὴν ἀκριβὴ σου» καὶ ἀλλαχοῦ :

«Ν' ἀσπρίσης σὰν τὸν Ὀλυμπο, σὰν τ' ἄσπρο περιστέρι» φωναὶ ἀθῶαι, ἄχρσοι, χαρωπαί, φωναὶ παιδικῆς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας.

Αἴφνης ὁ ξένος ἠναγκάσθη νὰ παραμερίσῃ, διότι ζεῦγος

παιδίων, ὧν τὸ ἕν ἐκράτει φανάριον, ἀρτίως καταβάντα ἀπὸ μίαν κλίμακα, ἤρχοντο πρὸς τὰ ἐδῶ. Ἐπέστρεψε βήματά τινα ὀπίσω, πρὸς τὸ μέρος ὁπόθεν εἶχεν ἔλθει. Τὰ παιδιά ἦλθαν πλησίον καὶ οὐδὲ τὸν παρετήρησαν κἄν. Ἀνέβησαν τὴν κλίμακα ἐκείνης ἀκριβῶς τῆς οἰκίας, τὴν ὁποίαν εἶχε κοιτάξει διὰ μακρῶν ὁ ξένος. Τοῦτο ἰδὼν ἔκαμε κίνημα καὶ ἐστράφη ὀπίσω πάλιν μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐστάθη καὶ ἔτεινε τὸ οὖς.

Τὰ παιδιά ἔκρουσαν τὴν θύραν.

— Ναρθοῦμε νὰ τραγουδήσωμε, θειά ;

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἠκούσθη ἔνδοθεν βῆμα, ἠνοιχθῇ ἡ θύρα καὶ γραῖα τις μὲ μαύρην μανδήλαν προκύψασα, εἶπε μὲ θλιβεράν φωνήν :

— "Ὅχι, παιδάκια μ', τί νὰ τραγῶῃστε ἀπὸ μᾶς ; ἔχουμε μεῖς κανένα ; Καλὴ χρονίτσα νάχετε, κὶ σύρτε ἄλλοῦ νὰ τραγῶῃστε.

Τοὺς ἔβαλε μίαν πενταρίτσαν εἰς τὴν χεῖρα, καὶ τὰ παιδιά ἔφυγαν εὐχαριστημένα διότι χωρὶς ἄλλον κόπον, εἰμὴ τὴν ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν τῆς κλίμακος, ἐκέρδισαν μίαν πεντάραν.

Ὁ ξένος, ἀόρατος ἀπὸ τινος γωνίας, εἶδε τὴν ἐρρυτιδωμένην ἐκείνην μορφήν καὶ ἤκουσε τὴν πικραμένην φωνὴν ἐκείνην. Περίεργον δέ, ὅτι ἀφῆκε στεναγμὸν ἀνακουφίσεως, ἐφάνη ὡς νὰ ἐχάρη.

Τοῦ ἦλθε τότε μία ἰδέα, τὴν ὁποίαν, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ πολὺ, ἔβαλεν εἰς ἐνέργειαν. Ἀφοῦ ἐκλείσθη ἡ θύρα καὶ ἡ γραῖα ἔγινεν ἄφαντος, τὰ παιδιά κατέβησαν τὴν κλίμακα ἀνταλλάσσοντα λέξεις τινάς :

— Τώρα ἔχομε, βρὲ Γληόρ, μιὰ κι ἐξηνταπέντε.

— Κι ἀπὸ πόσα κάνει νὰ πάρωμε, εἶπεν ὁ ἄλλος, ὅστις ἦτο «κάσα». Ἀπὸ ὀγδοήκοντα λεπτὰ.

— Δὲ θὰ μοιραστοῦμε κὶ τ'ν πεντάραν αὐτ' νῆς τσ' γριᾶς ;

— Ναί, θὰ τ'νὲ μοιραστοῦμε, βρὲ Θανάσ', ὀγδόντα οὐ ἕνας, κὶ ὀγδόντα οὐ ἄλλους.

— Τ'νὲ παίρνουμε, βρὲ Γληόρ, καρύδια, κὶ τὰ μοιραζόμαστε.

— Κὶ σὰ μᾶς δώσ'νε πέντε καρύδια ἀπὸ πόσα θὰ πάρωμε ;

Αἰφνης ὁ ξένος παρουσιάσθη ἐνώπιον τῶν παιδίων, προτείνων τὴν χεῖρα καὶ δεικνύων αὐτοῖς ἕν τάληρον.

Τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχαν ἰδεῖ ἄλλοτε ἄνθρωπον ξυραφισμένον γένεια μουστάκια, ἐξαφνίσθησαν, καὶ τὸ ἓν, τὸ κρατοῦν τὸν φανόν, ἀφῆκε μικρὰν κραυγὴν, ἐνῶ τὸ ἄλλο, τοῦ ὁποίου ἡ τσέπη ἐβρόντα, ἐτρέπετο εἰς φυγὴν. Τότε ὁ Θανάσης, ὑποπεύσας ὅτι, ἂν ἔφευγεν ὁ Γληγόρης, ἴσως τὴν ἐπαύριον θὰ ἐκρύπτετο καὶ δὲν θὰ τοῦ ἔδιδε λογαριασμόν, ἀφῆκε τὸ φανάρι κατὰ γῆς καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ τρέξῃ, νὰ κυνηγήσῃ τὸν φεύγοντα. Μεθ' ἑτοιμότητος τότε ὁ Ἀμερικάνος ἐπρόφθασε νὰ δείξῃ εἰς τὸ φῶς τοῦ φαναρίου τὸ τάληρον, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὴν χεῖρα καὶ νὰ εἴπῃ :

— Στάσου· πάρε αὐτὸ ντόλλαρ.

Διχαζόμενον μεταξὺ δύο φόβων καὶ δύο ἐπιθυμιῶν, τὸ παιδίον ἐστάθη ἀποροῦν τί νὰ κάμῃ, καὶ τὰ μὲν γόνατά του ἔτρεμαν, ἡ δὲ ὄψις του ἐφαίνετο κάπως φοβισμένη.

— Δυὸ λόγια νὰ μοῦ εἰπῇς θέλω, εἶπεν ὁ ξένος· αὐτὸ σπίτι, πῆγατε ἀπάνω, ποιός ζῇ ;

Τὸ παιδίον δὲν ἐνόησεν καλῶς.

— Τί λὲς μπάρμπα ; εἶπεν ἀρχίσαν νὰ λαμβάνῃ θάρρος.

Ὁ ξένος ἔβαλεν εἰς τὴν χεῖρα του τὸ τάληρον καὶ προσεπάθησε νὰ ἐξηγηθῇ εὐκρινέστερα.

— Ἐπῆγατε τώρα ἀπάνου σπίτι· ἡ γριά στὴν πόρτα ἦρθε, ποιὸς ἄλλος μαζί της ζῇ αὐτὸ σπίτι ;

Ὁ παῖς ἐδυσκολεύετο νὰ ἐννοήσῃ. Ἐν τούτοις, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ τάληρον, πᾶς φόβος ἔπαυσε παρ' αὐτῷ.

— Ἐδῶ ἀπάνου, εἶπεν, εἶναι ἡ θεία - Κυρατσού· μᾶς ἔδωκε κι μιὰ πεντάρα. Εἶναι κι ἄλλη μιὰ, δὲν ξέρου τί τ' ἔχει.

— Θυγατέρα της ἀπάνου μαζί της εἶναι ;

— Θυγατέρα της πρέπει νᾶναι, ναί !

— Εἶναι παντρεμένη θυγατέρα της ;

— Δὲ ξέρου ἂν εἶναι παντρεμένη· μὰ δὲ φαίνεται νάχη ἄνδρα.

— Καὶ πόσα χρόνια εἶναι θυγατέρα της ;

— Δὲν ξέρου πόσα χρόνια εἶναι· μὰ πρέπει νᾶναι καθὼς γεννήθηκε ὡς τώρα.

Καὶ ὁ παῖς, ἀναλαβὼν τὸν φανόν του, ἔφυγε τρέχων, σφίγγων εἰς τὴν παλάμην του τὸ τάληρον, μὴ ἐμπιστευόμενος νὰ

τὸ βάλη εἰς τὴν τσέπην· ἔτρεχε δὲ νὰ εὕρῃ τὸν Γληγόρην, νὰ τοῦ ζητήσῃ τὸ μερίδιόν του. Ὁ ξένος δὲν ἐδοκίμασε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀμερικάνος ἀπεμακρύνθη, κατῆλθε τὴν παραθαλασσίαν ἀγοράν, ὅπου δύο ἢ τρία καφενεῖα εἶχαν φῶς, ἐκοίταξεν εἰς ποῖον τούτων ἦσαν ὀλιγώτεροι θαμῶνες καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἓν, ὅπου ἓνα μόνον ἄνθρωπον εἶδε, τὸν καφετζήν. Ὁ γέρων, ἀρτίως ξυραφισθείς, μὲ τὸν μύστακα στριμμένον, μὲ τὴν βράκαν κοντήν, μὲ ὕψηλὰ ὑποδήματα, μὲ τὴν ποδιά καθάριον, ἡτοιμάζετο, φαίνεται, νὰ κλείσῃ, ἀλλ' ἅμα εἶδεν εἰσελθόντα τὸν Ἀμερικάνον, τὸν ἐκοίταξε μετὰ περιεργείας. Οὗτος παρήγγειλε νὰ τοῦ δώσῃ ρούμι, ρίψας δεκάραν ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου. Ἰδὼν ὁ μπαρμπ' - Ἀναγνώστης τὴν δεκάραν ἠθέλησε νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὴν πεντάραν, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶπε: «Νόου! Νόου!» καὶ τότε ὁ καφετζῆς τοῦ ἔβαλε κι ἄλλο ρούμι, διὰ νὰ κλείσῃ τὴν πεντάραν, ὡς ἐνόμιζεν· ἀλλ' ὁ ξένος ἔρριπεν ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἄλλην δεκάραν. «Δὲν θὰ ξέρῃ ρωμέικα, ὡς φαίνεται», ἐσυλλογίσθη ὁ μπαρμπ' - Ἀναγνώστης· διὰ νὰ δοκιμάσῃ, τοῦ ἀπέτεινε τὸν λόγον:

— Τώρα νεοφερμένος εἴστε;

— Ἐγὼ σήμερα ἔφτασα, μὲ καπετὰν Γιάννη γολέττα.

— Τοῦ καπετὰν Γιάννη τοῦ Ἰμβριώτη;

— Ναί· ἤμπορεῖς ἐλόγου σου νὰ κάμῃς πόντς*;

— Μετὰ χαρᾶς, εἶπεν ὁ μπαρμπ' - Ἀναγνώστης.

Καὶ προσπαθήσας ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην τὰς ἀρχαίας γνώσεις του, ἐδοκίμασε νὰ κατασκευάσῃ πόντσι, ἀλλὰ τὸ ρούμι δὲν ἄναπτε, καὶ οὕτω τὸ προσέφερεν ὅπως ὅπως εἰς τὸν ξένον. Οὗτος δὲν ἔκαμε παρατήρησιν καὶ ἔρριπεν ἀργυροῦν σελίνι ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Ὁ μπαρμπ' - Ἀναγνώστης τὸ ἔλαβεν.

— Πόσα πάει αὐτό;

— Δὲν ξέρω ἐγὼ μονέδα τοῦ τόπου, εἶπεν ὁ Ἀμερικάνος.

Ὁ γέρων ἤνοιξε τὸ συρτάρι του κι ἐζήτηι ἂν θὰ εἶχεν ἀρκετὰ κέρματα, διὰ νὰ δώσῃ τὰ ρέστα, ἀλλὰ δὲν εὑρίσκε πλεῖονα τῶν ὀγδοήκοντα λεπτῶν εἰς δεκάρες, πεντάρες καὶ

δίλεπτα. Ἐν τούτοις δὲν τοῦ τὸ ἐσυγχώρει ἢ συνείδησις νὰ δολιευθῇ τὸν πελάτην καὶ εἶπε·

— Σφάντισκο* δὲν σὰς βρίσκειται, κύριε;

— Δὲν ἔχω μονέδα ἄλλη ἀπὸ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικής, εἶπεν ὁ ξένος.

— Δὲν βγαίνουν τὰ ρέστα, κύριε. Πάρτε τὸ ἀσημένιο σας. Αὐτὸ θὰ πάη, πιστεύω, ὡς μιὰ καὶ τριανταπέντε, μιὰ καὶ σαράντα! Αὔριο μοῦ δίνετε εἴκοσι λεπτά.

— Κράτησε τὸ σίλιν, δὲ θέλω ρέστα.

Ὁ μπαρμπ* - Ἀναγνώστης ἔμεινε χάσκων, θεωρῶν ἀπλήτως τὸν ξένον. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὄμιλος ἐκ τριῶν ἀνθρώπων καὶ σταθέντες ἔμπροσθεν τοῦ λογιστηρίου, διέταξαν νὰ τοὺς δώσῃ ἀπὸ ἕνα ποτόν. Ὁ εἷς τῶν τριῶν τούτων ἀνθρώπων, οἰνόφυλξ, ἐτραγουδοῦσεν ἀτάκτως...

Ὁ δεύτερος, γυμνὸς τὸ στῆθος καὶ ἀνυπόδητος μὲ τοιοῦτον ψῦχος, ἤρχισε νὰ κοιτάζῃ ἐπιμόνως τὸν ξένον.

— Κάπου τὸν εἶδα ἐγὼ αὐτόν, ἐμορμύρισε μασημένα.

Οὗτοι ἦσαν οἱ ἀχθοφόροι τῆς πόλεως, οἱ ἴδιοι καὶ διαλαληταί, τριμελὲς φαίδρα συντεχνία, περνῶντες τὸν καιρὸν τῶν νὰ πίνωσι τὸ βράδυ πᾶν ὅ,τι ἐκέρδιζον τὴν ἡμέραν. Ὁ τραγουδιστής, ἀλλάξας αἶφνης ρυθμὸν καὶ ἦχον ἐπανέλαβε τὸ ᾄσμα του...

— Ἐβίβα, παιδιά! ἀνέκραξαν μετ' ὀλίγον καὶ συνέκρουσαν θορυβδῶς τὰ ποτήρια. Καὶ ὁ ἄλλος γυμνόστερνος καὶ γυμνοπούς δὲν ἔπαυε νὰ κοιτάζῃ ἐπιμόνως τὸν ἄγνωστον. Καὶ ὁ πρῶτος ἐξηκολούθησε νὰ τραγουδῇ.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθη βαρὺ βῆμα ἔνδοθεν τῆς ἀγοῦσης ἄνω, εἰς τὴν οἰκίαν, ξυλίνης κλίμακος, ἥτις, φρακτὴ μὲ σανιδώμα, ἔκοπτε μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ καφενεῖου. Καὶ εἰς τὰ ἄνω τοῦ σανιδώματος, ὑπὸ τὸ πάτωμα, ἠνοιχθὴ θυρίς καὶ μία κεφαλὴ μὲ ἄσπρον σκοῦφον, μὲ λευκὸν μύστακα καὶ μὲ χονδρούς χαρακτηῖρας ἐπρόβαλεν ἐκ τῆς θυρίδος.

— Μὰ πόσες φορές σ' τὸ εἶπα, Ἀναγνώστη!... ἐξῆλθε διὰ τῆς θυρίδος ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς ἐπιφανείσης χονδρὴ φωνὴ συμπληροῦσα τοὺς χονδρούς χαρακτηῖρας· δὲ θὰ βάλῃς γνώση; Χαλ-

νάς τὴν ἡσυχία τῶν νοικοκυραίων! Τί μέρα ξημερώνει αὔριο κι ἔχουμε τραγούδια καὶ φωνές πάλι; καὶ τί ὥρα εἶναι τώρα;

Ἦτο δὲ ὀγδόη καὶ ἡμίσεα. Ὁ τραγουδιστὴς τῆς ἀχθοφορικῆς τριανδρίας, λαβὼν τὸν λόγον, μετὰ κωμικῆς σοβαρότητος εἶπε:

— Τώρα θὰ φύγουμε, καπετὰν Ἀναστάση· δὲν τὸ καταδεχόμαστε μεῖς νὰ σὰς χαλάσωμε τὴν ἡσυχία σας.

— Σιώπα ἐσύ, ζῶ! ἔκραξεν ὁ Ἀναστάσης.

— Τώρα ἀμέσως, καπετὰν Ἀναστάση, θὰ κλείσω. Δὲν μπορῶ, βλέπεις, νὰ διώξω τοὺς ἀνθρώπους, ἐφώναξεν ὁ καφετζῆς.

— Τέτοια τίμια μοῦτρα! ἀνεκάγχασεν ἀπὸ τῆς θυρίδος ὁ καπετὰν Ἀναστάσης. Χρειαζόνται μεγάλες τσεριμόνιες* μαζί τους!

— Ἀ! ἐμεῖς δὲν σὰς προσβάλαμε, καπετὰν Ἀναστάση· ἡ ἀφεντιά σου βλέπω μᾶς προσβάλλεις, εἶπεν ὁ ἀχθοφόρος.

Καὶ ταπεινῇ τῇ φωνῇ ἔμορμυρίσε:

— Τὸ νοῖκι τὸ θέλεις σωστὸ καὶ ξέρεις νὰ τὸ γυρεύης καὶ μπροστά· μὰ σὰ δὲ βγάλη κι αὐτὸς ὁ φτωχὸς μιὰ πεντάρρα, πῶς θὰ σ' τὸ πληρώσῃ;

— Σιωπάτε, τώρα ἔχει δίκιο, γιατί ξημερώνει Χριστούγεννα, εἶπεν ὁ εὐσυνείδητος καφετζῆς· ἄλλες φορές φαίνεται σκληρὸς ὁ βλοημένος.

Ἡ κεφαλὴ μὲ τὸν ἄσπρον σκοῦφον ἐν τῷ μεταξύ εἶχε γίνεαι ἄφαντος ἀπὸ τὴν θυρίδα, ὁ δὲ μπαρμπ'· Ἀναγνώστης ἤτοι μάσθη νὰ κλείσῃ. Οἱ τρεῖς ἀχθοφόροι ἐξῆλθον κρατούμενοι ἐκ τῶν χειρῶν καὶ ἄδοντες. Ὁ ξένος ἔκαμε νεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ διὰ τῆς κεφαλῆς καὶ εἶχεν ἐξέλθει πρὸ αὐτῶν, ἀλλ' ὁ καφετζῆς τὸν ἀνεκάλεσε καὶ τοῦ εἶπε:

— Καὶ ποῦ θὰ κοιμηθῆτε ἀπόψε; ἔχετε μέρος νὰ μείνετε; Ποῦ εἶστε, κύριε; ἐγὼ ἐδῶ θὰ πλαγιάσω. Ἄν θὰ πᾶτε μὲς στὴ σκούνα, καλὰ, εἰ δὲ μὴ, ἐὰν ἀγαπᾶτε, μείνετε ἐδῶ, ἔχει ζέστη.

— Δὲν ἔχω ὕπνο, εἶπεν ὁ ξένος· ἐγὼ θὰ φέρω γύρο, καὶ ὕστερα βλέπουμε.

— Ὅποτε ἀγαπᾶτε, χτυπήστε μου τὴν πόρτα, νὰ σηκωθῶ νὰ σὰς ἀνοίξω. Ἐχω καὶ ροῦχα νὰ σὰς δώσω.

Τὴν φορὰν ταύτην ὁ Ἀμερικάνος, διευθυνθεὶς εἰς τὴν συν-οικίαν ἐκείνην δι' ἄλλου μικροτέρου δρομίσκου ἔβλεπε τὴν οἰκίαν ἐκείνην, ἣτις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τῆς μερίμνης του, ἐκ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς, τῆς νοτιοδυτικῆς. Ἀντικρὺ τοῦ μικροῦ οἰκίσκου, παρὰ τινὰ γωνίαν γειτονικῆς οἰκίας, ὑπῆρχε σωρός τις ξύλων καὶ πετρῶν, ἀποκείμενος ἐκεῖ τις οἶδε πρὸ πόσων χρόνων, ὡς ἐκ κατεδαφισθείσης οἰκίας ἢ ἐρειπίου καταρρεύσαντος. Ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἐκεῖ προσόψεως τοῦ οἰκίσκου ἔφεγγε μικρὸν παράθυρον, μὲ τὸ ἐν φύλλον κλειστόν, μὲ τὸ ἄλλο ἀνοικτόν καὶ διὰ τῆς ὑέλου ἡδύνατό τις νὰ ἴδῃ τὸ ἐσωτερικόν, ἀνερχόμενος ἐπὶ τινος ὑψώματος. Ἰδὼν ὁ ξένος, ὅτι ὁ δρόμος ἦτο ἔρημος καὶ οὐδὲ σκιά διαβάτου ἐφαίνετο, ἀνέβη εἰς τὸ ὕψος τοῦ σωροῦ ἐκείνου καὶ μὲ παλμὸν καρδίας κατεσκόπευσε τὰ ἔσω τοῦ οἰκίσκου.

Ἀντικρὺ τῆς ὑέλου τοῦ μικροῦ παραθύρου, τοῦ ἔχοντος τὸ ἐν παραθυρόφυλλον ἀνοικτόν, ἦτο ἡ ἐστία μὲ ἀσθενὲς πῦρ καῖον, μὲ ἕνα δαυλὸν σπινθηρίζοντα, μὲ τὸ καντήλι ἀνημμένον πρὸ τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἐκεῖ ὑψηλά. Παρὰ τὴν ἐστίαν ἐκάθητο γυνὴ τις, νέα ἀκόμη, ὡς ἐφαίνετο, στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν της ἐπὶ τῆς χειρός, συλλογισμένη, θλιμμένη. Ἐκίνει δὲ τὰ χεῖλη καὶ ἡ φωνὴ της ἐπιθύριζε κάτι καὶ ὁ ψιθυρὸς ἀπετέλει ἐλαφρὸν μινύρισμα ὅσματος, μὲ ἀσθενῆ φωνήν, καθαρὰν μὲν καὶ παρθενικὴν, ἀλλὰ μαραμμένην καὶ εἰς τὰ ὧτα τοῦ ξένου ἔφθασαν εὐκρινῶς καὶ οἱ δύο οὗτοι στίχοι :

Ἀλίμονο κι ἀλὶ καημός !
τοῦ γεμιτζῆ* ξενιτεμός...

Ὁ ξένος ἠσθάνθη πόνον εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυ εἰς τὸ βλέφαρον. Τοῦ ἦλθε τότε ἀποτόμως νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸν σωρόν, νὰ τρέξῃ καὶ ν' ἀνέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν· διὰ νὰ κάμῃ τί ; Καὶ αὐτὸς καλὰ δὲν ἐγνώριζεν. Ἐν τοσοῦτῳ ἐκρατήθη.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη ἐλαφρὸς κρότος εἰς τὸ πάτωμα, τριγμός, ὡς ν' ἀνέβαινέ τις ἐσωτερικὴν κλίμακα, ὡς νὰ ἐκλείετο κλαβανή* τις. Δευτέρα γυνή, κυρτή, μὲ μαύρην μανδήλαν, γερόντισσα, ἦλθε πλησίον τῆς ἐστίας καὶ γονατίσασα πρὸ αὐ-

τῆς ἔρριπτε ξυλάρια εἰς τὸ πῦρ. Ἦτο αὐτὴ ἐκείνη, ἣτις εἶχε δώσει πεντάραν εἰς τὰ δύο παιδιά καὶ τὰ ἀπέπεμψεν.

— Δὲ μαζώνεις τὸ νοῦ σ', θὰ πῶ, δυχατέρα; Οὐλο θὰ κλαῖς πλειό; ... Τά! τί λογατε; Σὰ σ' ἀκούω, δυχατέρα!... ξεχωρίσαμε ἀπ' τὸν κόσμον πλειό... Τί, μοναχὴ σ' εἶσι; ... Ὅντις σὲ γυρεύανε τότες, ποὺ ἦτανε σ' νέχ*, ποὺ πῆγε, σ' Ἀμέρκα οὐ προκομμένους, γιατί δὲ θέλησες κανένανε; δὲ σ'τάλεγα ἐγώ; Γιατί δὲν ἀκοῦς τ' μάνα; σ'τάλεγα, ἓνα κηριμέ*. Τώρα, σὰ μεγάλωσες, ποιός φταίει; Κι μονάχη σ' τάχα εἶσι; Εἴν' ἄλλες μεγαλύτερις. Τοῦ Μυγδαλιῶ τς' Μάχους, κι τοῦ Κρυσταλλιῶ τς' Γεώργηνας, τί σ'νέριο* τς' ἔχεις ἐσύ;

Ὁ ξένος ἦτο ὅλος ᾧτα, καὶ ἐφαίνετο παραδόξως ἐννοῶν τί ἔλεγεν ἡ γραῖα, μᾶλλον ἐξ ἐπιπνοίας* καὶ συνειδήσεως ἡ ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἑλληνικά, ὅσα ἐφαίνετο νὰ ἡξεύρη.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθησαν βήματα καὶ ὁμίλαι εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ. Δύο ἄνθρωποι ἤρχοντο πρὸς τὰ ἐδῶ. Ὁ ὠτακουστής ἔσπευσε νὰ καταβῇ ἀπὸ τὴν σκοπιάν του καὶ ν' ἀπομακρυνθῇ. Ἐφθασε εἰς τὸ πέρασ τοῦ δρομίσκου καὶ στραφεὶς δεξιὰ εὐρέθη πάλιν εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν πρὸ τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

Τὸ μικρὸν καπηλεῖον, ἐξ οὗ ἤρχισεν ἡ παρούσα διήγησις, ἦτο ἀνοικτὸν ἀκόμη. Ὁ Δημήτρης ὁ Μπέρδες δὲν περιεφρόνει καὶ τὰ μικρὰ κέρδη, δὲν ἀπηξίου καμίαν πεντάραν, οὐδὲ δίλεπτον. Ὡνόμαζε τὰ τοιαῦτα «μικρὰ δολώματα». Τὰ ἄλλα τὰ ἀφ' ἑσπέρας τὰ ὠνόμαζε «παραγαδίσια». Ὅτι βγάλη κανεὶς, ἔλεγεν, ἡ μὲ συρτή, ἡ μὲ πεζόβολο, καλὸ εἶναι. Ἐπεριποιεῖτο τὸν κλῆτορα καὶ τοὺς χωροφύλακας, ἐκέρνα νερωμένο κρασί εἰς τὴν περίπολον ἢ τὴν πολιτοφυλακὴν τῆς νυκτός, καὶ τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ἔχη ἀνοικτὰ καὶ ὡς τὰς ἑνδεκα, εὐρίσκοντες μάλιστα μεγαλυτέραν ζέστην νὰ κάθηνται ἐκεῖ, παρὰ νὰ περιέρχωνται τὴν πολίχνην καὶ κρυώνωσι.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ κάπηλος ἵστατο εἰς τὸ λογιστήριόν του καὶ ἐμέτρει δεκάρας, εἰκοσιπενταράκια τοῦ Ὁθωνος καὶ σφάντσικα. Τὸ παιδί, ὁ Χρῖστος, μὲ τὴν ποδιὰν σχεδὸν ὑπὸ τὰς μασχάλας περιδεδεμένην, ἐκοιμᾶτο ὀρθιον, νευστάζον* τὴν

κεφαλήν, ὡς μικρὰ δίκωπος φελούκα, σαλευομένη ὑπὸ ἐλαφροῦ νότου, εἰς τὴν πλευράν τῆς ἠγκυροβολημένης βρατσέρας*. Ἐνίοτε τὸν ἐξύπνα ἀποτόμως ἢ κροῦσις τοῦ καπήλου, ἐπαναλαμβάνοντος ἡχηροτέρᾳ τῇ φωνῇ τὰς διαταγὰς τῶν θαμῶνων διὰ κεράσματα. Καὶ τότε, ὡς ἐν ὑπνοβασίᾳ, ἐκινεῖτο, ἐκέρνα, ἐλάμβανε τὰς δεκάρας, τὰς ἔρριπτε μηχανικῶς εἰς τὸ λογιστήριον καὶ ἐπιστρέφων ἐξηκολούθει τὴν συνέχειαν τοῦ ὕπνου.

Ἐν ὀρχηστικῷ θορύβῳ, ἐν φωναῖς καὶ ἀλαλαγμῷ, εἰσήλασεν εἰς τὸ καπηλεῖον ἡ εὐθυμος συντεχνία τῶν τριῶν ἀχθοφόρων τῆς πόλεως, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ καφενείου τοῦ μπαρμπ᾽ Ἀναγνώστη ἀποπομπὴν τῆς. Ὁ εἷς τῶν τριῶν, ὁ Στογιάννης ὁ Ντύμπρος, σερβομακεδὼν τὴν καταγωγὴν, ὑπεκρίνετο τὴν ἀρκουῶδα καὶ ἐχόρευεν, ὁ δεῦτερος, ἐκεῖνος, ὅστις πρὶν ἔλεγε τὰ τραγούδια, ὁ Παῦλος ὁ Χαλκιᾶς, εἶχε μουντζουρωθῇ κι ἔκαμνε τὸν ἀρκουδιάρην. Ἀπόκρεως, ναὶ μέν, δὲν ἦτο ἀκόμη, ἀλλ' ἀφοῦ αὖριον ἐξημέρωναν Χριστούγεννα, μετὰ τὰ Χριστούγεννα «Ἄις Βασίλης ἔρχεται», μετὰ τὸν Ἄι-Βασίλη Φῶτα, καὶ μετὰ τὰ Φῶτα ἐμβαίνει τὸ Τριῶδι. Ὁ τρίτος, ὁ καὶ πρόεδρος τῆς συντεχνίας, ὁ Βαγγέλης ὁ Παχούμης, λασιόστηθος, γυμνόπους, μὲ τὸ παντελόνι συνήθως ἀνασηκωμένον μικρὸν κάτω τοῦ γόνατος, ἴσως ἐκ τῆς μακρᾶς ἔξεως τοῦ νὰ θαλασσῶνῃ πρὸς ἐκφόρτωσιν τῶν πλοιαρίων, δὲν ἔπαυε τοῦ νὰ συλλογίζεται τὸν Ἀμερικάνον: «Μὲς στὸ νοῦ μ' γυρίζει», ἔλεγε.

Ἄλλ' ἰδοὺ εἰσήλθε μετ' ὀλίγον καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ διαλογισμοῦ του. Διηυθύνθη εἰς τὸ λογιστήριον, διέταξε ρούμι καὶ ἔρριπεν ἀργυροῦν σελίνιον ἐπὶ τοῦ κασσιτέρου τοῦ λογιστηρίου. Ὁ Μπέρδες τὸ ἔλαβε.

— Πόσα πάει αὐτό;

Ὁ Ἀμερικάνος ἔκαμε χειρονομίαν ἀδιαφορίας καὶ εἶπε:

— Δὲ γνωρίζω τοῦ τόπου μονέδα ἐγώ.

— Αὐτὸ δὲν εἶναι σύμφωνο μὲ τὴν μονέδα μας καὶ δὲν περνάει, εἶπεν ὁ κάπηλος· ἂν θέλετε νὰ σᾶς τὸ πάρω γιὰ δραχμή.

— Ἄ ντόν' τ κέαρ, ἐμορμύρισεν ὁ Ἀμερικάνος. Καὶ εἶτα ἔλληγιστί εἶπε:

— Δὲ μὲ μέλει ἐμένα αὐτό.

Ἄκουσας τοῦ ἐπέστρεψεν ἐννεήντη πέντε λεπτά.

Ἐν τούτοις ὁ Βαγγέλης ὁ Παχούμης δὲν ἔπαυσε νὰ κοιτάζῃ τὸν ἄγνωστον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐστράφη πρὸς τοὺς ἐν τῷ καπηλείῳ καὶ εἶπε μεγαλοφώνως :

— Βρὲ παιδιὰ, θυμᾶστε, κανέναν ἀπὸ σᾶς, τὸ Γιάννη τ' μπαρμπα - Στάθη τ' Μοθωνιοῦ, ποὺ λείπει στὴν Ἀμερική ἐδῶ κι εἴκοσι χρόνια ;

Ἀκούσας τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ ξένος, ἀνεσκίρτησε κι ἐστράφη ἄκων πρὸς τὸν λαλοῦντα. Ἐν τούτοις ἐκρατήθη, προσεπάθησε νὰ δείξῃ ἀδιαφορίαν καὶ ἐλθὼν ἐκάθισε παρὰ τινὰ γωνίαν τοῦ καπηλείου. Ἦναψε ποῦρον κι ἐκάπνιζεν.

Οὐδεὶς ἀπήντησε εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἀχθοφόρου, ἧς ἡ ὑποκεκρυμμένη ἔννοια ἐλάνθανε πάντας.

Ὁ Βαγγέλης ἐξηκολούθησε :

— Ποῦ νὰ θυμᾶστε σεῖς ! Εἴσθε ὅλοι μικρότεροί μου, ἐξὸν ἂπ' τὸν μπαρμπα - Τριαντάφυλλο, ποὺ δὲν εἶναι ντόπιος, κι ἐγὼ κοντεῦω τώρα νὰ σαραντίσω. Ἦμουν ὡς δεκαοχτῶ χρονῶν, ὅταν ἐξεניתεύθηκε ὁ γιὸς τοῦ Μοθωνιοῦ, κι ἐκεῖνος τότε θὰ ἦτον ὡς εἴκοσιπέντε. Μὰ μοῦ φαίνεται, νὰ τὸν ἔβλεπα τώρα δά, θὰ τὸν ἐγνώριζα. Ἀπέθαναν μὲ τὸν καημὸ τοῦ Γιάννη τους κι ὁ καημένος ὁ μπαρμπα - Στάθης κι ἡ γυναίκα του. Θεὸς σχωρὲς τοὺς ! Καὶ τὸ σπιτάκι τους ἀπόμεινε ρεῖπιο καὶ χάλασμα, μὲ δυὸ μισοὺς τοίχους ἐδῶ παραπάνου, στῆς ἐκκλησιᾶς τὸ μαχαλά, καὶ μ' ἓνα μαῦρο βαθούλωμα στὴ γωνιά, ποὺ ἦτον ἓναν καιρὸν ἡ παραστιὰ τους. Καὶ ὁ γιὸς τους ἔριξε πέτρα πίσω του. Μὰ ὡς πόσος κόσμος χάνεται ὡς τόσο καὶ στὴν Ἀμερική ! Ξέρετε, ποὺ ἦταν καὶ ἀρραβωνιασμένοι ;

— Καὶ ποιά εἶχε ; ἠρώτησε μετ' ἀδιαφορίας ὁ κλήτωρ τῆς δημαρχίας, ἀρχηγὸς τῆς πολιτοφυλακῆς τῆς νυκτός.

Ὁ ξένος ἤκουε μετὰ βαθυτάτης προσοχῆς, ἀλλ' ἐφυλάττετο νὰ στρέψῃ βλέμμα πρὸς τὸν λαλοῦντα.

— Εἶχε τὸ Μελαχρῶ τῆς θεια - Κυρατσῶς τῆς Μιχάλαινας. Καὶ σὰν ἔφυγε καὶ ἀπέρασαν δυὸ τρία χρόνια, τὸ γύρεψαν πολλοί, γιατί, τὸ κορίτσι εἶχε χάρες κι ἐμορφιές, καὶ τιμημένη ἦτον, καὶ μορφοδούλα, ἡ μόνη κεντήστρα τοῦ χωριοῦ μας καὶ

προικιά είχε καλά. Μά το Μελαχρώ δὲ θέλησε κανέναν, ὅσο πού ἀπέρασαν τὰ χρόνια κι ἔγινε καὶ αὐτὴ γεροντοκόριτσο. Καὶ μὲ τὸ ἄχ καὶ μὲ τὸ βάχ, ἀδυνάτισε τώρα καὶ χλώμιανε, μὰ ὡς τόσο, ὅταν ἡ γυναίκα ἔξη καλὸ σκαρί, δύσκολα γεράζει. Θὰ εἶναι τώρα παραπάν' ἀπὸ τριανταπέντε καὶ φαίνεται, πὼς εἶναι εἰκοσιπέντε· ἔτυχε μιὰ μέρα νὰ τὴν ἰδῶ, πού τοὺς κουβάλησα ἓνα σακὶ ἀλεύρι...

—“Ελα, ἄφ' σε τα αὐτά, Βαγγέλη, εἶπεν αὐστηρῶς ὁ κλήτωρ τῆς δημαρχίας, δὲν πάει στὰ μαγαζιά μέσα νὰ λέμε γιὰ φαμίλιες καὶ γιὰ κορίτσια.

—“Εχεις δίκιο, μπαρμπα - Τριαντάφυλλε, εἶπεν ὁ ἀχθοφόρος, μὰ δὲν τὸ εἶπα γιὰ κακὸ.

Ἡ ὄψις τοῦ Ἀμερικάνου ἐφαιδρύνθη καὶ ἀκτίς εὐτυχίας, διαπεράσασα τὸ ἐπίχρισμα ἐκεῖνο καὶ τὴν οἶονεὶ προσωπίδα, περὶ ἧς εἴπομεν ἐν ἀρχῇ, ἠγλάισε* τὸ πρόσωπόν του.

Ὁ μπαρμπα - Τριαντάφυλλος μὲ τὸν χωροφύλακα καὶ τοὺς δύο πολίτας φρουροὺς μὲ τὰ τουφέκια των, ἠγέρθη καὶ εἶπεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν κάπηλον.

—“Ελα κάμε γρήγορα, Δημήτρη, κάμετε φρόνιμα, ἀφῆστε τοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια, παιδιὰ· δὲν εἶναι ἀπόκριες. Τί μέρα ξημερώνει αὔριο; Κλείσε γρήγορα, Δημήτρη, νὰ κοιμηθοῦν ὁ κόσμος· θὰ σηκωθοῦν τίς δυὸ ἀπ' τὰ μεσάνυχτα νὰ πᾶν στὴν ἐκκλησιά. Καὶ ὁ κύριος ἔχει μέρος νὰ κοιμηθῇ τάχα; ἠρώτησε δείξας τὸν Ἀμερικάνον.

—“Εννοια σ', μπαρμπα - Τριαντάφυλλε, εἶπεν ὁ Βαγγέλης· τὸν εἶπε ὁ μπαρμπα - Ἀναγνώστης ὁ καφετζῆς νὰ πάη στὸν καφενὲ του νὰ πλαγιάσῃ. Μὰ, μὴ σὲ μέλη ὡς τόσο γιὰ τὸν κύριο, προσέθηκε παίξας τὴν ματιὰ εἰς τὸν κλήτορα· ἂν θέλῃ μέρος νὰ κοιμηθῇ, ἔχει καὶ παραέχει.

— Τί τρέχει; ἠρώτησε μυστηριωδῶς ὁ κλήτωρ.

— Εἶναι ἀπὸ δῶ, ντόπιος, τοῦ εἶπεν εἰς τὸ οὖς ὁ Παχούμης.

— Καὶ πῶς τὸ ξέρεις;

— Εἶχα δὲν εἶχα, τὸν γνῶρισα.

— Κα ποιὸς εἶναι;

— Ἐκεῖνος πού σᾶς ἔλεγα πρίν, ὁ Γιάννης τ' μπαρμπα - Στάθης τ' Μοθωνιοῦ. Ὅταν ἦλθες κι ἀποκαταστάθηκες ἐδῶ τοῦ

λόγου σου, ἦτον φευγάτος, καὶ γι' αὐτὸ δὲν τὸν θυμᾶσαι. Μὰ τὸν πατέρα του, τὸ μπαρμπα - Στάθη, τὸν ἔφθασες, θαρρῶ.

— Τὸν ἔφτασα. Κάνε γρήγορα, Δημήτρη, ἐπανελάβε με-
γαλοφῶνως ὁ κλήτωρ κι ἐξῆλθεν.

Οἱ δύο συναχθοφόροι τοῦ Βαγγέλη εἶχαν παύσει τὸ ἄσμα καὶ τὴν ὄρχησιν καὶ ἡτοιμάζοντο ν' ἀπέλθωσιν. Ἄλλ' αἴφνης ὁ Βαγγέλης, ἐλθὼν πλησίον τοῦ Ἀμερικάνου, τοῦ λέγει τα-
πεινῇ τῇ φωνῇ :

— Τί μ' δίνεις, ἀφεντικό, νὰ πάω νὰ πάρω τὰ σ' χαρίκια ;

Ὁ ξένος δὲν ἔβαλε τὴν χεῖρα εἰς τὴν τσέπην. Ἀλλὰ με-
ταξὺ τοῦ ἀντίχειρος, τοῦ λιχανοῦ καὶ τοῦ μέσου τῆς δεξιᾶς εὐρέθη κρατῶν μίαν ἀγγλικὴν λίραν. Τὴν ἔρριψε πάραυτα εἰς τὴν παλάμην τοῦ Βαγγέλη με τὴν προθυμίαν καὶ χαράν, ὥς νὰ ἦτο ὁ λαμβάνων καὶ ὄχι ὁ δίδων.

“Ὅταν οἱ γείτονες τῆς θεία - Κυρατσῶς τῆς Μιχάλαινας ἐξύπνησαν μετὰ τὰ μεσάνυχτα, διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν, τῆς ὁποίας οἱ κώδωνες ἐκλάγγαζον θορυβωδῶς, πόσον ἐξεπλάγησαν ἰδόντες τὴν οἰκίαν τῆς φτωχῆς χήρας, ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐδέχοντο τὰ παιδιὰ νὰ τραγουδήσουν τὰ Χριστούγεννα, ἀλλὰ τὰ ἀπέπεμπον με τὰς φράσεις «δὲν ἔχουμε κανένα» καὶ «τί θὰ τραγουδήσετε ἀπὸ μᾶς ;», κατάφωτον, με ὅλα τὰ παρα-
θυρόφυλλα ἀνοιχτά, με τὰς ὑέλους ἀστραπτούσας, με τὴν θύ-
ραν συχνὰ ἀνοιγοκλειομένην, με δύο φανάρια ἀνηρτημένα εἰς τὸν ἐξώστην, με ἐλαφρῶς διερχομένας σκιᾶς, με χαρμοσύνους φωνὰς καὶ θορύβους.

Τί τρέχει ; τί συμβαίνει ; Δὲν ἄργησαν νὰ πληροφορηθῶ-
σιν. “Ὅσοι δὲν τὸ ἔμαθαν εἰς τὴν γειτονίαν, τὸ ἔμαθαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ὅσοι δὲν ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ἔμαθαν ἀπὸ τοὺς ἐπανελθόντας οἴκαδε τὴν αὐγὴν, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας. Ὁ ξενιτευμένος γαμβρός, ὁ ἀπὸ εἰκοσα-
ετίας ἀπῶν, ὁ ἀπὸ δεκαετίας μὴ ἐπιστεῖλας, ὁ ἀπὸ δεκαετίας μὴ ἀφήσας που ἴχνη, ὁ μὴ συναντήσας που πατριώτην, ὁ μὴ ὁμιλήσας ἀπὸ δεκαπενταετίας ἐλληνιστί, εἶχε γυρίσει πολλὰ μέρη εἰς τὸν Νέον Κόσμον, εἶχεν ἐργασθῇ ὥς ὑπεργολάβος εἰς μεταλλεῖα καὶ ὥς ἐπιστάτης εἰς φυτείας καὶ ἐπανῆλθε με χιλιά-

δας τινὰς ταλήρων εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ὅπου ἐπανεὔρεν ἡλικιωθεῖσαν, ἀλλ' ἀκμαίαν ἀκόμη τὴν πιστὴν του μνηστὴν.

Ἐν μόνον εἶχε μάθει, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν, τὸν θάνατον τῶν γονέων του. Περί τῆς μνηστῆς του εἶχε σχεδὸν πεποιθήσιν, ὅτι θὰ εἶχεν ὑπανδρευθῇ πρὸ πολλοῦ· ἐν τούτοις διετῆρει ἀμυδράν τινα ἐλπίδα. Ἐκ δεισιδαίμονος φόβου, ὅσον ἐπλησίαζε τὴν πατρίδα του, τόσον ἐδίσταζε νὰ ἐρωτήσῃ ἀπ' εὐθείας περὶ τῆς μνηστῆς του, μὴ δίδων ἄλλως γνωριμίαν εἰς κανένα τῶν πατριωτῶν του, ὅσους τυχὸν συνήντησεν ἅμα φθάσας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπρωτίμα ν' ἀγνοῇ τί ἔγινεν ἡ μνηστὴ του μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, καθ' ἣν θ' ἀπεβίβάζετο εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του καὶ θὰ προσήρχετο εἰς εὐλαβῇ ἐπίσκεψιν εἰς τὸ ἐρείπιον, ὅπου ἦτο ἄλλοτε ἡ πατρῶα οἰκία του.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, τῇ Κυριακῇ μετὰ τὴν Χριστοῦ Γέννησιν, ἐτελοῦντο ἐν πάσῃ χαρᾷ καὶ σεμνότητι οἱ γάμοι τοῦ Ἰωάννου Εὐσταθίου Μοθωνιοῦ μετὰ τῆς Μελαχρινῆς Μιχαήλ Κουμπουρτζῆ.

Ἡ θεια - Κυρατσώ, μετὰ τόσα ἔτη, ἐφόρεσεν ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς χρωματιστὴν «πολίτικην» μανδήλαν, διὰ ν' ἀσπασθῇ τὰ στέφανα. Καὶ τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τὸ ἑσπέρας, ἱσταμένη εἰς τὸν ἐξώστην, ἠκούσθη φωνοῦσα πρὸς τοὺς διερχομένους ὁμίλους τῶν παίδων:

— Ἐλᾶτε, παιδιὰ, νὰ τραγῶδῆστε.

Ἐφημ. «Ἄσιν» 25 - 26 Δεκ. 1891

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ

Ἀνάθεμά σε, ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πόχεις!

Θὰ πάρω ἕναν ἀνήφορο νὰ βγῶ σὲ κορφοβούνι,

νὰ βρῶ κλαράκι φουντωτὸ καὶ ριζιμιὸ λιθάρι,

νὰ βρῶ καὶ μιὰ κρυόβρυση νὰ ξαπλωθῶ στὸν ἴσκιο,

νὰ πιῶ νερὸ νὰ δροσιστώ, νὰ πάρω λίγη ἀνάσα.

ν' ἀρχίσω νὰ συλλογιστῶ τῆς ξενιτειᾶς τὰ πάθη,
νὰ εἰπῶ τὰ μαῦρα ντέρτια μου καὶ τὰ παράπονά μου.

Ἄνοιξε, θλιβερὴ καρδιά καὶ πικραμένο ἀχείλι,
βγάλε κάνα χαμόγελο καὶ πὲς κάνα τραγοῦδι.
— Τραγοῦδια ἂν ἔχῃ ἡ μαύρη γῆ κι ὁ τάφος χαμογέλια,
ἔχει καὶ τοῦ παιδιοῦ ἡ καρδιά, πού περπατεῖ στὰ ξένα.
Τὰ ξένα ἔχουν καημούς πολλοὺς καὶ καταφρόνια πλήθος!
Στὰ ξένα δὲν ἀνθίζουने τὴν ἀνοιξη τὰ δέντρα
καὶ δὲ λαλοῦνε τὰ πουλιά, ζεστός δὲ λάμπει ὁ ἥλιος,
δὲ φουλουριάζουν τὰ βουνά, δὲν πρασινίζει ὁ κάμπος
καὶ δὲ δροσίζει τὸ νερό καὶ τὸ ψωμί πικραίνει.

Στὰ ξένα ποιός θὰ σέ χαρῇ καὶ ποιός θὰ σοῦ γελάσῃ;
Ποῦν' τῆς μανούλας τὰ φιλιὰ, τὰ χάδια τοῦ πατέρα;
Ποῦναι τὰ γέλια τ' ἀδερφοῦ κι ἡ συντροφιά τοῦ φίλου;
Ἄν ἀρρωστήσης ποιός θαρρῇ στὴν ξενιτεῖά σιμά σου,
νὰ σέ ρωτᾷ τὸν πόνο σου, τὰ γιατρικὰ νὰ δίνη,
στοῦ ἔρμου σου προσκέφαλο νὰ ξενοχτάῃ μαζί σου;
Ἀνάθεμά σε, ξενιτεῖά, μὲ τὰ φαρμάκια πόχεις.

Ποῦ νὰ τὸν πῶ τὸν πόνο μου, ποῦ νὰ τὸν ἀπορίξω!
Νὰ τὸν εἰπῶ στὰ τρίστρατα, τὸν παίρνουν οἱ διαβάτες,
νὰ τὸν ἀφήσω στὰ κλαριά, τὸν παίρνουν τ' ἀγριοπούλια.
Κι ἂν κλάψω, τὰ φαρμακερὰ τὰ δάκρυα ποῦ νὰ πέσουν;
Ἄν πέσουνε στὴ μαύρη γῆ, χορτάρι δὲν φυτρώνει
ἂν πέσουνε στὸν ποταμό, ὁ ποταμός θὰ στύψῃ
ἂν πέσουνε στὴ θάλασσα, πνίγονται τὰ καράβια.
Κι ἂν τὰ βαστάξω στὴν καρδιά, μὲ καῖν, μὲ φαρμακώνουν!
Ἀνάθεμά σε, ξενιτεῖά, μὲ τὰ φαρμάκια πόχεις.

«Ἀγροτικά»

Κώστας Κρυστάλλης

2-12-48 ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥΛΗ

‘Η γιαγιά έτινάχθη έπάνω.

— Μπά! τρομάρα μου!...

Αί ρυτίδες, πού κατεβαίνουν από τὰ περύγια τῆς μύτης τῆς πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά τῆς γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν ἐζωγραφίσθη ἀνησυχία, ἡ πλάκα τοῦ σαπουνιοῦ τῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ροῦχο πού ἔτριβε στὴ σκάφη καὶ βγῆκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. Ὁ κόκορας τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πεσμένο κουτσαβάκικα, ὡς φέσι εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὄλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν, μὲ κραυγὴν κινδύνου. Κότ-κότ-κότ-κότ!... Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. ‘Η γιαγιά εἶχε ρίξει πρῶτα τὴ ματιὰ τῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας, ὅπου φιγουράρει ὁ παλαιὸς κομὸς, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμπὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέτα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο. Ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζεν ὁ μικρὸς πρὸ ὀλίγου καὶ ὅταν ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς μάνδρας, ἐφώναζε :

— Τὸ παιδί !

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει, κάτω ἀπὸ τὴ μικρὴ γαζία: τὰ περιέργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ σαρδελῶν, μία κουβαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ βαρέλι. Ὁ Λάκης ὅμως, ὁ τοσοδούλης, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλαι, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ἔξυπνα μάτια εἶχεν ἐξαφανισθῇ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. Ὁ διαβολάκος αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἡμέραν, πού ἤρχισε νὰ περπατῇ, κατελήφθη κατ’ ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. Ἡ συνοικία στέλνει ὀπισθὲν τοῦ ὀλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιάς, τῆς καημένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτί.

Τὰ πρῶτα βήματα

(Εἰζὼν Γ. Ἰακωβίδου)

Διότι στὸν κόσμον δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ' αὐτὸ τὸ παιδάκι. Ὁ Λάκης ὁμοίως: Δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ' αὐτήν. Εἶναι ὄρφανός. Δὲν ἔχει ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν, ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ ὀστεῶδη, τὰ ὁποῖα ὅλην τὴν ἡμέραν ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. Ἡ γιαγιά τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας.

Μὲ μὴν λέξιν τὸν λατρεύει, μὲ τὴν τρυφερότητα τῆς ζωῆς, ποὺ σβῆνει πρὸς τὴν ἄλλην, ποὺ μόλις βλαστάνει. "Ἄν ὁ βίος τῆς δὲν εἶναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. "Ἐνα χαμόγελο, ἓνα λογάκι δικό του καὶ ξεχνᾷ ὅλα τὰ πάθη τῆς. Τὴν κόρη ποὺ ἔχασε, τὸ γαμπρό τῆς, τὸν ἄνδρα τῆς, τοὺς ἀφορήτους κόπους τοῦ καθημερινοῦ τῆς ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει «σὰν πριγκηπόπουλο», τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. "Ὅλα γίνονται θωπεῖα πέριξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος, φεύγει! Μὰ γιατί; Τί τὸν πιάνει; Ξέρω κι ἐγώ; Φαντασία! Πίσω ἀπὸ τὴν μάντρα, μὲ τὴ σκάφη καὶ τὶς αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ἀχανὴς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων; Ἐνθυμεῖσθε τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο τὸ τελευταῖον παλιοσοκάκι; καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἄγνωστα πρᾶγματα!

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλαια του ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορταν εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς. Ἐννοεῖ νὰ μεταναστεύῃ. Ἔχει τὸ αἶσθημα δεσμώτου, καταδίκου, ὁ ὁποῖος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν· νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς, διὰ νὰ δραπετεύσῃ. Ἀρκεῖ νὰ λησμονηθῇ γιὰ μιὰ στιγμούλα ἢ γιαγιά, ἐκεῖ ποὺ ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους, ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται τὰ περασμένα.

Τὴ μιὰ φορὰ τὸν ἔπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔκαμαν ἄλογο.

Ἄλλ' ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Εἶχεν ἀγκυροβολήσῃ ἐνώπιον ἑνὸς ταβλᾶ μὲ παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας.

Ἄλλ' αὐτὴ σου ἡ τελευταία ἀπόδρασις, μοῦ φαίνεται κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἦτο ζωὴ αὐτὴ; Ἐκεῖ κάτω στὸν

ἄλλο δρόμο, στο χαρτοπωλεῖο, τί πράγματα σᾶς παρακαλῶ ! Μιά φούσκα τόσο μεγάλη, πιὸ μεγάλη κι ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερὴ καὶ πράσινη, γεμάτη ποῖος ξέρει μὲ τί, καρ- γκιοζάκια, ποὺ κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλ- πιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι ἓνας φασουλῆς, ποὺ κλείνει τὰ χέρια του καὶ κτυπᾷ δυὸ τενεκεδάκια. Κι αὐτὸν τὸν Λάκη, ὁ ὅποιος τὰ εἶδε ἀντιπροχθές, ποὺ περάσανε μὲ τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κάμη βῆμα! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νὰ τὰ ἰδῇ! Τὸ σκάς ἢ δὲν τὸ σκάς ;

Ὁ φουκαρὰς συνελήφθη, ἐνῶ ἐχάζευν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ξεαίσια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἄρχισε νὰ κλαίῃ σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴ γιαγιά του, νὰ τοῦ τ' ἀγο- ράσῃ ὅλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῶ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἄερα. Τὰ μάγουλά του καὶ ἡ πλατσουδερὴ του μυτίτσα ἐμού- σκεψαν στὰ δάκρυα. Ὁ προὔπολογισμὸς τῆς γριᾶς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτάς. Ἀλλωστε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῇ αὐτὴ τὴν τελευταία πλύση!

Σᾶς παρακαλῶ, ἂν συναντήσετε μεθαύριο στο χέρι τῆς αὐτοῦ τὸν ὄρφανούλη, στο μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιχνίδια, πάρτε του ἓνα φασουλῆ — ἓνα ueγάλο φασουλῆ, ποὺ νὰ κλείνη τὰ χέρια. Γιατί φοβοῦμαι πολὺ ὅ,τι θὰ δώσῃ γι' αὐτὸν ἡ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὁλοκλήρου μαρτυρικῆς ἑβδομάδος.

«Σφυρίγματα»

Σπύρος Μελάς

ΠΑΙΔΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Πῶς σκηναί τινες μένουν ἀνεξάλειπτοι εἰς τὴν μνήμην ! Ἐπεριμέναμεν τὴν μάμμην μου καὶ τὰ νεώτερά της τέκνα ἀπὸ τὴν Ρωσίαν, τὸ δὲ ἱστιοφόρον πλοῖον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἤρχοντο, ἔμελλε ν' ἀγκυροβολήσῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Στένης, ὀλίγον ἀπέχοντα τοῦ χωρίου μας. Ἀλλὰ τὰ ἱστιοφόρα δὲν ἔρχονται, καθὼς τὰ ἀτμόπλοια, εἰς ἡμέραν ἐκ τῶν προτέρων γνωστῇ, πολλὰ δὲ τὰ κατερχόμενα ἐκ τῆς Μαύρης Θαλάσσης πλοῖα, ἔταν πνέῃ βορρᾶς καὶ ὄχι ὀλίγα τὰ προσορμιζόμενα εἰς τὸν λιμένα τῆς Στένης.

Ἐκ τῶν παραθύρων τῆς οἰκίας καὶ ἐκ τῆς παραλίας, ὅπου τότε καθ' ἑκάστην μᾶς ὠδήγει ἡ μητέρα μου, οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς παρηκολούθουν ἀτενῶς πᾶν πλοῖον κατερχόμενον τὸν Βόσπορον. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐνῶ ἐβαδίζαμεν ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐν δικάταρτον ἰστιοφόρον ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὴν Στένην. Τὸ πρῶτον συναντηθὲν καῖκι μᾶς ἔφερεν ἀμέσως, τὴν μητέρα μου καὶ ἡμᾶς, τὰ δύο μεγαλύτερά της τέκνα, πρὸς τὸ πλοῖον. Ἐρριπτε τὴν ἄγκυραν, ὅτε ἐπλησιάσαμεν. Τὸ προαίσθημα τῆς μητρός μου δὲν ἦτο ἀπατηλόν. Ἀνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. Χαρά, δάκρυα, ἐναγκαλισμοί! Πόσον ἡγάπα ἡ μήτηρ μου τοὺς γονεῖς τῆς, τοὺς ἀδελφούς τῆς, καὶ πῶς μὲ ἔμαθε νὰ τοὺς ἀγαπῶ!

Ἐκτοτε ὁ εἰς Κωνσταντινούπολιν βίος μας μετεβλήθη. Ἡ μήτηρ μου εἶχε τὴν μητέρα τῆς κι ἐγὼ εἶχα πάλιν συντρόφους καὶ συμπαίκτορας τὸν Μιχαλάκη⁽¹⁾ καὶ τὴν Φρόσων. Οἱ περίπατοί μας ἔγιναν φαιδρότεροι καὶ ζωηρότεροι. Ὁ συνηθέστερος, παρεκτὸς τῆς παραλίας, ἦτο εἰς τὸ δάσος ὀπισθεν τοῦ χωρίου, δάσος πυκνῶν δρυῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐβλάστανεν ἄφθοнос καὶ ἀκμαία πτέρεις. Εἰς τὸ μέσον τοῦ δάσους ὑπῆρχεν ὁμαλὴ ἑκτασις ἄδενδρος, ὅπου ἰδίως ἐγίνοντο τὰ παίγνιά μας. Ἐκεῖθεν ὑψοῦντο εἰς τὸν ἀέρα οἱ χάρτινοι ἀετοί, εἰς τῶν ὁποίων τὴν κατασκευὴν ἐπετηδεύετο ὁ Μιχαλάκης· ἐκεῖ ἐπαίζαμεν τὰ σκλαβάκια* μὲ τὰ παιδιὰ ἄλλων οἰκογενειῶν.

Τὸ δάσος ἀνῆρχετο μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ὅπου ἔκειτο ἀνεμόμυλος, τέρμα πολλάκις καὶ αὐτὸς τῶν περιπάτων μας. Ὁ λόφος ἐκεῖθεν κατήρχετο ἀποτόμως πρὸς κοιλάδα χλοερὰν, διασχιζομένην ὑπὸ διαυγοῦς ρύακος. Ἐκεῖ κατεβαίναμεν ἐνίοτε, ὅταν δὲν ἔβοσκαν ἵπποι ἀδέσμευτοι. Ἡ κοιλάς στενεύουσα πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκαλύπτετο εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἀπὸ βαθυσκίους πλατάνους ριζοβολοῦντας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ρύακος. Ὑπὸ τοὺς πλατάνους προχωροῦντες εὐρισκόμεθα καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς προκυμαίας.

Μετὰ δύο ἔτη διήλθομεν ἐκ νέου τὸ θέρος εἰς τὸ αὐτὸ ἀγαπητὸν χωρίον. Τῶν δύο χωριστῶν ἐκεῖ διαμονῶν αἱ λεπτο-

(1) Τέκνα τῆς μάμης τοῦ Βικέλα.

μέρειαι συγχέονται εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου. Κατὰ τὴν δευτέραν, νομίζω, ἐπεδόθημεν εἰς τὴν στρατηγικὴν, ἀρχηγούντος τοῦ Μιχαλάκη καὶ ἐδημιουργήσαμεν πρὸς πόλεμον τάγματα ὁλόκληρα χαρτίνων πετεινῶν, ἕκαστον τάγμα διαφόρου χρώματος. Ὁλιγώτερον ἀνῶδυνος ἀπέβη δι' ἐμὲ ἄλλη τοῦ Μιχαλάκη ἔμπνευσις. Ἡθέλησεν νὰ μεταβάλωμεν τὸ σχέδιον τοῦ κήπου. Ἐπεχειρήσαμεν λοιπὸν μίαν Κυριακὴν τὴν ἐκρίζωσιν καὶ μεταφύτευσιν τῶν θάμνων, λησμονοῦντες, ὅτι οὐδὲν δικαίωμα εἶχομεν πρὸς τοῦτο.

Ἐν ἐκ τῶν πρώτων διδαγμάτων τῆς μητρός μου ἦτο νὰ σέβωμαι τὴν ξένην ἰδιοκτησίαν. Ποτὲ δὲν ἐπέτρεψε νὰ κόψω ἄνθος εἰς ξένον κήπον, καὶ τώρα νὰ ἐκρίζωνω φυτὰ! Ἡ ἐγκληματικὴ μας πράξις ἐτιμωρήθη αὐστηρῶς. Τότε πρώτην καὶ μόνην φορὰν ἐχειροτονήθημεν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπικειμένης ποινῆς ἔτρεχα ἐντὸς τοῦ κήπου, κυνηγούμενος ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Δὲν μ' ἐτιμώρησεν ὅμως ἐκεῖνος, ὅτε μὲ συνέλαβε. Μὲ ὠδήγησε μετаноοῦντα εἰς τὴν μητέρα μου καὶ παρ' ἐκείνης ἔλαβα τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας μου.

Δύναμαι, νομίζω, νὰ καυχηθῶ, ὅτι τοῦτο ὑπῆρξε τὸ βαρύτερον παιδικὸν ἀμάρτημά μου. Ἡ πρὸς τὴν μητέρα μου ἀγάπη μὲ ἀνεχαίτιζεν ἀπὸ πράξιν δυναμένην νὰ τὴν δυσареστήσῃ, ἐπίστευα δὲ ἐνδομύχως, ὅτι καὶ μὴ παροῦσα μὲ βλέπει. Τόσον βαθεῖα ἦτο ἡ τοιαύτη ἐντύπωσις, ὥστε παρέμεινε καὶ ὅτε μετέβην εἰς τὰ ξένα. Ἡ ἰδέα, ὅτι μὲ παρακολουθεῖ πάντοτε τὸ βλέμμα της, ἰσχυροτέρα καὶ τῆς σκέψεως τοῦ «τί θὰ ἔλεγεν, ἂν μ' ἔβλεπε», ἐμπόδισεν ἴσως ἐνίοτε πράξεις, τὰς ὁποίας δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ ὁμολογήσω πρὸς αὐτήν. Διότι δὲν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ κἂν ὥς δυνατὴν τὴν ἀπόκρυψιν τῆς ἀληθείας πρὸς ἐκείνην.

Ὅχι πρὸς ἐκείνην μόνην. Βάσιν τῆς ἀγωγῆς μου ἡ μήτηρ μου ἐθεώρει τὴν ἀποστροφὴν τοῦ ψεύδους. Μοῦ τὴν ἐνέπνευσεν ἄνευ κόπου καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος καὶ διὰ διδαγμάτων εὐστόχων. Ἐνθυμοῦμαι εἰς τὸ πρῶτον μου ἀναγνωσματοάριον τὴν ἱστορίαν τοῦ «Νέου Πέρσου», ὁ ὁποῖος δὲν ἔλεγε ποτὲ ψεύματα. Συλληφθεὶς ὑπὸ ληστῶν δὲν ἀπέκρυψε τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν ἀρχιληστήν, ἐρωτώντα ποῦ εἶχε τὰ χρή-

ματά του. "Ότε δὲ ὁ ἀρχιληστής ἠπόρησε διὰ τὴν ἀφέλειάν του, ὁ νέος Πέρσης ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ τοῦ παρήγγειλε ποτὲ νὰ μὴν εἶπη ψεῦμα. Τοῦτο συνεκίνησε τὸν ἀρχιληστήν, τὸν ἔφερεν εἰς θεογνωσίαν, εἰς μετάνοιαν καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὴν ἱστορίαν ἐκείνην ἐστόλιζε τόσον διὰ τῶν σχολίων της ἢ, μήτηρ μου, ὥστε οὐδέποτε τὴν ἔλησμόνησα.

Ἐπὶ τοῦ ὅλου δὲν ἦτο κακὴ ἡ παιδική μου φύσις. Ἦμην ἥσυχος, εὐάγωγος, εὐτακτος. Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι δὲν ἀπολαύουν δημοτικότητος μεταξὺ τῶν ζωηροτέρων ὁμηλικῶν των. Συντελεῖ πρὸς τοῦτο τὸ ἀτύχημα, ὅτι φέρονται ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ἀτάκτους ἢ τοὺς ἀμελεῖς. Ἡ φιλομάθειά μου ἰδίως μὲ ἐξέθετεν εἰς τὰ σκώμματα τῶν συντρόφων μου. Χάρις εἰς αὐτὴν ἀπέκτησα τὸν τίτλον τοῦ φιλοσόφου, ἔφερα δὲ βαρέως τὸν ὄνειδισμόν, τὸν ὁποῖον ὑπέκρυπτεν ἡ προσωυμία. Ἄλλ' ἡ ἀδημονία καὶ ἡ ἀγανάκτησίς μου, ὅταν μὲ προσηγόρευαν ἐμπακτικῶς, ὡς φιλόσοφον, ἀντὶ νὰ ἀφοπλίσουν τοὺς συμπαίκτοράς μου, ἐπηύξαναν ἀπεναντίας καὶ ἐπέτειναν τὴν ἐπίθεσιν.

Τὸ κακὸν ἐκορυφώθη, ὅτε μίαν ἡμέραν ἐκάρφωσαν εἰς τὴν ράχην μου τεμάχιον χάρτου μὲ τὴν λέξιν «Φιλόσοφος» καὶ γελῶντες καὶ φωνάζοντες ἔστησαν χορὸν γύρω μου. Ἐπὶ τέλους ἀνεκάλυψα τὴν αἰτίαν τῆς εὐθυμίας των καὶ μὲ κατέλαβε θρῆνος καὶ κοπετός. Ἐμεσολάβησεν ἡ μήτηρ καὶ ἡ μάμμη μου, οἱ ἔνοχοι ἐτιμωρήθησαν καὶ ἔπαυσεν ἡ καταδρομή. Δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ προΐδουν ἐκεῖνοι οὔτε ἐγώ, ὅτι ἡ φιλομάθεια, διὰ τὴν ὁποίαν μὲ ἐνέπαιζαν, θὰ ἦτο ἡ σωτηρία μου. Τί θὰ ἐγινόμην εἰς τὸν μετέπειτα βίον, πόσον δυσχερεστέρα θὰ ἀπέβαινεν ἡ ὑπαρξις μου, ἂν δὲν μὲ ὑπεστήριζε καὶ δὲν ἔφερε παραμυθίαν ἡ ἔμφυτος κλίσις μου πρὸς τὰ γράμματα.

«Ἡ ζωὴ μου»

Δημήτριος Βικέλας

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

“Υπνε, πού παίρνεις τὰ μικρά, ἔλα πάρε καὶ τοῦτο,
μικρὸ μικρὸ σοῦ τόδωσα μεγάλο φέρε μού το,
μεγάλο σάν ψηλὸ βουνό, ἴσιο σάν κυπαρίσσι,
κι οἱ κλώνοι του ν’ ἀπλώνωνται σ’ Ἀνατολὴ καὶ Δύση.

Δημοτικὸν

Ο ΤΑΚΗ - ΠΛΟΥΜΑΣ

Στὰ παιδικὰ μου χρόνια ὁ πιὸ μεγάλος
ἐξάδελφός μου μ’ ἔπαιρνε μαζί
στὰ πανηγύρια, πού ἦτανε, παρ’ ἄλλος,
πρῶτος στὴν ὁμορφιά καὶ στὴν ὁρμή.

Τί ὥραϊος! Τὸν θυμοῦμαι, ἀστροβολοῦσε
καβάλα στὸ φαρί* του, βυσσινιά
φέρμελ* χρυσοκέντητη ἐφοροῦσε,
γιουρντάνια* ἀπὸ βενέτικα φλουριά.

Τοῦ Καπετάν πασαῖ φόραε τὴν πάλα
καὶ τὸ χαρμπι* τοῦ Μπότσαρη καὶ δυὸ
στῆς σέλας του δεξόζερβα τὴ σπάλα*
πιστόλια ἀπὸ τ’ Ἀλῆ τὸ θησαυρό.

Φουστανελίτσα φόραε ζυγισμένη
καὶ κάλτσες καὶ τσαρούχια φουντωτά,
παραγγελιά ἀπ’ τὰ Γιάννενα φερμένη,
γαντζούδια* πρεβεζάνικα, ἀσημιά.

Ἔτσι σιαγμένος κι ἔχοντας στὸν ὦμο
τὸ καριοφίλι, χαίτη καὶ λουριά
στὸ χέρι του, ἐλαμπάδιζε* τὸ δρόμο,
χυμώντας ἀπ’ τὴν Πύλη τὴν πλατιά !

Κι ἐγώ, λίγο ξοπίσω του, ὅλο θάμπος,
 στοὶ γρήγορο ἀλογάκι μου κι ἐγώ,
 δυνόμουν νὰν τὸν φθάσω κι ἤμουν σάμπως
 νάχα φτερά, κορμάκι ἀερινό.

Κι ὡς τρέχαμε, θυμᾶμαι, τὰ κλεισμένα
 στοὶ Τουνεζί φεσάκι του, σγουρά,
 σκόρπια τριγύρα φέγγανε, σὰν ἓνα
 γνεφάκι ἀπ' ἀναμένη ἀθημονιά.

Κι ὡς πύρωναν ἀκόμα στὴ φευγάλα,
 τρικυμισμένος κι ὅλος μὲς στοὶ φῶς,
 χρυσόχυτος μοῦ ἐφάνταζε καβάλα
 σὰν τὸν 'Αι-Γιώργη, λίγο πιὸ μικρός.

"Ὡ τὸ λεβέντη τοῦ Μεσολογγοῦ μας,
 τὸν ἥλιο τῆς αὐγούλας μου ζωῆς!
 Καὶ νὰ μετρῶ καὶ νάναι, ὁ Τάκη-Πλούμας,
 τριαντατρία χρόνια μὲς στὴ γῆς...

Μιλτιάδης Μαλακάσης

ς'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Ἡ δύναμις δὲν εἶναι καὶ δὲ ξῆ
παρὰ μαζί . . .
μὲ τὴ δικαιοσύνη.

Κ. Παλαμάς

Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Ήταν Γενάρης μήνας, καρδιά τοῦ χειμῶνα. Μέσα στο σπίτι ζέστα καὶ λαμπρή, χοντροκάrbουνη καὶ κουτσουροθρεμένη φωτιά κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ἄγριο ἀνεμόβροχο, ποὺ ξερίζωνε δέντρα. Χαρά σὲ κείνον ποὺ ἦταν μέσα, κι ἄς ἦταν καὶ γύφτος, κι ἀλίμονο σὲ κείνον ποὺ ἦταν ἔξω, κι ἄς ἦταν καὶ βασιλιάς !

Τὸ σπίτι, ποὺ φέρομε στὴ διήγησή μας, ἦταν τὸ πρωτόσπιτο τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῶ τ' ἄλλα τὰ σπίτια δεχόταν τοὺς γνώριμους μόνον. Ἕνας γέρος, ὁ γερο - Δῆμος, ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης κι ἡ Γιώργαινα ἡ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγγόνια του, δύο ἀρσενικά καὶ τρία θηλυκά, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτεία τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ γιὸς τοῦ γέρου, ἄντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῇ ἄδικα στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἓναν Τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο, ἀπὸ τὸ Προγονάτι τῆς Λιαπουργιάς. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φονιάς βγήκε στὰ βουνά. Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. Ὁ ὑπηρέτης ἔκλεισε μὲ πάταγο τὴν ἀυλόθυρα, ἀπόλυσε τὰ δυὸ σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες ἀνέβηκε τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας, ξεκουμπώθηκε κι εἶπε στὸ γερο - Δῆμο :

— Κάθισα ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα στὸ Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανένας ξένος.

— Καλά, παιδί μου, εἶπεν ὁ γερο - Δῆμος· ἀφοῦ δὲν ἦβρες κανένα ἄς στρωθῇ τὸ τραπέζι νὰ δειπνήσουμε κι ἂν ἔρθῃ κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μας εἶναι γνωστὴ κι ἀνοίγει εὐκολα.

Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπῆκε ἡ ψυχοπαῖδα, κρατώντας ἓνα μακρὸν τραπέζι καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλοτράπεζο πρὸς τὸ μέρος, ποὺ καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὅλη ἡ οἰκογένεια, παιδιὰ, μάνα καὶ πάππος, δειπνοῦσε.

Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη στὴ μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἄρχισαν ν' ἀλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιά, ἀκολουθώντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἀλυχτώντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθυρα, ὅπου εἶχε σταθῇ ἄνθρωπος κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνεи θηρία καὶ τὰ δυὸ κι ἂν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομάτιαζαν.

—“Εἶγα στὴν κρεβάτα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ὑπηρέτη, καὶ ἰδέ, γιατί ἀλυχτοῦν τὰ σκυλιά... Μοῦ φαίνεται, ὅτι κάποιος ξένος εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα καὶ δὲν τολμάει νὰ χτυπήσῃ...

‘Ο ὑπηρέτης βγῆκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιὸς εἶναι ;

Τὰ σκυλιά στὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μποροῦσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν ὅτι ἐκτελοῦν τὸ καθήκον τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ ψωμὶ μὲ τὸ δίκιο.

—“Ἀνθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ τὸ κρύο, διαβάτης, ἄγνωστος...

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ὁ ὑπηρέτης.

— Μακριά, ἀπὸ πολὺ μακριά...

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμὸς ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλὰ δειλὰ ὁ ξένος.

— Νὰ πάρ' ἡ κατάρρα μουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης· τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχῃ καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπα στὸ γέρο νοικοκύρη :

—“Ένας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ὁ γερο-Δῆμος, ἄνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπῇ στὸ σπίτι μας ὡς Τοῦρκος ἢ Χριστιανός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος.

.....

— Κατέβα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ σκυλιά κι ἄνοιξέ του τὴ θύρα ναρθῇ ἀπάνω !

‘Ο ὑπηρέτης, θέλοντας καὶ μὴ, βγῆκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ὁ ξένος ἔμπαινε μέσα :

— Καληώρα σας ! εἶπε μπαίνοντας μέσα, ἐνῶ τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς ἔπνιγαν τὴ φωνὴ του μὲ τ' ἀλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὤρισες, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γερο - Δῆμος καὶ τοῦ ἀπλώσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετίσῃ· κάθισε νὰ φᾶμε!

Τὰ σκυλιὰ κόβονταν στὴν αὐλή, ἀλυχτώντας πρὸς τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὄχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μῆ μέσα ὁ ξένος.

Ὁ ξένος κρέμασε τὴν κατάβρεκτη κάπα του, ἔβγαλε τὰ μουσκεμένα τσαρούχια του, ξεζώστηκε τ' ἀρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴ φουστανέλα του, καὶ κάθισε στὸ πλάγι τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγῃ, λέγοντας:

— Καλῶς σὰς ἦβρα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο, νὰ τὸν καλοδεχθῆτε...

— Καλῶς ὤρισες, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ στὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλὰ.

Ὁ Τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ, σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπά, ποῦ νὰ σὰς μάση λύσσα! ξεφώνισε ὁ γέρος· κι ὕστερα, γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε:

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἀπόψε καὶ κόβονται ἔτσι; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μῆκε λύκος στὸ σπίτι.

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωση μποροῦσε νὰ παρῇ ἀπὸ τὸν ξένο γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε:

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγά μου, δὲν ἐννοῶ τὴν ἀφεντιά σου... ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

Ὅστε βγῆκε στὴν κρεβάτα, κι ἀπὸ τὸν ἐξώστη μάλλῳσε τὰ σκυλιὰ, γιὰ νὰ σωπάσουν.

Ἀλλὰ ποῦ ν' ἀκούσουν τὰ σκυλιὰ! Τότε ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλὴ μ' ἓνα ραβδί καὶ τὰ χτύπησε καὶ τὰ ἔδιωξε ἀπὸ τὴ θύρα κι ἔτσι ἔπαψαν ν' ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεῖ ποῦ πῆγαν, στὴν ἄλλῃ ἄκρῃ τῆς αὐλῆς, ὅλο γκρίνιαζαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἢ νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ,τι ἦταν στὸ τραπέζι, γιὰ νὰ φάῃ ἡ οἰκογένεια, ἔφαγε καὶ παράφταξε. Ὅστερα ἀπὸ τὸ φαγητό ἡ ψυχοπαῖδα σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτισε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιὰ τῆς στὸ δωμάτιό τῆς κι ἔμειναν

για μιὰ στιγμή ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μονάχοι. Ὁ ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— “Ἦθελα νὰ μείνωμε μόνοι...” Ἐχω νὰ σοῦ ξεμυστηρευτῶ...

Ἀκούοντας αὐτὰ ὁ γερονοικοκύρης φώναξε, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν ὁ ὑπηρέτης καὶ ἡ ψυχοπαίδα, ποὺ ἦσαν στὴν κρεβάτα :

— Νὰ μὴ μπῇ κανένας μέσα, χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια. “Υστερα γύρισε πρὸς τὸν ξένο καὶ τοῦ εἶπε :

— Τώρα πές μου τὸ μυστικό σου.

— Εἶμαι, ποὺ λές, κακὸς ἄνθρωπος...

—

— Εἶμαι φονιάς !... εἶμαι ληστής !

— Φονιάς καὶ ληστής ; “Ἄς εἶσαι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι ! “Ἡ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς οὐρανός : σκεπάζει καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες...

— “Ἄς σὲ κυνηγοῦν...

— Πολέμησα τρεῖς ὧρες... Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς μεριές ὁ στρατός κι ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά τὸ ποτάμι, ὁ Καλαμάς. Τί νὰ κάμω ; ἐμπρὸς βαθὺ καὶ πίσω ρέμα. Τὸ ἀδιάβατο καὶ θολὸ ποτάμι, ποὺ κυλοῦσε τ’ ἄγρια νερά του μ’ ἓνα φοβερὸ βουητό, μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο καὶ ἡμερώτερο ἀπὸ τ’ ἄγρια πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ποὺ ἤθελαν νὰ μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωή. Πῶς νὰ γλιτώσω ; Κλειῶ τὰ μάτια μου καὶ ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι. Ἀλλὰ γιὰ τὴν καλή μου τύχη κρατήθηκα στὴ διχαλωσιὰ ἐνὸς πλατάνου. Ὁ πλάτανος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμό του κούφιο καὶ στὴ στιγμή χάνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οἱ στρατιῶτες ποὺ μὲ κινδύνευαν, νόμισαν ὅτι ἔπεσα ἀληθινὰ στὸ ποτάμι. “Ἐμεινα ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν κουφάλα. “Ἀμα νύχτωσε, βγῆκα ἔξω καὶ τράβηξα σ’ ἓνα μαντρί. Πρῶι πρῶι ἔφυγα, λημέριασα σ’ ἓνα σύδενδρο, καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ τράβηξα γιὰ δῶ, γιὰ νὰ φάω, νὰ πάρω λίγο ψωμί μαζί μου καὶ νὰ φύγω. Δὲν μπορῶ νὰ μείνω πολὺ γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε νὰ μοῦ δώσουν ψωμί νὰ φύγω...

Ἐκείνη τὴ στιγμή ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐλὴ κι

δλα τὰ σκυλιά τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ ποδοβολητὰ καβαλαραίων στρατιωτῶν.

— Ἡ παγὰνα ! φώναξε ὁ ξένος. "Ἄν εἶσαι χριστιανὸς κα πιστεύεις Θεό, μὴ μὲ προδώσης ! Στὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου ! Σὲ τοῦτον τὸν κόσμον σοῦ παραδίδω τὸ κορμί μου καὶ στὸν ἄλλον θὰ σοῦ τὸ ζητήσω.

— Μὴ φοβᾶσαι, ἀγά μου ! εἶπε ὁ γέρος. "Ὅσο ποὺ βρίσκεσαι κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σὲ ὑπερασπιστῶ καὶ νὰ σὲ φυλάξω. Προτιμῶ νὰ κινδυνέψω μαζὶ σου παρὰ νὰ σὲ παραδῶσω.

Τὰ σκυλιά τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στ' ἄλυχτήματα κι οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες φώναζαν στὴν ἐξώθυρα. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε.

Ὁ γέρος λέει στὸν ὑπηρέτη φωναχτά :

— Κατέβα κάτω, πιάσε τὰ σκυλιά κι ἄνοιξε τὶς θύρες, νὰ δοῦμε τί θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἄνθρωποι !

Ἄλλα τοῦ λέει κρυφά :

— Νὰ μὴ φανερώσης μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ὑπάρχει ξένος ἄνθρωπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῇ πλεότερο τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι Τοῦρκος ! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς... βαφτισμένος... Ἀκοῦς ; Χριστιανός !

Ἐνῶ ὁ ὑπηρέτης κατέβαινε στὴν αὐλὴ νὰ πιάσῃ τὰ σκυλιά καὶ ν' ἀνοίξῃ τὶς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴ νύφη του ἀνέβασαν τὸν ληστὴ μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ ὅλα τὰ πράγματά του. Ὁ καπνοδόχος ἦταν πλατὺς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν' ἀνεβοῦν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει ὅλα τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προδοθῇ ἢ κρυφῶνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγὰνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο ! γλῆγορα νὰ μοῦ παραδώσης τὸν Χαμίτ Γκόγκα τὸν ληστὴ, ποὺ ἦρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἂν θέλῃς νὰ μὴν πάθῃς.

Ἀστραπὴ τοῦ ἦρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἄκουσε τὸ μισητὸ ὄνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιᾶ τοῦ γιοῦ του, ποὺ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἐκείνη

τὴν στιγμή μέσα στὴν καρδιά του μεταξύ τῆς Ἐχθρας καὶ τῆς Φιλοξενίας.

— Γιατί δὲν ἀπολογιέσαι, ὦρὲ γέρο, τὸν ρώτησεν ὁ ἀξιωματικός.

— Καὶ τί ἀπολογία θέλεις νὰ σοῦ δώσω σ' αὐτὸ ποῦ μὲ ρωτᾷς ; τοῦ ἀπήντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξεύρεις, ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκας εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου ; εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ ἔκανε τὴ νύφη μου χήρα, τ' ἀγγόνια μου ὀρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ αἶσθημα τῆς ἔχθρας, ὥστε λίγο ἔλειψε νὰ τοῦ εἰπῇ : « Ἐλα νὰ σοῦ τὸν παραδώσω τὸν Ἀντίχριστο ! » Ἀλλὰ βαστάχτηκε.

— Καὶ ὅμως ἓνας καταδότης τὸν πῆρε στὸ κοντὸ καὶ τὸν ἔφερε ὡς τὸ σπίτι σου ! Δὲν εἶναι μιὰ ὥρα... εἶπε ὁ ἀξιωματικός.

— Ἀλήθεια, ἐδῶ καὶ μιὰν ὥρα ἓνας ἄνθρωπος χτύπησε τὴ θύρα μου κι ἡ θύρα μου ἀνοιξε, ὅπως ἀνοίγει σὲ κάθε ἄνθρωπο, ποῦ τὴ χτυπήσῃ, ζητώντας φιλοξενία. Νὰ μὴ μοῦ τὸ χρωστάῃ ὁ Θεὸς νὰ κλείσω τὴ θύρα μου σὲ κεῖνον, ποῦ μοῦ ζητήσῃ ψωμί, νερὸ ἢ στέγη ! Τώρα μοῦ λέτε σεῖς, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦταν ὁ ἐχθρὸς μου, ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου ὁ Χαμίτ Γκόγκας ! Ποῦ νὰ τὸ ἤξερα ἐγώ ;

— Ποῦναι τος, λοιπόν, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ;

— Κάθισε στὸ τραπέζι μας, ἔφαγε, ἔπινε, μᾶς εὐχήθηκε καλὸ ξημέρωμα...κι ἔφυγε !..

Ἰδρῶσεν ὁ γέρος, ὡς ποῦ νὰ βγάλῃ τὴν τελευταία λέξη ἀπὸ τὸ στόμα του.

Δάγκασε τὰ χεῖλη του ὁ ἀξιωματικός, ἀκούοντας τὴν τελευταία λέξη ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γέρου, ποῦ μάθαινε ἐκείνη τὴ στιγμή, ὅτι ἦταν ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ ληστοῦ, ποῦ κυνηγοῦσε κι ἠλπιζε πιάνοντάς τον ζωντανὸ ἢ φονεύοντάς τον νὰ προαχθῇ. Δὲν εἶχε κανένα λόγο νὰ μὴ πιστέψῃ τὰ λόγια τοῦ γέρου, πρῶτα γιατί ὁ Χαμίτ Γκόγκας ἦταν Τοῦρκος κι ὁ γέρος Χριστιανὸς καὶ δεύτερο, τὸ καὶ μεγαλύτερο, ποῦ τόση μεγάλη ἔχτρα βασίλευε ἀνάμεσά τους. Τέλος περιορίστηκε νὰ ρωτήσῃ :

— Καταλάβετε κατὰ ποῦ ἔκανε τουλάχιστο ;

— Αὐτὸ ὁ ὑπηρέτης μπορεῖ νὰ τὸ κατάλαβε, κατὰ ποῦ ἔκαμε.

Ρωτοῦν τὸν ὑπηρέτη κι αὐτός, ρυθμίζοντας τὴν διαγωγή του πρὸς τὴν διαγωγή τοῦ ἀφεντικοῦ του, ἀποκρίθηκε μὲ φυσικὴ ἀπάθεια :

— "Ἐκαμε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό.

— "Ἐχει πολλὴ ὥρα ;

— "Ὅση εἶναι ἀπὸ τὴν στιγμή, ποῦ ἦρθατε σεῖς, πρόλαβε ν' ἀπαντήση ὁ γέρος.

Ὁ ἀξιωματικός, νομίζοντας, ὅτι βρίσκεται ἀκόμα πολὺ κοντὰ ὁ καταζητούμενός του, καβαλῆκε καὶ τράβηξε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό, σέρνοντας μαζί του ὅλους τοὺς στρατιῶτες του.

Φεύγοντας οἱ Τοῦρκοι, γυρίζει ὁ ὑπηρέτης καὶ λέγει τοῦ γέρου :

— Καὶ τώρα, ἀφεντικό, τί λογιῶν ξεμπερδεμα θὰ κάμωμε τοῦ ἀντίχριστου, ποῦ ἔχουμε μέσα στοῦ σπίτι μας ;

— Θὰ σοῦ εἰπῶ. Τὸ μόνο μου ὄνειρο κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστηση ἦταν νὰ τὸν βρῶ σὲ καμιὰ μεριά καὶ νὰ μοῦ εἰποῦν :

— Αὐτός εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ σου, ὁ Χαμίτ Γκόγκας ! Καὶ νὰ χυθῶ ἀπάνω του, ἀλλὰ τώρα... ἦρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. Ὁ ἐχτρός μου ὁ ἄσπονδος ἔχει προστάτη τὸ σπίτι μου ! Κάθισε στοῦ τραπέζι μου, ἔφαγε τὸ ψωμί μου, ἔπινε τὸ νερό μου, ἄκουσε τίς εὐχές μου, κι ἄκουσα τίς δικές του... Τί νὰ τοῦ κάμω ; "Ἄς τὸ βρῇ ἀπὸ τὸν Θεὸ κι ὄχι ἀπὸ μένα.

— Κι ὡς πότε θὰ τὸν φυλάμε μέσα ἐδῶ ;

— "Ἄκουσε. Ἐγὼ πηγαίνω μὲ τὴ νύφη μου στοῦ δωμάτιο ποῦ κοιμοῦνται τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴ συναντηθῶ μ' αὐτὸν κι ἀνάψη ἡ ἔχτρα, τὸ μίσος στὴν καρδιά μου, καὶ κάμω, ὅ,τι δὲν πρέπει νὰ κάμω, καὶ σὺ πηγαινε στὴν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπὸ τὸν καπνοδόχο, ποῦ τὸν ἔχω κρυμμένο καὶ βγάλε τον ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, δεῖξε του τὸ δρόμο ποῦ εἶχαν πάρει οἱ στρατιῶτες κι αὐτὸς ὅποιον δρόμο θελήσῃ, ἄς πιάσῃ.

Ὁ ὑπηρέτης τράβηξε γιὰ τὴν τραπεζαρία, μὰ ὁ γέρος κάτι εἶχε λησμονήσει ἀκόμα κι ἔκραξε τὸν ὑπηρέτη :

—Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ. Βάλε του κι ἓνα μεγάλο κομάτι ψωμί στο σακούλι.

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἔπιασε τὴν νύφη του ἀπὸ τὸ χέρι κα πῆγαν κι οἱ δυὸ μαζί στο δωμάτιο, ποὺ κοιμῶνταν τὰ ὀρφανά, γιὰ νὰ μὴν ἴδουν νὰ περνάη ὁ φονιάς τοῦ πατέρα τους, τοῦ ἀντρός της καὶ τοῦ μοναχογιοῦ του!

«Πινακοθήκη»

Χρῖστος Χριστοβασίλης

Η ΚΑΛΟΣΥΝΗ ΣΟΥ

“Ω, τί μεγάλη ἡ καλοσύνη σου!
Κακὸ δὲν κάνεις σὲ κανένα·
μὰ ὅ,τι κακὸ ἀπ’ τοὺς ἄλλους γίνεται,
τρέμεις μὴ γίνεται ἀπὸ σένα.

Κι ἂν τὸ κακὸ σ’ ἐσένα γίνηκε,
νὰ συχωρέσης δὲ σοῦ φτάνει·
πᾶς καὶ ζητᾶς ἐσὺ συχώρεση
γιὰ τὸ κακὸ, ποὺ σούχουν κάνει.

Σούχει γεμίσει ἡ καλοσύνη σου
δροσιὰ τὰ χεῖλη, ἀνθοὺς τὰ χέρια,
τὰ μάτια φῶς· πέφτουν στο διάβα σου
λευκὰ φτερά ἀπὸ περιστέρια.

Σύννεφο ἂν ἴσκιωσε τὰ μάτια σου,
τὸ φῶς θὰ διώξη τὸ σκοτάδι·
τὰ χέρια σου μ’ ὀργὴ ἂν ἀπλώθηκαν,
θ’ ἀποτελειώσουν μ’ ἓνα χᾶδι.

Πικρὰ τὰ χεῖλη σου ἂν ἀνοίχτηκαν,
—“Ω καλοσύνη σου μεγάλη! —
γλυκὰ θὰ κλείσουν καὶ στο διάβα σου
λευκὰ φτερά θὰ πέσουν πάλι.

«Κλειστά βλέφαρα»

Γεώργιος Δροσίνης

Ο ΥΨΗΛΟΦΡΩΝ

‘Ο ύψηλόφρων ὁμοιάζει κάπως τὸν ὑπερήφανο, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὑπερήφανος· εἶναι ὑψηλόφρων. Εἶναι ἄνθρωπος ἀνωτέρων φρονημάτων καὶ εὐγενεστέρων αἰσθημάτων. ‘Ο χαρακτήρας του εἶναι ἐντιμότερος καὶ δὲν παραδέχεται νὰ κάμῃ τίποτε ἀγενές.

‘Η ὑψηλοφροσύνη του εἶναι πόρισμα τῆς εὐγενοῦς διαθέσεως τῆς ψυχῆς του καὶ τῶν ἠθικοπνευματικῶν προτερημάτων του.

Μὲ τοὺς κατωτέρους του μᾶλλον εὐπροσῆγορος.

Μὲ τοὺς ὁμοίους του εὐγενικός.

Μὲ τοὺς ἀνωτέρους του ὑψηλόφρων.

“Αν ἔχῃ ἀνώτερη κυβερνητικὴ θέση, ἂν εἶναι ὑπουργός, ἂν εἶναι βασιλεύς, ὁ ὑψηλόφρων χαρακτήρας του ἀναβιβάζει τὸ ἔθνος καὶ τὸ συσταίνει στὸν ἕξω κόσμο.

“Αν εἶναι ἰδιώτης καὶ ἰδιωτεύῃ στὸ σπίτι του, θὰ κάμῃ σεβαστὴ τὴν οἰκογένειά του. ‘Η ζήλεια καὶ ὁ φθόνος ἡμποροῦν νὰ τοῦ γαυγίζουν ἀπὸ μακράν, ἀλλὰ ποτὲ νὰ τὸν δαγκάσουν.

Δέχεται δημόσιες θέσεις καὶ δημόσιες τιμές, ἂν τοῦ προσφερθοῦν· ἀλλὰ ποτὲ δὲν πηγαίνει γυρεύοντάς τες. Τὸ σιχαντερό ἐκείνο συνήθειο, τοῦ νὰ ζητῇ ἐμμέσως τιμητικὰς θέσεις καὶ τυχαίνοντάς τες νὰ λέῃ, ὅτι τις δέχεται παρακαλεσμένος καὶ βιασμένος ἀπὸ τοὺς φίλους, τοῦ εἶναι ἄγνωστο. ‘Η δημόσια ὑπηρεσία ἔχει χρεῖα νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ αὐτόν· αὐτός, καίτοι ἴσως πένης, δὲν ζητεῖ νὰ ὠφεληθῇ ὑπηρετώντας.

Μπορεῖ, ἂν δὲν ἀγαπᾷ τὰ στρατιωτικά, νὰ πασχίσῃ νὰ τ’ ἀποφύγῃ, ἀλλὰ μιὰ φορὰ στρατιώτης, ἀποθνήσκει στὴ μάχῃ, ἀλλὰ δὲ φεύγει.

“Αν εἶναι γυναίκα, ἡ ὑψηλόφρων τούτη, ἀπαξιοῖ τὴν καταβίβαστικὴ γυναικεῖα φιλαρέσκεια καὶ βάνει τὸ φιλότιμό της εἰς ἀξιοπρεπέστερα ἄλλα, εἰς τὴ μεγαλύτερη ἄνδρωση τῶν φρονημάτων της, εἰς τὴν ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματός της, εἰς τὴν κά-

θαρση τῆς ψυχῆς της ἀπὸ δεισιδαιμονίες καὶ προλήψεις, εἰς τὴν σπουδὴ καὶ μελέτη ἀνωτέρων ὠφελίμων γνώσεων.

Ὁ ὑψηλόφρων χαρακτήρας δίνει κάτι τι πραγματικῶς ἀνώτερο στὴν ψυχὴ καὶ στὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου.

«Ἴδου ὁ ἄνθρωπος»

Ἀνδρέας Λασκαράτος

Ο ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΑΣ

Ὅ,τι καὶ νὰ τοῦ κάμετε, ὅπως καὶ ἂν τοῦ στρέψετε τὸ ζήτημα—ἴσια, ἀνάποδα, λοξά, πλαγίως, δεξιά, ἀριστερά—τοῦ κάκου: δὲν θὰ συμφωνήσῃ ποτὲ μαζί σας. Θὰ σᾶς ἀντικρούσῃ. Ἐτελείωσε! Θὰ εὖρῃ πάντοτε μίαν ἀντίρρῃσιν. Ὅχι διότι ἔχει ἰδικὴν του γνώμην. Ἄ, μπά! Κάθε ἄλλο. Ἀλλὰ διότι, ἐὰν συμφωνήσῃ πρὸς στιγμὴν μὲ τὴν ἰδικὴν σας, ἡμπορεῖ νὰ σκάσῃ ὁ κακομοίρης, νὰ πάθῃ ἀσφυξίαν ὡς ἀπὸ ἔλλειψιν ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ὡς νὰ τοῦ ἐσφίξατε τὸ λαρύγγι.

Ἀντιλέγει γενικῶς εἰς ὅλα! Καὶ εἰς ὅσα πρὸ ὀλίγου ὑπεστήριξε καὶ εἰς ὅσα θὰ ὑποστηρίξῃ ἐντὸς ὀλίγου. Πρέπει νὰ σᾶς ἀντικρούσῃ εἰς κάθε ζήτημα. Πρέπει, εἶναι φυσιολογικὴ δι' αὐτὸν ἀνάγκη, νὰ εὑρεθῇ ἀντίθετος μὲ τὴν γνώμην σας καὶ πρὶν ἀκόμη τοῦ τὴν ἐκστομίσετε—ἐνίστε δὲ καὶ πρὶν τὴν διανοηθῇτε. Ἀδιάφορον. Αὐτὸς ἀρπάζει ἀπὸ μίαν λέξιν σας τυχαίαν, ἀπὸ μίαν συνοφρῶσίν σας, ἀπὸ ἓν βλέμμα, ἀπὸ ἓν χάσμημά σας.

—Ἀάά!.. Ξέρω τί σκέπτεσθε! σᾶς λέγει. Ἡ ἰδέα σας ὅμως δὲν εἶναι σωστή.... διότι φίλε μου....

Καὶ ἀρχίζει νὰ ἀντικρούῃ τὴν γνώμην σας, ποῦ ποτὲ δὲν τοῦ ἐξεφράσατε.

Καὶ θερμαίνεται καὶ κοχλάζει, κοκκινίζει, χειρονομεῖ, ἰδρωκοπεῖ, φουσκώνει, φλογίζονται τὰ μάγουλά του, σπινθηρίζουν τὰ μάτια του. Ἐπῆρε εἴκοσι μίλλια τὸ δευτερόλεπτον. Ποῦ νὰ τὸν πιάσῃ πλέον!

Ἄν προσποιηθῇς, ὅτι συμφωνεῖς μαζί του, τὸν ἐθανάτωσε. Τί νὰ τὴν κάμῃ αὐτὸς τὴν ἀνακωχὴν, τὴν εἰρήνην, τὴν σιωπὴν; Αὐτὸς θέλει πόλεμον, συζήτησιν, καυγάν! Δὲν συμ-

φωνεῖς μαζί του; Τόσο τὸ καλύτερον, σὲ ἀντικρούει. Εἶσαι σύμφωνος; Τόσο τὸ χειρότερον, πάλιν σὲ ἀντικρούει!

Ἄν τοῦ εἰπῇς, ὅτι σ' ἀρέσει ὁ χειμώνας, θὰ ὑποστηρίξη τὰ θέληγτρα τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἐφάνης, ὅτι σὲ ἔπεισε δῆθεν; ἔξυμνεῖ τὰς συγκινήσεις τοῦ κρύου, τοὺς πάγους, τὰ ξεπαγίσματα, τὶς «χιονίστρες» ἀλλάζει θέσιν καὶ ὅπλα ἀμέσως! Συζήτησις νὰ γίνεται; Σὲ κτυπᾷ μὲ ὅ,τι τὸν ἐκτυποῦσες πρὸ μιᾶς στιγμῆς.

Εἶσαι κρεωφάγος; Σὲ οἰκτείρει:

— Πλανᾶσαι, κύριε! Τὸ κρέας εἶναι ὁ φορεὺς ὅλων τῶν νόσων...

Προσχωρεῖς εἰς τὴν φυτοφαγίαν; Διεφώνησεν ἀμέσως:

— Μωρέ, ὅ,τι ἀξίζει ἓνα μπιφτέκι, δὲν ἀξίζουν ὅλα τὰ χόρτα σου!

Ἦμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ὁ κοῦκος εἶναι τὸ μελωδικώτερον τῶν πτηνῶν, φθάνει νὰ τοῦ εἰπῇς, ὅτι τὸ ἀηδόνι εἶναι λιγύφθογγον!

Τὸ πᾶν εἶναι νὰ μὴν εὐρεθῇτε σύμφωνοι εἰς κανὲν σημεῖον τῆς συζητήσεως. Διότι ἀλίμονον! Πρὸς ποῖον τότε θὰ ἐξακοντίσῃ τὰς ἀντιρρήσεις του, ὅταν σὺ ὑποχωρῇς μὲ τὸ ναὶ καὶ μὲ τὸ μάλιστα; Εἰς τὸ κενόν; εἰς τὴν ἡχῶ; Σᾶς ἀφήνει τότε καὶ φεύγει ἀγανακτῶν. Πηγαίνει νὰ εὕρῃ ἄλλους συζητητὰς ἐναντιοφρονοῦντας, νὰ τοὺς ἀποστομώσῃ! "Ὅχι, παίζομεν!

«Τὰ Παράξενα τῆς Ζωῆς»

Κωνσταντῖνος Σκόκος

ΤΥΠΟΙ ΤΗΣ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΣ

Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου: ἄμπωτις καὶ πλήμμυρα. Ἐχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπι εἰς τὸν ὀρίζοντα: τὰ ψαράδικα κατάκλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουν μὲ παράγες ἐμποροπανηγύρεως, ἢ ὁποία ἑτερματίσθη πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος: Εἶναι ἢ ἄμπωτις... Αἴφνης ἑκατοντάδες κασέλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμάτα ἀπὸ μυθώδεις θησαυρούς: ἀπὸ τὸν

ροδίζοντα χρυσόν τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στιλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλλας καὶ τὸν ὀξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας, μὲ σπάραχνα γαρύφαλο καὶ μίαν σφήναν χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο: Εἶναι ἡ πλήμμουρα. Πλήμμουρα ψαριῶν καὶ πλήμμουρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται, σπρώχνονται, φωνάζουν, βραχνιάζουν, ἰδρώνουν πρὸ τοῦ ψαρεῶ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῇ κραυγάζων δυνατότερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους.

— Ὑπομονή, βρὲ παιδιὰ! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω; Ἐνὰ κεφάλι τόχω κι αὐτὸ ρωμέικο!

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῇ κανεὶς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρατηρῇ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν, καὶ ἂν ἔχη καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσῃ.

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον. Εἶναι ὁ φλεγματικός, ἄγνωστον πῶς ἐξοκέilas ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νευροσπαστικῶν, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστῆς καλῶς ὠργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἓνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωί, εἰς τὰς ἑξ εὐρίσκεται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρὸς, ἄκαμptos, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζωνται, νὰ κραυγάζουν, μ' ἓνα μειδίαμα μόλις ὁρατὸν εἰς τὰ χεῖλη. Εἶναι τὸ μειδίαμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους. Οὗτος γνωρίζει νὰ περιμένῃ καὶ νὰ ἐπιμένῃ σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμάτο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμως, ἐκλέγει τὴν κατάλληλον στιγμὴν, δίδει τὰ χρήματά του, καὶ ἡ δουλειά του τελειώνει ἀμέσως, ἐνῶ ἂν τὸν ἴδῃτε, κολλημένον εἰς τὸν πάγκον, ἔχει τὸ ὕφος, ὅτι αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ πάρῃ ψάρια ποτέ! Προσέξτε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ζωὴν. Βαδίζουν μὲ ἀσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ἰσόχρονον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν.

Θέλετε τώρα καὶ τὸν ἀντίποδά του ; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, ὁ καπετὰν Φασαρίας. Φθάνει, δημιουργεῖ πάραυτα ἐπεισόδιον, καλεῖ τὸν ἐπόπτην, μόλις ἐξευρεθῇ μισὴ ὀκά, ψάχνει γιὰ σακούλα, ἡ μισὴ ὀκά ἐξαφανίζεται, πιάνεται τότε μὲ τὸν σακουλοπώλην. Παρεμβαίνει ἓνας τρίτος, τσακώνεται καὶ μὲ τὸν τρίτον. Διευθύνεται εἰς ἄλλον πάγκον διαγκωνίζεται, φωνάζει, ὅτι εὐρίσκεται ἐκεῖ ἀπὸ τὶς τρεῖς τὸ πρῶν, ἐνῶ ἔρχεται συνήθως στὶς δέκα, τοῦ σχίζουν εἰς τὸν συνωστισμόν τῆ σακούλα, τρέχει ν' ἀγοράσῃ ἄλλην. Διευθύνεται εἰς τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' ἀνοίξῃ δρόμον, βλέπει ἓναν ἀξιωματικόν, κραυγάζει, ὅτι δὲν εἶναι κατάστασις αὕτη, γίνονται προτιμήσεις, ἐπακολουθεῖ ἐπεισόδιον μὲ τὸν ἀξιωματικόν, χάνει τὴν σειρὰν του. Διευθύνεται εἰς τέταρτον πάγκον. Καὶ τέλος ἂν κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, μεταβαίνει νὰ τὰ ζυγίσῃ πάλιν εἰς τὸ ἀγορανομικὸν τμήμα, λείπουν ἐπτάμισυ δράμια, ἐπιστρέφει, ἐπιπίπτει ὡς κυκλῶν ἐναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαμαρτυραί, ὕβρεις, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζί μὲ τὴ σακούλα. Ἡ ὥρα εἶναι μία μετὰ μεσημβρίαν. Ὁ καπετὰν Φασαρίας εἶναι ἀκόμη στὴν ἀγορά : Ζητεῖ τὴν σακούλα !

"Ἄλλος τύπος εἶναι ὁ κύριος Μελέτης. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εἰς τὴν ἀγοράν, διὰ νὰ ψωνίσῃ ἢ διὰ νὰ κάμῃ φιλολογίαν ; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται εἰς σχετικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν πάγκον καὶ σχολιάζει μεγαλοφώνως :

—'Ερίτιμε κύριε, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νὰ μᾶς ἀτενίσῃτε ἀπλῶς καὶ ἄς ἀποθάνωμεν ! "Ἀνθρωποι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὐας, ὅπως καὶ ἡ ἡμετέρα εὐγένεια... Αἴφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν :

—'Ορίστε ! περάστε ! Θαυμάσια ψάρια, ὠραῖον θέαμα. Καθίστε νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω, ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδὸν πάντοτε μὲ ἀδειανὰ χέρια ; Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του : τὸν ἄρπαγα. Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἓνα διασκέλισμα, κλωτσᾷ ὄλους, ἀναποδογυρίζει ὄλους, εὐρίσκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του,

τὸ ὁποῖον εἶναι ὥς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσι-
πουρες, τίς βάζει ἀμέσως στὴ ζυγαριὰ μόνος του καὶ πρὶν προ-
λάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Ὁ πωλητὴς πρέπε νὰ
θεωρῇται πολὺ εὐτυχής, ἂν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ.

Χρονογράφημα

Σπύρος Μελάς

ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΠΑΣΧΑ

Ἀναστάσεως ἡμέρα!
Ψάλλουν ἄγγελοι λευκοὶ
καὶ σφυρίζουν στὸν ἀέρα
σφαῖρες ἀπ' ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Ἀναστάσεως χαρά!
Καὶ στὴν γῆν τῶν Ἀθηναίων
ρίχνουν ἔνσφαιρα πυρὰ
οἱ γενναῖοι τῶν γενναίων.

Ἀναστάσεως ἡμέρα,
φῶς μεγάλης χαρραυγῆς.
ΠΑίρνει κάποιον μία σφαῖρα
καὶ τὸν ρίχνει καταγῆς.

Ἀναστάσεως ἡμέρα!
Κι ἓνας ἄλλος παραπέρα
δέχεται σὰν κελεπούρι
μία τράκα μὲς στὴ μούρη.

Τοῦ θανάτου τὴν ἀπόχῃ
βλέπουν εὐσεβεῖς μὲ φρίκη
καὶ χαρὰ σ' ἐκεῖνον πόχει
καμωμένη διαθήκη.

Νέον Πάσχα, νέος θρῆνος·
καὶ μακάριος ἐκεῖνος,
ὅπου πρόφθασε νὰ δώσῃ

τῆς ἀγάπης τὰ φιλιὰ
κι ἔπειτα νὰ τὰ κορδώσῃ
μὲ τὴ νέα Πασχαλιά.

Ἀπὸ κρότους ἀγρίους βοῶζει
πᾶσα γῆ τῆς κλεινῆς πρωτευούσης
καὶ μπαρούτι βρωμᾶ καὶ μυρίζει,
ποὺ φοβᾶσαι ν' ἀκούσης.

Κούφια πέφτουν τουφέκια ἀπ' ἀνάρια
καὶ στοὺς δρόμους τὰ βόλια σφυρίζουν
καὶ βροντοῦν τῆς φακῆς παλικάρια,
ποὺ γιὰ βρόντους ἀφρίζουν.

Τρέχουν, τρέχουν ξιφῆρεις σκοποὶ
κι ὁ παπᾶς, μειδιῶν εὐφροσύνως,
τὸ «Χριστός...» δὲν προφθάνει νὰ πῇ,
πέφτει κάτω κι ἐκεῖνος.

Πάσχα θεῖον... Χαρὰ κι εὐνομία.
Κάθε χόλος καὶ μῖσος ἑρρέτω.
Πεθαμένων ἀνοίγουν μνημεῖα,
νὰ δεχθοῦν σκοτωμένους καὶ φέτο.

«Ὁ Ρωμῶς»

Γεώργιος Σουρῆς

NOOMANTEIA

Ἀπὸ τινος μεγάλην μοῦ ἔχουν προξενήσει αἴσθησιν αἱ νεώτεραι ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης, νυχθημερὸν δὲ καταγίνομαι προσπαθὼν νὰ ἐμβασθύνω εἰς αὐτάς. Διότι, δὲν τὸ λέγω, διὰ νὰ καυχηθῶ, ἀλλ' εἶναι ἀληθές, ὅτι εἶμαι ἄνθρωπος πολὺ φιλομαθῆς καὶ πολὺ περίεργος, δὲν δύναμαι δὲ νὰ εὕρω ἀνάπαυσιν, ἔάν δὲν ἀνακαλύψω πρότερον τὴν ἐξήγησιν φαινομένου τινὸς ἐλκύνοντος τὴν προσοχὴν μου.

Παρηκολούθησα ἐπισταμένως πάντας τοὺς μέχρι τοῦδε ἀναφανέντας ἐπιστημονικοὺς συρμούς. Ὅτε π. χ. πρὸ δύο

ἐτῶν ὑπῆρχεν ἡ μανία τῶν κινουμένων τραπεζῶν, κατέβαλον ἀτρύτους* κόπους, περιερχόμενος τὰς ἐνταῦθα Τραπεζας, ὅπως συνάψω μικρόν τι δάνειον, ὀφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι οἱ κόποι μου ἀπέβησαν μάταιοι, ἐπειδὴ οὐδεμία Τράπεζα δὲν ἐκινήθη... εἰς οἶκτον ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἐπειτα ἦλθε τὸ ζήτημα τοῦ ὑπνωτισμοῦ καὶ τόσον ἐπεδόθην εἰς αὐτό, μετὰ τόσοῦ ζήλου ἐπελήφθη τῆς ἐξετάσεώς του, ὥστε κατήντησα νὰ κοιμῶμαι μόνον δύο ὥρας τὸ ἡμερονύκτιον, ἀναγιγνώσκων τὰς περὶ αὐτοῦ γραφομένας διαφόρους πραγματείας. Τώρα δέ, μετὰ τὴν ἀθρόαν ἄφιξιν τῶν νοομάντεων, ὅτε ὁ Σασανιδῶν καταδιώκει τὸν Μπίσοπ καὶ ὁ Μπίσοπ καταδιώκει τοὺς θεατάς, τὸ πνεῦμα μου ἀδιακόπως καταδιώκει καὶ αὐτὸ μίαν ἰδέαν, δηλαδὴ τίνι τρόπῳ νὰ γίνω καὶ ἐγὼ νοομάντις.

Τὰ πάντα κατορθοῦνται διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐπιμονῆς· χάρις δὲ εἰς τοὺς πολλοὺς κόπους καὶ τὴν ἐπιμονήν μου κατώρθωσα τῷ ὄντι νὰ φθάσω εἰς εὐχάριστα ἀποτελέσματα, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς πειραμάτων, ἅτινα λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσω εἰς τοὺς εὐμενεῖς ἀναγνώστας μου.

Καὶ ἰδοὺ ἡδυνήθην ν' ἀνεύρω ἀντικείμενον καὶ μάλιστα βελόνην κρυμμένην. Κύριος οἶδε πρὸ πόσου χρόνου, εἰς μέρος ὅπου οὐδὲ κατὰ διάνοιαν ὑπώπτευον.

Ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς μῆνας μόλις κατεκλινόμην, ἡσθανόμην ὀδυνηρὸν νυγμὸν εἰς τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματός μου· τὴν ἐνενηκοστήν πρώτην ἡμέραν ἀπεφάσισα, ἀνάψας τὸ κηρίον, νὰ ἐξετάσω τὴν κλίνην καὶ μετὰ λεπτομερῆ ἔρευναν κατώρθωσα ν' ἀνακαλύψω βελόνην ἐμπεπηγμένην ἐντὸς τοῦ στρώματος.

Δεύτερον πείραμα σπουδαιότερον. Ἀνεύρεσις ἀγνώστου ἡμερομηνίας. Πρὸ τινος καιροῦ εἰσῆλθε πρῶϊαν τινὰ εἰς τὸ δωμάτιόν μου ἡ ἀξιότιμος κυρα - Ζαφείρω, ἡ οἰκοδέσποινά μου, ἥς τὴν περιγραφὴν ἀναβάλλω, λέγων μόνον ὅτι, ἂν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸ θέλημά της, ὁ βίος μου θὰ συνετέμενετο κατὰ τὰ εἰκοσιεννέα αὐτοῦ τριακοστά, τόσῃν φλογερὰν ἐπιθυμίαν ἔχει ν' ἀνατέλλῃ καθ' ἐκάστην, εἰ δυνατόν, ἡ πρώτη τοῦ μηνός.

— Ξέρετε τί μέρα ἔχομε σήμερα; μοῦ εἶπε μὲ ὕφος βλοσυρόν.

Δὲν ἐγίγνωσκον ποσῶς. Σημειωτέον, ὅτι ἔχω σηνήθειαν ἐντὸς τοῦ δωματίου μου νὰ μὴ ἀφήνω οὔτε ἡμερολόγιον οὔτε ἡμεροδείκτας οὔτε ἄλλα παρόμοια ἐνοχλητικὰ ἀντικείμενα, ἐνθυμίζοντα ἀνεκπληρώτους ὑποχρεώσεις. Ἐκ τοῦ τρόπου της ἐμάντευσα ἀμέσως τὴν ἡμερομηνίαν :

—Ἐχομεν πρώτην τοῦ μηνός, τῆς εἶπον ἀδιστάκτως.

—Καλύτερα, ὅπου τὸ γνωρίζεις, ἀπήντησε καὶ ἀπῆλθεν ὑπερηφάνως.

Ἄλλὰ τὸ θαυμασιώτατον πάντων ἦτο τὸ τρίτον πείραμα.

Ἐκεῖ παρὰ τὴν νέαν ἀγορὰν συνήντησα λίαν πρῶι ἕνα γείτονά μου, μεθ' οὗ πρὸ ἡμερῶν συνεζήτουν ἐκμυστηρευόμενος εἰς αὐτὸν τὰς εἰς τὴν νοομαντείαν καθημερινὰς προόδους μου. Ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρα του τεμάχιον εὐμέγεθες χονδρὸ ἰχθύος καὶ δέσμην σκόρδων. Χωρὶς νὰ χάσω καιρόν, ἤρχισα μετ' αὐτοῦ τὴν συνήθη συνομιλίαν καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς προέβαλλε μερικὸς δισταγμοὺς καὶ ἀντιρρήσεις, τοῦ εἶπα ἀλαζονικῶς :

—Πολὺ καλὰ ! διὰ νὰ σὲ πείσω, ἰδοὺ, δύναμαι νὰ σοῦ εἶπω τώρα, αὐτὴν τὴν στιγμήν, τί διανοεῖσαι νὰ πράξης σήμερον.

—Λέγε μου, ἀπήντησεν ἐκεῖνος προκλητικῶς.

Λαμβάνων τότε ἐγὼ ἐπίσημον καὶ ἐμπνευσμένον ὕφος τοῦ εἶπα :

—Διανοεῖσαι νὰ φάγῃς ψάρι μαγιάτικο σκορδαλιά !

Τόσῃ ἐκπληξιν ἐνεποίησεν εἰς αὐτὸν ἡ μαντεία μου, ὥστε ἀφοῦ ἔμεινεν ἀκίνητος ἐπὶ ἀρκετὰς στιγμάς, ἐξέτεινε τοὺς βραχίονας καὶ μὲ ἐνηγκαλίσθη, ἥσθάνθην δὲ ἐπὶ τῆς μῆς μου παρειᾶς τὴν ἐπαφὴν τοῦ ἰχθύος καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τὴν ἐπαφὴν τῶν σκόρδων.

—Εἶσαι μέγας ! Ἀνέκραξε καὶ ἐτράπη ἀμέσως εἰς φυγὴν.

Ἐνθαρρυνθεὶς μετὰ τοὺς τοιοῦτους θριάμβους ἀπεφάσισα νὰ μεταβῶ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν κ. Μπίσοπ, διὰ νὰ πεισθῶ κατὰ πόσον εἶναι αὐτὸς ὑπέρτερος εἰς τὴν τέχνην ταύτην.

—Κύριε, τοῦ εἶπα ἅμα εἰσελθὼν, ἤκουσα, ὅτι εἴσθε ἱκανὸς ν' ἀνευρίσκετε πράγματα κρυμμένα ἢ χαμένα. Ἐχασα χθὲς τὴν ἐσπέραν μίαν παρτίδα σκαμπίλι εἰς τὸ καφενεῖον. Ἡμπορεῖτε νὰ τὴν ἀνεύρετε ;

Ὁ κ. Μπίσοπ μὲ ἠτένισεν ἀπορῶν.

— Ἡξεύρω τί διανοεῖσθε, ἐξηκολούθησα ἀταράχως, διότι καὶ ἐγὼ εἶμαι νοομάντις, διανοεῖσθε νὰ ἀνεύρετε αὐτὸ τὸ σκαμπίλι καὶ νὰ μοῦ τὸ δώσετε κατὰ πρόσωπον, ἀλλὰ προσέξατε νὰ μὴν τὸ πράξετε, διότι θὰ σᾶς κάμω νὰ φύγετε ἀπὸ τὴν μπίσοπ., πόρτα!

— Κύριε, μοῦ ἀπήντησεν ὀργίλως ὁ βρετανὸς νοομάντις, ἔχασα πλέον τὴν ὑπομονήν μου.

— Προσπαθήσατε ν' ἀνεύρετε... καὶ αὐτὴν, τοῦ εἶπα ψυχρῶς, κάπου ἐδῶ μέσα θὰ εἶναι...

Ὁ κ. Μπίσοπ ἠρεύνησε τῷ ὄντι ἐντὸς τῆς αἰθούσης, ἀλλ' ἀντὶ τῆς ὑπομονῆς εὔρε χονδρὰν ράβδον εἰς μίαν γωνίαν.

— Ράβδος ἐν γωνίᾳ, ἄρα θὰ μοῦ τις βρέξη!... ἐσκέφθην.

Καὶ οὕτω χάρις εἰς τὴν μαντικὴν μου δύναμιν, ἐννοήσας τὸν σκοπὸν τοῦ κατῆλθον κατεσπευσμένως τὴν κλίμακα καὶ ἐξῆλθον σῶος.

«*Αὐταὶ Ἡμέραι*»

Χαραλάμης Ἀννίνος

ΔΙΑΧΥΣΕΙΣ

Ἕνας τὸν ἄλλον περγελᾶ,
μὲ ψευτοδιαχύσεις...

— Τί κάνετε ; — Πολὺ καλὰ !
Τοῦ λόγου σας ; — Ἐπίσης !

— Πῶς εἶναι ὁ πατέρας σας ;
κι ἡ σεβαστὴ μητέρα σας ;

Πῶς εἶναι τὸ μωρό σας
κι ὁ γερο - πεθερός σας ;

— Πολὺ καλὰ ! — Πῶς χαίρω !

— Εὐχαριστῶ, τὸ ξέρω.

Καὶ λέγοντας, πῶς χαίρεται,
σᾶς ἀποχαιρετᾶ

καὶ σεῖς βεβαίως ξέρετε,

πῶς δὲν ἐνδιαφέρεται

γιά τούτους ποὺ ρωτᾶ.

«*Ὁ Ρωμὸς*»

Γεώργιος Σουρῆς

Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΥΖΗΣ

Ἡ ζωὴ καὶ ἡ τέχνη του.

Θὰ ἦτο ἀτελὴς πᾶσα μελέτη περὶ τοῦ Γύζη, ἥτις ὁμιλοῦσα περὶ τοῦ καλλιτέχνου δὲν θὰ ὠμίλει περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ξενιτεία, ἡ ὁποία τραγουδεῖ τὸ τραγούδι τῆς ἀσβέστου νοσταλγίας της μέσα εἰς τοὺς ἀθανάτους στεναγμοὺς τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων μας, εἶχε καταστήσει χιλιάκις προσφιλέστερον τὸ ἴνδαλμα τῆς μακρινῆς πατρίδος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Γύζη καὶ ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος ἐξεδηλώνετο μετὰ πρωτοτυπίας, ἡ ὁποία δὲν εἶχε τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς τὴν συμβατικὴν* ρητορικὴν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος πατριωτῶν, εἰς ὃ,τι ἔλεγεν, εἰς ὃ,τι ἔγραφεν, εἰς ὃ,τι ἔζη. Διηγοῦνται, ὅτι εἰς τὸν ἀπέριττον πατρικὸν οἶκον τοῦ Γύζη, εἰς τὴν Τήνον, ὑπῆρχε χαλκογραφία παριστώσα ἄνδρα τοῦ Ἀγῶνος καὶ ὅτι ὁ μικρὸς Νικόλαος, παιδίον, πολλάκις εἶχε μείνει εἰς ἔκστασιν πρὸ τῆς εἰκόνης αὐτῆς. Ἀπ' αὐτὴν νομίζει τις, ὅτι εἶχεν ἀντλήσει ὅλην τὴν θέρμην τῆς ἀγάπης, ἥτις τὸν παρηκολούθησεν εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς. Ἀπὸ τὴν εἰκόνα αὐτὴν ὁ Γύζης ἀντέγραψε τὸ πρῶτον σχέδιόν του, προτομὴ μάθη καὶ τί εἶναι ἡ ζωγραφικὴ. Καὶ ἡ ἰδέα τῆς Τέχνης καὶ τῆς Πατρίδος συνεχεύθησαν εἰς τὴν καρδίαν του διὰ παντός. Ὠνειρεύετο διὰ τοῦτο νὰ γράψῃ τὴν Δόξαν του εἰς μεγάλον πίνακα, προωρισμένον εἰς τινὰ νεοελληνικὴν Ποικίλην Στοάν*· εἶχε δὲ φαντασθῇ καὶ μνημεῖον μαρμάρινον ἀκόμη, διότι ὁ Γύζης, κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του, ἡσχολεῖτο καὶ μὲ τὴν γλυπτικὴν.

Τὰ βλέμματα τοῦ ἐπισκεπτομένου τὸν οἶκον τοῦ Γύζη εἰς τὸ Μόναχον, πράγματι, ἐστηρίζοντο ἐπάνω εἰς ἓν καλλιτέχνημα ἐκ πηλοῦ, μαυρισμένον ἀπὸ τὸν καιρὸν, τὸ ὁποῖον μακρόθεν ἐφαίνετο ὡς κάτι ἐμπνευσμένον, ὁρμῶν πρὸς τὰ ἐπάνω μὲ πτῆσιν Νίκης τοῦ Παιωνίου* ἐξελθὼν ἰσχυρῶς συγκεκροτημένον ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ καλλιτέχνου, εἰς ὁρμὴν ἐνθουσιασμοῦ. Καὶ ἡρώτα τί ἦτο.

Ἦτο πρόπλασμα τῆς Ἐλευθερίας. Ὁ Γύζης ἐμάλασσε καὶ τὸν πηλόν, αἰσθητοποιῶν καὶ δι' αὐτοῦ τὰς ἰδέας του, τὰς ἰδέας

αἱ ὁποῖαι συνωθοῦντο πυκναὶ ἐντὸς αὐτοῦ. Ὑπάρχουν ζωγράφοι, οἱ ὁποῖοι λαμβάνουν τὰς σημειώσεις τῶν ἰδεῶν τῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Τὸ πρόπλασμα τοῦ ἦτο μία ἰδέα, καὶ ἡ ἰδέα ἦτο ἐλληνική.

Πῶς ἄλλως; Πτώματα νέων ἀλκίμων, πτώματα γερόντων ἐξησθενημένων, πτώματα γυναικῶν, βρεφῶν συσσωρεύονται καὶ ἀποτελοῦν στυλοβάτην ὑψηλὸν, στυλοβάτην αἱμάτων, ὀδυνῶν, θυσιῶν ἀγάπης. Καὶ ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τούτου, εἰς κνησιν θαυμασίαν καὶ εἰς ἔξαρσιν ὑπεράνθρωπον, εἰς πτῆσιν καταπλήσσοσαν ὑψοῦται ἡ Ἐλευθερία. Ἐπήδησεν ἐπὶ τῶν θυμάτων, ἀνέβη ἐπὶ τῶν νεκρῶν τῶν λατρευτῶν της, ἐξώρμησεν ἐπάνω εἰς τὰς σαρκίνας ταύτας ἐπάλξεις, διὰ ν' ἀνέλθῃ πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑπαρξιν. Καὶ ἐφαντάζετο τις ἀμέσως τὸ πρόπλασμα τελειούμενον, λαξευόμενον εἰς τὸ λευκὸν μάρμαρον ἢ ἐκτυπούμενον εἰς τὸν αἶθοπα* χαλκόν, ὀρθούμενον ὑψηλά, ἐν μέσῳ τῆς δόξης τοῦ οὐρανοῦ τῶν Ἀθηνῶν, καθ' ἣν ὦραν ἡ θριαμβευτικὴ δύσις τοῦ ἡλίου γεμίζει μὲ ἄνθη φανταστικά τὸν ἰόχρυσον ὀρίζοντα καὶ ρίπτει ἄπεφθον* τὸν χρυσόν της ἐπὶ τῶν νεφῶν, προσκεφαλαίων ἐκ ρόδων, ἐπὶ στρωμνῶν ἐκ ρόδων.

Τὴν Ἑλλάδα ὅμως, ἔλεγε, δὲν ἐτόλμα νὰ ἐξεικονίσῃ. Ἐφοβεῖτο, ὅτι ἡ τέχνη τοῦ θ' ἀπεδεικνύετο κατωτέρα τοῦ ἰδανικοῦ του.

Τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος τὴν δόξαν συνεδύαζε μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀναγέννησιν τῆς νεωτέρας καὶ ἔλεγεν ὅτι, ὅταν ἐμβῇκεν εἰς τὸ Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἐδάκρυσεν βλέπων πόσα ὀλίγα ἀριστουργήματα εἶχον μείνει εἰς τὴν πατρίδα τῶν.

Ὅλίγα πράγματα ὥραϊα, ἀληθῶς ἔσοχα ἔργα, τὰ ὁποῖα νὰ συγκινοῦν τοὺς πολλοὺς καὶ νὰ καθιδύνουν συγχρόνως τοὺς ὀλίγους — αὐτὸς εἶναι ὁ προορισμὸς τῶν ἀριστουργημάτων — μᾶς ἀφήκαν. Ἦθελα, ἔλεγε, νὰ μαζεύσω τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου, τὸν Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους, τὰ μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνος, ποὺ τὰ φθείρει ἡ ὑγρασία τοῦ Λονδίνου, κάτι ἔργα τῆς γλυπτοθήκης τοῦ Βατικανοῦ ἢ τοῦ μουσείου τῆς Φλωρεντίας μερικὰ ἄλλα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα εἶδα ἐδῶ κι ἐκεῖ καὶ ἤθελα ἐν οἰκοδόμημα μαρμάρινον, ἀπλοῦν καὶ ἀφελές, λιτὸν καὶ ὥραϊον

νά τὰ περικλείη ὅλα! Τί ναός! Τί προσκύνημα! Ἡ ἐκκλησία τοῦ Καλοῦ! Ὡς οἱ ἀληθῶς ἀγαπῶντες ὅμως, ἦτο αὐστηρὸς εἰς τὰς κρίσεις του καὶ τίποτε δὲν τὸν ἠνώχλει περισσότερον ἢ ἡ «καταδίωξις τῆς μόδας», ὅπως ἔλεγεν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνόμιζεν, ὅτι πρωτεύομεν.

Χρειάζεται ἄλλο πνεῦμα νὰ πνεύσῃ ἐπάνω εἰς τὴν Ἑλλάδα, προσέθετε, χρειάζονται ἄλλου εἴδους κόποι, ἄλλαι προσπάθειαι, ἄλλη ὑπομονὴ ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν καταβάλλομεν.

Ὅταν ἐπρόκειτο περὶ τῆς παλιννοστήσεως, τοῦ προσφιλοῦς ὄνειρου, κάθε ἐπιφύλαξις ὑπεχώρει καὶ εἰς μίαν ἐπιστολὴν του ἔγραφε: «Τὸ σχέδιόν μου νὰ ἔλθω νὰ σᾶς ἴδω, νὰ ἐπανίδω τὴν πατρίδα μου, τ' ἀδελφία μου, τοὺς φίλους μου, νὰ ἴδω τὴν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν ἀγαπῶ καὶ φοβοῦμαι, πραγματοποιεῖται μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Τὸ ὄνειρον αὐτὸ μοῦ φέρει διαδοχικῶς χαράν, λύπην, φρίκην, γλυκύτητα. Τὸ πρῶν χαίρω, τὸ βράδῳ φρίττω... Ἄν ἴδῃτε, ὅτι πολὺ συγκινοῦμαι, στείλατέ με πάλιν ὀπίσω, διῶξτε με πάλιν στὰ ξένα». Καὶ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ τελευταῖα γράμματά του: «Εἰπέ τους, ὅτι εἶμαι ἀκόμη ὁ ἴδιος· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἤξευραν, ὅτι ἔχω νοσταλγίαν καὶ ὅτι ἂν ἤμποροῦσα νὰ ἔλθω αὐτοῦ καὶ νὰ πᾶμε ὅλοι εἰς τὸ ἀκρογιάλι τοῦ Δαφνίου, θὰ ἐγινόμην καλὰ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν».

Τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ἦτο εἰς τὸν Γύζην ὄχι ὀλιγώτερον ζωηρὸν καὶ ἔντονον τῆς φιλοπατρίας, κατὰ περίεργον δὲ σύμπτωσιν ἢ πρώτη καὶ ἢ τελευταία εἰκὼν του ἐκ τῆς Θρησκείας ἔλαβον τὴν ἔμπνευσίν των. Ἡ πρώτη εἶναι τὸ Ὀνειρον τοῦ Ἰωσήφ, σελὶς ἀνεκδοτικὴ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, ἡ τελευταία, —τὸ κύκνειον ἔσμα τοῦ χρωστήρος του— τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν φράσιν Γερμανοῦ κριτικοῦ, παρέδωκεν ἤδη εἰς τὸν Θεόν, παρ' οὗ τὸν εἶχε λάβει—σελὶς ἔμπνευσεως μυστικῆς ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης: «Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται».

Καὶ εἶναι περιεργότερα σύμπτωσις ἀκόμη, αἱ δύο εἰκόνες, δύο χαρακτηριστικοὶ σταθμοὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γύζη: Τὸ ἀνέκδοτον, ἢ πραγματικὴ ζωγραφικὴ, ἢ φυσικὴ ἔμπνευσις, ἢ πρώτη· τὸ ὄραμα, ἢ ἰδεώδης ἀνύψωσις, ἢ υπερκόσμιος ἀποκάλυψις ἢ δευτέρα· ἀμφότερα δὲ τὰ ἔργα πηγὴν ἔχουν τὴν θρησκείαν, τὴν

θηρσκείαν τῆς ψυχῆς, ἐννοῶ, τὴν ὑπερτέραν ξηρῶν τύπων, στενῶν δογμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν, τὴν θηρσκείαν τὴν ἄσαρκον τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἀγάπης.

—Ὁ κόσμος, ἔλεγεν ὁ Γύζης, παρουσιάζεται συνήθως, εἰς προβλήματα ἐνώπιόν μας. Καὶ τὰ προβλήματα αὐτὰ προσπαθῶ νὰ λύσω.

Καὶ τὰ προβλήματα ἐζήτει νὰ λύσῃ μὲ ὅλην του τὴν ψυχὴν καὶ μὲ ὅλην του τὴν διάνοιαν, ἀληθῆς «κατατηξίτεχνος»* κατὰ τὴν θαυμασίαν λέξιν τῶν παλαιῶν, εἰσχωρῶν εἰς τὸ βάθος τῆς τέχνης καὶ οἶονεὶ τήκων τὴν ὕλην, διὰ νὰ ἀνεύρῃ καὶ ψαύσῃ τὸ πνεῦμα, τὸ ἐντὸς αὐτῆς. Ἡ ἀναζητήσις αὕτη τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ἀπολύτου ἰδεώδους, τόσον ἐμπαθῆς ἦτο εἰς τὸν Ἑλληνα καλλιτέχνην, ὥστε ὅταν τὸν ἠρώτα κανεὶς, εἰς πόσον καιρὸν ἠδύνατο νὰ τελειώσῃ μίαν εἰκόνα, τοῦ ἀπήντα :

—Ἐγὼ δὲν τελειῶνω ποτέ!

Διότι δι' αὐτὸν πράγματι ἐν ἔργον δὲν ἦτο ποτὲ τελειωμένον καὶ ὑπὲρ τὰς γραμμάς, τὸ σχέδιον ὑπὲρ τοὺς χρωματισμούς του, ἔζη μίαν ἄλλην τελειότεραν ζωὴν, τὴν ζωὴν τῆς συλλήψεως καὶ τῆς ἐμπνεύσεως, ἀληθῆς «ἥρωας τοῦ Παρνασσοῦ», ὅπως ὠνομάσθη, ἀναρριχώμενος διαρκῶς δι' ἐντόνου προσπαθείας πρὸς τὴν ἄφθαστον κορυφὴν του.

Ἡ «Δόξα» του.

Πρέπει νὰ ἔλθω εἰς μερικὰς τῶν εἰκόνων τοῦ Γύζη. Θέλω πρῶτον τὴν Δόξαν του ν' ἀναμνησθῶμεν ὅλοι ἐδῶ. Θέλω τὸ ἀθάνατον ἐπίγραμμα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ νὰ πλανηθῇ εἰς ψιθυρισμὸν ἐνθουσιώδη ἐπάνω εἰς τὰ χεῖλη ὄλων μας :

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχην
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλικάρια
καὶ στὴν κόμην στεφάνι φορεῖ,
γινομένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
πού ἔχαν μένει στὴν ἔρημην γῆ.

Ἔχει κάτι τὸ ἐξόχως ἀρρενωπὸν ἡ Δόξα αὐτή, ἡ πινδαρι-

‘Η Δόξα

(Εικὼν Νικολέτου Γλέζη)

κὸν ἔχουσα τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ κάλλος· ὕψηλὸν καὶ μονήρες πνεῦμα, περιπλανώμενον εἰς τὴν αἵματοβαφῇ γῆν· δαιμόνιον ὑπέργειον, ἐγγράφον εἰς τὰς ἀθανάτους Δέλτους τῆς αἰωνίας Μνήμης τὰ ὀνόματα τῶν ἐλευθερωτῶν, δύναιμις ὑπερκόσμιος, συλλαβίζουσα, εἰς στροφήν ὕμνου ἀελλώδους*, εἰς πνοὴν θυελλώδη, τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐρείπιων, τῶν αἱμάτων, τῶν θουσιῶν, τῆς αὐταπαρνήσεως.

Τὸ τετράστιχον τοῦ Σολωμοῦ ἔχει δύο γραφάς. Ἄλλοι λέγουν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε :

Καὶ στὸ χέρι στεφάνι κρατεῖ,
γινομένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποῦ ἔχον μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Ἄλλοι :

Καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ

. κ.τ.λ.

Ὡμίλησα μὲ τὸν Γύζην περὶ τῆς Δόξης του καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ἡγνῶει τὴν δευτέραν ταύτην γραφὴν. Ἄλλ' οἱ δύο ποιηταί, ὁ ποιητὴς τοῦ χρωστήρος καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ λόγου, συννητήθησαν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐμπνεύσεώς των καὶ ἐπεκοινωνήσαν διὰ τῆς μυστηριώδους συναφείας τῶν ψυχῶν. Καὶ οἱ δύο ἐσταμάτησαν εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα, παραδέχομαι δ' ἀδιστάκτως, ὅτι ἡ ἀληθὴς μορφή τοῦ Σολωμοῦ, ἡ γνησία, εἶναι ἡ παριστάνοῦσα τὴν Δόξαν στεφανωμένην μὲ τὸ στεφάνι τῶν ὀλίγων χορταριῶν, ποῦ ἀφῆκε τοῦ βαρβάρου ἢ ὀλεθρία πνοὴ νὰ φύωνται ἀκόμη εἰς τὰ Ψαρά.

— «Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Σολωμὸς μ' ἐνέπνευσεν, ἔλεγεν ὁ Γύζης, ἀπαντῶν εἰς κρίσεις καὶ ἐπιφυλάξεις περὶ τῆς Δόξης του. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὁ ζωγράφος ποιῶ. Καὶ ἐγὼ εἶμαι ποιητὴς. Δὲν ἠθέλησα ν' ἀντιγράψω τὸν Σολωμόν. Ἐγὼ ἠθέλησα ν' ἀντιγράψω τὴν Δόξαν, τὴν αἰωνίαν Δόξαν, ὅπως τὴν ἡσθάνθη. Ἐπερίμενα τὸ σχέδιον αὐτὸ νὰ τὸ ἐκτείνω μίαν ἡμέραν εἰς καμμίαν μεγάλην εἰκόνα. Τώρα ὅμως, ποῦ δὲν ἐννοήθη, θὰ τὸ κάψω, θὰ παραγγεῖλω εἰς τὰ παιδιὰ μου νὰ τὸ κάψουν!»

Εὐτυχῶς ἡ παραγγελία δὲν ἐδόθη. Ἡ Δόξα τοῦ Γύζη ἐσώθη διὰ τὴν τέχνην· ἐσώθη διὰ τὴν φήμην τοῦ καλλιτέχνου.

«Νικόλαος Γύζης»

Δημήτριος Κακλαμάνος

Ζ'

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ

Πατρίδα σὰν τὸν ἥλιο σου,
ἥλιος ἄλλου δὲ λάμπει !...

Δ. Μαβίλης

ΣΤΟΝ ΤΑΨΓΕΤΟ

Ψηλή κορφή.

Φτάσαμε στην ψηλότερη κορφή του Ταΰγετου στις 20 Ιουλίου. Δυο χιλιάδες πεντακόσια μέτρα επάνω από τη θάλασσα.

“Ονειρο είναι ;

Δέν είναι όνειρο λοιπόν αυτό, πού βλέπει κανείς από τόσο ψηλά με άνοιχτά μάτια ;

“Ορίζοντες άναρχοι και άτέλειωτοι, όπως ό Πλάστης τους. Στεριές και θάλασσες θολώνονται στο άπέραντο διάστημα, πού τό μάτι, άδύνατο, άγωνίζεται νά φτάση.

“Η γη άγνή, όνειρόθαμπη, εκεί κάτω στο χάος, άνεβαίνει, κατεβαίνει, κυματίζει, σμίγει τόν άπέραντο πόντο της Μεσογείου, ένώνεται σά συνέχεια με τό άσπρογάλανο άπάνω τό στερέωμα σέ μιάν όνειρευτή άρμονία.

“Όπως άγναντεύει κανείς από την κορυφή την πανύψηλη τη στεριά και την άπέραντη Μεσόγειο θάλασσα πρós τη δύση, βλέπει ξαφνισμένος ένα παράξενο φαινόμενο.

“Η θάλασσα στά απόμακρα βάθη του όρίζοντα, όπου σμίγει τά θεμέλια τ' ουρανού, φαίνεται σάν ν' άνεβαίνει. Άνεβαίνει τόσο, πού τό μάτι γελιέται και τη βλέπει ψηλά στο ίδιο επίπεδο με την κορφή του βουνού, όπου στέκεται.

Τό ίδιο και με τις στεριές. Τά άκρογιάλια της Μάνης και της Μεσσηνίας άνεβαίνουν στόν άπέραντο όρίζοντα κι αυτά. Τόσο πολύ, πού τό διάστημα χωνεύεται στο μάτι και γελιέσαι. Γελιέσαι και νομίζεις, ότι μ' ένα πήδημα μόνο μπορείς νά φθάσης στο άκρογιάλι τό μακρινό.

“Αξίζει και μόνο γι' αυτό τό παράδοξο και άχόρταστο φαινόμενο νά άνεβή μιá φορά κανείς στην κορφή του θείου Πενταδάχτυλου...

Τὰ μάτια μεθοῦν, θαμπώνονται.

Ἡ ψυχὴ μεταμορφωμένη γονατίζει. Βυθίζεται σὲ κάποια μυστικὴ προσευχή. Ἀγαπᾷ βαθύτερα τοῦ ὥραίου κόσμου τὸν Πλάστη.

Ἀπὸ τὴν κορφή τοῦ Ταῦγετου αἰσθάνεται κανεῖς πλατύτερα τὸ μεγαλεῖο τῆς Δημιουργίας. Τὸν κόσμο στὴν ἀπέραντη μεγαλοπρέπειά του. Καὶ τὸ θεῖο Δημιουργὸ στὴ μεγαλειότητά του.

Στὸν προφήτη Ἡλία.

Ὁ ἥλιος γέρνει πρὸς τὸ ἡλιοβασίλεμα.

Στὸ ἐκκλησιδάκι τώρα τῆς κορυφῆς διαβάζουν τὸν ἔσπερινὸ οἱ παπάδες. Ἀπέξω μεγάλη φλόγα ἀνεβαίνει πρὸς τὸ ἔαυτο στερέωμα.

Εὐλαβητικοὶ οἱ προσκυνητές, Σπαρτιάτες καὶ Μανιάτες, ἀνεβάζουν φορτώματα ὁλόκληρα λιβάνι, γιὰ τὴ θυσία τοῦ καλοῦ Προφήτη στὴν ψηλὴ κορφή.

Σωριασμένο τώρα τὸ ἄφθονο λιβάνι, μιὰ μεγάλη πυραμίδα σωστή, ἔξω ἀπὸ τὸ ἐκκλησιδάκι τοῦ προφήτη Λιᾶ ἀνάφτει σὲ μεγάλη φλόγα, ποὺ ἡ λάμψη της φτάνει ὡς τοὺς κάμπους κάτω κάτω στὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα καὶ στὴ Μάνη, ὡς τὸ Ταίναρο...

Τὸ ἄρωμά του βαρὺ πυκνώνει τῆς κορυφῆς τὸν ἀγνὸν ἀέρα.

Ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν δὲ χωρεῖ μέσα στὸ ἐκκλησιδάκι κι ἀκούει συμμαζωμένος ἀπέξω τὸν ἔσπερινὸ μὲ βαθιὰ σιωπηλὴ κατάνυξη.

Τὸ αἶσθημα τῆς θρησκευτικότητος αὐξάνει στὸ μυστήριο τοῦ ὕψους. Ἡ γειτονιά τοῦ Θεοῦ ἐκμηδενίζει τὸ μικρὸ ἄνθρωπο. Οἱ ψαλμωδίες ξεχειλίζουν τώρα μέσα ἀπὸ τὸ μικροσκοπικὸ ἐκκλησιδάκι τῆς κορυφῆς. Χύνονται ἀπέξω, γεμίζουν τὴν ἀκύμαντη τοῦ ὕψους σιωπὴ. Συρτές, θρηνητικές, συγκρατητές, μονότονες.

Ἱεροὶ λειτουργοί, Σπαρτιάτες καὶ Μανιάτες, ἐνώνουν εὐλαβητικὰ τίς εὐχές στὸν Ὑψιστὸ Δημιουργὸ καὶ στὸν ἡλιόχαρο Προφήτη τοῦ ὕψους :

— Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας !

Ἄργος ὁ ἥλιος κλίνει πρὸς τὴ δύση του. Προβάλλει τεράστια τὴ σκιά τοῦ Ταῦγετου πρὸς τὴν Ἀνατολή. Ἡ κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, ἡ Σπάρτη καὶ τὰ περίχωρά της σκοτεινιάζουν. Χάνονται ἀπὸ τὸ μάτι στὸ μακρὺ διάστημα.

Ὁ δίσκος του φλογερὸς πλησιάζει νὰ καθίση στὴ θάλασσα. Πυρόχρυσος τώρα ἐγγίζει στὸ μακρινό, στὸ ἀπέραντο διάστημα τῆς διάπλατης Μεσογείου τὴν ἀδιόρατη γραμμὴ, πὺ φιλεῖ ὁ οὐρανὸς τὴ θάλασσα. Τί ὄραμα, τί ὄνειρο, τί σκηνογραφία! Τί ποικιλία χρωμάτων. Πόσες φωτεινὲς ἐναλλαγὲς ἄπιαστες. Τί θάμπωμα στὰ μάτια καὶ στὴν ψυχὴ!

Μιὰ πυρκαϊὰ χρυσὴ ἄναψε ἔξαφνα ἐκεῖ κάτω, στὰ ἀπόβαθα τῆς Μεσογείου τὰ μάκρη.

Πυρπολεῖ τώρα οὐρανὸ καὶ γῆ, σ' ὅλο τὸ διάστημα. Βουνὰ καὶ κάμποι πλέουν στὸ χρυσάφι. Οἱ θάλασσεσ ροδοβάφονται. Τὰ πυκνὰ δάση ντύνονται ἀχνοβύσσινη πορφύρα. Ὁ οὐρανὸς ἀπάνω κροκοροδίζει πρὸς τὸ ἡλιοβασίλεμα. Γιούλια, ἀγριομενεξέδες μαδοῦν στῆς ἀνατολῆς τὰ ἀπόμακρα βάθη.

Τὰ πετροβούνια τῆς Μάνης σταχτερὰ ἀλικοβάφονται κάτω ὡς τὸ Ταίναρο αἱματωμένα.

Ὁ ἥλιος βυθίστηκε ἀπὸ ὦρα κάτω στὰ ἀπόμακρα πελάγη τῆς Μεσογείου.

Ἀκρογιαλιὲς καὶ κάμπους χαμηλὰ σκεπάζει ἡ νύχτα. Κι ἐμᾶς ἐπάνω στὸν Ταῦγετο κατάκορφα μᾶς γλυκοφέγγει ἀκόμη μὲ κρινάτο ἀχνόγελο ἡ τρυφερὴ Ἀμφιλύκη*....

«Σπάρτη - Μυστράς»

Κώστας Πασαγιάννης

ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ

(Κέρκυρα)

Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανεύμορφο χρῶμα τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ, μοναδικὸ φόντο σ' ἓναν Παρθενώνα; Ποιὸς ἄλλος ἥλιος κατόρθωσε ποτὲ νὰ χρυσώνῃ τοὺς παλιοὺς λίθους, νὰ τοὺς κἀνῃ νὰ κινοῦνται ἀνάμεσα στὸ λαμποκόπημά τους, σὰν νὰ ξαναζωντανεύῃ ἡ παλιά τους ψυχὴ; Ποιὸς Ἀθη-

Τὰ μάτια μεθοῦν, θαμπώνονται.

Ἡ ψυχὴ μεταμορφωμένη γονατίζει. Βυθίζεται σὲ κάποια μυστικὴ προσευχή. Ἀγαπᾷ βαθύτερα τοῦ ωραίου κόσμου τὸν Πλάστη.

Ἀπὸ τὴν κορφή τοῦ Ταῦγετου αἰσθάνεται κανεὶς πλατύτερα τὸ μεγαλεῖο τῆς Δημιουργίας. Τὸν κόσμο στὴν ἀπέραντη μεγαλοπρέπειά του. Καὶ τὸ θεῖο Δημιουργὸ στὴ μεγαλειότητά του.

Στὸν προφήτη Ἡλία.

Ὁ ἥλιος γέρνει πρὸς τὸ ἡλιοβασίλεμα.

Στὸ ἐκκλησιδάκι τώρα τῆς κορυφῆς διαβάζουν τὸν ἔσπερινὸ οἱ παπάδες. Ἀπέξω μεγάλη φλόγα ἀνεβαίνει πρὸς τὸ ξάστερο στερέωμα.

Εὐλαβητικοὶ οἱ προσκυνητές, Σπαρτιάτες καὶ Μανιάτες, ἀνεβάζουν φορτώματα ὁλόκληρα λιβάνι, γιὰ τὴ θυσία τοῦ καλοῦ Προφήτη στὴν ψηλὴ κορφή.

Σωριασμένο τώρα τὸ ἄφθονο λιβάνι, μιὰ μεγάλη πυραμίδα σωστή, ἔξω ἀπὸ τὸ ἐκκλησιδάκι τοῦ προφήτη Λιᾶ ἀνάφτει σὲ μεγάλη φλόγα, ποὺ ἡ λάμψη τῆς φτάνει ὡς τοὺς κάμπους κάτω κάτω στὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα καὶ στὴ Μάνη, ὡς τὸ Ταίναρο...

Τὸ ἄρωμά του βαρὺ πυκνώνει τῆς κορυφῆς τὸν ἀγνὸν ἀέρα.

Ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν δὲ χωρεῖ μέσα στὸ ἐκκλησιδάκι κι ἀκούει συμμαζωμένος ἀπέξω τὸν ἔσπερινὸ μὲ βαθιὰ σιωπηλὴ κατάνυξη.

Τὸ αἶσθημα τῆς θρησκευτικότητος αὐξάνει στὸ μυστήριο τοῦ ὕψους. Ἡ γειτονιά τοῦ Θεοῦ ἐκμηδενίζει τὸ μικρὸ ἄνθρωπο. Οἱ ψαλμῳδίες ξεχειλίζουν τώρα μέσα ἀπὸ τὸ μικροσκοπικὸ ἐκκλησιδάκι τῆς κορυφῆς. Χύνονται ἀπέξω, γεμίζουν τὴν ἀκύμαντὴ τοῦ ὕψους σιωπὴ. Συρτές, θρηνητικές, συγκρατητές, μονότονες.

Ἱεροὶ λειτουργοί, Σπαρτιάτες καὶ Μανιάτες, ἐνώνουν εὐλαβητικὰ τὶς εὐχὲς στὸν Ὑψιστὸ Δημιουργὸ καὶ στὸν ἡλιόχαρο Προφήτη τοῦ ὕψους:

— Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας!

Ἄργος ὁ ἥλιος κλίνει πρὸς τὴ δύση του. Προβάλλει τεράστια τὴ σκιὰ τοῦ Ταῦγετου πρὸς τὴν Ἀνατολή. Ἡ κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, ἡ Σπάρτη καὶ τὰ περίχωρά της σκοτεινιάζουν. Χάνονται ἀπὸ τὸ μάτι στὸ μακρὺ διάστημα.

Ὁ δίσκος του φλογερὸς πλησιάζει νὰ καθίση στὴ θάλασσα. Πυρόχρυσος τώρα ἐγγίζει στὸ μακρινό, στὸ ἀπέραντο διάστημα τῆς διάπλατης Μεσογείου τὴν ἀδιόρατη γραμμὴ, ποὺ φιλεῖ ὁ οὐρανὸς τὴ θάλασσα. Τί ὄραμα, τί ὄνειρο, τί σκηνογραφία! Τί ποικιλία χρωμάτων. Πόσες φωτεινὲς ἐναλλαγές ἀπιαστες. Τί θάμπωμα στὰ μάτια καὶ στὴν ψυχὴ!

Μιά πυρκαϊὰ χρυσὴ ἄναψε ἔξαφνα ἐκεῖ κάτω, στὰ ἀπόβαθα τῆς Μεσογείου τὰ μάρκη.

Πυρπολεῖ τώρα οὐρανὸ καὶ γῆ, σ' ὅλο τὸ διάστημα. Βουνὰ καὶ κάμποι πλέουν στὸ χρυσάφι. Οἱ θάλασσες ροδοβάφονται. Τὰ πυκνὰ δάση ντύνονται ἀχνοβύσσινη πορφύρα. Ὁ οὐρανὸς ἀπάνω κροκοροδίζει πρὸς τὸ ἡλιοβασίλεμα. Γιούλια, ἀγριομενεξέδες μαδοῦν στῆς ἀνατολῆς τὰ ἀπόμακρα βάθη.

Τὰ πετροβούνια τῆς Μάνης σταχτερὰ ἀλικοβάφονται κάτω ὡς τὸ Ταίναρο αἱματωμένα.

Ὁ ἥλιος βυθίστηκε ἀπὸ ὦρα κάτω στὰ ἀπόμακρα πελάγη τῆς Μεσογείου.

Ἀκρογιαλιὲς καὶ κάμπους χαμηλὰ σκεπάζει ἡ νύχτα. Κι ἐμᾶς ἐπάνω στὸν Ταῦγετο κατάκορφα μᾶς γλυκοφέγγει ἀκόμη μὲ κρινάτο ἀχνόγελο ἡ τρυφερὴ Ἀμφιλύκη*....

«Σπάρτη - Μυστράς»

Κώστας Πασαγιάννης

ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ

(Κέρκυρα)

Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανεύμορφο χρῶμα τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ, μοναδικὸ φόντο σ' ἓναν Παρθενώνα; Ποιὸς ἄλλος ἥλιος κατόρθωσε ποτὲ νὰ χρυσῶνῃ τοὺς παλιούς λίθους, νὰ τοὺς κάνῃ νὰ κινοῦνται ἀνάμεσα στὸ λαμποκόπημά τους, σὰν νὰ ξαναζωντανεύῃ ἡ παλιά τους ψυχὴ; Ποιὸς Ἀθη-

ναίος δὲ θαύμασε καὶ δὲ χάρηκε τὰ μενεξεδένια δειλινὰ παιχνίδια τοῦ ἡλίου μὲ τὰ πλάγια τοῦ Ὑμηττοῦ ;

Ἄλλὰ ἡ φύση λησμόνησε νὰ σκορπίσῃ στὸ δοξασμένον κάμπο ἓνα χρώμα : Τὸ πράσινο.

Ὅποιοι κατοικεῖ στὸ γλυκὸ νησί τοῦ Ἰονίου, πνίγεται μέσα στὸ πράσινο. Δὲ χρειάζεται νὰ ξεκινήσῃ κανεὶς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· τὰ τελευταῖα σπίτια ἀγκαλιάζονται μὲ εὐκάλυπτους καὶ ἱτιές καὶ τὰ μπαλκόνια σκιάζονται ἀπὸ κισσοὺς καὶ δύο βήματα πρὸ ἔξω βασιλεύει παντοῦ τὸ πράσινο. Πλήμμυρα ἀκατάσχετος ὁ ἀπέραντος ἐλαιώνας ἀναρριχᾶται σὲ κάθε λόφο καὶ βουνό, ποῦ θ' ἀπαντήσῃ, πνίγει κάθε κοιλάδα στὸ σταχτοπράσινο χρώμα του καὶ κατεβαίνει μὲ τὶς γέρικες ἐλιές του ν' ἀνταμώσῃ τὴ θάλασσα, ποῦ φιλεῖ τὶς ρίζες τους καὶ καθρεφτίζει τὶς κορφές τους.

Κι ἀνάμεσα στὶς φυλλωσιές ξεπροβάλλει πότε μιὰ σειρὰ κυπαρίσσια, πότε μιὰ γωνία ἀπὸ ἐπαύλεις πλουσίων, πότε μιὰ στέγη ἀπὸ καλύβια καπνοστεφανωμένη· κάτι ἐτοιμάζεται μέσα στὴ χύτρα· καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο, ὅταν ὁ ἥλιος φτάσῃ ψηλά, θὰ ξεπροβάλλῃ ἀπὸ τὴ χαμηλὴ θύρα μιὰ πανώρια σὰν Ἄρτεμη χωριάτισσα, καὶ σφίγγοντας μὲ τόνα χέρι στὴν ἀγκαλιά τὸ μικρὸ της, κρατώντας μὲ τ' ἄλλο τὸ φτωχικὸ ψωμί, θὰ διασκελίσῃ φράχτες, θὰ περάσῃ χωράφια καὶ πεταχτὴ, γελαστή, ἀνάμεσα στοὺς θάμνους θὰ τρέξῃ κάπου, ἐκεῖ ποῦ ἀκούγεται τῆς ἀξίνιας τὸ χτύπημα καὶ θὰ φέρῃ στὸν καλὸ της, ποῦ ποτίζει μὲ τὸν ἰδρώτα του τὴ γῆ, τὴν παρηγοριὰ καὶ τὸ χαμόγελο.

Παρέκει σὲ μιὰ κοιλάδα, προφυλαγμένες ἀπὸ τοῦ βοριᾶ τὰ χαϊδέματα, ἀγκαλιασμένες πορτοκαλιές μὲ λεμονιές, δάσος ὁλόκληρο, περιτριγυρίζουν δύο τρία φοινικόδενδρα ξενιτεμένα, ποῦ λὲς καὶ ξεγελάστηκαν καὶ φύτρωσαν ἐκεῖ· καὶ ἅμα ἀνεβῆς στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πρὸ πέρα, ἄλλη εἰκόνα ξετυλίγεται ἔμπρὸς σου· ἓνα ποταμάκι ἥσυχον κυλᾷ τὰ καθάρια νερά του μέσα σὲ καλαμιές καὶ σχοῖνα, καὶ πρὸ πέρα ξαπλώνεται τ' ἀπέραντο λιβάδι ὡς κάτω στὴ θάλασσα. Ἐνα πράσινο χαλὶ σμίγει μὲ τ' ἄλλο τὸ γαλάζιο : ἄσπρα σημάδια στὸ ἓνα φαίνονται οἱ γλάροι· μαῦρες καὶ κίτρινες πινελιές στὸ ἄλλο οἱ ἀγελάδες.

Ἐκεῖ κάπου κοντά, λέει ἡ παλιά παράδοση, τὸ πανάρ-
χαιο ὠραῖο παραμῦθι, ἔφτασε ταλαιπωρημένος ὁ Ὀδυσσεὺς
κι ἀποκοιμήθηκε κάτω ἀπὸ μιὰ ἐλιά. Ἐκεῖ στὴν ὄχθη τοῦ
μικροῦ ποταμοῦ στέλνει καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τὴ βασιλοπούλα μὲ τὰ
κορίτσια τῆς νὰ πλύνουν καὶ νὰ λευκάνουν. Κι ὅταν ὁ ναυ-
αγὸς ξυπνᾷ ἀπὸ τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ποὺ
παίζουν τὴ σφαῖρα, ἡ θεὰ τοῦ δίνει μιὰ λάμψη θεϊκὴ στοὺς πρό-
σωπο. Πῶς ἀλλιῶς ἡ κόρη τοῦ βασιλιᾶ θὰ τὸν πρόσεχε; πῶς
θὰ τοῦ ἔδινε μυρωδιές νὰ πλυθῇ στοὺς ποταμάκι; πῶς θὰ τὸν
προσκαλοῦσε στοὺς παλάτι;

Προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ζωντανέψῃ μέσα στὴ φαντασία του
τὴν ἀγροτικὴ αὐτὴ σκηνή, τὴ γεμάτη ἀπὸ τὴν πιὸ ἀφελῇ καὶ
πιὸ δυνατὴ ποίηση. Ἐκεῖ στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ἀντὶ ν' ἀκού-
ονται τὰ χρυσὰ κουδουνάκια καὶ τ' ἀσημένια χάμουρα ἀπὸ
τὰ ὀκτῶ μουλάρια, ποὺ τραβοῦν τ' ἀμάξι τῆς Ναυσικᾶς, ἀφή-
νει τὴ βενζίνα τοῦ ἑνα αὐτοκίνητο κι ἀντὶ ἀπὸ τὶς φωνές καὶ
τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ἀντηχεῖ βαριά ἡ φωνὴ τοῦ ζευγολάτη.

Τρέχει καὶ σήμερα ἡσυχὸς τὸ ποταμάκι, ἀλλ' οὔτε παλάτια
φαίνονται μακριά, οὔτε Νεράιδες παίζουν στίς ὄχθες του. Με-
ρικὲς ἐλιές σκαρφαλώνουν σὲ κάτι χαριτωμένους λοφίσκους.
Ποιὸς ξέρεי μήπως ἀπὸ τὴν ἐλιά, ποὺ ἔκοψε ὁ θεῖος Ὀδυσσεὺς
ἕνα κλαρί, γιὰ νὰ σκεπασθῇ, δὲν ἔπιασαν παρακλάδια καὶ
βρίσκονται ἀκόμα καὶ σήμερα ἐκεῖ!

Ὅλη ἡ Κέρκυρα εἶναι μιὰ ἀπέραντη θάλασσα μὲ τὸ χρῶ-
μα τῆς ἐλιάς καὶ μὲ τεράστια κύματα τοὺς καταπράσινους
λόφους. Ἐξαφνα τὰ κύματα αὐτὰ σπάζουν σὲ μιὰν ἀτέλειωτη
λοφοσειρὰ στὰ δυτικὰ τοῦ μαγεμένου νησιοῦ, ποὺ κρεμᾷ τοὺς
ἀπόκρημνους βράχους ἐπάνω στ' ἀνοιχτὸ πέλαγος· κι οἱ ἄπει-
ρες σπηλιές κι οἱ κουφαλωμένες πέτρες δείχνουν μὲ τί λύσσα
καὶ μανία ἡ θάλασσα, ποὺ τώρα τὶς γλυκοφιλεῖ, στέλνει ἀπάνω
στοὺς θυμὸς τῆς χτυπήματα τρομακτικὰ καὶ ποιὸς ξέρει πόσοι
αἰῶνες χρειάστηκαν μὲ τ' ἄγρια ἀγκαλιάσματά της, γιὰ νὰ
γίνουν ἐκεῖνα τὰ μαγεμένα λιμανάκια...

Σήμερα σ' ἕνα ἀπὸ τοὺς κρεμαστοὺς βράχους ἔχει τὸ μονα-
στήρι τῆς ἡ Παναγίας ἡ Παλιοκαστρίτισσα. Πέντε δέκα καλόγεροι
ἀναπνέουν τὸ γεμάτο ἰώδιο ἀέρα. Μιὰ σιγαλιὰ γεμάτη μυστή-

ριο παντοῦ· τὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου γίνεται σιγὰ σιγὰ ἐκεῖ στὸ βάθος τῆς Μεσογείου κατὰ τὴν Ἰταλία ἀντικρὺ καὶ τὸ σήμαντρο γλυκὰ ἀντηχεῖ τὸν ἑσπερινὸ μέσα στὴν ἀγριάδα καὶ στὴν ἐρημιά.

Μέσα στὴν πόλη βρίσκεται σχεδὸν τὸ χαριτωμένο λιμανάκι τῆς Γαρίτσας· ἀληθινὸ παιγνιδάκι τῆς φύσεως. Ὁ ἥλιος — μηχανικὸς, σκηνοθέτης, ἠλεκτρολόγος, — κρατεῖ τὰ σύρματα, διευθύνει τοὺς προβολεῖς, εὐρίσκει ἐμπρὸς του τὸ τελειότερο θέατρο, τὴν ὠραιότερη σκηνή καὶ γίνεται καλλιτέχνης καὶ ποιητής. Τρέχει νὰ κρυφτῇ πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ Πέλεκα καὶ ὡς ἀποχαιρετισμὸ ἀφήνει ἀπὸ πάνω τους ἓνα πελώριο φωτοστέφανο, ποὺ μέσα του παιγνιδίζουν ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἱριδος. Ἀπέναντι οἱ χιονισμένες κορφές τῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου μοιάζουν σὰν τριαντάφυλλα στὸ ὑστερνὸ χάιδεμα τοῦ φωτός· οἱ τελευταῖες ἀκτίνες φιλοῦν τὰ ἥσυχα νερά τοῦ μαγευτικοῦ κολπίσκου καὶ μέσα σὲ ἄχνες ροδοκόκκινες παίρνει τὸ βραδυνὸ λουτρό του τὸ τελευταῖο ζευγάρι τῶν γλάρων.

Τὰ μουράγια μελαγχολικὰ ρίχνουν τὴ σκιά τους μέσα στὰ νερά. Ἡ Ἀκρόπολη βαριά, μὲ τὶς δύο κορφές της, χρυσωμένα, σὰ στέμμα κάθεται στοὺς πρασινισμένους βράχους της κι ἐκεῖ στὰ πόδια τους σιγὰ σιγὰ τὸ κύμα ψιθυρίζει στὸ φίλημα τῆς αὔρας.

Πέντε ἔξι ψαροπούλες μὲ ἀναμμένα φαναράκια γυρίζουν, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας, ν' ἀράξουν ἐκεῖ, ποὺ ἄλλα περασμένα χρόνια γεμάτες μ' ἄρματωμένα παλικάρια ἀνέμιζαν οἱ γαλέρες τῶν Βενετσάνων· καὶ κάτω ἀπὸ τὰ τεῖχη στὴν ἀκρογιαλιά ἀντηχεῖ μὲ ρυθμὸ ἢ φωνὴ τῶν ψαράδων, ποὺ τραβοῦν τὰ δίχτυα τους, ζωερῇ πρίν, βαθιὰ καὶ ὑπόκωφη τώρα, σὰν νὰ τὴν ἐπηρεάζῃ τὸ μυστήριό τῆς φύσεως.

Ἑθνητὸν Ἡμερολόγιον

Νικόλαος Πετιμεζᾶς — Λαύρας

ΤΑ ΕΦΤΑ ΝΗΣΙΑ

Ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ὄνειρο μὲς στὴ χαρὰ τοῦ Μάη,
ὡς τὸν Καβομαλιά,
σκιόχτρο κοντὰ στὰ Κύθηρα, κάθε κορφή γελάει
καὶ κάθε ἀκρογιαλιά.

Λάμπεις, Ἰόνιο πέλαγο, σὰ νάσαι ἀπὸ διαμάντια.
Μιά ὁρμὴ πάντα ὁδηγεῖ,
σὰ χάδια, ἀπ' τὴν Ἑλλάδα σου τὰ κύματά σου, ἀγνάντια
ὡς τοῦ Ἰταλοῦ τὴ γῆ.

Καὶ μὲς ἀπὸ τὸ πέλαγο τὰ Ἐφτάνησα χαράζουν
πλασμέν' ἀπ' τὸν ἀφρὸ
καὶ ὑψώνονται καὶ πλέκονται σεμνὰ κι ἀναγαλιάζουν
καὶ στήσανε χορό.

Κι ἡ ἑφτάδιπλη ὁμορφάδα τοὺς ἑφτάφωτη εἶναι πούλια·
γύρω ὑποταχτικούς
ἔχουν τοὺς χρυσοδέλφινες καὶ τὰ θαλασσοπούλια·
κι ἓνα τραγούδι ἀκοῦς :

— Σαράντα χρόνια πέρασαν. ὦ μάνα μας, ἡ ἀγκάλη
τοῦ ξένου εἶναι βραχνάς·
αἶμα γιὰ σένα χύσαμε καὶ γίνηκε κοράλλι
γιὰ σένα, μὴν ξεχνᾷς.

Τοῦ κάκου ὁ ξένος μὲ λογῆς δολώματα καὶ βρόχια
καὶ μάγια μᾶς τραβᾷ.
Ἀπὸ τῆς γῆς τοὺς θησαυρούς, μάνα, ἡ δική σου φτώχεια
στοιχίζει πιὸ ἀκριβά.

Παρὰ τοῦ ξένου φόρεμα κι ἀρχοντικὸ στεφάνι
μὲ λάμψη περισσὴ,
κάλλιο, ὦ μητέρα, νὰ εἴμαστε σὰν τὰ χορτάρια, φτάνει
νὰ μᾶς πατᾷς Ἐσὺ.

Ἐμεῖς τὸ πίνομε τὸ φῶς ἀπ' τὰ δικά σου μάτια,
 πὺν εἶν' ἥλιος τῆς Αὐγῆς.
 Καὶ τοῦ κορμιοῦ σου τ' ἄχραντου τ' ἀχώριστα κομμάτια,
 μητέρα, εἴμαστ' ἐμεῖς.

Ζάκυνθο, χαῖρε, ὀλόανθη, Κεφαλλονιά δουλεύτρα,
 ὦ Κύθηρα, ὦ Παξοί,
 κι ἐσύ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς, ὦ Κέρκυρα, μαγεύτρα,
 καὶ Ἰθάκη ἐσύ, ἀκουστή.

Χαῖρε κι ἐσύ τῆς Ρούμελης γειτόνισσα, ὦ Λευκάδα,
 τοῦ ἀρματολοῦ φωλιά!
 Ἀκόμα τὴν ἡρώϊκή σου σπέρνει ἀνατριχιάδα
 τοῦ ψάλτη* σου ἡ λαλιά.

Τ' ἄνθια τῆς πάντα ἡ λεμονιά καὶ πάντα νὰ σᾶς ἔχη
 καρποὺς ἡ ἐλιά, νησιά,
 καὶ πάντα ἡ Ἀφροδίτη σας ἀπάνω σας νὰ βρέχη
 τ' Ἀπρίλη τῇ δροσίᾳ.

Πάντα, καθὼς ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ θεοῦ Ὀμήρου ὡς τώρα,
 ποὺ ἀνθίζει ὁ Σολωμός,
 καμάρι σας νὰ τάχετε τοῦ τραγουδιοῦ τὰ δῶρα,
 καὶ ἡ γνώμη σας ρυθμός.

Σὰ νὰ εἴσθε Ἠλύσια, σ' ἐσᾶς ἀρχαῖα στοιχεῖα καὶ νέα,
 μακάρια, δοξαστά,
 τοῦ Καποδίστρια ἡ ψυχὴ κι ὁ Ἰσκιος τοῦ Ὀδυσσέα
 φιλιοῦνται ταιριαστά.

Ἄμποτε ἀπὸ τὸ ταίριασμα κι ἀπὸ τὸ φίλημά τους
 κάποιος νὰ γεννηθῇ,
 πλάστης, ἀπάνου ἀπ' τοὺς γκρεμοὺς κι ἀπάνου ἀπ' τοὺς θα-
 [νάτους
 μέ λόγο ἢ μέ σπαθί.

«Πολιτεία καὶ Μοναξιά»

Κωστής Παλαμάς

Η ΑΤΤΙΚΗ

Ἐκουμβᾶ τὴν ράχιν τῆς εἰς τὴν Βοιωτίαν ἢ Ἀττική, ἀναπαύεται ὀλίγον μὲ τὸν ἀγκῶνα τῆς εἰς τὴν Μεγαρίδα καὶ ὀλόγυρα κατὰ τὰ λοιπὰ δροσιζεται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ξαπλώνει λοιπὸν τὸ ἕνα τῆς πόδι εἰς τὸν Ζωστήρα, τὸ μαζεύει πάλιν ὀλίγον, ὥς νὰ τῆς τὸ ἐδάγκωσεν τὸ Καβούρι, καὶ παραξαπλώνει τὸ ἄλλο εἰς τὸ Σούνιον.

Καὶ πῶς νὰ μὴ ἀναπαύεται μακαρίως, ἀφοῦ περιφρουρεῖται ἀπὸ τὰ τρία μεγάλα βουνά τῆς, καὶ ἔχει καὶ ἐσωτερικὰ ὀχυρώματα ἀπὸ ἄλλας βουνοσειράς! Ἐκκινοῦν ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ βουνὰ καὶ διακλαδιζόμεναι εἰς τὰ Μεσόγεια, εἰς τὸ Κατάδεμα καὶ εἰς τὰ Πρόσβορα τῆς παλαιᾶς διαιρέσεως, παλασιώνουν τὰς πεδιάδας τῶν λευκῶν οἰκίων καὶ τῆς καπνισμένης στέγης, ὅπου ὁ χωρικὸς τυρβάζει* εἰς τὰ πατητήρια, εἰς τὰ λιοτρίβια καὶ εἰς τὰ ἀλώνια, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς δρυμούς, μέσα εἰς τοὺς ὁποίους ὁ ἀσκητὴς προσεύχεται σιωπηλὸς καὶ γονατισμένος.

Ἡ Ἀττικὴ περιέχει εἰς μικρογραφίαν ὅ,τι ἐπιθυμεῖ νὰ ζητήσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν γαλήνην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως.

Ἄλλος κόσμος εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὑμηττοῦ, ἄλλος ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Πεντέλης, ἄλλος ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῆς Πάρνηθος καὶ ἄλλος ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Αἰγάλεω.

«Ὁ Ἀγαθομῶν τῆς Ἀττικῆς» Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλους

ΑΤΤΙΚΗ

Ἐδῶ οὐρανὸς παντοῦ κι ὀλοῦθε ἥλιου ἀχτίνα
καὶ κάτι ὀλόγυρα σὰν τοῦ Ὑμηττοῦ τὸ μέλι.
Βγαίνουν ἀμάραντ' ἀπὸ μάρμαρα τὰ κρίνα,
λάμπει γεννήτρα ἑνὸς Ὀλύμπου ἢ θεῖα Πεντέλη.

Στὴν ὁμορφιὰ σκοντάβει σκάβοντας ἡ ἀξίνα,
στὰ σπλάχνα, ἀντὶ θνητούς, θεοὺς κρατᾷ ἡ Κυβέλη·

μενεξεδένιο αἶμα γοργοστάζ' ἢ Ἀθήνα
κάθε ποῦ τῇ χτυπᾶν τοῦ δειλinoῦ τὰ βέλη.

Τῆς ἱερῆς ἐλῖας ἐδῶ ναοὶ καὶ κάμποι.
Ἀνάμεσα στὸν ὄχλο ἐδῶ, ποῦ ἀργοσαλεύει
καθὼς ἀπάνω σ' ἀσπρολούλουδο μιὰ κάμπη,
ὁ λαὸς τῶν λειψάνων ζῇ καὶ βασιλεύει.

«Ἀσάλευτη ζωὴ»

Κωστής Παλαμάς

Η ΛΙΜΝΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Σὰ σέ βλέπω πάντα νάσαι
δίχως κύμ' ἀγριωπό,
νά γελᾷς καὶ νὰ κοιμᾷσαι,
λίμνη, σ' ἀγαπῶ.

Μὲ τὸ γρήγορο προιάρι,
νύχτα, δειλινό, πρωί,
μέσ στη γαλανή σου χάρη
νιώθω μόνο τὴ ζωή.

Μὲς στὸ ζωντανό σου ἀγέρι,
πόχει ἀρμύρας εὐωδιά,
νιώθω μόνο σὰν ξεφτέρι
μέσ στὰ στήθια τὴν καρδιά.

Μοναχὰ γιὰ σένα ἔχω
προκοπὴ θαλασσινή,
οὔτε θέλω ἄλλοῦ νὰ τρέχω
μὲ βαρκούλα, μὲ πανί...

Λίμνη μου ἀποκοιμημένη
δίχως κύμ' ἀγριωπό,
τουρκοφάγα, δοξασμένη
λίμνη, σ' ἀγαπῶ.

«Τὰ Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου»

Κωστής Παλαμάς

Η'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΕΝ ΑΥΤΗΙ ΖΩΗΝ

*Μάγεμα ἡ φύσις καὶ ὄνειρο στήν ὁμορφιὰ καὶ χάρι...
μὲ χίλιες βούσες χύνεται, μὲ χίλιες γλώσσες πορεύει.*

Δ. Σολωμός

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ

15-12-48

Εἶχα τελειώσει τὰ μαθήματά μου κι ἔμενα στοῦ σπίτι μου, ποῦ εἶναι σ' ἓνα χωριουδάκι, ἑφτά ἀκέριες ὥρες μακριὰ ἀπ' τὴν πολιτεία. Δὲν εἶχα πλεὶς καμιὰ φροντίδα, οὔτε τί νὰ μελετήσω, γιὰ νὰ παρουσιαστῶ ἀσπροπρόσωπος στοὺς διδασκάλους μου καὶ τοὺς συμμαθητές μου, οὔτε τί δουλειὰ νὰ κάμω, γιὰ νὰ βγάλω τὸ καθημερινό μου τὸ ψωμί, γιὰτὶ τὸ σπίτι μου μποροῦσε ὅχι μονάχα τοὺς ἀνθρώπους του νὰ θρέψῃ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ξένους ἀκόμα, κατὰ συνήθεια ποῦ ἔμενε ἀπὸ τοὺς πρῶτους χτήτορές του. Σκότωνα λοιπὸν τὸν καιρὸ μου στὰ κοπάδια μου, σὲ περιπάτους μέσα στὰ χωράφια, στ' ἀμπέλια καὶ στὰ χωριά, ποῦ ἦταν γύρα γύρα, στοῦ ψάρεμα μέσα στοῦ ποτάμι, ποῦ διαβαίνει κάτω ἀπ' τὸ χωριό μου, καὶ στοῦ κυνήγι στ' ἀντικρινὰ βουνὰ καὶ τ' ἀντικρινὰ λόγγα. Πολὺ λίγο ἔμενα στοῦ σπίτι μου. Μὲ στενοχωροῦσαν πολὺ οἱ ἄγριοι καὶ χοντροὶ τοῖχο του καὶ βρισκόμουν πὲς πάντα ὄξω.

Καὶ ὅμως τί δὲ θάδινα σήμερα νὰ βρεθῶ μέσα στοὺς ἀκομψους καὶ ἀκαλαίσθητους τοίχους σου, σπιτάκι μου, ποῦ τοὺς εἶχαν χτίσει οἱ παποῦδες μου σὲ πονηρὲς ἡμέρες, γιὰ νὰ φυλάγονται ὅχι μονάχα ἀπ' τὸ κρύο τοῦ χειμῶνα καὶ τὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερασπίζονται ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν ἐχτρῶν τους.

Τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς τοῦ 1878 ἦμουν στοῦ χεῖμάδι μου, γιὰτὶ εἶχε ἀρχίσει ὁ γέννος τῶν προβάτων, δεκαριὲς τὴν ἡμέρα. Νόμισα ἀναγκαῖο νὰ μείνω ὅλη τὴν ἡμέρα στοῦ χεῖμάδι μ' ἓνα σκοπὸ : νὰ τηράω τὶς γεννημένες προβατίνες, ποῦ ἔβοσκαν μέσα σ' ἓνα κριθάρι καὶ μὲ ἓναν ἄλλο : νὰ μπορέσω νὰ σκοτώσω κανέναν αἰτό, γιὰτὶ ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἓνα ψοφίμι χοντρό κι ἡ μυρουδιά του τραβοῦσε πολλὰ ὄρνια.

Κατὰ τὸ δειλινὸ ἔπιασε μιὰ φοβερὴ βροχή. Νόμιζε κανεὶς,

ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶχε γίνεи ἕνας μεγάλος καταρράχτης. Τὰ ὄρνια καὶ τ' ἄλλα πετούμενα πιάστηκαν ἀπὸ τ' ἀγριοκαίρι ἀνεπάν- τεχα, ἐκεῖ ποὺ κυνηγοῦσαν κι ἐκεῖ ποὺ βοσκοῦσαν κι ἔτρεχαν ἀγέλες ἀγέλες στ' ἀντικρινὰ βουνά, ὅπου εἶχαν τις φωλιές τους, ἀλλὰ τὰ βαριά κοράκια, ἐπειδὴ δὲ βαστοῦσαν, φαίνεται, νὰ ξακολουθήσουν τὸ δρόμο τους γιὰ τις φωλιές τους, μαζεύ- τηκαν στὰ κλωνάρια τῶν χιλιόχρονων πουρναριῶν, ποὺ ἦταν γύρα γύρα στὸ χειμᾶδι μου καὶ κρακράκιζαν μὲ μεγάλον ἀλα- λαγμό, σὰ νὰ κιντύνευαν νὰ χάσουν τὴ ζωὴ τους.

Θὰ ἦταν ἀκόμη δύο ὥρες μέρα, ἀλλὰ τόσο πυκνὸ ἦταν τὸ σκοτάδι, ὥστε νόμιζε κανεῖς, ὅτι εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Κι αὐτὸ τὸ κοπάδι ἀκόμα γελάστηκε ἀπὸ τὸ πρῶιμο σκοτάδι, ἂν κι οἱ πιστικοὶ προσπαθοῦσαν νὰ τὸ μپοδίσουν, ἀκολουθῆσε τρέχοντας τὸ Σιοῦτο, τὸ περίφημο γκεσέμι* ὄλων τῶν κοπαδιῶν, ποὺ βρίσκονταν γύρα γύρα, καὶ τὸ ζήλευαν ὅλα τὰ τσελι- γκάτα, ποὺ ἔσερνε ἑπτὰ χρόνια τόσα πρόβata πίσω του καὶ μπῆκαν στὸ χειμᾶδι βελάζοντας: «μπάαα... μπάαα... μπάαα!..», ἐνῶ ἀπὸ πίσω, πολὺ μακριά, ἔρχονταν οἱ τρεῖς πιστικοὶ λαχα- νιασμένοι, μαζί μὲ τὰ τέσσερα μαντρόσκυλα.

᾽Ήταν χαλασμός κόσμου! ᾽Ήταν χαλασμός Κυρίου ἐκείνη τὴν ὥρα! Κάθε στιγμή χυνόταν στὴ γῆ μιὰ φοβερὴ καὶ ἀπαίσια λάμψη καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ λάμψη ἀκολουθοῦσε βροντὴ, ποὺ τράνταζε τὰ θεμέλια τῆς γῆς καὶ τὰ βουνά. Νόμιζε κανεῖς, ὅτι ἔτρεμε ὅλη ἡ γῆ καὶ ὅτι κλονίζονταν καὶ κυμαίνονταν σὰ βάρκα ψηλὰ στὰ κύματα. Οἱ πιστικοὶ ἄρχισαν νὰ σταυροκο- ποιοῦνται ἀπὸ τὸ φόβο τους καὶ παρακαλοῦσαν τὸ Θεὸ νὰ τοὺς σώση ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ «διοσημιό», τὰ πρόβata σὲ κάθε βροντὴ προντίζονταν*, σὰ νὰ εἶχαν μπεῖ στὸ χειμᾶδι δέκα λύκοι, καὶ τὰ σκυλιὰ οὐρλιαζαν σὰ νὰ προαιστάνονταν κάποιο μεγάλο κακό, ἀλλὰ κι ἐγώ, ἂν καὶ ἤμουν σὲ θέση νὰ μὴ παρεξηγήσω καθόλου ἐκείνη τὴ θύελλα, ποὺ μᾶς παρουσιαζόταν μὲ θεία μορφή, ἄρχισα νὰ στενοχωροῦμαι καὶ νὰ φοβοῦμαι κανένα ἀνα- ποδογύρισμα τῶν νόμων τῆς πλάσης, κανένα δεῦτερο κατα- κλυσμός καὶ νὰ σκέφτωμαι, πῶς νὰ πιάσω τὸ συντομώτερο δρόμο γιὰ τὸ ἀντικρινὸ βουνό.

᾽Ο ποταμός, ἂν καὶ δὲν ἦταν μακρύτερα ἀπὸ τριακόσια

μέτρα από μᾶς, δὲ φαινόταν καθόλου, ἀλλ' ἀκουγόταν νὰ βουίζη, σὰ μυριόφωνο θεριό. Διώχνοντας μὲ τὴ λογικὴ τὰ φτερά τοῦ φόβου, μοῦ ἔρχόταν ὄρεξη νὰ κατεβῶ στοὺς ὄχτους τοῦ ποταμοῦ, γιὰ νὰ θαμάξω τὴ φοβερὴ μεγαλοπρέπεια, ἀλλὰ μὲ μπόδιζε ἡ βροχὴ. Δὲν ἔβρεχε οὔτε μὲ τὴ σίτα*, οὔτε μὲ τὴν πυκνάδα, καθὼς λέμε, ἀλλὰ μὲ τ' ἄσκι καὶ μὲ τὸ καρδάρι. "Ἐβρεχε ἔβρεχε, ἔβρεχε κι ὅλο ἔβρεχε! Δυὸ πατημασιῆς ἂν ἐπιχειρίζο- μουν νὰ κάμω μακριὰ ἀπὸ τὸ χειμάδι, θὰ χωνόμουν στὶς λά- σπες καὶ θὰ γενόμουν παπὶ ἀπὸ τὴ βροχὴ. Σ' αὐτὴ τὴ σκέψη μου ἀπάνω ἄκουσα τὸν τσέλιγκα νὰ διατάξῃ τὸ πιστικούδι :

— Νὰ πᾶς στὸ χωριό, ὅσο πού εἶναι γλήγορα καὶ νὰ πά- ρης ψωμί! Ἀκοῦς;

— Ποῦ νὰ πάω μ' αὐτὸν τὸν κατακλυσμό; ἀπολογήθηκε τὸ πιστικούδι.

— Νὰ πᾶς γάλι γάλι, κι ἂν βραχῆς πολὺ, σὲ κουλουριάζω μὲ τὴν κάπα μου τὴ νύχτα. Μιὰ χαψιὰ ἄνθρωπος εἶσαι σύ! Τί νὰ κάμω ἐγώ, ἂν βραχῶ, πού 'μαι μεγάλος καὶ δὲ μὲ χω- ραίει ἡ κάπα μου, κι ἀπὲ ἐσύ;

Κίνησε τὸ καημένο τὸ παιδί νὰ πάη, ἀλλὰ σὲ κάθε πατη- μασιὰ γλιστροῦσε κι ἔπεφτε καταγῆς. Τὸ λυπήθηκα καὶ τὸ γύ- ρισα πίσω καὶ στὸν τόπο του διέταξα τὸ δεύτερο πιστικὸ νὰ πάη γιὰ ψωμί καὶ νὰ πῇ στὸ σπίτι, ὅτι θὰ κοιμηθῶ στὸ χειμάδι καὶ τὸ πρῶι θὰ βγῶ ὁλόισα στὴν ἐκκλησιά, ἅμ' ἀκούσω τὸ πρῶτο σήμαντρο. Τὸ νὰ κοιμᾶται κανεὶς στὰ πρόβατα καὶ νὰ πηγαίνει στὴν ἐκκλησιά, χωρὶς νὰ μπῇ σὲ σπίτι, τόχουν γιὰ θεάρεστο πράγμα. Ὁ ἄνθρωπος, πού κοιμᾶται ἀνάμεσα στὰ πρόβατα, εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Διαβόλου. Κοιμᾶ- ται σὰ στὸν Παράδεισο. Αὐτὸ τὸ πράγμα νόμιζα, ὅτι θὰ εὐχα- ριστοῦσε πολὺ τὴ μητέρα μου, γιατί ἦταν πολὺ θρήσκα καὶ μποροῦσε νὰ θυσιάσῃ ὅλον τὸν κόσμον, ἐξὸν ἀπὸ μένα, γιὰ νὰ πάη στὸν Παράδεισο, χωρὶς νὰ λογαριάξῃ κανέναν κόπο καὶ κανένα μόχτο. Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, σ' ἐμᾶς ἡ παραμονὴ τῆς πρω- τοχρονιᾶς δὲν ἔχει καμιὰ ἐπισημότητα, ἀλλὰ εἶναι σὰν ὅλες τὶς ἄλλες μέρες.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ νὰ σου! γυρίζει μὲ τὰ χέρια ἀδειανὰ ὁ πιστικὸς, πού πῆγε γιὰ ψωμί, σὰ φάντασμα.

— Ποῦ εἶναι τὸ ψωμί, ὦρέ ; τοῦ λέω.

— Δὲν μπόρεσα νὰ πάω στὸ χωριό, μοῦ εἶπε ξέκαρδα, ἐνῶ ἡ βροχὴ ἔτρεχε ἀπὸ πάνω του σουρνάρα*.

— Καὶ γιατί δὲν μπόρεσες ; τὸν ρωτᾶω.

— Πάει ἡ λειάσα !... τὴν πῆρε !...

Καὶ λέγοντας ἔκαμε μιὰ χειρονομία, ποὺ μούδωσε νὰ καταλάβω τὴν τύχη τῆς λειάσας.

Λειάσα λέγεται τὸ πλεχτὸ γεφύρι, ποὺ ἔσμιγε τὸ μέρος, ποὺ βρισκόμαστε, μὲ τὸ χωριό. Τὸ ποτάμι, ποὺ περνάει ἀπὸ κάτω της, ἂν καὶ τὸ καλοκαίρι δὲν ἔχει πλειότερο ἀπὸ πέντε. μυαύλακα νερό, τὸ χειμῶνα ὅμως γίνεται θεριὸ κάθε φορά: ποὺ βρέχει, κι ὁ λόγος «Πάει ἡ λειάσα !» δηλοῦσε, ὅτι τὸ ποτάμι πλημμύρισε καὶ παράσυρε τὸ πλεχτὸ γεφύρι καὶ γι' αὐτό, γιὰ δυὸ τρεῖς μέρες τὸ λιγώτερο, θὰ ἤμασταν ἀποκλεισμένοι ἀπ' τὸ χωριό. Τὸ πνίξιμο τοῦ πλεχτοῦ γεφυριοῦ δὲν κόστιζε τίποτε, γιατί οἱ χωριανοὶ σὲ μία μέρα μέσα, δουλεύοντας ὅλοι μαζί, θὰ ἔπλεχαν καινούργιο γεφύρι χωρὶς κανένα ἔξοδο, ἐπειδὴ ἡ ἀπαιτούμενη ξυλικὴ θὰ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ χωριανὸ τὸ λόγγο. Τὸ μόνο πράγμα ποὺ μοῦ σκότιζε τὸ νοῦ, ἦταν πῶς νὰ περάσωμε τὴ βραδιά νηστικοί. Εἶχαμε γάλα ἀνθό, τυρὶ νόστιμο καὶ γκουλιάστρα* ἀφράτη, ἀλλὰ χωρὶς ψωμί... Τὸ ψωμί εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ τραπεζιοῦ. Τῇ στιγμῇ, ποὺ ἔκανα ἐκείνη, τὴ σκέψη, πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ μου ἡ εἰκόνα τῆς μάνας μου, φορτωμένης ἓνα μεγάλο σακούλι γεμάτο ζωοτροφίες· κι ἀμέσως μοῦ ἦρθε ἡ ἰδέα, ὅτι αὐτὴ θὰ σκεφτῇ τὴν κακοκαιρία, τὸ πνίξιμο τῆς λειάσας, τὸν ἀποκλεισμό καὶ τὰ λοιπά, καὶ θὰ κάμῃ κάθε τρόπο νὰ στείλῃ ψωμί καὶ προσφάγι. Ἐν τῷ ἅμα λοιπὸν διατάζω πάλι τὸ δεῦτερο πιστικὸ νὰ πάῃ στὸ μέρος, ποὺ πνίγηκε ἡ λειάσα καὶ νὰ περιμένῃ ἐκεῖ ψωμί καὶ ὅ,τι ἄλλο.

Στὴ διαταγὴ μου ξεκίνησε πάλι ὁ πιστικὸς ξέκαρδα καὶ πρὶν περάσῃ πολλὴ ὥρα, νὰ σου ! γυρίζει καταφορτωμένος ζωοτροφίες, ποὺ τοῦ εἶχε πετάξει ἀπὸ τὴ μιὰ τὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ ὡς τὴν ἄλλη, μαζί μὲ τὸ σακούλι, ὁ δοῦλος τοῦ σπιτιοῦ μου.

Εὐχαριστήθηκα πολὺ κι ἐπειδὴ εἶχε νυχτώσει στὰ καλά, μπῆκα στὴν ἀνθρωποκαλύβια καὶ κάθισα σταυροπόδι κοντά:

στη φωτιά, πού είχε έτοιμασμένη ό γέρο - πιστικός. 'Η άνθρωπο - καλύβα, ξέρετε, είναι εκείνη ή καλύβα του χειμαδιού, όπου κοιμούνται και κάθονται οί πιστικοί.

'Η κακοκαιρία μολαταύτα εξακολούθησε. 'Η καημένη ή γή νόμιζες, ότι θα λύση, σά σβώλος ζάχαρη, πού πέφτει άπάνω του βαριά σταλαματιά νερού. Οί άστραπές κι οί βροντές πήγαιναν ή μιá κοντά στην άλλη σέ κάθε στιγμή κι ή γή κλονιζόταν συθέμελη, σά νά προσπαθοῦσαν εργάτες γιγάντιοι νά την άναμοχλέψουν. Έρχονταν καμιά φορά τέτιες φοβερές πνοές του νότου, ώστε νομίσαμε, ότι θα σήκωναν στον άγέρα τó χειμάδι, κοπάδι και άνθρωπους. Μαίνονταν σά λυσσασμένα τά στοιχειά. Γή και ούρανός είχαν πιαστή από τά μαλλιά και γρονθοκοπιόνταν χωρίς πόνο· και κάθε φορά πού ό σάλος θέριευε, έκανε τó σταυρό του ό γερο - πιστός περ - λυπος λέγοντας :

— Γλύσε μας, Θέ μου !

'Ο γερο - πιστικός βλέποντας στά ύστερινά, ότι τó άγριο - καιρί δέν έπαυε πήρε τó βοηθό του—αυτόν, πού μās είχε φέρει τó ψωμί—και τó πιστικούδι και πήγαν νά κόψουν κισσόκλαρο για τά πρόβατα, κι έμένα μου ειπε νά παρακοιτάξω τ' αυλάκιά; πού ήταν όλόγυρα στο μαντρ, μην είναι κανένα χαλασμένο ή αδύνατο και μη μέσα και μās πνίξη κι έμας και τά πρόβατά μας. 'Αμα ό γερο - πιστικός με τούς άλλους δυό τράβηξαν έξω, βγήκα κι έγώ νά παρακοιτάξω τ' αυλάκια, κρατώντας στο χέρι μου ένα μεγάλο δαυλί, κι άμα ειδα ότι τ' αυλάκια ήταν καλά και δέν είχαμε κανένα φόβο, γύρισα γλήγορα πίσω και σταυροποδιάστηκα δίπλα στη φωτιά. 'Ακούμπησα σ' ένα σκαμνί, πού χρησίμευε πλειότερο ως τραπέζι στους πιστικούς. Τότε ήρθε και κάθησε στο νοῦ μου όλόκληρο τó έτος, πού τελείωνε εκείνη την ήμέρα και δέν άφηγε πίσω του άκόμα παρά λίγες μαῦρες ώρες, σά μαύρη ούρά. Τό λυπήθηκα μέσα από την καρδιά μου, πού πήγαινε νά θαφτῇ μέσα στον ώκεανό τών περασμένων.

— Τί καλό πού στάθηκε αυτό τó έτος για μένα !... ψιθύρισα. Μ' έδωσε στην κοινωνία φωτισμένο, άνεξάρτητο, εύτυχισμένο.

"Αμποτες τὸ νέο ἔτος νὰ εἶναι μεγαλύτερο ἀκόμη. "Αμποτες νὰ φέρη τὸν αἰώνιο πόθο τοῦ Γένους μας; ποὺ τὸν καρτεροῦμε τετρακόσια τόσα χρόνια!

Τότε ἀφέθηκα στὸ πέλαγο τῆς χρυσόφτερης φαντασίας μου. Χίλιες εἰκόνες χρυσόνυτες, χαρωπές; γελαστές, διάφανες; σὰν ἀγεράκι μαγιάτικο, ποὺ φυσάει πρὶν ἀνατείλῃ ἀκόμα ὁ ἥλιος, περνοῦσαν ἀπὸ μπροστά μου· κι ἐνῶ ἔτρεχα μὲ τὸ νοῦ μου καταπόδι τῆς μιανῆς καὶ τῆς ἀλλήνῆς, σὰ σκιά κυνηγώντας σκιές ψηλὰ στὸν αἰθέρα, μπῆκαν οἱ πιστικοὶ μὲ τὰ κοφτερὰ τους καὶ μ' ἔκαμαν νὰ βγῶ ἀπὸ ἐκείνη τὴ φαντασμαγορία καὶ κοιτάζοντας τὸ γερο - πιστικὸ τοῦ εἶπα:

— "Ε! γέρο, τί λές; καθόμαστε ἀπόψε ὡς τὰ μεσάνυχτα, γιὰ νὰ ἰδοῦμε, πῶς θὰ φύγῃ ὁ ἕνας χρόνος; καὶ πῶς θαρρῇ ὁ ἄλλος;

— "Εγώ, παιδί μου, μοῦ ἀντιλογήθηκε ὁ γέρος, εἶμαι ἐβδομηταπέντε χρονῶν ἄνθρωπος ὡς τώρα, πές, καὶ τὰ ἐξηναπέντε τὰ πέρασα πιστικός. "Εχω περίττο* ἀπὸ πενήντα χρόνια ὡς τώρα, ποὺ εἶμαι ὅλο τσέλιγκας; Ξέρεις τί θὰ πῇ πενήντα χρόνια τσέλιγκας; Μιά ζωὴ ἀκέρια!... "Ε! τὰ ἔρημα τὰ χρόνια πῶς φορτώνονται ἀπάνω μας, χωρὶς νὰ τὰ καταλαβαίνωμε! Μᾶς κλέφτουν τρίχα τρίχα τὴ λεβεντιά μας, μᾶς ζαρώνουν, μᾶς ἀσπρίζουν τὰ μαλλιά καὶ μᾶς τὰ γκρεμίζουν, μᾶς βγάζουν τὰ δόντια, μᾶς θαμπώνουν τὰ μάτια, μᾶς σκριμπώνουν τὸ κορμί καὶ — ἄς τὸ εἰπῶ κι αὐτό! — μᾶς κάνουν μισὰ ζῶα! Τὰ ζῶα ἔχουν τέσσερα ποδάρια κι ἐμεῖς οἱ γερόντοι τρία! "Εσύ, καλότυχος, εἶσαι παιδί ἀκόμα... ἀλλὰ ἐγὼ γέρασα, πάει, βασιλεψα!... "Εγώ...! ἀφόντας κάνω αὐτὸ τὸ ἔργο τῆς γκλίτσας δὲ βρέθηκα ποτὲ μὲ μάτια κλεισμένα, τὴ στιγμή ποὺ ὁ ἕνας χρόνος φεύγει καὶ δίνει τὰ κλειδιά στὸν ἄλλο, πόρχεται νὰ κάτῃ στὸν τόπο του. "Εγὼ λοιπὸν θὰ κάτσω ποὺ θὰ κάτσω, κοίταξε, νὰ κάτῃς κι ἐσύ!..

— Θὰ καθίσω, γέρο! Θὰ καθίσω!

— "Α! εἶναι ὁμορφο πράγμα, παιδί μου. Γίνεται ἕνας κλονισμὸς στὴν πλάση, ἕνα βαθύuuuu... βαθύ βουητό, ποὺ πρέπει νάχῃς πολὺ ἀλαφρὸ αὐτί, γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς. Δὲν εἶναι καὶ μικρὸ πράγμα νάρχεται ἕνας ἄλλος νὰ σοῦ πάρῃ τὰ κλειδιά

τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸ χέρι! Σὰν καλῆώρα νάρθη ἀπόψε ἓνας ἄλλος καὶ νὰ μᾶς πῇ: «Φευγᾶτε ἀπ' τὸ χειμάδι!...»

Εἶδες τί πόλεμος γίνηκε ὅξω; Τί παντεχαίνεις νὰ ἦταν αὐτὴ ἡ νεροποντὴ, αὐτὸ τὸ στοιχειοπάλεμα, αὐτὰ τ' ἀστροπελέκια, αὐτὰ τὰ τραντάγματα τῆς γῆς μας; Τί ἄλλο ἦταν παρὰ πόλεμος ἀνάμεσα τοῦ ἐνὸς χρόνου καὶ τοῦ ἀλλουνοῦ! "Ἦθελε ἀκόμα νὰ κυριέψῃ ὁ Ἀντίχριστος! "Ἦθελε ἀκόμα νὰ χύσῃ αἷμα ἀνθρώπινο! Ἀλλὰ ὅσο κι ἂν ἔκανε, ὅσο κι ἂν κάνῃ ἀκόμα, ὡς τὰ μεσάνυχτα, δὲ θὰ τοῦ περάσῃ! Θὰ κόψῃ τὸ λαιμὸ του καὶ θὰ φύγῃ!...

"Ετσι λοιπόν, ἀφοῦ εἶπαμε κι ἄλλα καμπόσα μὲ τὸ γέροντα, ἀπίθωσε ὁ δεῦτερος πιστικὸς τὸ φαγητὸ ψηλὰ στὸ σκαμνὶ κι ἀρχίσαμε νὰ τρῶμε μὲ τὰ χουλιάρια ἀφράτῃ γκουλιάστρα.

Γκουλιάστρα λέγεται τὸ πρῶτο γάλα, εὐθύς ὕστερα ἀπὸ τὸ γέννο τῆς προβατίνας ἢ τῆς γίδας κι εἶναι τὸ νοστιμώτερο πράγμα ἀπ' ὅλα τὰ φαγητά, ποὺ φκιάνει τὸ εὐλογημένο καὶ τὸ τρισευλογημένο τὸ γάλα.

Στὰ ὕστερινά τελειώσαμε τὸ φαγὶ κι ἀρχίσαμε τὶς κουβέντες, γιὰ νὰ βαστάξωμε ὡς τὰ μεσάνυχτα ἄγρυπνοι, ἀλλὰ ὁ γερο-πιστικὸς, βλέποντας, ὅτι μὲ τὶς κουβέντες θὰ μᾶς ἔπαιρνε ὁ ὕπνος, πῆρε τὸ γλυκόφωνο τὸν ταμπουρά του κι ἄρχισε νὰ τὸν κουρντίζῃ κι ἀφοῦ τὸν κούρντισε, ἄρχισε ἀπὸ μιὰ μεριά νὰ τραγουδάῃ κι ἀπὸ τὴν ἄλλῃ νὰ βαρῇ τὸν ταμπουρά μὲ δύναμη καὶ μὲ γλύκα ἄφατη.

Τ' ἀκούσαταν τί γένηκε στὰ χειμαδιὰ τοῦ Φώτου; Μπήκανε Τοῦρκοι στὰ μαντριά καὶ πῆραν τὰ κοπάδια, πῆραν πρατίνες μὲ τ' ἀρνιά καὶ γίδες μὲ κατσίκια, πῆραν τὸ Νιάγκρο τὸν παχύ, τὸ Μπέλο τὸ γκεσέμι, πῆραν τὴ στερφοκάλεσια* μὲ τὸ λαμπρὸ κουδούνι, δώδεκα χρόνους τὸ λαλεῖ κι ἀρνὶ δὲν ἔχει κάνει...

Τὸ τραγούδι αὐτὸ μὲ συγκίνησε κι ἐπειδὴ τὸ τραγουδοῦσε καλὰ ὁ γερο-πιστικὸς καὶ ἐπειδὴ τὸ πῆγαινε καλὰ μὲ τὸν ταμπουρά, ἀλλὰ τὸ πλειότερο γιὰτὶ ἀναφερόταν στὴν καταστροφὴ

τών κοπαδιών του προσπάππου μου, που χώρια από τα γιδο-
πρόβατα, που μās πήραν οί Τσάμηδες, σκοτώθηκαν και δεκα-
πέντε αδερφοξάδερφα ανήμερα του Εὐαγγελισμού και καμιά
εικοσαριά από τούς κλέφτες. Τὸ τραγούδι αὐτὸ μνημονεύε τὸ
τέλος τῆς δόξας τῶν κοπαδιῶν τοῦ καημένου τοῦ προσπάππου
μου, που βόσκαε ὡς δυόμισι χιλιάδες πρόβατα κι ἄλλα τόσα
και πλειότερα γίδια.

Ἡ ὥρα ἦταν έντεκάμιση κι ἡ φωνὴ τοῦ γέροντα, σιγαλὴ
και γλυκιὰ, σμιγόταν ἀδερφικὰ ἀδερφικὰ με τὴ λυγερὴ φωνὴ
τοῦ ὠριόηχου ταμπουρά, σὰ δυὸ πολυαγαπημένα στόματα,
που σμίγονται με πόνο, γιὰ νὰ δώσουν τὸ χαρμόσυνο φιλὶ
τῆς ἀγάπης. "Εξω τὰ στοιχειὰ ἄρχισαν νὰ κοπάζουν και νὰ
συμφιλιώνωνται και νὰ ἀνακωχεύουν ὁ οὐρανὸς κι ἡ γῆ. Τὸ
τραγούδι τελείωσε κι ὁ γέρος ἀπόθηκε τὸν ταμπουρά του και
μοῦ εἶπε:

— Πόση ὥρα θέλουμε ὡς τὸ ζύγισμα τῆς νύχτας;

— Μισὴ ὥρα! τοῦ ἀπολογήθηκα.

— "Αααα... Τότες ἄς καθ ὡμε καραούλι! Σωπήηηηη
ὅσο νὰ περάση αὐτὴ ἡ μισὴ ὥρα! Σιωπήηηηη!...

Και ἔβαλε τὸ δάχτυλό του ὀρθὸ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη του,
στὴ χωρίστρα τῶν ἄσπρων μουστακιῶν του. "Ὅσο νὰ περάση
ἡ μισὴ ὥρα, μοῦ φάνηκε, πὼς πέρασε ἕνας χρόνος και τὴ
στιγμὴ, που ὁ λεφτοδείχτης τοῦ ρολογιοῦ, που εἶχα στὰ χέρια
μου ἀνοιχτό, πάτησε τὸν ὠροδείχτη κι ἔκαναν κι οἱ δυὸ μαζὶ
μιὰ γραμμὴ μοναχὴ ψηλὰ στὸν ἀριθμὸ δώδεκα, μοῦ φάνηκε,
ὅτι εἶδα μπροστὰ μου τούς δυὸ χρόνους, σὰ δυὸ γερόντους
ἐκατόχρονους με μακριὰ κι ἄσπρα γένεια κι ἀπὸ ἕνα χοντρό
ραβδί στὸ χέρι τους ὁ καθένας, που ἀκουμποῦσαν τὸ σκριμπὸ
κορμί τους. Τὴ στιγμὴ που ἀνταμώθηκαν, μέσα σ' ἕνα θεό-
ρατο και ἀπέραντο παλάτι, ἄφησε ὁ ἕνας τὸ θρόνο, που καθό-
ταν και τὸν ἔπιασεν ὁ ἄλλος! "Ὁ ἕνας κατέβαινε τὰ σκαλο-
πάτια τοῦ θρόνου κι ὁ ἄλλος τ' ἀνέβαινε. Σωστὴ ζωντανὴ
εἰκόνα ζωγραφισμένη με τὰ ζωηρότερα χρώματα τοῦ καλύτε-
ρου ζωγράφου τοῦ κόσμου.

— Καλὴ χρονιά, γέρο! τοῦ φώναξα, και χωρὶς νὰ γνω-
ρίζω γιατί, χτυποῦσε τικ τὰκ ἡ καρδιά μου.

— Ζύγιασε ή νύχτα ; με ρώτησε.

— Ζύγιασε ! Βρίσκεται ψηλά στη ράχη.

— "Ε, καλή χρονιά μας τὸ λοιπόν. Νά χιλιάση τὸ κοπάδι μας καὶ νά μιλιάση, σερκὰ παιδιά καὶ θηλυκὰ ἀρνιά. Χαβωμένος* ὁ τρισκατάρατος ὁ λύκος. Μακριὰ ἀπὸ μᾶς κι ἀπὸ τὰ σύνορά μας παρμάρα*, ἀβδέλλα, ψώρα, βλογιά, αὐγολήτα* καὶ κάθε ἄλλο κακό.

Καὶ παίρνοντας ἀπὸ τὸ πλάι τοῦ ἓνα κλαδί πουρναρίσιο ἔκαμε τὸ σταυρό τοῦ τρεῖς φορὲς καὶ τόβαλε ψηλὰ στὴ φωτιά. Ἡ ἀνθρωποκαλύβα ἔφεξε πλειότερο καὶ βάλαμε κι ἐμεῖς οἱ ἄλλοι ἀπὸνα πουρνάρι στὴ φωτιά, λέγοντας τὶς ἴδιες εὐχὲς τοῦ γέρου, ποὺ σὰ νὰ εἶχε λησμονήσει κατιτί ἀκόμα, ξανάκανε τὸ σταυρό τοῦ καὶ ξανάειπε :

— Νὰ ζήσετε, παιδιά μου, κι ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἀξιῶση νὰ διώξωμε τὸν ὄχτρο ἀπ' τὸ σπίτι μας, ποὺ μᾶς τρώγει τὰ σπλάχνα...

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἀναστέναξε βαθιὰ ὁ καημένος ὁ γέρος, σὰ νὰ πίστευε, ὅτι θὰ ἔβλεπε μετὰ τὰ μάτια τοῦ ἐκείνη τὴν ὄνειροφάνταχτη μέρα.

Γιὰ τέσσερα πέντε λεφτὰ σωπάσαμε ὅλοι κι ἡμασταν σὰ βουβοί. Μᾶς εἶχε πλακώσει μιὰ μεγάλη μελαγχολία. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶχαμε γεράσει ὅλοι κατὰ ἓνα χρόνο κι εἶχαμε προχωρήσει ὁ καθένας ἓνα σταθμὸ πρὸς τὸν τάφο !

Ἡ σιωπὴ ἐκείνη με βοήθησε ν' ἀκούσω σὰν κάτι φωνὲς ἀπελπιστικές, ἔξω, πολὺ κοντά. Στὴν ἀρχὴ μοῦ φάνηκε, ὅτι με γελοῦσαν τ' αὐτιά μου. Ὑστερα ὅμως ἄκουσα καθαρώτερα, βεβαιώθηκα, ὅτι ἦταν φωνὲς ἀπελπισμένου ἀνθρώπου καὶ φώναξα τρομαγμένος :

— Σηκωθῆτε, μωρέ, κάποιος πνίγεται ὀξω !

Βγαίνομε ὅλοι ὀξω καὶ καταλαβαίνομε ἀπὸ τὶς φωνές, ὅτι ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀνθρώπινη ζωὴ κιντύνευε. Μπαίνουμε πάλι στὴν ἀνθρωποκαλύβα, ἀνάβομε χοντρά δαδιά, παίρνομε καὶ κάτι μακριὰ ξύλα καὶ τραβοῦμε ἴσια ἀπάνω στὶς φωνές. Στὸ δρόμο ποὺ πηγαίναμε, ὅλο τοῦ φωνάζαμε :

— Βάστα, μωρέ, καὶ φτάσαμε !

Πηγαίνοντας πηγαίνοντας, φτάνομε στην ἄκρη ἑνὸς μικροῦ ποταμοῦ, ποὺ χυνόταν μὲ μεγάλη βοή καὶ μεγάλη κατεβασιά στοῦ μεγάλο τὸν ποταμὸ ἐκεῖ κοντά.

Πόσο παράξενο μᾶς φάνηκε, ὅταν εἶδαμε ἓνα χωριανό-πυλὸ μας, τὸν Κώστα τῆς χήρας ἀγκαλιασμένο στοῦ κορμὶ ἑνὸς πλατάνου, ποὺ τὸν εἶχαν φτάσει τὰ ξεχειλισμένα νερά τοῦ ποταμοῦ καὶ τὸν πῆραν μέσα τους, ἂν καὶ ἦταν κάμποσες δρασκελιές μακριὰ ἀπὸ τὸν ὄχτο. Τὸ νερὸ χτυποῦσε τὸ παιδί ὡς τῇ μέσῃ καὶ λίγο χρειάζόταν ἀκόμα νὰ ξεχωνιάσῃ τὶς ρίζες τοῦ πλατάνου κι ἔτσι νὰ πᾶν τὸν κατήφορο τοῦ ρεματιοῦ ἀδερφωμένα δέντρο καὶ παιδί.

— Καρδιά, μωρέ, καὶ μὴ φοβᾶσαι! τοῦ φωνάζομε.

Τὸ δυστυχισμένο τὸ παιδί ἄρχισε νὰ κλαίῃ ἀπὸ τῇ συγκίνησίν του πλεότερο, παρὰ ἀπ' τὸ φόβο του πλειό.

Στῇ στιγμῇ ρίχνομε δυὸ ξύλα, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶχαμε μαζὶ μας στοῦ διχάλωμα τοῦ πλατάνου κι ἐνῶ οἱ δυὸ πιστικοὶ τὰ βάσταγαν δυνατὰ καταγῆς, ἐγὼ γραπώθηκα κι ἀνέβηκα ὡς τῇ διχαλωσίᾳ τοῦ δέντρου. Τότε σκύβω, ἀρπάζω ἀπὸ τῇ λαιμαριᾷ τὸ παιδί καὶ τὸ σέρνω ψηλὰ ἐκεῖ ποὺ στεκόμουν ἐγὼ δεμένος γιὰ ἀσφάλεια. Τὸ ἀπόλυσσα ψηλὰ στ' ἀδερφωμένα ξύλα κι ἀπὸ λίγο λίγο ἔφτασε στὰ χέρια τῶν πιστικῶν, ποὺ τὸ καρτεροῦσαν μὲ χαρὰ. Τὸ καημένο! Πῶς τοῦ φάνηκε! Ρίχτηκε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ γεροπιστικοῦ κι ἀπὸ τῇ συγκίνησίν του δὲν μποροῦσε νὰ πῇ λέξη. "Υστερα ἀπὸ τὸ παιδί κατέβηκα κι ἐγὼ κι ὅλοι γυρίσαμε στοῦ χειμᾶδι μὲ μεγάλη χαρὰ κι εὐχαρίστηση. Τὸ βάλαμε κοντὰ στὴ φωτιά, τὸ στεγνώσαμε, τοῦ δώσαμε νὰ φάῃ ψωμί καὶ γκουλιάστρα καὶ τὸ ρωτήσαμε, πῶς βρέθηκε στὴ μέση τοῦ ποταμοῦ, ψηλὰ στὸν πλάτανο· κι αὐτὸ ἄρχισε νὰ μᾶς μολογᾷ τὸ τί καὶ πῶς:

— Μ' εἶχε στείλει ἡ μάνα μου στὴ Ζίτσα, γιὰ νὰ ψωνίσω ρύζι καὶ πιπέρι. Στὸ γόρισμα μ' ἔπιασε ἡ βροχή. "Ἐχασα τὸ δρόμο ἀπ' τὸ σκοτάδι καὶ δὲν ἤξερα ποῦ πῆγαινα. Πῆγαινα ἀπὸ δῶ; κουτσολάκια! Πῆγαινα ἀπὸ κεῖ; κουτσολάκια! Πα-ραλόγησα! "Υστερα μοῦ φάνηκε, πῶς ἦβρα δρόμο. Τραβοῦσα τραβοῦσα, πάλι ξαναχάθηκα. "Απὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ βρίσκω τὸ γεφύρι τοῦ Ράικου· «Δόξα σοι ὁ Θεός! εἶπα, ἀλλ' ἀπέκει καὶ

δῶθε χάθηκα, γιατί δὲν μποροῦσα νὰ πάω τὸ δρόμο. Τὸν εἶχε πλακώσει τὸ ποτάμι κι αὐτόν ! Πήγα ἀπὸ ψηλότερα. Πήγαινα, πήγαινα στὰ γκαβὰ*, ὅταν μπλοῦμ ! πέφτω στὸ ποτάμι τὸ μικρό ! Τὸ νερὸ μὲ τράβηξε ἴσια κάτω κι ἡ λαμπάδα* του μ' ἔριξε, σπολάτη, ἀπὸ τούτη τὴ μεριά, ψηλὰ στὸν πλάτανο, ἀλλιῶτικα θὰ πνιγόμεουν στὰ καλά. "Ὅσο νὰ φτάσω ὡς τὸν πλάτανο ἤμουν σὰν ὄνειρεμένος. "Αἶμα ὅμως ἔφτασα τὸν πλάτανο καὶ τὸν ἀγκάλιασα, ἔμπηξα τίς φωνές, γιὰ ν' ἀκούση κανέναν χριστιανὸς νὰ τρέξη νὰ μὲ γλιτώση, κι ἂν δὲν ἔσκουζα πάει ! θὰ πνιγόμεουν...

Καὶ σ' αὐτὰ τὰ λόγια τόπιασαν τὰ κλάματα τὸ καημένο. Ἡ μάνα του ἦταν χήρα κι αὐτὸ τὸ εἶχε μοναχὸ κι ἀκριβό. Τί καρδιοχτύπι θὰ εἶχε ἡ καημένη, ποὺ τὸ περίμενε καὶ δὲν τῆς πήγαινε ! Δὲν ἤθελα νὰ ἤμουν οὔτε τρίχα τοῦ κεφαλιοῦ της.

Ἐκεῖ ποὺ μιλοῦσαμε καὶ γελοῦσαμε, πάλε μοῦ φάνηκε, πῶς ἄκουσα φωνές.

— Μωρέ, γιὰ σωπάστε, τοὺς εἶπα, γιατί μοῦ φαίνεται ὅτι ἀκούω καὶ ἄλλες φωνές. Κι ἄλλος κάποιος θὰ κιντυνεύη...

— "Ωωωωωωρε Κώστααααα ! "Ωωωωωωρε Κώστααααα ! "Ωωωωωωρε Κώσταααααααααα ! ...

Φώναζε ἡ μάνα του ἡ καημένη !

Πετάχτηκα ἔξω καὶ μπήγω μιὰ περήφανη καὶ χαρούμενη φωνή :

— Ἐδῶ ἔναι τόοοοος ! Ἐδῶ ἔναι τόοοοος !

Κι αὐτὴ, σὰ νὰ μὴν πίστευε τέτοια εὐτυχία, ξαναφώναξε ρωτώντας :

— Αὐτοῦ ἔναι τόοοοοος !

— Ἐεεεεε ! τῆς ἀπολογήθηκα καὶ μπήκα στὴν καλύβα κατευχαριστημένος, ποὺ τὴν ἔκαμα νὰ ἡσυχάσῃ τὴν καημένη.

Πὲς καὶ δὲν κοιμηθήκαμε ὅλη τὴ νύχτα κι ὅταν ξημέρωσε ὁ Θεὸς τὴ μέρα του, χαιρετήσαμε τὴν πρώτη μέρα τοῦ καινοῦργιου χρόνου ἀνάμεσα στὰ συμπαθητικὰ κι ἀθῶα βελάσματα τῶν προβατιῶν καὶ στ' ἀλυχτήματα τῶν σκυλιῶν. Ἀμέσως περάσαμε τ' ἀίβασιλιάτικα κουλούρια στὰ κέρατα τῶν κρια-

ριών, βάλαμε άπόνα πουρνάρι στη φωτιά ό καθένας κι είπαμε τις άιβασιλιάτικες εϋχές.

— Καλή χρονιά μας ! Νά χιλιάση και νά μιλιάση τó κοπάδι μας ! Σερκά παιδιά και θηλυκά άρνιά ! Χαβωμένος ό τρισκατάρατος ό λύκος ! Μακριά άπό μās κι άπό τά σύνορά μας παρμάρα, άβδέλλα, ψώρα, βλογιά, αύγολήτα και κάθε άλλο κακό ! Χρόνια πολλά μας ! Άμήν.

Σέ λίγο άνοιξαν οι ποριές του χειμαδιοϋ. "Όλο τó κοπάδι πήρε τά πλάγια του λιβαδιοϋ και μονάχα οι γεννημένες οι προβατίνες έμειναν, για νά τις βάλη τó πιστικόπουλο στο χωράφι, πού ήταν σπαρμένο κριθάρι έπίτηδες γι' αυτές.

Αϋτή ή πρωτοχρονιά είναι ή καλύτερη, πού πέρασα στη ζωή μου.

« Διηγήματα της Στάνης » 1899.

Χρίστος Χριστοβασίλης

Ο ΣΚΑΡΟΣ *

— Τί νάναι ή λαμπερή φωτιά μες τó βουνό τó πέρα, πού πότε πότε ανάβεται και πότε πότε σβήνεται ;

— Αϋτή την ώρα οι πιστικοί τά πρόβατα σκαρίζουν. Βόσκουν αϋτά με τη δροσιά και με τó κρύο της νύχτας σέ γούπατον*, σέ λαγκαδιά και σ' όχτους πεταμένα.

Γλυκός γλυκός αντίλαλος χύνεται άπ' τά κουδούνια, κάποτε ό νυχτοκόρακας, κάποτε άγρίμι σκούζει, κάποτε σκύλας βάβυσμα βαθιά βαθιά γρικείται μες τη μαυρίλα την πυκνή. Κι άπό τις στάνες γύρα οι πιστικοί συνάζονται, κόβουν κλαριά άπό κέδρους, σταίνουν τετράψηλη φωτιά, στρώνονται άράδα άράδα, και μες την πύρα της φωτιάς, στη μυρουδιά του κέδρου καθένας λéeι τά λόγια του

"Άλλος για κοϋρσες* μολογάει, για κλέφτες, για πρωτάτα, γι' άρματωσές, για σκοτωμούς και κάπου κάπου άπλώνει κι αναγυρίζει τη φωτιά και παίρνει ένα τραγούδι, τραγούδι του παλιοϋ καιροϋ, του Πάλλα τó τραγούδι. "Άλλος για τó κυνήγι λéeι στής νύχτας τó καρτέρι,

σίντα* ξεβγαίνει τὸ καπρί, τὸ ἀρκούδι, τὸ πλατόνι*.
 "Άλλος πυξάρι πελεκάει καὶ ζωγραφίζει ἀγκλίτσαν,
 ἄλλος γαλαροκούδουνα περνάει στὰ κόθρα* μέσα·
 ἄλλος ἀδράχτι σφοντυλάει καὶ κλώθει τ' ἄρνοπόκι*
 ἄλλος καυκόπουλο κεντάει, ἄλλος καρδάραν δένει,
 ἄλλος γιὰ τράστον* γιὰ ἀραγὸ* μαδάει προβιάν καινούργια,
 ἄλλος ξανοίγει τὴ φωτιά, τραβάει ὀλίγα θράκια
 καὶ ψένει ἀπὸ ἡμερόδεントρο βαλάνι* καὶ μοιράζει·
 ἄλλος θυμᾶται τοὺς χορούς, ἄλλος ἀγάλια ἀγάλια
 μὲ τὴ βραχνὴ τζαμάρα* του τὸ «λάγιο ἄρνι» μαθαίνει.
 "Άλλος τὸν ὄμορφο βοσκὸ καὶ τὴ βασιλοπούλα
 θυμᾶται τοῦ παραμυθιοῦ, ποὺ τούλεγε ἡ βαβὰ του
 κι ἀρχίζει καὶ τὸ μολογάει καὶ οἱ γύρα τὸν ἀκοῦνε.
 Κι ἕνας ἀπ' ὅλους πὶδ τρανὸς κι ἀπ' ὅλους λογισμένος,
 ποὺ γέρνει ἀπάνου στὸ ραβδί, στερνὸς ἀπ' ὅλους, λέει
 γιὰ τὴν τσοπάνικη ζωὴ κι ὅλο τοὺς ὀρμηνεύει
 γιὰ τὴ βοσκή, γιὰ τ' ἄρμεγμα, γιὰ τῆς ἐρμιᾶς τ' ἀγρίμι,
 γιὰ τὸ μαντρί, γιὰ σάλαγον, γιὰ στάλισμα*, γιὰ σκάρον*,
 γιὰ γέννον καὶ γιὰ βύζαμα καὶ γιὰ τὸν ἔρμον κοῦρο*.

«Έογα»

Κώστας Κρυστάλλης

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΟΙ ΤΑΠΗΤΕΣ

Ἐνῶ οἱ τάπητες σηκώνονται ἀπὸ τὰ πατώματα τῶν οἰκιῶν
 καὶ πηγαίνουν νὰ παραθερίσουν εἰς τὰς ἀποθήκας πασπαλι-
 σμένοι μὲ ἄφθονον ναφθαλίνην, ἡ Φύσις στρώνει τὰ ἀπέραντα
 σαλόνια τῆς μὲ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν πλοῦτον τὸν ἰδικόν
 τῆς. Καὶ τί πολυτέλεια καὶ τί πλοῦτος! Ἡ περσικὴ ταπητουρ-
 γία δὲν ἔβγαλε ποτὲ ἀπὸ τοὺς ἀργαλειοὺς τῆς παρόμοια θαύ-
 ματα χρωμάτων, ἀπαλοτήτων, σχεδίων, συνδυασμῶν, ποικιλιῶν,
 ἀριστοτεχνισμῶν.

Πράσινα φόντια ὅλων τῶν ἀποχρώσεων, κεντημένα μὲ
 ἄσπρα, μὲ κίτρινα, μὲ ἄλικά κόκκινα, μὲ αἱματόχροα ἀραβουρ-
 γήματα. Χαμομήλια, ἀνεμῶνες, ἀνώνυμα καὶ πολυώνυμα κί-
 τρινα καὶ οὐρανόχρωμα λουλουδάκια τοῦ κάμπου, ἀπ' αὐτά,
 ποὺ ἐξήλευσεν ὁ Σολομὼν καὶ ὕμνησεν ἡ ἄρπα τοῦ Προφητά-

νακτος καὶ τὰ χεῖλη τοῦ Ἰησοῦ, ψυχῆς χρωμάτων καὶ χρώματα ψυχῶν, ἐπέρασαν ἀπὸ τὶς σαῖτες τοῦ μεγάλου ἀργαλειοῦ καὶ ἐπλέχθησαν εἰς τὸ ἀπέραντο δροσερὸν ὕφασμα, ποῦ ἀπλώνει ἡ Φύσις, σὰν καλὴ νοικοκυρά, στὸ ἀρχοντικὸ της.

Στὰ μακρινὰ πρηνῇ τοῦ βουνοῦ ἀπέναντί μου ἓνα χέρι ἀόρατον ἐξετύλιξε τὸν ἀπέραντον θαμπὸν τάπητα, τὸν ἄφησε νὰ κυλίση, ἕως ὅτου τὰ ριζὰ καὶ τὰ κράσπεδά του ἐβουτήχθησαν εἰς τὸ κῦμα. Ὁ κάμπος ἐμπρὸς μου ἔγινεν ἓνα πολυτελὲς σαλόνι, ὅπου τὰ πόδια τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν καματερῶν, χωρὶς διάκρισιν τίτλων εὐγενείας, βυθίζονται μέσα εἰς τὸ παχὺ χνούδι, ποῦ σβήνει τὸν κρότον τῶν βημάτων καὶ κάμνει εὐλαβῇ τὴν ὥραιαν διάβασιν, ὅπως εἰς τὰς ἐπισημότητας τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ γειτονικὴ μου μάνδρα ἔγινε καὶ αὐτὴ σαλόνι στρωμένον μὲ βαρύτιμα χαλιά, ποῦ μόλις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐκομίσθησαν ἀπὸ τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀνατολῆς, διὰ νὰ σκεπάσουν ὄχι ὀλισθηρὰ παρκέτα ἀλλὰ πέτρες, σκουπίδια, σπασμένα γυαλιά καὶ βρώμικα χαρτιά, συσσωρευμένα ἀπὸ τὸν ἄνεμον. Ὅλη ἡ ἀσχημία, ποῦ ἐδημιούργησαν οἱ ἄνθρωποι ἐπάνω εἰς τὴν ἀγνότητα τοῦ χώματος, ἐσαρώθη διὰ μιᾶς καὶ τώρα δὲν εἶναι παρὰ ἓνας τάπης ὑφασμένος ἀπὸ σοφὰ χέρια, ἀπλωμένος ὄχι διὰ τὰ ἄβρα ποδαράκια κομησῶν καὶ μαρκτησίων, ἀλλὰ ἓνας τάπης, διὰ νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ νὰ χορεύσῃ ἐπάνω του ἡ ζωὴ, ἡ κάθε ζωὴ, ὁ σκύλος, ἡ γάτα, τὸ κουνέλι, καὶ ἡ παχιά χήνα, ἡ φέρουσα τὰ χηνόπουλά της ὡς ξένη παιδαγωγός, ὁμιλοῦσα μὲ φλυαρίαν ἀκατάσχετον τὰ ἀγγλικά της ἢ τὰ γερμανικά της. Καὶ μόνον οἱ δρόμοι τῶν ἀνθρώπων ἔμειναν γυμνοί, σκεπασμένοι ἀπὸ τὴν πεζότητα τῆς ἀσφάλτου.

Ἡ Φύσις δὲν καταδέχεται ν' ἀπλώσῃ ἕως ἐκεῖ τὸ χέρι της καὶ νὰ στρώσῃ τὰ πλούσια ἑαρινὰ χαλιά της. Διὰ τί νὰ τὸ κάμῃ; μήπως ζηλεύουν τάχα οἱ ἄνθρωποι τῶν πόλεων τὰς ὠραιότητας τοῦ κάμπου; Οἱ τάπητες ποῦ στρώνει ἡ Φύσις, διὰ νὰ τοὺς ἀποσύρῃ, ὅταν περνᾷ ἡ ἑορτὴ, χωρὶς νὰ τοὺς κρύψῃ εἰς τὴν ναφθαλίνην, εἶναι ἀπείρως βαρυτιμότεροι ἀπὸ τοὺς βαρυτίμους τάπητας τῆς Ἀνατολῆς, ποῦ τοὺς ἀγοράζουν οἱ ἄνθρωποι μὲ μίαν περιουσίαν.

Παῦλος Νιρβάνας

ΑΝΟΙΞΗ

Τῇ ροδισμένη αὐγούλα χαιρετίζει
τ' ἀηδόνι, ὅπου στὰ δέντρα μέσα ψάλλει,
ἢ λεμονιά ἢ πολύκαρπη, ποὺ ἀνθίζει,
τὸ ρόδο μὲ τὰ ἀσύγκριτά του κάλλη.

Τὸ πράσινο, τὸ ὀλόξανθο χορτάρι
τὸ μυρωμένο ἀφήνει ἀνασασμό του,
χαμόδεντρο καὶ δέντρο καὶ βλαστάρι
τὴν εὐωδιὰ τοῦ ἀνθόβολου τοῦ πρώτου.

Τ' ἀέρι πνέει γλυκά, μισοσβυσμένο,
στὰ δάση, στὰ βουνά, στὰ περιγιάλια
κι ἓνα τραγούδι ἀφήνουν μαγεμένο
θάλασσες καὶ στεριές ἀγάλια ἀγάλια.

Κι ἐκεῖ ποὺ λαμπερότατο προβαίνει
τῶν ἀστεριῶν τ' ἀστέρι στὸν αἰθέρα,
ξαναγεννιοῦνται μὲς στὴν οἰκουμένη
τὰ πλάσματα, ποὺ χαίρονται τὴ μέρα.

«Συντοίμματα»

Μιλτιάδης Μαλακάσης

ΑΣΤΑΚΟΙ

— Ἀστακοί! Ἀστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!

Εἶναι πολὺ φυσικὸν ἐμέ, ὅπου κατάγομαι ἀπὸ ἀστακο-
τρόφον νῆσον, νὰ μὲ συγκινοῦν βαθύτερον αἱ φωναὶ τῶν πλα-
νοδίων πωλητῶν, οἱ ὅποιοι πρωὶ πρωί, τώρα τὴν Σαρακοστήν,
περνοῦν ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου, μὲ τὰ πανεράκια ὑπὸ μάλης,
σκεπασμένα μὲ ἀρτίβρεκτον σακόπανον καὶ βιαστικοὶ πάντοτε,
διὰ νὰ μὴ διαψευσθῇ ἡ διαβεβαίωσίς των ἴσως.

Καὶ φαντάζομαι τότε ἐγώ, ὅπου εἶμαι ἀπὸ ἀστακοτρόφον
νῆσον, τὴν ἐκλεκτὴν αὐτὴν ἄγραν, ὅχι ἐπάνω εἰς τοὺς πάγκους
τῆς ἀθηναϊκῆς ἀγορᾶς, ξεπλυμένην μὲ τὰ γλυκὰ νερὰ τοῦ
ὕδραγωγείου, ἀλλ' εἰς τὴν μοσχοβολοῦσαν ἀκτὴν τῆς νήσου

μας, εἰς τὴν πρῶραν ἐπάνω τῆς ἀλιάδος*, θέαμα μᾶλλον καὶ ὁσμὴν εὐωδίας ἢ ὀψώνιον.

Διαφόρου ἡλικίας καὶ μεγέθους. Ἀπὸ ἐφήβων νεοσυλλέκτων, ἕως γηραιῶν στραταρχῶν. Ἐνας ὀλόκληρος λόχος ὅλοι ὠπλισμένοι — σάν ἀστακοί — ὅλοι ξεκουραζόμενοι, ὡς ἀπὸ μεγάλα στρατιωτικὰ γυμνάσια καὶ εἰς ἀνάπαυσιν ἤδη ἐπάνω εἰς τὴν πρῶραν τῆς ἀλιάδος. Μὲ τὰ πόδια των τὰ ἀγκυλωτὰ καὶ γαμψώνυχα, δέκα ὁ καθένας, ὅλοι ἀρματωμένοι, μὲ τὰ σελάχια των τὰ ἀκανθώδη, μὲ τὶς πάλες των, τὰ κουμπούρια των, τὰ μαχαίρια των, τὰ γιαταγάνια. Καὶ ὅλοι θωρακοφόροι, μὲ ἓνα ἀκανθωτὸν θώρακα, περιβάλλοντα ἰσχυρῶς τὰ νῶτα των, μὲ τὴν οὐρὰν των τὴν ὀστρακοσκευῆ, μὲ τὰς δύο ἀέκινῆτους κεραίας ἐμπρός, μακρὰς ὡς δύο δόρατα, τὰ ὑπερήφανα καπετανήσια μουστάκια των.

Κι ἐκεῖνα τὰ χρώματα. Τί μαγεῖα! Ὅλαι αἱ εὐγενέστεραι ἀποχρώσεις τοῦ πορφυροῦ ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν τριανταφυλλὶ μέχρι τοῦ βαθέος ἐρυθροῦ καὶ τοῦ κυανοῦ, τοῦ θελκτικοῦ ἐκείνου, τοῦ ἀνταυγάζοντος ἐπὶ τοῦ θώρακός των τὸν πόντον αὐτόν, τὰς ὑγρὰς τοῦ ὀστρακοδέρμου τούτου κατοικίας. Εἶπα, θέαμα μᾶλλον τερπνὸν ἢ ὀψώνιον...

— Ἀστακοί! Ἀστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!

Παρετήρησα, ὅτι αἱ φωναὶ αὐταὶ τῶν πλανοδίων πωλητῶν ἀντηχοῦσι συνήθως κατὰ Παρασκευὴν, διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν καταπλέει τὸ ἀτμόπλοιο ἀπὸ τὴν Σκύρον.

Εἶναι δὲ ἡ Σκύρος ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀστακοτρόφος νῆσος. Ἵσως θὰ ὑπῆρχε κανένας μῦθος τῆς ἀρχαιότητος, ἀπολεσθεὶς πλέον, ὅπου θὰ ἔλεγεν, ὅτι ὁ Κίμων, καθυποτάξας ποτὲ τὴν νῆσον ὑπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν κυριαρχίαν, ἐπνίξεν ὅλους τοὺς ἀρχαίους τῆς νήσου κατοίκους, τοὺς ἀγρίους Δόλοπας, ἐνόπλους καὶ ἀμαχητὶ παραδοθέντας — καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ σύγχρονοι ἀστακοί.

Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ μῦθος. Ἐκεῖθεν διεδόθη τὸ ὀστρακόδερμον τοῦτο καὶ σκληρόν καὶ τόσον ἀκριβὸν γένος εἰς ὅλας τὰς Σποράδας, εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἑλλάδος παράλια. Καὶ σήμερον ἀλιεύονται

άστακοί εἰς ὅλας τὰς Σποράδας, μεγάλοι καὶ θαυμαστοί. Εἰς δὲ τὴν Ὑδραν πολλάκις οἱ δύται μὲ τὰ χέρια τοὺς πιάνουν εἰς τὰ βαθύτατα τῆς νήσου ἐκείνης ὕδατα κάτι ἀστακοὺς γηραλέους, ἀληθινούς γερο·καπετανέους Δόλοπας.

Ἄλλ' εἰς τὴν Σκύρον ἡ ἄγρα τῶν ἀστακῶν εἶναι πλουσιωτάτη. Εἰς τὴν παράμερον ἐκείνην θάλασσαν τῆς μοναχικῆς νήσου διαιτῶνται χιλιάδες χιλιάδων καὶ μυριάδες μυριάδων ἀστακῶν. Ὀλόκληρος στρατιά· ἰδίως συντάγματα ἐφήβων τρυφερωτάτων ἀπὸ μιᾶς ὁκτὸς μέχρις ἑκατὸν δραμίων, τῶν ὁποίων γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τόση ἐξαγωγή, ὥστε εἰς τὸν δημοτικὸν προϋπολογισμόν τῆς νήσου ὑπάρχει ἰδιαιτέρον κονδύλιον «ἐκ φόρου ἐξαγωγῆς τῶν ἀστακῶν».

Γίνεται δὲ ὡς ἐξῆς ἡ ἀλιεῖα τῶν ἀστακῶν ἐν Σκύρῳ.

Ἐχουν οἱ ἀλιεῖς ἐπίτηδες δίκτυα δι' ἀστακοὺς, μὲ μεγάλας ὀπάς, δι' ὧν συλλαμβάνονται τὰ γλυκύτατα αὐτὰ θαλασσινὰ εὐκολώτατα, τὴν ὥραν ποὺ ἐξέρχονται εἰς βοσκὴν. Τὰ δὲ ὅπλα τῶν ἐκείνων τὰ πολλὰ καὶ δεινὰ, οἱ γαμψοὶ ὄνυχες καὶ αἱ ἄλλαι ἄκανθοι τοῦ θώρακὸς τῶν δὲν χρησιμεύουν εἰς ἄμυναν εἰς τὰ ταλαίπωρα αὐτὰ ὀστρακόδερμα, παρὰ μόνον εἰς τὴν ἀσφαλιστέραν σύλληψίν των.

Κατόπιν τοὺς μανδρώνουν τοὺς αἰχμαλώτους τῶν αὐτοὺς, τοὺς μεταφέρουν δηλαδὴ καὶ τοὺς ρίπτουν μέσα εἰς θαλασσίας μάνδρας, ὅπου ἐπίτηδες ἔχουν οἱ ἀλιεῖς εἰς τοὺς πλέον ἡσυχούς ὄρμους τῆς νήσου, ἵνα διατηρῶνται ζωντανοὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἕως τῆς ἡμέρας, ὅπου θὰ καταπλεύσῃ τὸ ἀτμόπλοιο.

Τότε τοὺς τοποθετοῦν μὲ προσοχὴν ἐντὸς καλάθων μεγάλων, τοὺς ὁποίους σκεπάζουν διὰ κλώνων σχοίνων ἢ ἄλλων χαμοκλάδων, καὶ ἐπάνω ράπτουν τεμάχιον λινάτσας. Διὰ μέσου δὲ τοῦ καλάθου περνοῦν μίαν λεπτὴν ράβδον ἕως κάτω, ὥστε νὰ μένουν ἀκίνητοι ἐν τῷ καλάθῳ οἱ ἀστακοί, ἵνα μὴ συμπλακέντες ἀναμεταξύ των φονευθοῦν καὶ ψοφήσουν. Καὶ οὕτω διατηροῦνται ζωντανοὶ πολλὰς ἡμέρας. Φροντίζουν δὲ πάντοτε οἱ μανάβηδες, οἱ παρασκευάζοντες οὕτω τοὺς πρὸς ἐξαγωγὴν αὐτοὺς ἀστακοὺς, νὰ εἶναι πλήρεις οἱ κάλαθοι ἐν

έναντίᾳ περιπτώσει συμπληροῦν τὸν κάλαθον διὰ κλάδων ἐκ διαφόρων θάμνων. Τοῦτο δέ, διὰ νὰ μὴ ἀπομένῃ κενὸς χώρος καὶ ἔρχονται εἰς χεῖρας οἱ αἰχμάλωτοι ἐκεῖνο ἀστακοὶ ἐντὸς τῶν καλάθων, ὅτε ἀλληλοκτυπώμενοι μὲ τὰς οὐράς των ψοφοῦν.

“Ὅσοι τῶν ἀλιέων δὲν ἔχουν μάνδρας, κρεμοῦν ἐν τῇ θαλάσῃ αὐτοὺς τοὺς καλάθους, τοὺς ἐτοίμους πρὸς ἐξαγωγήν, ὡς ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, μέχρι τοῦ κατάπλου τοῦ ἀτμοπλοίου.

Περιεργότατον δὲ εἶναι τὸ θέαμα, ὅταν ἐντὸς τῆς θαλασσοῦ μάνδρας, ὅπου κρατοῦνται λυτοὶ οἱ αἰχμάλωτοι ἀστακοί, εἰσχωρήσῃ κανὲν ὀκτάποδι.

Εἶναι τοῦτο ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς τῶν ἀστακῶν. Αὐτὸς ὁ πάνοπλος, ὁ ἔχων τόσον βαρύτατον ὀπλισμόν, ὁ ἔχων θώρακα ἰσχυρότατον, μὲ ἀναριθμήτους ἀκάνθας ἐστιγμένον, καταλαμβάνεται αἴφνης ὑπὸ ἀνεξηγήτου δέους πρὸς τὴν θέαν τοῦ μαλακοῦ καὶ ἀόπλου ὀκτάποδος. Κάμνει βιαιοτάτας κινήσεις ἐντὸς τῆς θαλασσοῦ μάνδρας, ἀναταράσσων τὸ ὕδωρ, κινεῖ ἀπηλπισμένος τὰ πελώρια ἐκεῖνα μουστάκια του, σπαράσσει ἀστραπιαίως τὴν τόσον δεινῶς θωρακισμένην οὐράν του καὶ τόσα ἄλλα αἰφνίδια κάμνει ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὥστε ἐπὶ τέλους διὰ ζωηροτάτων τιναγμῶν ἐκτινάσσεται ἔξω εἰς τὴν ξηράν, ὅπως σωθῇ ὁ δυστυχὴς στρατάρχης.

Διότι ὁ εἰσχωρήσας εἰς τὴν μάνδραν του φοβερὸς ἐκεῖνος ἐχθρὸς του μὲ τὴν πλαδαράν κατσούλαν* του, μὲ τὴν ὡς ζυμὰρι ἐκείνην μαλακὴν σάρκα του, ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ περισφίγγῃ τὸν καημένον τὸν ἀστακὸν μὲ τοὺς πλοκάμους του καὶ νὰ τὸν ψοφᾷ ὁ ὕπουλος ἐκεῖνος μαλθακὸς ἐχθρὸς.

Μοῦ λέγουν οἱ ἀλιεῖς, ὅτι τόσος εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ ὀκτάποδος φόβος τῶν ἀστακῶν, ὥστε καὶ ξηρὸν χταπόδι νὰ κρεμάσῃ κανεὶς ἑξαφνα μέσα εἰς τὴν ἀστακοβριθὴ ἐκείνην μάνδραν, ψοφοῦν πάραυτα ὅλοι οἱ ἀστακοί, μόνον νὰ ὁσφρανθοῦν τὴν βαρεῖαν ὁσμὴν τοῦ ὀκτάποδος, νομίζοντες τοῦτον ὡς ζωντανόν. Καὶ χύνεται καὶ χάνεται τότε τὸ φαγί των εἰς ὑγρότατον χυλόν

μεταποιούμενον, καὶ ἀπομένει μόνον ἡ βαρεῖα ἐκείνη ἀποσκευὴ τοῦ ὀπλισμοῦ των, κενὴ ὅλως διόλου καὶ ἄχρηστος.

«Μὲ τοῦ βοριᾶ τὰ κύματα», Τόμ. Δ'

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

Η ΓΑΡΙΔΑ

Μουστάκια ἀγριόγατας, οὐρά καὶ κορμί ψαριοῦ καὶ πόδια... ἀκρίδας. Ἐνα τρομερὸ πριόνι στερεωμένο στὴ μέση τοῦ κεφαλιοῦ καὶ προτεταμένο σὰ λόγχη πρὸς τὰ ἔμπρός. Δυὸ μάτια ἐξογκωμένα, πεταμένα ἔξω, σὰ ν' ἀντικρύζουν διαρκῶς τὸ πλέον φρικῶδες θέαμα. Αὐτὸ τὸ τέρας εἶναι ἡ γαρίδα. Ἄν ἦτανε τρεῖς χιλιάδες φορές μεγαλύτερη ἀπ' ὅ,τι εἶναι, θὰ τρομοκρατοῦσε τὸ σύμπαν. Τώρα δὲν εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ ἕξι πόντους καὶ εἶναι ἡ ἴδια τρομοκρατημένη ἀπ' ὅλα τὰ ψάρια καὶ τὰ θαλασσινά.

Πλέει καὶ περπατεῖ. Πλέει στὸ νερὸ καὶ περπατεῖ στὰ χορτάρια. Κάνει ἐπίσης καὶ ἀνάποδα. Δὲν χρειάζεται γι' αὐτὸ νὰ τῆς δώσης παράγγελμα. Μόλις βουτήξης μπροστά της τὸ δάχτυλό σου στὸ νερό, κάνει ἀνάποδα ὀλοταχῶς. Ἐπειτα κάνει στὸπ καὶ κατόπιν πρόσω ἡρέμα καὶ ζυγώνει στὸ δάχτυλο καὶ σκαρφαλώνει ἐπάνω... Τότε, ἂν εἶσαι ἐπιτήδειος, τὴν πιάνεις ἀπὸ τὰ μουστάκια καὶ τὴν αἰχμαλωτίζεις. Ἄν καὶ δὲν ἔχει καμιὰ συγγένεια μὲ τὸ σκύλο, φοφᾷ γιὰ τὰ κόκκαλα. Θέλεις νὰ παραθέσης ἕνα μεγάλο συμπόσιο στὶς γαρίδες; Ρίξε ἕνα πιάτο κόκκαλα στὴ θάλασσα, γιαλὸ γιαλὸ. Ὅλες οἱ γαρίδες τῆς περιοχῆς θὰ σὲ ἀνακηρύξουν ἐθνικὸν τοὺς εὐεργέτη.

Εἰς τὸ ἔνδοξό της οἰκογενειακὸ δένδρο ὑπάρχουν ἄπειροι κλάδοι. Εἶναι ὁ κλάδος τῆς πράσινης γαρίδας, ποὺ ζῇ διαρκῶς στὰ καταπράσινα χορτάρια καὶ δὲ μεγαλώνει ποτέ. Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κλάδος τῆς ξανθοῦ γαρίδας τῶν ἄμμων, ποὺ πολλὰς φορές τὸ κορμί της ἀποκτᾷ μιὰ διαφάνεια γυαλιοῦ καὶ συγχέεται μὲ τὸ νερό. Κατόπιν ἔρχεται ὁ κλάδος τῆς μελαχρινῆς, τῆς γαρίδας τῶν βράχων καὶ τῶν χαλικίων, καὶ τέλος ὁ κλάδος τῆς κόκκινης γαρίδας, ποὺ ἔχει συνταυτίσει τὴν τύχην της μὲ τὴν

πίνα καὶ φιλοξενεῖται διαρκῶς μέσα στὸ καβούκι τῆς τελευταίας. Ὑπάρχει καὶ ἕνας ἄλλος κλάδος ἀκόμα. Ἡ γάμπαρ, μεγάλη, χονδρή, στρομπουλή γαρίδα.

«Θαλασσινὲς Σελίδες»

Θέμος Ποταμιάνος

Γ Α Λ Η Ν Η

Σήμερα πάλι λιόχαρος εἶναι ὁ γιαλὸς κι ὁ δρόμος
ὁ ἔρημικὸς, ποὺ σέρνεται κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι·
τὸ καλοκαίρι τόδιωξαν τὰ πρωτοβρόχια κι ὅμως
τὸ σκοτεινὸ φθινόπωρο δὲν ἔχει ἀκόμα φθάσει.

Εἶναι μιὰ τόση ἀπανεμιὰ καὶ μιὰ γαλήνη τόση,
ποὺ τὰ καράβια ἀπόμακρα μὲ τὰ πανιὰ ἀνοιγμένα
σταμάτησαν—μὰ κοίταξε—σὰ νάχουν μετανιώσει,
πὼς τέτοιο φῶς ἀφήσανε καὶ πᾶν στὰ μαῦρα ξένα.

Τώρα ὡς κι οἱ πένθιμοι καπνοὶ τῶν βαποριῶν ἀράζουν·
ἀσάλευτοι σὰ σύννεφα κι αὐτοὶ μὲς στὸν ἀγέρα.
“Ὅλα ἀπ’ τὸν κόπο τῆς ζωῆς τριγύρω μου ἡσυχάζουν,
ὅλα καὶ μόνο στοῦ γιαλοῦ τὴν ἀμμουδιὰ ἐκεῖ πέρα,

μονάχα ἐκεῖ, Γαλήνη μου, σαλεύοντας τὸ κύμα
ζητάει κάποιο τραγούδι του νὰ πῇ μὲς στὴ γιορτὴ σου,
μὰ δὲν ξεσπάει νὰ σοῦ τὸ πῇ, λὲς καὶ πὼς τόχει κρίμα
νὰ σοῦ ταράξη τὴ χαρά, ποὺ βρήκες στὴ σιωπὴ σου.

«Μουσικὲς Φωνὲς»

Λάμπρος Πορφύρας

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΛΑΛΑ

[Κατὰ τὸν μεσαῖωνα οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν ἱστορίαν ἀνέγραφον τὰ διάφορα γεγονότα ἀνεξάρτητα τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν καὶ χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν γεγονότων σχέσιν. Αἱ τοιαῦται ἀφηγήσεις λέγονται *χρονικά*, οἱ ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν ἀναγραφὴν αὐτῶν λέγονται *χρονογράφοι*, ἡ δὲ ἐργασία των *χρονογραφία*. Ἐκ τῶν Βυζαντινῶν *χρονογράφων* ὁ κυριώτερος ἢ μᾶλλον ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς χαρακτηριστικὸς τύπος τῆς κατηγορίας τῶν *χρονογράφων* κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ὁ *Ἰωάννης Μαλάλας*. Οὗτος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527—565). Πληροφορίαι ἀκριβεῖς περὶ τοῦ βίου του δὲν ὑπάρχουν. Ὁ Μαλάλας ἔγραψε βιβλίον, εἶδος παγκοσμίου Ἱστορίας, μὲ τὸν τίτλον «*Χρονογραφία*». Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τούτου περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς ἐξ ἑνὸς μόνον ἀντιγράφου, τοῦ ὁποῖου ὅμως ἐλλείπει ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν μυθικὴν ἱστορίαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ φθάνει ἕως τὸ 563 μ. Χ., δηλαδὴ ἕως τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ἡ «*Χρονογραφία*» τοῦ Μαλάλα εἶναι γραμμένη χωρὶς ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν. Ὡτο ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος ἀμέτοχος μεγάλης παιδείας. Παρ' ὅλα ταῦτα τὸ βιβλίον του ἔχει ἀρκετὴν σπουδαιότητα, διότι εἶναι γραμμένον εἰς τὸ κοινὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς ἐποχῆς του, τὸ ὁποῖον ὠμιλεῖτο τότε εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τοῦ ὁποῖου μᾶς δίδει πιστὴν εἰκόνα· ἔνεκα τῆς δημώδους γλώσσης, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησεν ὁ Μαλάλας, παρ' ὅλας τὰς ἀνακρίβειας καὶ τὰς ἀτελείας του, ὑπῆρξεν ὁ προσφιλέστερος τῆς ἐποχῆς του συγγραφεύς, διότι ὁ λαὸς κατενόει εὐκόλως τὸ βιβλίον του καὶ ἐτέρπετο ἐκ τῶν μικρῶν διηγήσεων, τὰς ὁποίας περιεῖχεν.

Ἐκ τῶν διηγήσεων τούτων παραθέτομεν τὴν ἀκόλουθον].

Τὸ ὄραμα τοῦ Κωνσταντίνου.

Μετὰ δὲ τὴν βασιλείαν Μαξίμου Λικινίου ἐβασίλευσεν ὁ θειότατος καὶ πιστότατος, ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ

Κωνσταντῖνος ὁ μέγας· καὶ ἔμεινε βασιλεύων ἔτη λβ'. Ἦν δὲ μακρός, πυρρός¹, μεγαλόψυχος, ἥσυχος, θεοφιλής.

Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τῆς βασιλείας αὐτοῦ πόλεμος ἐγένετο ἐν τῇ δύσει μέγας· καὶ ἐξῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ θεϊότατος Κωνσταντῖνος καὶ ἡττηθεὶς ἐφοσσεύετο² ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Καὶ θλιβόμενος ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν καθεύδειν, ἠύχετο ρυσθῆναι³ ἀπ' αὐτῶν· καὶ ἐλकुσθεὶς εἰς ὕπνον εἶδε κατ' ὄναρ ἐν τῷ οὐρανῷ σταυρόν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο: «Ἐν τούτῳ νίκα». Καὶ ἀναγνοὺς τὸ ἐπιγεγραμμένον ἐν τῷ σταυρῷ διυπνίσθη⁴· καὶ ἀναστάς ἐποίησε σίγνον⁵ σταυροῦ ὡς εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ προηγείτο αὐτοῦ. Καὶ προτρεψάμενος τὸν ἴδιον στρατόν, λέγων ὅτι: «νικῶμεν!» καὶ ὁρμήσας καὶ συμβαλὼν⁶ τοῖς βαρβάροις ἐνίκησε τὸν πόλεμον κατὰ κράτος, ὥστε μηδένα τῶν βαρβάρων σωθῆναι, ἀλλὰ πάντας ἀπολέσθαι.

Καὶ ἐπανῆλθεν ἐν τῇ Ρώμῃ μετὰ νίκης καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔχων ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὸν σίγνον τοῦ σταυροῦ. Ἐξηγεῖτο δὲ πᾶσι τὴν τοῦ ὁράματος καὶ τοῦ σίγνου τοῦ σταυροῦ δύναμιν, λέγων, ὅτι: «Τοῦτο τὸ σημεῖόν ἐστι τοῦ Θεοῦ τῶν Γαλιλαίων, τῶν λεγομένων Χριστιανῶν».

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΛΕΙΜΩΝΑ» ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΣΧΟΥ

[Ὁ Ἰωάννης Μόσχος ἤκμασεν ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου τοῦ Α' (578—582). Ὑπῆρξε μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Θεοδοσίου καὶ ἔπειτα εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Σάββα τῆς Παλαιστίνης. Ἐγραψε βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Λειμὼν» ἢ «Λειμωνάριον». Περιλαμβάνει δὲ εἰς αὐτὸ ἀνέκδοτα, ἀπομνημονεύματα, ἀξιολόγους πράξεις καὶ πρὸ πάντων θαύματα μοναχῶν καὶ ἀσκητῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Μόσχος, διὰ τὰ συγκεντρώσει τὸ ὕλικόν τοῦτο, περιῆλθε μετὰ τοῦ φίλου του Σωφρονίου, τοῦ μετέπειτα πατριάρχου Ἱεροσολύμων, πάντα τὰ μοναστήρια τῆς Παλαιστίνης, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Χερσονήσου τοῦ Σινᾶ, τῆς Συρίας, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ πολλῶν ἐλληνικῶν νήσων. Ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσε κατὰ τὰς μακρὰς περιοδείας του, ἐσημείωσε

1. ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ πυρός, φλογοκόκκινος. 2. τοῦ ρ. φοσσεύομαι=περικλείομαι, πολιορκεῖσθαι. 3. νὰ σωθῇ. 4. ἀφυπνίσθη, ἐξύπνησε. 5. σημεῖον, σημαίαν. 6. συμπλακεῖς.

καὶ συνέλεξεν, ἵνα προσφέρῃ, ὅπως λέγει «*τέροιμιν τε καὶ εὐωδίαν καὶ ὠρέ-
λειαν τοῖς ἐντυγχάνουσι*».

Ὁ Μόσχος, ὅπως καὶ ὁ Μαλάλας, ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀπλὴν λαϊκὴν γλῶσσαν. Αἱ δὲ μικραὶ ἱστορίαι τοῦ εἶναι γραμμέναι ὅλαι μὲ παιδικὴν ἀφέλειαν.

Ἐκ τούτων παρατίθενται αἱ ἀκόλουθοι].

1. Ἡ γῆ κατάπιε τὸν Σαρακηνόν.

Διηγῆσαντο οἱ τῆς αὐτῆς μονῆς (τοῦ Ἀγίου Θεοδοσίου) Πατέρες, ὅτι : Πρὸ τούτου τοῦ χρόνου ἐγένετο ἐνταῦθα γέρων ὀνόματι Ἰανθος. Ὁς ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἀπῆει' ἐπὶ τὸν Κουτιλᾶν (ὄρος).

Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ, ὥς ἦν εἰς τὴν ἔρημον, ἰδοὺ Σαρακηνοί, ἐλθόντες εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ ἰδόντες τὸν γέροντα. Εἰς ἐξ αὐτῶν γυμνώσας τὸ ξίφος αὐτοῦ ἤρχετο περὶ τὸν γέροντα θέλων φονεῦσαι αὐτόν. Ὁ δὲ γέρων θεασάμενος τὸν Σαρακηνὸν ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν, ἀτενίσας πρὸς τὸν οὐρανόν, εἶπε : «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, τὸ θέλημά Σου γενέσθω». Καὶ εὐθέως ἠνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατάπιε τὸν Σαρακηνόν.

2. Ὁνος νοήμων καὶ πιστός.

Ὁρος ἐστὶ περὶ τὴν νεκρὰν θάλασσαν, τὸ Μάρες καλούμενον. Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει κάθηνται ἀναχωρηταί². Κῆπον δὲ ἔχουσι περὶ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. Ἐχουσι δὲ καὶ διακονητὴν³ ἐξ αὐτῶν ἐκεῖ (ἐν τῷ κήπῳ).

Οἷαν οὖν ὥραν θέλουσιν οἱ ἀναχωρηταὶ πέμψαι εἰς τὸν κῆπον διὰ λάχανα, στρωννύουσι τὸν ὄνον καὶ λέγουσιν αὐτῷ : «Ὑπαγε εἰς τὸν κῆπον πρὸς τὸν διακονητὴν καὶ φέρε ἡμῖν λάχανα».

Ὁ δὲ ὑπάγει πρὸς τὸν κῆπον μόνος. Καὶ σταθεὶς πρὸς τὴν θύραν, τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ κρούει τὴν θύραν. Καὶ εὐθέως ὁ κηπουρός, φορτίσας⁴ αὐτὸν λάχανα, ἀπολύει. Καὶ ὁ ὄνος ἐκαστοτε ἀναχωρεῖ μόνος καὶ διακονεῖ τοῖς γέρουσι μόνος, ἄλλῳ δὲ τινι οὐ παρέχει τὰ λάχανα.

1. ἀπήρχετο. 2. μοναχοί. 3. ὑπηρέτην. 4. φορτώσας.

ΑΠΟ ΤΗΝ «ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑΝ» ΤΟΥ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

[Ὁ χρονογράφος Θεοφάνης, ὁ ἐπικαλούμενος ὁμολογητής, ἐγεν- νήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ γονέων πλουσίων καὶ ὑπῆρξε σύγ- χρονος τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ε' (746 — 775). Ἐγένετο μοναχὸς καὶ ἵδρυσε παρὰ τὴν Κύζικον τῆς Προποντίδος τὴν λεγομένην μονὴν τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμόνασεν. Ἐκεῖ ἔγραψε τὴν «Χρονο- γραφίαν» του. Ἐπειτα κηρυχθεὶς ἐχθρὸς τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐφυλακί- σθη ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ε' καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Σαμοθράκην, ὅπου ἀπέ- θανε τὸ 817 μ. Χ.

Ἡ «Χρονογραφία» τοῦ Θεοφάνους ἀρχίζει ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Διοκλητιανοῦ (284) καὶ φθάνει μέχρι Μιχαὴλ τοῦ Α' καὶ Θεοφυλάκτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ (813). Καὶ ὁ Θεοφάνης γράφει εἰς γλῶσσαν ἀπλήν, ἥ ὁποία προσεγγίζει πρὸς τὴν λαλουμένην γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς του. Ὡς δεῖγμα τῆς γλώσσης του παρατίθενται τὰ κάτωθι ἀποσπάσματα.]

Ὁ Ἡράκλειος ἐπιστρέφει νικητής.

Τούτῳ τῷ ἔτει (628), εἰρήνης γενομένης μεταξὺ Περσῶν καὶ Ρωμαίων, ἀπέστειλεν ὁ Ἡράκλειος Θεόδωρον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελ- φὸν μετὰ γραμμάτων καὶ ἀνθρώπων Σιρόου, τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ὅπως τοὺς ἐν Ἑδέσση (Συρίας) καὶ Παλαιστίνῃ καὶ Ἱε- ροσολύμοις καὶ ταῖς λοιπαῖς πόλεσι τῶν Ρωμαίων Πέρσας μετὰ εἰρήνης ἀποτρέψωσιν¹ ἐν Περσίδι καὶ ἀβλαβῶς παρέλ- θωσι τὴν τῶν Ρωμαίων γῆν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν ἑξ ἔτεσι (622—628) καταπολεμήσας τὴν Περσίδα, τῷ ζ' ἔτει εἰρηνεύσας μετὰ χαρᾶς μεγάλης ἐπὶ Κων- σταντινούπολιν ὑπέστρεψε², μυστικὴν τινα θεωρίαν³ ἐν τούτῳ πληρώσας. Ἐν γὰρ ἑξ ἡμέραις πᾶσαν τὴν κτίσιν δημιουρ- γήσας ὁ Θεός, τὴν ἐβδόμην ἀναπαύσεως ἡμέραν ἐκάλεσεν. Οὕτω καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς ἑξ χρόνοις πολλοὺς πόνους διανύσας, τῷ ἐβδόμῳ ἔτει μετ' εἰρήνης καὶ χαρᾶς ἐν τῇ πόλει ὑποστρέψας ἀνεπαύσατο.

Ὁ δὲ λαὸς τῆς πόλεως τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ μαθόντες ἀκα- τασχέτῳ πόθῳ πάντες ἐξῆλθον εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, σὺν τῷ Πατριάρχῃ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, βαστάζοντες

1. ἀποστείλωσιν. 2. ἐπέστρεψεν, ἐπανῆλθε. 3. προφητείαν, χρησμόν.

κλάδους ἔλαιων καὶ λαμπάδας, εὐφημοῦντες αὐτὸν μετὰ χαρᾶς καὶ δακρῶν. Προσελθὼν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ περιπλακέντες¹ ἀλλήλοις ἔβρεξαν ἀμφότεροι τὴν γῆν τοῖς δάκρυσι. Τοῦτο θεασάμενος ὁ λαός, ἅπαντες εὐχαριστήριους ὕμνους τῷ Θεῷ ἀνέπεμπον καὶ οὕτω λαβόντες τὸν βασιλέα, σκιρτῶντες εἰσῆλθον ἐν τῇ πόλει.

Ἡ Ὑψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Τούτῳ τῷ ἔτει (629) ἀπάρας² ὁ βασιλεὺς, ἅμα τῷ ἔαρι ἀπὸ τῆς βασιλευούσης πόλεως ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπορεύετο, ἀπαγαγὼν τὰ τίμια καὶ ζωοποιὰ ξύλα τοῦ ἀποδοῦναι τῷ Θεῷ τὴν εὐχαριστίαν.

Ἐλθόντι δὲ αὐτῷ ἐν Τιβεριάδι, κατηγόρησαν οἱ Χριστιανοὶ Βενιαμίν τινα ὀνόματι ὡς κακοποιοῦντα αὐτούς. Ἦν γὰρ ἐνούσιος³ σφόδρα καὶ ὑπεδέξατο τὸν βασιλέα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατέκρινεν αὐτὸν λέγων: «Διὰ ποίαν αἰτίαν κακοποιεῖς τοὺς Χριστιανούς;» Ὁ δὲ εἶπεν: «Ὡς ἐχθροὺς τῆς πίστεώς μου». Ἦν γὰρ Ἰουδαῖος. Ὁ δὲ βασιλεὺς νουθετήσας αὐτὸν καὶ πείσας, ἐβάπτισεν εἰς τὸν οἶκον Εὐσταθίου τοῦ. Νεαπολίου, Χριστιανοῦ ὄντος καὶ αὐτοῦ ὑποδεξαμένου τὸν βασιλέα.

Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἀποκαταστήσας Ζαχαρίαν τὸν Πατριάρχην καὶ τὰ τίμια καὶ ζωοποιὰ ξύλα εἰς τὸν ἴδιον τόπον, πολλὰ ἠὺχαρίστησε τῷ Θεῷ. Καταλαβὼν δὲ τὴν Ἑδεσσαν ἀπέδωκε τὴν ἐκκλησίαν τοῖς Ὁρθόδοξοις, ὑπὸ Νεστοριανῶν κατεχομένην ἀπὸ Χοσρόου.

ΑΠΟ ΤΟ «ΠΕΡΙ ΟΦΦΙΚΙΑΛΙΩΝ» ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΩΔΙΝΟΥ

[Ὁ πολυγράφος βυζαντινὸς ἱστορικὸς Γεώργιος Κωδινὸς ἤκμασε κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἐγράψε πλεῖστα ἔργα, κυρίως ἀρχαιολογικά καὶ ἱστορικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἱστορίαν, τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν περιγραφὴν τῶν διαφόρων κτισμάτων τῆς Κωνσταν-

1. ἐναγκαλισθέντες. 2. ἀποπλεύσας. 3. πλούσιος.

τινουπόλεως, επίσης δὲ καὶ μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐλῇ τάξιν. Ἐκ τῶν τελευταίων αὐτῶν ἔργων εἶναι τὸ «Περὶ ὀρφικιαλίων», δηλαδὴ περὶ ἀξιωματούχων, σύγγραμμα τοῦ Κωδινοῦ. Εἰς τοῦτο περιγράφει λεπτομερῶς τὰ τελούμενα ἐν τῷ παλατίῳ κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις καὶ ἐκθέτει τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐκτελῇ ἕκαστος ἀξιωματοῦχος τῆς βασιλικῆς αὐλῆς.

Ἐκ τοῦ ἔργου τούτου παρατίθεται περιγραφή τῆς γινομένης καθ' ἑκάστην Μεγάλην Πέμπτην τελετῆς «τοῦ νιπτῆρος» εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὰ Εὐαγγέλια νιψίματος τῶν ποδῶν τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ Κυρίου, πρὸς ἔμπρακτον διδασκαλίαν ἀγάπης καὶ ταπεινοφροσύνης].

Ὁ «Νιπτῆρ».

...Πρὸ δὲ τῆς λειτουργίας τῆς αὐτῆς Μεγάλης Πέμπτης γίνεται ὁ νιπτῆρ οὕτω: Προετοιμάζουσι πτωχοὺς δώδεκα καὶ ἐνδύουσι τούτους ὑποκάμισα καὶ παπούτζια. Καὶ τεθείσης ἐν τῷ τοῦ βασιλέως κελλίῳ¹ λεκάνης, ὁ πρωτοπαπᾶς ἐκτὸς πρὸς τὴν θύραν εὐρισκόμενος, ποιεῖ εὐλογητὸν καὶ λέγει τὸ τρισάγιον. Ἐπειτα, τοῦ Εὐαγγελίου ἀναγινωσκομένου παρ' αὐτοῦ, ὅταν εἴπῃ: «τὸ ὕδωρ βάλλει εἰς τὸν νιπτῆρα», ἐγχεῖ ἐν τῇ λεκάνῃ τὸ ὕδωρ ὁ βασιλεὺς. Εἶτα φέρουσι τοὺς προητοιμασμένους πένητας, καθ' ἓνα βαστάζοντα κηρὸν ἀπτόμενον². Καὶ τούτου μὲν καθίσαντος, τοῦ δὲ πρωτοπαπᾶ, ὡς εἴρηται, τὸ Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκοντος καὶ λέγοντος τό: «ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς τοὺς πόδας νίπτειν τῶν μαθητῶν», καὶ τοῦτο πολλάκις, μέχρι δηλονότι πάντας νιφθῆναι, νίπτει ὁ βασιλεὺς τὸν δεξιὸν πόδα ἑκάστου, καὶ ἀποσπογγίσας διὰ τῆς κρεμαμένης ἔμπροσθεν τούτου σινδόγος τὸν νιφθέντα πόδα, ἀσπάζεται τοῦτον. Καὶ οὕτω γενομένου τελειοῦται ἡ τοῦ νιπτῆρος ἀκολουθία. Δίδονται δὲ καὶ ἐνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν ἀνά χρυσᾶ νομίσματα τρία. Καὶ μετὰ τοῦτο ἄρχεται ἡ λειτουργία.

Ἐπειτα ψάλλεται ἡ τῆς ἀγρυπνίας ἀκολουθία κατὰ τὸν τεταγμένον³ καιρὸν, καθ' ὃν ἀναγινώσκονται τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια, ὅτε, τῷ μὲν βασιλεῖ δίδεται λαμπὰς παρὰ τοῦ πρωτοπαπᾶ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἄρχουσι πᾶσι, τοῖς τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς

1. εἰς τὸν θάλαμον. 2. ἀναμμένον. 3. κατὰ τὴν καθωρισμένην ὥραν.

τοῦ Τρικλίνου¹, κηροί, ὡς καὶ κατὰ τὴν τῶν Φώτων ἡμέραν. Ἦντινα δὴ λαμπάδα φέρει ὁ βασιλεὺς, τοῦ Εὐαγγελίου ἀναγιγνωσκομένου, καὶ μετὰ τὴν τούτου ἀπόλυσιν ὁ ἐντιμότερος² τῶν καθευρεθέντων ἐκέισε ἀρχόντων, ἀπὸ τοῦ βασιλέως λαμβάνων χειρῶν, ἐνὶ τῶν παιδοπούλων δίδωσιν ἀσκεπεῖ, καὶ κατέχει³ ἔξω περὶ τὰ πρόθυρα τοῦ κελλίου τοῦ βασιλέως. Καὶ ὅτε γε πάλιν μέλλει ἀναγνωσθῆναι ἕτερον Εὐαγγέλιον, ὁ δηλωθεὶς ἄρχων τὴν λαμπάδα λαμβάνων δίδωσιν αὐθις τῷ βασιλεῖ· καθεξῆς ὁμοίως μέχρι καὶ τῶν δώδεκα.

ΑΠΟ ΤΟ «ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΝ» ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΕΚΑΥΜΕΝΟΥ

Ἰὼ Ἰωάννης Κεκαυμένος ὑπῆρξε βυζαντινὸς στρατιωτικὸς τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος. Σφῆζεται ἔργον αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Στρατηγικόν*». Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι γραμμένον εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς του καὶ εἶναι ἐνδιαφέρον ἀπὸ γλωσσικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Εἰς τὴν πραγματείαν ταύτην, ἡ ὁποία διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὅφους, δίδονται ὁδηγαί περὶ στρατηγικῆς τέχνης, περὶ ἠθικῆς, περὶ οἰκονομίας, περὶ κοινωνικῶν καὶ αὐλικῶν τρόπων κτλ.

Εἰς τὸ παρατιθέμενον τεμάχιον ἐκτίθεται μὲ ἐξαιρετικὴν λιτότητα παλαιὸν ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον συνέβη ἐν Λαρίσῃ, τῆς ὁποίας διοικητὴς ἦτο τότε ὁ πάππος τοῦ συγγραφέως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου (956—1025).]

Στρατηγικὰ σοφίσματα.

Ἐως γὰρ ἦν ὁ μακαρίτης μου πάππος ὁ Κεκαυμένος ἐν Λαρίσῃ, τὴν ἀρχὴν ἔχων τῆς Ἑλλάδος, ἐδοκίμασε πολλάκις ὁ τύραννος Βούλγαρος Σαμουήλ, τὸ μὲν ἀπὸ πολέμου, τὸ δὲ καὶ μετὰ δολιότητος, κατασχεῖν τὴν Λάρισσαν καὶ οὐκ ἡδυνήθη, ἀλλὰ ἀπεκρούσθη καὶ ἐνεπαίχθη ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸ μὲν πολέμῃσας ἐδίωκεν αὐτόν, τὸ δὲ καὶ δώροις αὐτόν τε καὶ τοὺς περὶ

1. εἰς ὅλους τοὺς ἄρχοντας καὶ εἰς τοὺς ἐκτὸς τοῦ τρικλίνου. Τρίκλινον καὶ χρυσοτρίκλινον=ἡ αἵθουσα τοῦ δείπνου (ὠνομάσθη τοιουτοτρόπως, διότι ἀρχικῶς εἶχε τρεῖς κλίνας, ἦτοι ἀνάκλιντρα, ἐπὶ τῶν ὁποίων πλαγιάζοντες ἔτρωγον). 2. ὁ σεβαστότερος, ὁ ἀνώτερος. 3. κρατεῖ

αὐτὸν ἐκμειλιξάμενος¹ καὶ ταῦτα ποιῶν τὴν τε γῆν ἐν ἀδείᾳ² σπείρων ἐθέριζε καὶ τὸν ἴδιον λαὸν περιέσφωζεν αὐταρκεῖα.

Ὅποταν δὲ εἶδον αὐτὸν δυναστεύσαντα³ παντελῶς, εὐφήμευσεν⁴ αὐτόν, καὶ οὕτω πάλιν αὐτὸν πραγματευσάμενος⁵ ἔσπειρε καὶ ἐθέρισεν. Ἐγραψε δὲ καὶ πρὸς τὸν πορφυρογέννητον⁶ κύρ Βασιλείον ὅτι, ἐγώ, δέσποτά μου ἅγιε, ἀναγκασθεὶς παρὰ τοῦ ἀποστάτου προσέταξα τοῖς Λαρισαίοις καὶ εὐφήμευσαν αὐτὸν καὶ ἔσπειραν καὶ ἐθέρισαν σὺν Θεῷ. Καὶ διὰ τῆς ἀντιλήψεως⁷ τῆς βασιλείας σου συνέβαλα⁸ τοὺς καρποὺς ἀρκοῦντας τοῖς Λαρισαίοις ἐπὶ χρόνοις τέσσαρσι, καὶ ἰδοὺ πάλιν εἰσὶ τῆς βασιλείας σου δοῦλοι. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἀπεδέξατο τὸ σόφισμα⁹ τοῦ πάππου μου.

Καὶ μετὰ τρεῖς ἐνιαυτοὺς προεβάλλετο ἕτερον στρατηγὸν εἰς Ἑλλάδα. Μὴ ἐνδημοῦντος δὲ τοῦ πάππου μου ἐν Λαρίσῃ, ἀλλ'³ ἐν τῇ Πόλει ὄντος, μήτε τοῦ στρατηγοῦ ἔχοντος ἐνέργειαν τοιαύτην εἰς τὸ σοφίσασθαι¹⁰ τι στρατηγικόν, ἐλθὼν ὁ Σαμουὴλ οὐκ εἶασεν¹¹ αὐτὸν θερίσαι, ἀλλ'³ ἐν μὲν τῇ σπορᾷ ἐδίδου αὐτοῖς ἄδειαν σπείρειν, ἐν δὲ τῷ θέρει οὐ παρεχώρει αὐτοῖς τοῦ ἐξέλθειν¹² τὸ σύνολον. Τοῦτο δὲ ἐπὶ τρισὶ χρόνοις ἐποίει, ὥστε καὶ ἐπιλιπούσης αὐτοῖς τῆς τροφῆς, κυνῶν καὶ ὄνων καὶ ἄλλων τινῶν μιαρῶν ἀπεγεύσαντο κρεῶν, ἐπιλιπόντων δὲ καὶ αὐτῶν, δέρματα τὰ ἐν ταῖς κοπρίαις κείμενα συλλέγοντες ἔψεναν αὐτὰ καὶ ἔτρωγαν.

Καὶ ἀπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀφορήτου λιμοῦ παρέλαβεν αὐτοὺς ἀναιμωτὸς ὁ Σαμουὴλ καταδουλωσάμενος πάντας τοὺς Λαρισαίους, εἰπὼν τοῦτο, ὅτι· εὐχαριστῶ πάνυ τῷ πορφυρογεννήτῳ κύρ Βασιλεῖ, ὅτι ἐδέξατο τὸν Κεκαυμένον ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπήλλαξέ με τῶν τούτου σοφισμάτων.

1. ἀφοῦ καθυσχύασε (κατεπράυνε). 2. ἀνεμποδίστως. 3. ὅτι αὐτὸς ἐπεκράτησε πλήρως. 4. ἐδέχθη ἐγκαρδίως. 5. ἀφοῦ ἐκανόνισε τὰς πρὸς αὐτὸν σχέσεις του. 6. πορφυρογέννητοι ἐκαλοῦντο ὅσοι ἐγεννῶντο κατὰ τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον ὁ πατὴρ αὐτῶν ἐβασίλευε (τὰ τέκνα τῶν διατελούντων εἰς τὸν θρόνον). 7. διὰ τῆς βοήθειας. 8. συνεκέντρωσα. 9. τὴν σοφὴν ἐνέργειαν, τὸ στρατήγημα. 10. νὰ ἐφεύρῃ, νὰ σοφισθῇ. 11. τοῦ ρ. ἑάω - ὦ=ἀφήνω, ἐπιτρέπω. 12. δὲν τοὺς ἐπέτρεπε καθόλου νὰ ἐξέλθουν πρὸς θερισμόν.

ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΝΑΝΟΥ

Ἦ'Ο βυζαντινὸς χρονογράφος Ἰωάννης Κανανὸς ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ὑπῆρξε σύγχρονος τῶν θλιβερῶν γεγονότων τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὸ κατωτέρω χρονικόν του περιγράφει, πῶς οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν λυσσάδῃ ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων κατὰ τῆς πρωτευούσης, ἡ ὁποία εἶχε πολιορκηθῇ κατὰ τὸ 1422 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μουράτ Β', βασιλεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ γηραιοῦ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγου (1348—1425)].

Περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου κατὰ τὸ 1422 ἔτος.

Ἐν ἔτει τριακοστῷ δευτέρῳ τῆς ἡγεμονίας τῶν βασιλέων Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, δεκάτῃ τοῦ μηνὸς Ἰουνίου, ἡμέρᾳ Τρίτῃ, κατέδραμεν αὖθις ἄφνω¹ στρατιὰ καθ' ἡμῶν Μουσουλμάνων δις πέντε τὸν ἀριθμὸν χιλιάδες, ἔχοντες καὶ στρατάρχην ἄνδρα μανὸν² καὶ αἰμοβόρον καὶ τὸ ὄνομα τούτου Μιχάλπαις ἐκαλεῖτο...

Τῆς δὲ πικροτάτης μάχης ἐκείνης καὶ τοῦ φρικωδεστάτου πολέμου τὸ πέρας χρή διηγῆσασθαι.

Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον στράτευμα τῶν Μουσουλμάνων ἐκείνων, τῇ δεκάτῃ τοῦ Ἰουνίου κατέδραμε καὶ ἡμᾶς ἀπέκλεισεν, ὥς προέφημεν, τῇ δὲ εἰκοστῇ τούτου, ἑτέρα ἐφάνη στρατιὰ Μουσουλμάνων ὥς νέφος χαλάζης πλήρες καὶ τετρυγὸς ὀλέθριον, καὶ πᾶσαν καὶ παντοίαν τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἡμαύρωσαν γῆν καὶ ὥς φλόξ ἀστραπῆς καιομένης πάντα κατέκαυσε καὶ ἐνεπύρισε³ καὶ πᾶν ξύλον κάρπιμον καὶ δένδρον εὐκαρπον καὶ τὰς κουρβούλας τῶν ἀμπελώνων ἐκ ρίζης ἀπέτεμον. Ὁ δὲ στρατάρχης ὁ μέγας καὶ πάντων ἐκείνων Ἀμιράς⁴ καὶ δεσπότης ἔφθασεν· ἦλθε μανὸς καὶ ἡγριωμένος, ἀλαζών, ἐπλημένος, ὑπέρογκος καὶ γαυριωμένος καὶ τὸν ὄφρυν εἰς οὐρανὸν αἴρων καὶ ὑψηλὸς παρὰ πάντας ἐνόμιζεν εἶναι καὶ ὑπελάμβανε παρ' αὐτοῦ διοικεῖσθαι τὰ πάντα καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἄγεται ἅπας ὁ κόσμος· ἀλλὰ καὶ ἀάπολλα ἄγων μηχανικώτατα

1. ἔξαφνα. 2. χαῦνον, ἄδρανῃ. 3. ἐπυρπόλησε. 4. Ἀμιράς καὶ ἐμίρης (ἀραβ.)=ἀρχηγός, ἡγεμῶν.

καὶ μαχιμώτατα ἔργα, προσδοκῶν δι' αὐτῶν μέρος τοῦ τοίχου χαλάσαι τῆς πόλεως καὶ ἀπὸ τούτου ταύτην κατακρατῆσαι καὶ τοὺς Ρωμαίους αἰχμαλωτίσαι καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα ἀποσβέσαι....

Αὐτὸς δὲ ὅταν πλησίον ἦλθε πρὸς τὰς συντάξεις τῶν Μουσουλμάνων, ἀνεβόησε μέγα : «Ρασούλ, Ρασούλ, Μουχαμέτη» καὶ συνανεβόησαν ἅμα καὶ τῶν Μουσουλμάνων τὰ πλήθη καὶ μετὰ ὀρμῆς καὶ κραυγῆς καὶ κρότων καὶ ὀργάνων καὶ μυρίων ἄλλων ἀλαλαγμάτων καὶ σαλπύγων, ἔφθασαν εἰς τὰ τεῖχη τοῦ κάστρου ἀπὸ τῆς Ξυλοπόρτης¹ ἕως καὶ τῆς Χρυσίας² τὴν αὐτὴν λέγω καὶ μίαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης· καὶ πᾶν πολεμικὸν ὄργανον ἔφερον ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἠκούμβησαν εἰς τὰ τεῖχη, ἔθηκαν σκάλας, ἀνέβαιναν εἰς τὸ κάστρον, ἐτρυποῦνταν τοὺς πύργους. Καὶ οὐδεὶς εὐρέθη ὁ ἐμποδίσας ἐκείνους ἐκ τοῦ μεγίστου φόβου. Τίς γὰρ οὐκ ἐτρόμαξε τὴν ὥραν ἐκείνην ; τίς οὐκ ἔφριξε ταύτην τὴν θέαν ; τίς ἀκοῇ φέρει τὸ ἄκουσμα, ποία ὄψις τὸ θέαμα ; Καὶ γὰρ ἐν μιᾷ καιροῦ ροπῇ μυριάδας βελῶν, τουτέστι σαγίτας, ἐτόξευσαν ἐπάνω τῶν Ρωμαίων καὶ ἔπεσον εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καὶ ἐντός, ὥστε καὶ τὸν αἰθέρα ἐκάλυψαν καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐσκέπασαν καὶ ἡμᾶς πάντας φόβος ἐκράτησε καὶ δειλία ἐξέπληξε καὶ μικρὸν ἀπεκρύβημεν. Ὅλλ' οὐ μακράν, ἀλλ' ὅπισθεν τῶν προμαχιονίων³ ἐστάθημεν.

Ὅς δὲ οἱ Τοῦρκοι γυμνὸν τὸ κάστρον ἀπὸ ἀνθρώπους ἰδόντες, ὑπέλαβον ἀφυλάκτως εἶναι, μετὰ θράσους μεγίστου καθ' ἡμῶν εἰσβάλλουσι πάντες. Καὶ οἱ μὲν μετὰ σκαλῶν ἀνέβαινον εἰς τὸ κάστρον, ἄλλοι δὲ ἔκαψαν τὰς πόρτας τοῦ ἔξω κάστρου καὶ πᾶν τολμηρὸν καὶ ἀνδρεῖον οἱ ἀσεβεῖς ἐποιοῦντο πρὸς κατάπληξιν τὴν ἡμετέραν.

Ταῦτα ὁρῶντες οἱ δυστυχεῖς καὶ ἀπελπισμένοι Ρωμαῖοι εἰς ἑαυτοὺς ἐπανήλθον... καὶ τῆς Παναγίας τῇ βοηθείᾳ, τῇ τόλμῃ ρωσθέντες⁴, ὀρμῶσι ξιφῆρεις καὶ τῶν ἀσεβῶν καὶ μὲ λίθους

1. πύλη τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τὰς Βλαχέρνας.

2. Ἡ Χρυσὴ πύλη (Χρυσόπορτα) τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ ΝΔ ἄκρον αὐτῆς, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆρχοντο θριαμβευτικῶς οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες. 3. τῶν προμαχίωνων, προχωμάτων. 4. ἐνισχυθέντες.

καὶ ὥς καπνοῦ κινήσαντες σμήνος ἄλλος ὑπ' ἄλλῳ διεγείρεται καὶ ἀνίσταται γένος ἅπαν καὶ ἡλικία πᾶσα καὶ ἕκαστος μεθ' ὧν ἡδύνατο ὅπλων, ἕτεροι δὲ καὶ ἄνευ τῶν ὅπλων, ἄλλοι δὲ μετὰ ξιφῶν τε καὶ κονταρίων. Ἕτεροι δέ, οὐδὲ ἐξ αὐτῶν εὐποροῦσαν, ἀλλὰ τὰς τάβλας, ὅπου ἔτρωγαν καὶ τὰ τυμπάνια¹ τῶν βουτζίων² ἔδῃσαν μὲ σχοινία καὶ ἐβάσταζαν ἀντὶ σκουταρίων. Τινὲς δὲ οὐδὲ μετ' αὐτῶν εἰς πόλεμον ἦλθον, ἀλλὰ μὲ λίθους καὶ μόνον ἐμάχοντο τολμηρῶς καὶ ἀνδρείως, ὥς κατάφρακτοι μετὰ παντοίων τῶν ὅπλων³... Καὶ ἐπαροτρύνοντο πρὸς τὴν σφοδροτάτην ἐκείνην μάχην λέγοντες: «Ναί, ὦ φίλοι, ὦ ἀδελφοί, συμπατριῶται, ἀγωνισόμεθα σήμερον ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ Γένους καὶ τῆς Πατρίδος ἡμῶν καὶ τῆς μεγάλης Πόλεως ταύτης, καὶ τὸ μείζον, τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῶν χριστιανῶν».

Ταῦτα παροτρυνομένων πρὸς ἀλλήλους, ἔσπευδον πάντες καὶ ἡγωνίζοντο ὥς κεκραιπαλικοί⁴. Τὸ δὲ ἀκατάπληκτον τῶν ἀνδρικωτάτων καὶ γενναιοτάτων Ρωμαίων, δειλοὺς καὶ τρεπτοὺς τοὺς Μουσουλμάνους ἀπέδειξε. Καὶ τοὺς μὲν ἀναβαίνοντας ἐπάνω τοῦ ἔξω κάστρου τὰς κεφαλὰς ἀπέτεμον κα πρὸς βοσιλέα ἔφερον, τοὺς δὲ ἄλλους, τοὺς ἐτρυποῦσαν τὸ κάστρον καὶ τοὺς πύργους, ἀπέκτειναν ἐντὸς εἰς τὰς τρύπας. Τὰ δὲ πλήθη τὰ ἄλλα τὰ γεγαυριωμένα⁵ καὶ ἐπηρμένα ἐλάβωσαν, ἐφόνευσαν, ἐδίωξαν καὶ τὰ πολεμικὰ καὶ μαχιμώτατα τούτων ἔργα ἐπήρασι.

Καὶ μὴ μόνον οἱ στρατιῶται εἰργάζοντο ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτείας οἱ ἄρχοντες καὶ τὸ κοινὸν ἅπαν καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν μοναχῶν τὰ συστήματα. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες πολλαὶ τὴν ὥραν φρικτοτάτην ἐκείνην οὐκ ἀπεκρύβησαν, ἀλλὰ εἰς τὸ ἔξω κάστρον ἔφθασαν. Καὶ αἱ μὲν πέτρας ἀνέβαζαν πρὸς τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἠνδρεῖωναν αὐτούς. Ἄλλαι δὲ ἐκρατοῦσαν ὡὰ καὶ στουππία καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρευον, ἄλλαι ὕδατα καὶ οἶνους ἐπότιζαν αὐτούς.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς δυσμὰς ἐξέκλινε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀκλονήτως ἴσταντο καὶ ἡγωνίζοντο ἀνδρείως, οἱ ἄσε-

1. τὰ ξύλινα τοιχώματα. 2. τῶν βυτίων, βαρελίων. 3. πάνοπλοι. 4. μεθυσμένοι. 5. ἐξηγριωμένα.

βείς ἄπρακτοι εὐρεθέντες καὶ ἡττημένοι, στραφέντες ἔφευγον.

Καὶ τέρας ἔδοξε τοῦτο, πῶς οἱ ἐπηρμένοι τὸ πρότερον ἀφνέω κατηφείς εὐρέθησαν. Καὶ γάρ, ἀληθῶς, τοῦτο τὸ ἔργον ἀοράτως ἐπέμφθη ἐκ θείας δυνάμεως. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι διεπλήτοντο μὲν τὸ θαῦμα, ἔχαιρον δὲ τὴν φυγὴν τῶν πολεμίων καὶ τρανῶς τὸν θεὸν εὐχαρίστουν καὶ τὴν Παναγίαν ἀνέπεμπον ὕμνους.

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΘΡΗΝΟΝ» ΤΟΥ ΔΟΥΚΑ

[Ὁ χρονογράφος Δούκας ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὑπῆρξε μάρτυς τῶν θλιβερῶν γεγονότων, τὰ ὅποια διεδραματίσθησαν πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετ' αὐτήν. Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἐκθέτει εἰς τὰ χρονικά αὐτοῦ, τὰ ὅποια εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐνδιαφέροντα, διότι παρέχουν σημαντικὰς πληροφορίας καὶ παρουσιάζουν τὴν εἰκόνα τῆς τότε πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τῆς καταρρεούσης Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Πλὴν τῶν χρονικῶν τοῦ αὐτῶν ὁ Δούκας ἔγραψε μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων τὸν περίφημον θρῆνον τοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἐκφράζει τὴν ὁδύνην τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς διὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἐθνικὴν συμφορὰν.]

Θρῆνος

[Ὁ συγγραφεὺς, περιγράφων τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θρηνεῖ διὰ τὴν συμφορὰν, ἣ ὅποια ἐπληξε τὴν Βυζαντινὴν πρωτεύουσαν]

... Καὶ ἦν ἰδεῖν ἅπασαν τὴν πόλιν ἐν ταῖς σκιναῖς τοῦ φοσσάτου², τὴν δὲ πόλιν ἔρημον, νεκρὰν κειμένην, γυμνήν, ἄφωνον, μὴ ἔχουσαν εἶδος³, οὐδὲ κάλλος.

ᾧ πόλι, πόλι, πόλεων πασῶν κεφαλὴ! ᾧ πόλι, πόλι, κέντρον τῶν τεσσάρων τοῦ κόσμου μερῶν! ᾧ πόλι, πόλι, χριστιανῶν καύχημα καὶ βαρβάρων ἀφανισμός! ᾧ πόλι, πόλι, ἄλλη παράδεισος φυτευθεῖσα πρὸς δυσμὰς ἔχουσα ἔνδον φυτὰ παν-

1. θεῖον σημεῖον, θαῦμα. 2. τοῦ στρατοπέδου (εἰς τὰς κατασκηνώσεις τοῦ στρ.) 3. μορφήν.

τοῖα βρίθοντα καρπούς πνευματικούς! Ποῦ σοῦ τὸ κάλλος παρέδωσε; Ποῦ σοῦ ἡ τῶν χαρίτων τοῦ πνεύματος εὐεργετικὴ ρώσις¹ ψυχῆς τε καὶ σώματος; Ποῦ τὰ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Κυρίου μου σώματα, ἔχοντα ἐν μέσῳ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον, τὴν λόγχην, τὸν σπόγγον, τὸν κάλαμον, ἅτινα ἀσπαζόμενοι ἐφανταζόμεθα τὸν ἐν τῷ Σταυρῷ Ὑψωθέντα ὄραν; Ποῦ τὰ τῶν ὁσίων λείψανα, ποῦ τὰ τῶν μαρτύρων; Ποῦ τὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῶν λοιπῶν βασιλέων σώματα; αἱ ἀγυαί, τὰ περίαιλα, αἱ τρίοδοι, οἱ ἀγροί, οἱ τῶν ἀμπέλων μεριφραγμοί, τὰ πάντα πλήρη καὶ μεστὰ λειψάνων ἁγίων, σωμάτων εὐγενῶν, σωμάτων ἀγνῶν, ἀσκητῶν, ἀσκητριῶν. ὦ τῆς ζημίας! Ἔθεντο, Κύριε, τὰ θνησιμαῖα² τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς κύκλῳ τῆς νέας Σιών, καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων.

ὦ ναέ! ὦ ἐπίγειε οὐρανέ, ὦ οὐράνιον θυσιαστήριον, ὦ θεῖα καὶ ἱερὰ τεμένη³, ὦ κάλλος ἐκκλησιῶν, ὦ βίβλοι ἱερὰ καὶ Θεοῦ λόγια, ὦ νόμοι παλαιοὶ τε καὶ νέοι, ὦ πλάκες γραφεῖσαι Θεοῦ δακτύλῳ, ὦ εὐαγγέλια λαληθέντα Θεοῦ στόματι, ὦ Θεολογίαι σαρκοφόρων ἀγγέλων, ὦ διδασκαλίαι πνευματοφόρων ἀνθρώπων, ὦ παιδαγωγίαι ἡμιθέων ἡρώων, ὦ πολιτεία, ὦ δῆμος, ὦ στρατός, ὑπὲρ μέτρον τὸ πρὶν, νῦν δὲ ἀφανισθεὶς ὡς ποντιζομένη ναὺς ἐν τῷ πλεῖν. ὦ οἰκίαι καὶ παντοδαπὰ παλάτια καὶ ἱερὰ τεῖχη, σήμερον συγκαλῶ πάντα καὶ ὡς ἔμψυχα συνθρηνῶ, τὸν Ἱερεμίαν⁴ ἔχων ἑξαρχον τῆς ἐλεεινῆς⁵ τραγωδίας. Τούτου οἱ θρῆνοι καὶ οἱ κοπετοί, οὓς ἐκόψατο ἐν τῇ ἀλώσει τῆς Παλαιᾶς Ἱερουσαλὴμ, οἶμαι καὶ περὶ νέας καλῶς τὸ πνεῦμα τῷ προφῆτῃ ὑπέδειξεν. Ποῖα τοίνυν γλῶσσα ἐξισχύσει τοῦ εἰπεῖν καὶ λαλῆσαι τὴν γενομένην ἐν τῇ πόλει συμφορὰν καὶ τὴν δεινὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν πικρὰν μετοικίαν, ἣν ὑπέστη οὐκ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Βαβυλῶνα, ἀλλ' ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Συρίαν, εἰς Αἴγυπτον, εἰς Ἀρμενίαν, εἰς Πέρσας, εἰς Ἀραβίαν,

1. ἐνίσχυσις. 2. τὰ λείψανα, τὰ πτώματα. 3. ναοί. 4. Ὁ Ἱερεμίας (650—586 π. Χ.) ἐπροφήτευσεν πολλὰ δεῖνὰ διὰ τὸ ἐβραϊκὸν ἔθνος. Σφάζονται 52 κεφάλαια προφητῶν καὶ θρῆνοι (ἱερεμιάδες) αὐτοῦ ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τῆς Ἱερουσαλὴμ. 5. ἀξίας ἐλέους, ἀξιοθρηνήτου.

εἰς Ἀφρικὴν, εἰς Ἰταλίαν σποράδην. Καὶ ταῦτα πῶς; Ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ ὁ ἀνὴρ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα ἐν ἄλλοις τόποις σποράδην ἀλλοιούμενα, ἀπὸ γλώττης εἰς γλώτταν καὶ ἀπὸ ἀσεβείας εἰς ἀσέβειαν καὶ ἀπὸ θείων γραφῶν εἰς ἀλλόκοτα γράμματα. Φρῖξον ἥλιε καὶ σὺ γῆ. Στέναξον εἰς τὴν παντελὴ ἐγκατάλειψιν τῶν γενομένων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γενεᾷ παρὰ τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΩΡΙΚΟΛΟΓΟΝ

[Ἀπὸ παλαιότερον βυζαντινὸν ποίημα, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν μὲ τὸν τίτλον «Φυσιολόγος», προῆλθον πολλαὶ ἄλλαι ἔμμετροι ἢ πεζαὶ διηγήσεις μὲ διδακτικὸν καὶ ἀλληγορικὸν χαρακτῆρα καὶ μὲ σατιρικὸν πνεῦμα. Ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν διηγήσεων τούτων προῆλθε καὶ ὁ «Πωρικολόγος» γραμμένος εἰς λαϊκὴν κατὰ τὸ πλεῖστον γλῶσσαν. Ὁ «Πωρικολόγος», εἶναι παρωδία τῶν ποικιλιανύμων καὶ περιπλόκων τίτλων καὶ «ὀφφικίων» τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς. Εἰς αὐτὸν ἐπίσης σατιρίζεται καὶ ἡ μικρολογία, ἡ ὁποία ἐπεκράτει μετὰ τῶν αὐλικῶν τῆς ἐποχῆς. Ἐγράφη ἴσως κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ἀπὸ ἀγνωστον βυζαντινὸν λόγιον.]

Βασιλεύοντος τοῦ πανενδοξοτάτου Κυδωνίου καὶ ἡγεμονεύοντος τοῦ περιβλέπτου Κίτρου, συνεδριάζοντος τοῦ Ροδίου τοῦ ἐπικέρνη¹, Ἀπιδίου τοῦ πρωτονοταρίου², Μήλου τοῦ λογοθέτου³, Νεραντισίου τοῦ πρωτοβεστιαρίου⁴, Ροδακίνου τοῦ πρωτοστάτορος⁵, Δαμασκήνου τοῦ πρωτοβαλλισίμου⁶, Πιστακίου⁷ τοῦ καίσαρος, Λεμονίου τοῦ μεγάλου δρογγαρίου⁸, Κουκουναρίου τοῦ ἐπικέρνη, Μοσχοκαρυδίου τοῦ μεγάλου ἄρχοντος, Μοσμούλου, Σούρβου⁹, Σύκου, Βατσίνου¹⁰, Τζίτζιφου καὶ Κερασίου, τῶν γραμματικῶν· αὐτῶν δὲ παρισταμένων, παρέστη καὶ ἡ Στάφυλος ἀγγέλουσα ταῦτα:

—ὦ δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, γνωστὸν ἔστω τῆς ἀγίας

1. τοῦ ἐπὶ τοῦ κεράσματος, τοῦ οἰνοχόου. 2. ἀρχιγραμματέως. 3. ὑπουργοῦ. 4. βασιλικοῦ ἱματιοφύλακος. 5. προϊσταμένου τῆς βασιλικῆς αὐλῆς. 6. βασιλικοῦ θησαυροφύλακος. 7. φυσιολόγος. 8. ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν. 9. καρποῦ σουρβιδῆς (ὁμοίου μὲ μούσμουλον). 10. βατομούρου.

σου βασιλείας, ὅτι ὁ πρωτοσεβάσμιος Πιπέριος μετὰ Κυμίνου τοῦ κόμητος καὶ Θρίμπου¹ τοῦ πρωτοσπαθαρίου², Καναβουρίου τοῦ μεγάλου ἄρχοντος, Δισικαμίνου³, Προύνου⁴ τε καὶ Βασιίνου Τζίτζιφορεβ⁵ θου, Βραβούλου⁶ τε καὶ Κουμάρου, Κρανίου⁶ τε καὶ Βαλανίου⁷ τῶν ἀνυμνητέων, Ἀνήθου τε καὶ Μαράθου, Κολιάνδρου⁸ καὶ τῶν σὼν προσταγμάτων καταφρονοῦσιν καὶ κατὰ τῆς βασιλείας σου ἄτοπα ἐπιτηδεύουσιν⁹, ὧς δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς Κυδώνιος καὶ θυμοῦ πλησθεὶς ἔφη πρὸς αὐτήν :

— Ἐχεις μάρτυράς τινας ;

Ἡ δὲ ἔφη :

— Ναί, δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, ἔχω Ἑλαίαν τὴν κυρὰ ἡγουμένην, Φακὴν τὴν κυρὰ οἰκονόμισσαν, Σταφίδα τὴν κυρὰ καλογραῖαν· ἔχω Ρεβίθιον τὸν κουκουβαῖομότην, Φάσουλον τὸν κοιλοπρήστην καὶ μαυρόμματον, Κρόκον¹⁰ τὸν αἱματοδόχον¹¹ καὶ πνευματομάχον¹², καὶ Λάθυρον¹³ τὸν ἀκέφαλον.

Εὐθὺς δὲ ἐξεπήδησε καὶ ὁ κύριος Κρομμύδιος μετὰ κοκκίνης στολῆς δισέντυτος, τρισέντυτος¹⁴ τὸ γένειον αὐτοῦ χάμαι συρόμενον, καὶ μετὰ δριμείας χολῆς τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεκρίνατο :

— ὦ δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, ὁμνῶ σε οὕτως· μὰ τὸν ἀδελφόν μου Σκόρδον καὶ τὸν ἐξάδελφόν μου τὸν Σινάπη καὶ ἀνεψιόν μου τὸν Ρεπάνην καὶ συμπέθερόν μου Πράσον τὸν μακρυγενὴν καὶ θεῖον μου τὸν Κάρδαμον τὸν δριμύτατον πάνυ καὶ υἱόν μου τὸν Ταρκόν¹⁵, καὶ Γογγύλην¹⁶ τὸν δευτέρον μου υἱόν, καὶ μὰ τὰ Ἀνηθομαλαθρόκουκα¹⁷ τοὺς συγγενεῖς μου,

1. θρούμης. 2. ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως. 3. συκαμίνου (μούρου). 4. κορομήλου. 5. λαχάνου. 6. καρποῦ κρανιάς (ἀρχ. κράνου). 7. βαλανιδίου (καρποῦ κοινῆς δρυός). 8. ἀρωματικοῦ φυτοῦ. 9. πρᾶττον. 10. ζαφοράν (φυτοῦ μὲ ἀφθονον γῆριν κιτρίνην, τὴν ὁποίαν ἀναμινγνύουν εἰς γλυκίσματα, βούτυρον κ.τ.θ. διὰ νὰ προσδώσουν κίτρινον χρωματισμόν). 11. αἱματοδόχον ὀνομάζει τὸν κρόκον, ὡς ἐνεργοῦντα θεραπευτικῶς ἐπὶ τοῦ αἵματος. 12. ὡς καταπολεμοῦντα τὰ κρυολογήματα, τοὺς ρευματισμοὺς (πνεύματα). 13. φάβαν. 14. μὲ διπλὰ καὶ τριπλὰ ἐνδύματα. 15. ἄγριον σκόρδον. 16. κοκκινογούλια (τεῦτλα). 17. μείγμα ἀπὸ ἄνηθον, μάλαθρον καὶ κουκιά.

εἰς τούτους ὅλους σὲ ὁμνῶ, δέσποτα βασιλεῦ Κυδῶνιε, ὅτε
 ψευδὸς ἀνήγγειλεν ἡ Στάφυλος πρὸς τὴν βασιλείαν σου, δέ-
 σποτα βασιλεῦ Κυδῶνιε.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Κυδῶνιος ἔφη πρὸς τοὺς παρεστῶτας :

— Σεβαστὲ Μαρούλιε, Φρύγιε πρωτοσπαθάριε καὶ Ἀντί-
 διε πρωτοκαθήμενε τοῦ βεστιαρίου, καὶ ἔπαρχε Χρυσολάχανε,
 Σπάνιε κουροπαλάτη, καὶ Σεῦκλε κοντόσταυλε, Γλιστρίδα¹ τε
 καὶ Δαῦκον² καὶ Σέλινε, οἳ καὶ τὰς βίβλους κρατεῖτε, πρὸς
 ἑαυτοὺς κρίνατε ἑαυτοὺς, καθὼς ὁ κύριος Κρομμύδιος ἀπε-
 φθέγξατο³, τὸ κάτινος⁴ ψευδῇ.

Οἱ δὲ εἶπον :

— Ὡ δέσποτα βασιλεῦ Κυδῶνιε, τὴν δικαίαν κρίσιν θέλο-
 μεν, ἱκετεύειν σε τοῦ προστάξαι ἐλθεῖν τοὺς ἄρχοντας καὶ
 ἡγεμόνας.

Προστάξαντος οὖν τοῦ βασιλέως καὶ εἰσελθόντων τῶν
 ἀρχόντων, παρίστανται καὶ οἱ μετ' αὐτῶν βαράγγοι⁵, ὁ Καρύ-
 διός τε καὶ ὁ Κάστανος καὶ ὁ Λεπτοκάρυος, ὁ Φοινικός τε καὶ
 ὁ Πιστάκιος, ὁ Βερίκοκός τε καὶ ὁ Λουπινάριος καὶ ὁ Κολο-
 κύνθιος καὶ ὁ Μανιτάριος, ὥσπερ καὶ ἀληθεῖς μάρτυρες, ὁ δὲ
 τοῦ φουσάτου⁶ κριτῆς ἱλαρώτατος⁷ ὁ γέρων Πέπων, Τετράγ-
 γουρος ὁ σακελλάριος⁸, Ἀγκινάρα καὶ Μελιτζάνα ἡ ἀκανθόρ-
 ραχος καὶ κακοθεώρητος, καὶ κρίναντες τὸ ἀληθές· ἐκάθησαν
 γοῦν τοῦτοι οἱ ἄρχοντες ἐπὶ θρόνου καὶ ἐξέταξαν ἀκριβῶς τού-
 τους, ὡς καθὼς τοὺς ὥρισεν αὐτοὺς καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς νὰ
 ἐξετάσουν ὁ αὐθέντης ὁ βασιλεὺς Κυδῶνιος. Λοιπὸν οὐδὲν ἐπα-
 ρήκουσαν τὸν ὀρισμὸν του, ἀμῆ⁹ ἐδιάβησαν καὶ ἔκριναν αὐτοὺς
 καὶ ἐγύρευσαν τὸ τίνος ἔν¹⁰ τὸ δίκαιον, ὡς φρόνιμοι. Λοιπὸν
 ὡς καθὼς λόγους ἐξέταξαν ἀκριβῶς καὶ εἶδαν τίς ἔναι¹⁰ ψεύ-
 στης, ἢ ὁ Κρεμμύδιος ὁ κοκκινοφόρος ἢ ἡ Στάφυλος ἡ μαυρο-
 φόρος, καὶ ὡς εἶδον ἀκριβῶς οἱ κριταί, εἶδασιν καὶ εὐρήκασιν καὶ
 ἔκριναν τὴν Στάφυλον ὡς ψευδῇ, (ὦ βασιλεῦ Κυδῶνιε).

1. ἀντράκλα (ἀδράχνη). 2. δαυκί, καρότον. 3. ὠμίλησεν, ἐξέθεσε τὰ
 πράγματα. 4. ποίου (τὸ κάτινος ψευδῇ = ποίου οἱ λόγοι εἶναι ψευ-
 δεῖς). 5. ξένοι μισθοφόροι (ιδίως σκανδιναυοί). 6. τοῦ στρατεύματος. 7.
 λαμπρότατος, γαληνότατος. 8. σακελλάριος = τιμητικὸν ἀξίωμα ἀπο-
 νεμόμενον εἰς τοὺς ἱερεῖς. 9. ἀλλά. 10. ἔν' καὶ ἔναι = εἶναι.

Ἡ δὲ στάφυλος ἀναγγέλλουσα πάλιν δεύτερον ψευδῶς, ὡς ἀδιάντροπος, πρὸς τὸν βασιλέα ἔφη:

— ὦ δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, ὁ Ροδάκινος ὁ περσικώ-
τατος ἔχει τὸ βέλος αὐτοῦ ἠκονημένον, ἵνα θέσῃ ἐπὶ τὸν τρά-
χηλόν σου· ὁ δὲ θεῖος Πέπων ἐχλεμπόνιασε¹ καὶ ἐπρήστη² καὶ
αὐτὸς ἐπαρελύθη καὶ ὑπὸ φλεγμονῆς ἔχασκεν³ καὶ τρέχει ἡ
γαστέρα αὐτοῦ ἔσω.

Τότε ὁ βασιλεὺς Κυδώνιος ἀπεκρίνατο μὲ μανίαν μεγάλην
καὶ μὲ θυμὸν ἐκατηράσθη μεγάλως τὴν Στάφυλον, ταῦτα λέ-
γων ὁ βασιλεὺς Κυδώνιος:

— Ἐὰν ψεῦδος ἐλάλησας πρὸς τὴν βασιλείαν μου, ταῦτα
σοῦ καταρῶμεν, Στάφυλος ψεύτρια, καὶ καταρῶ σε νὰ πάθῃς
καὶ δίδω ἀπόφασιν νὰ τῷχῃς πάντοτε· ἀπὸ στραβοῦ ξύλου κρε-
μασθῇς, ὑπὸ μαχαιρῶν κοπῇς, ὑπὸ ἀνδρῶν πατηθῇς, καὶ τὸ
αἷμά σου νὰ πίνουν οἱ ἄνδρες νὰ μεθοῦσιν, νὰ μηδὲν ἡξεύρουν
τί ποιοῦσιν, καὶ νὰ λέγουν λόγια κλωθογύριστα⁴, σάταλα πά-
ταλα⁵, ὡς δαιμονιζόμενοι ἀπὸ τὸ αἷμα σου, Στάφυλε, καὶ ἀπὸ
τοῖχον εἰς τοῖχον νὰ μηδὲν ἀποβγαίνουν καὶ ἀπὸ φάτνην εἰς
φάτνην νὰ παραδέρνουν, ὡς ὄνος εἰς τὸ λιβάδι νὰ κυλιώνται
καὶ νὰ κοιμῶνται εἰς τὰς ρύμνας καὶ νὰ ἐμπηλώνωνται⁶, χοιρί-
δια νὰ τοὺς ἀναμυτίζουν⁷ καὶ κότες καὶ τοὺς γλείφουν καὶ οἱ
ὄρνιθες νὰ τοὺς τσιμποῦσιν καὶ τοῦτοι νὰ μηδὲν γνώθουν ἐκ
τὸ αἷμά σου, Στάφυλε ψεύτρια.

Ἐτοῦτα γοῦν ἐκατηράθη ὁ βασιλεὺς Κυδώνιος τοῦ Στά-
φυλος, διατί ἐλάλησε ψεῦδος ἔμπροσθεν τῆς βασιλείας του. Εὐ-
θὺς οὖν εἶπον οἱ ἄρχοντες:

— Εἰς πολλὰ ἔτη, δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, εἰς πολλὰ
ἔτη, ὅτι ἐσὲ πρέπει τὸ βασίλειον, ὡς εὐγενικὸς ὄντως ὢλων.
³ Ἀμήν.

1. ἐκτιρνίσει. 2. ἐφούσκωσε. 3. ἄνοιξε, διερράγη. 4. ἀκανόνιστα.
5. σάταλα — πάταλα = κοινὴ ἔκφρασις δηλοῦσα ἀκαταστασίαν, ἀνα-
κάτεμα. 6. νὰ ἀναμυγνύωνται μὲ πηλούς, νὰ λασπώνωνται. 7. νὰ τοὺς
μυρίζουν μὲ τὴ μύτη.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΤΩΧΟΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Ἦ Ο Θεόδωρος Πρόδρομος ἔζησεν ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ (1118-1143) καὶ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143—1180). Ἦτο περίφημος λόγιος, συγγραφεὺς πολλῶν ἔργων, γεγραμμένων εἰς τὴν ἀρχαΐζουσαν γλῶσσαν. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται καὶ τέσσαρα διασωθέντα μέχρις ἡμῶν ποιήματα μετ' γλῶσσαν δημοτικὴν τῆς ἐποχῆς του, εἰς τὰ ὁποῖα σατιρίζεται ἡ ζωὴ τῶν τότε πτωχῶν λογίων. Τὰ ποιήματα αὐτὰ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ζητοῦν νὰ ἔλθῃ βοηθὸς εἰς τὸν πεινῶντα καὶ βασανιζόμενον ἀπὸ τὴν πενίαν του ποιητὴν. Ἐπειδὴ ἐπιστεύετο, ὅτι ταῦτα συνετάχθησαν ἀπὸ τὸν Θεόδωρον Πρόδρομον, λέγονται Προδρομικά ἢ Ποιήματα τοῦ Πτωχοπροδρόμου. Εἶναι ὅμως πιθανόν, ὅτι ἔχουν γραφῇ ἀπὸ διαφόρους ἄλλους ἀνωνύμους ποιητάς. Οὗτοι ἤθελον φαίνεται νὰ διακωμωδῇσιν τοὺς πένητας καὶ παρασικτοὺς λογίους, οἱ ὅποιοι ἀπετείνοντο κατ' ἐπανάληψιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ζητοῦντες βοηθήματα καὶ κολακεύοντες αὐτὸν μέχρις ἐσχάτου ἐξευτελισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἕκ τῶν τοιούτων ἐπιμὼνων ἐπαιτῶν ἦτο καὶ ὁ Πρόδρομος, ἐπιστεύθη, ὅτι συνετάχθησαν παρ' αὐτοῦ.

Παρατίθεται κατωτέρω ἀπόσπασμα ἀπὸ ποίημα, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν βασιλέα Μανουὴλ Κομνηνόν.]

Ἀπὸ μικρόθεν μ' ἔλεγεν ὁ γέρων ὁ πατήρ μου :
 « Παιδὶν μου, μάθε γράμματα, καὶ ὥσάν ἐσέναν ἔχει ¹.
 Βλέπεις τὸν δεῖνα, τέκνον μου ; Πεζὸς ἐπεριπάτει
 καὶ τώρα διπλοεντέλῃνος ² καὶ παχυμουλαράτος.
 Αὐτός, ὅταν ἐμάνθανε, ὑπόδησιν οὐκ εἶχεν
 καὶ τώρα, βλέπεις τον, φορεῖ τὰ μακρυμύτικα ³ του.
 Αὐτός, ὅταν ἐμάνθανε, ποτέ του οὐκ ἐκτενίσθη
 καὶ τώρα καλοκτένιστος καὶ καμαροτριχάρης.
 Αὐτός, ὅταν ἐμάνθανε, λουτρόθυραν οὐκ εἶδε
 καὶ τώρα λουτρακίζεται τρίτον τὴν ἑβδομάδα.
 Αὐτός, ὁ κόλπος του ἔγεμε φθείρας ἀμυγδαλάτας
 καὶ τώρα τὰ ὑπέρपुरα ⁴ γέμει μονοηλάτα ⁵.

1. Ὡσάν ἐσέναν ἔχει — δυσνόητος ἡ φράσις. Ἦσως = παιδὶ σάν ἐσέναν, ἔχει μέλλον, θὰ προοδεύσῃ. 2. μετ' διπλὴν ἀντελήναν (τὸ λουρὶ τοῦ ἐπιππίου), δηλ. πλούσιος. 3. ὑπόδηματα μακρὰ καὶ μυτερά. 4. χρυσὰ νομίσματα. Ἐκαλοῦντο τοιουτοτρόπως, διότι κατὰ τὴν χύσιν ἐπυράκτων πολὺ τὸν χρυσόν. 5. χρυσὰ νομίσματα μετ' τὴν εἰκόνα τοῦ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ.

Καὶ πείσθητι γεροντικοῖς καὶ πατρικοῖς μου λόγοις
καὶ μάθε τὰ γραμματικά, καὶ ὥσάν ἐσέναν ἔχει»...
Καὶ ἔμαθον τὰ γραμματικά μετὰ πολλοῦ τοῦ κόπου.
Ἀφ' οὗ δὲ τάχα γέγονα γραμματικὸς τεχνίτης,
ἐπιθυμῶ καὶ τὸ ψωμὶν καὶ τοῦ ψωμιοῦ τὴν μάνναν...¹

Ἐδάρε τότε ἄν μ' ἔποικαν τεχνίτην χρυσορράπτην,
ἀπ' αὐτοῦς ὅπου κάμνουσι τὰ κλαπωτὰ ² καὶ ζῶσι
καὶ ἔμαθα τέχνην κλαπωτὴν τὴν περιφρονημένην,
οὐ μὴ ἥνοιγα τὸ ἀρμάριον μου καὶ ἤρυσκα, ὅτι γέμει
ψωμίν, κρασὶν πληθυντικὸν καὶ θυννομαγειρίαν ³
καὶ παλαμιδοκόμματα καὶ τσίρους καὶ σκουμπρία·
παρ' οὗ ὅτι ⁴ τώρα ἀνοίγω το, βλέπω τοὺς πάτους ὅλους
καὶ βλέπω χαρτοσάκκουλα γεμάτα τὰ χαρτία.

Ἀνοίγω τὴν ἀρκλίτσαν ⁵ μου, νὰ εὕρω ψωμὶν κομματίν
καὶ εὕρισκω χαρτοσάκκουλον ἄλλο μικροτερίτσιν.

Ἀπλώνω εἰς τὸ περσίκιν ⁶ μου, γυρεῶ τὸ πουγγίν μου,
διὰ στάμενον ⁷ τὸ ψηλαφῶ, καὶ αὐτὸ γέμει χαρτία.

Ἀφ' οὗ δὲ τὰς γωνίας μου τὰ ὅλας ψηλαφήσω,
ἴσταμαι τότε κατηγῆς καὶ ἀπομεριμνημένος ⁸,
λιποθυμῶ καὶ ὀλιγωρῶ ⁹ ἐκ τῆς πολλῆς μου πείνας.

Ἀλλ' ὦ Κομνηνοβλάστητον ¹⁰ ἀπὸ πορφύρας ρόδον,
βασιλευδόντων βασιλεῦ καὶ τῶν ἀνάκτων ἀναξ,
καὶ κράτος τὸ τρισκράτιστον μητρόθεν καὶ πατρόθεν,
εἰσάκουσόν μου τῆς φωνῆς καὶ τῆς δεήσεώς μου,
θύραν ἐλέους ἀνοίξον καὶ χεῖρα πάρασχέ μοι
ἀνάγουσαν ἐκ βόθρου με, λάκκου τοῦ τῆς πενίας.
Σὺ γὰρ ἐλέους οἰκτιρμῶν μετὰ θεὸν ἢ θύρα,

1. τὴν ψίχαν. 2. κεντητὰ φορέματα. Τέχνη κλαπωτὴ = ἡ τέχνη τοῦ κεντήματος. 3. μαγειρεῦμα ἀπὸ θύννον (τόννον). 4. παρ' οὗ ὅτι = ἐνῶ. 5. τὸ κασέλι. 6. σακκίδιον ἀπὸ περσικὸν δέρμα. 7. μικρὸν νόμισμα. 8. συλλογισμένος. 9. τὰ χάνω. 10. γέννημα τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν. Οἱ Κομνηνοὶ κατήγοντο ἐκ Κασταμονῆς τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Παφλαγονίας, ἔδωσαν δὲ εἰς τὸ Βυζάντιον ἐξ αὐτοκράτορας, Ἰσαάκιον Α' (1057—1059), Ἀλέξιον Α' (1081—1118), Ἰωάννην Β' (1118 — 1143), Μανουῆλ Α' (1143 — 1180), Ἀλέξιον Β' (1180—1183) καὶ Ἀνδρόνικον Α' (1183—1185).

σὺ μόνος ὑπερασπιστῆς τῶν ἐν ἀνάγκαις βίου,
 σὺ καὶ τὸ καταφύγιον πάντων τῶν χριστωνύμων,
 σὺ βασιλέων βασιλεὺς καὶ πάντων σὺ δεσπότης
 ρῦσαι¹ με τῆς στερήσεως, ρῦσαι με τῆς πενίας.

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΔΙΓΕΝΗΝ ΑΚΡΙΤΑΝ»

[Τὰ ποικίλα ἀκριτικά δημοτικά τραγούδια ἐξύμνησαν κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰ μεγάλα κατορθώματα τῶν Ἀκριτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας.

Βραδύτερον διάφοροι λόγιοι ἐπεχείρησαν νὰ συγκεντρώσουν καὶ νὰ συγχωνεύσουν τὰ δημοτικά ἀκριτικά τραγούδια, διασκευάζοντες αὐτὰ εἰς ἐνιαῖον ἔπος. Τοιαῦτα μακρότερα ἔπη, διασκευασθέντα ἀπὸ ἀγνώστους λογίους, ἤρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν εἰς ἀντίγραφα ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς.

Χειρόγραφον εὑρεθὲν τὸ 1875 εἰς Τραπεζοῦντα ἔφερεν εἰς φῶς ἐν τοιοῦτον ἔπος μὲ ἥρωα τὸν Βασίλειον Διγενῆν Ἀκρίταν. Μετὰ ταῦτα εὑρέθησαν ἄλλα χειρόγραφα, τῶν ὁποίων τελειότερον εἶναι τὸ εὑρεθὲν τὸ 1881 εἰς τὴν Ἀνδρόν καὶ ἐκδοθὲν ἀπὸ τὸν Ἀντ. Μηλιαράκη (ἐκ στίχων 4778).

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος τούτου εἶναι ἡ ἐξῆς : Ὁ χριστιανὸς βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀνδρόνικος νυμφεύει τὴν κόρην του μὲ ἓνα Ἀγαρηνὸν Ἐμίρην τῆς Συρίας. Ἐξ αὐτῶν γεννᾶται υἱὸς ὀνομασθεὶς Διγενῆς (ὡς καταγόμενος ἐκ δύο γενῶν). Οὗτος ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας φαίνεται ἀξιοθαύμαστος. Δωδεκαετῆς ἐκτελεῖ ὑπερφυσικὰ κατορθώματα εἰς κυνήγιον ἀγρίων θηρίων. Ἐπειτα νικᾷ πολλοὺς ἀπελάτας (ληστές), τοὺς ὁποίους κτυπᾷ μὲ τὸ ρόπαλόν του. Ἀνδρωθεὶς λαμβάνει ὡς σύζυγον τὴν Εὐδοκίαν, κόρην τοῦ στρατηγοῦ Δούκα. Ὁ Ἀκρίτας συν-οδευόμενος ἀπὸ τὴν σύζυγόν του συνεχίζει τὸν ἡρωικὸν του βίον, τόση δὲ εἶναι ἡ φήμη του, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς ἔρχεται νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ καὶ τοῦ ἀπονέμει μεγάλας τιμὰς. Τέλος μετὰ μακρὰν σειρὰν θαυμασίων κατορθωμάτων ἀποσύρεται εἰς περικαλλὲς ἀνάκτορον, τὸ ὁποῖον κτίζει εἰς μαγευτικὴν θέσιν παρὰ τὸν Εὐφράτην.

Τοῦ ἔπους τούτου παρατίθενται κατωτέρω δύο ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ χειρογράφου τῆς Ἀνδρου.]

1. σῶσε, γλίτωσε.

Μονομαχία Διγενῆ καὶ Μαξιμῶς.

Ἦ'Ο Διγενῆς ἐνίκησε τρεῖς ἀνδρείους ἀπελάτας τὸν Φιλόπαππον, τὸν Ἰωανίκιον καὶ τὸν Κίνναμον. Κατὰ συμβουλήν τότε τοῦ γέροντος Φιλόπαππου πείθουν οὗτοι τὴν ἀρχηγὸν τῶν ἀπελατῶν ἀμαζόνα Μαξιμῶ, συγγενῇ των, νὰ πολεμήσουν ὅλοι μαζί τὸν Διγενῆν Ἀκρίταν. Ὁ στρατὸς τῆς Μαξιμῶς φθάνει εἰς τὸν ποταμόν, εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ὁποίου μόνος στέκεται ὁ Διγενῆς ἀναμένων αὐτούς. Ὁ Διγενῆς περνᾷ τὸν ποταμόν, νικᾷ ἐν μονομαχίᾳ τὴν Μαξιμῶ καὶ τρέπει εἰς φυγὴν τοὺς ἀπελάτας. Ὁ Διγενῆς ἐλεεῖ τὴν Μαξιμῶ καὶ δὲν τὴν φονεύει, δέχεται δὲ κατὰ παράκλησίν της νὰ μονομαχήσῃ καὶ πάλιν μαζί της τὴν ἐπομένην.]

Καὶ ὅταν ἡμέρα γέλασε καὶ ἥλιος ἐφάνη
καὶ τότε μόνη ἡ Μαξιμῶ ἐφάνη εἰς τὸν κάμπον·
ἵππον ἐκαβαλλίκευεν ἄσπρον ὡσάν χιόνιν.
Τὰ τέσσαρα ὀνύχια τοῦ δηλωθέντος ἵππου
βαμμένα ὄλα ἤσασιν κίτρινα μὲ τὸν κρόκον¹
λορίον² θαυμαστότατον καὶ καταχρυσωμένον,
ἀπάνω στὸ λορίκιον² λαμπρὸν ἐφόρει ροῦχον,
πολύτιμον καὶ θαυμαστὸν διὰ λιθομαργάρων³
ἐν τῇ χειρὶ ἐβάσταζε πολλὰ λαμπρὸν κοντάρι,
κοντάριν ἀραβίτικον, βένετον, χρυσωμένον,
σπαθίον εἰς τὴν μέσσην της, ἀρτάχιν⁴ εἰς τὴν σέλαν,
σκουτάρι ἐκράτει ἀργυρόν, γύρωθεν χρυσωμένον,
στὴν μέσσην εἶχε λέοντα ὀλόχρυσον ἐκ λίθων
καὶ διὰ τάχους ἤρχετο, διὰ νὰ πολεμήσῃ.

Τὸ παλάτι τοῦ Διγενῆ.

Ἦ'Ο Διγενῆς, ἀφοῦ ὑπέταξεν ὅλους τοὺς ἀντιπάλους του, ἔκτισε παρὰ τὸν Εὐφράτην ἐν μέσῳ ὠραίου δάσους τὸ παλάτι του, διὰ νὰ κατοική τοῦ λοιποῦ.]

Παλάτιν δ⁵ ἔκτισε λαμπρὸν μέσον τοῦ παραδείσου,
τὸ κάλλος καὶ τὴν σύνθεσιν εἰπεῖν οὐκ ἐξισχύω.
Πάτους⁵ μὲν εἶχε τέσσαρους ὁ ἔμπροσθεν οἰκίσκος,

1. μὲ κίτρινον χρῶμα. 2. θώραξ, ἀμυντικὸν καὶ προφυλακτικὸν τοῦ στήθους. Λορίκιον = μικρὸς θώραξ. 3. μαργαριταριῶν. 4. μέγα ξίφος. 5. ὀροφάς.

ἅπας χρυσομεσόκτιστος, περιηργυρωμένος.
 Τριώροφος ἐτύγγανεν ὑψύτατός τε ἄγαν·
 ἡ πόρτα δὲ ἡ ἔμπροσθεν ἦτο πολλὰ μεγάλη,
 τὸ ὕψος μὲν ὥσεί πηχῶν εἴκοσι καὶ τεσσάρων,
 ὑπερνικῶντες καλλονὴν πολλὴν τοῦ διαχρύσου.
 Ἐνδοθεν τούτου ἕτερος κατεσκευάσθη οἶκος
 τὸ ὕψος μὲν ὥσεί πηχῶν εἴκοσι τε καὶ δύο
 κεκοσμημένος πάντοθεν ἐν χαλκοτάτῳ εἶδει,
 ἐκ λίθων μὲν βασιλικῶν ἐρηρυσμένος¹ ἅπας.
 Τοσοῦτον δὲ ἐστίλβωσαν τοὺς λίθους οἱ τεχνῖται,
 ὥστε ὁποῦ ἐφαίνοντο πορφύρα² τε καὶ βύσσον³.
 Τὰ ὑπερῶα ἅπαντα χρυσοκατασκευάστο,
 ἡ στέγῳσις δὲ πάντοτε ἦτο κεχρυσωμένη.
 Εἶχε καὶ ἔργα θαυμαστά διάφορα ποικίλα,
 τὰ ἔσω ἦσαν πλουμιστὰ μετὰ τιμίων λίθων.
 αἱ δὲ θυρίδες ἅπασαι τοῦ πανευφήμου οἴκου
 μεγάλαι μὲν καὶ θαυμασταὶ καὶ λαμπεραὶ ὥς φῶτα,
 διατὶ εἶχον μάλαγμα⁴ καθαρὸν τῆς Ἀραβίας χώρας.
 Σταφύλια μὲ τὰ κλήματα εἶχον κεχρυσωμένα,
 οἱ στύλοι δὲ οἱ ἅπαντες κεχρυσοστολισμένοι,
 ὥς πάντα καταλάμποντα ἀπὸ τῆς λαμπηδόνης.
 Κι ὅταν μὲν ὁ ἥλιος ἔδιδε τὰς ἀκτῖνας,
 πυρῳδεστάτην ἔλλαμψιν ἔπεμψε τὸ χρυσίον,
 τὰς ὄψεις πάντων τῶν ἐκεῖ ἔτερπε τυγχανόντων.
 Τὸν ὄροφον ἐστόλισεν ἐκ λίθων καὶ μαργάρων,
 μετὰ χρυσοῦ καθαροῦ ἅπαντα συσκιάσας·
 τὸ ἔδαφος ἐκάλυψε μετὰ τιμίων λίθων,
 τὸν τοῖχον καὶ τὸ ἔδαφος ἐστόλισεν ὠραίως,
 μέσῳ δὲ τούτων ἔβαλε σφαιροειδῆ τε λίθον,
 ἐκτεῖνος ὁ λίθος ἔλαμπεν ὥσπερ τὴν λαμπηδόνα
 καὶ ἔλαμπεν ἐν τῇ νυκτὶ φῶς εἰς τὸν οἶκον ὅλον.
 Τας πόρτας τοῦ ἐλάμπρυνε μὲ καθαρὸν χρυσίον,

1. στηριγμένος. 2. βασιλικὸν ἔνδυμα, βαμμένον μὲ βαθυέρυθρον (πορφυροῦν) χρωματιστόν. 3. Εἶδος λεπτοτάτου βάμβακος (φυτική μέταξι). 4. μάλαμα, χρυσόν.

μετὰ τῶν λίθων τορνευτὰς ἔκαμε τὰς θυρίδας.
 Καὶ πλάκας εἶχε τορνευτὰς σ' ἐκεῖνο τὸ παλάτι,
 σ' ἐκείνας ἀπάνω ἐστόρησεν τοὺς ἀπ' ἀρχῆς ἀνδρείους...
 Καὶ τὸ νερὸν ἐσήκωσεν καὶ ἐπήγαινε ἀπάνω
 ἐκ μηχανῆς τῆς ἑαυτοῦ¹, ὥστε λοιπὸν θαυμάζειν
 ὀρῶντας τούτου τὴν ὁρμὴν ἀνωφερὲς² παράπαν.
 Τὰ δένδρη τὰ εὐκαρπα εἰς μέρη τὰ τοῦ πύργου
 ἐφύτευσεν ὁ Διγενὴς καὶ θαυμαστὸς Ἀκρίτης
 καὶ ἀμπελῶνα θαυμαστὸν ἐποίησεν ἐκεῖσε,
 τὸν ἔκαμεν εὐσύνθετον, ὥραϊον καὶ εὐμήκη,
 εἶδη ἀνθῶν παντοδαπῶν τοῦτον ὑπερεκπλήσας³
 καὶ τῶν ἀνέμων αἶ πνοαί, τῶν δένδρων εὐωδίαι,
 αὐγὰ ταῶνων⁴ καὶ λοιπῶν παντοδαπῶν ὀρνίθων
 χαρὰν ἐποιοῦν θαυμαστὴν ὑπέρτερον τῷ τόπῳ·
 καὶ ἦν ὁ ἄνεμος ἡδύς, εὖσμος τὸ παράπαν.
 Ταῦτα ὁ ἀνδρικότατος Ἀκρίτης ἐκτελέσας,
 ἐν μέσῳ τούτων ἔκτισεν περικαλλὴ ναὸν τε
 εἰς ὄνομα τοῦ μάρτυρος μεγάλου Θεοδώρου...

ΑΠΟ ΤΗΝ «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΗΝ» ΤΟΥ ΑΛΕΞΙΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ (ΣΠΑΝΕΑ)

[Ὡς ποιητὴς τῆς «Διδασκαλίας Παραινετικής» ἐμφαίνεται ὁ Ἀλέ-
 ξιος Κομνηνός, ὁ υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Β' τοῦ Κομνηνοῦ
 (1118—1143). Ὁ Ἀλέξιος συνεβασίλευσε μὲ τὸν πατέρα του, ἀλλ' ἀπέ-
 θανεν ἐν ἔτος πρὸ αὐτοῦ εἰς ἡλικίαν 36 ἐτῶν. Τὸ ποίημα ἐδημοσιεύθη
 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξίου. βραδύτερον δὲ διασκευασθὲν ἐν
 πολλοῖς ἐκυκλοφόρει ὡς ποίημα τοῦ ποιητοῦ Σπανέα. Τὸ ὄνομα τοῦτο
 ὅμως εἶναι μάλλον ψευδώνυμον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐκαλύφθη ἡ ἀρχικὴ
 προέλευσις τοῦ ποιήματος. Αἱ περιεχόμεναι συμβουλαὶ ἀπευθύνονται
 ἐκ μέρους τοῦ Ἀλεξίου πρὸς τὸν υἱὸν του εὐρισκόμενον εἰς τὰ ξένα.]

Πᾶν ἀγαθὸν καὶ χρήσιμον καὶ μάνθανε καὶ λάλει,
 ἄκουε πάντα συνετῶς καὶ χώριζε τὸ κρεῖττον.

1. διὰ ἰδικοῦ τοῦ μηχανήματος. 2. πρὸς τὰ ἄνω. 3. ὑπερπληρώσας.
 4. ὁ ταῶς=τὸ παγώνι.

Μὴ προλαμβάνει ἡ γλῶσσα σου ποτὲ τὸν λογισμὸν σου,
πολλοὺς ἀπὸ συναρπαγῆς¹ ἀπώλεσεν ἡ γλῶσσα,
δι' αὐτό, παιδί μου, πρόσεχε πρῶτον καλὰ καὶ σκόπει,
καὶ τότε λάλει ὀλιγοστὰ καὶ μεμελετημένα.

Οὐ ψέγει φρόνιμος ποτὲ τινὰ διὰ πτωχείαν,
οὐδὲ τὸν πλούσιον ἐπαινεῖ διὰ πλησμονὴν χρημάτων·
οὐ ἔνι² ἐκ προαιρέσεως ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πενία,
εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα κεῖνται μόνα τὰ δύο·
ἡ γνώμη καὶ προαίρεσις εἰσὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων,
αὐτ' ἔχουν καὶ τὸν ἔπαινον, αὐταὶ δὲ καὶ τὸν ψόγον³.

Γίνωσκε τιμιώτερον τῆς ἀρετῆς οὐκ ἔνι,
τὸ κάλλος γὰρ ἠχρείωσαν⁴ ἡ νόσος καὶ τὸ γῆρας,
πολλάκις καὶ τὰ χρήματα βλάπτουν, οὐκ ὠφελοῦσιν·
ἡ δ' ἀρετὴ, κἂν καὶ γηρᾷ, γίνεται λαμπροτέρα,
κέρδος γὰρ ἔχει μέγιστον τὴν ἄνω βασιλείαν.

Τοὺς πάντας προχαιρέτιζε μετὰ περιχαρίας,
καὶ δι' αὐτὸ ἐφέλκεσαι⁵ καὶ τὴν ἀγάπην πάντων.
ἂν εἶσαι εἰς πάντας πρόσχαρος κι εὐόμιλος⁶ εἰς ὅλους.
Πρὸς πάντας γίνου εὐόμιλος καὶ ταπεινὸς καὶ πρᾶος,
ἄνθρωπον γὰρ κενόδοξον τίς νὰ τὸν ἀγαπήσῃ;
ἂν ἴδῃς ἄνθρωπον τινὰ θυμούμενον⁷ ἀμέτρως,
εἴ τι ἂν εἴπη, κράτησε⁸ καὶ μακροθύμησέ το·
καὶ ἀφοῦ κοιμήσῃς τὸν θυμὸν καὶ ἀφοῦ τὸν καταπαύσῃς,
τότε καὶ κατονείδιζε καὶ εἶπέ τον ὅσα θέλεις·
τὸν γὰρ παροξυνόμενον ἂν τὸν κατονείδισης,
ἀπείκασε⁹, ὅτι ὠνειδίσας ἄνθρωπον μεθυσμένον,
ἢ μᾶλλον καὶ χειρότερον ἐποίησας ἐκεῖνον·
ὥς γὰρ τὰ ξύλα τοῦ πυρὸς τὴν φλόγα ἐπαυξάνει,
οὕτως καὶ τὸν θυμούμενον ὁ λόγος ἀγριαίνει.

1. ἔνεκα τῆς σπουδῆς, τῆς βίας. 2. εἶναι. 3. κατηγορίαν. 4. ἠχρή-
στευσαν, ἐξηφάνησαν. 5. ἐπιούρεις. 6. γλυκομίλητος. 7. ὠργισμένον. 8.
κατάλαβε, ἄς ἐννοήσῃς. 9. ὑπόμεινε.

ΑΚΡΙΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

[Ἐπὶ βασιλείῳ Ἡρακλείῳ (610—641) ὠργανώθη εἰδικὸν σῶμα ἐπὶ λέκτων ἀνδρῶν διὰ τὴν φρουρῆσιν τῶν ἀνατολικῶν συνόρων τοῦ κράτους. Τὸ σῶμα τοῦτο διετηρήθη μέχρι τοῦ Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου (1261—1282). Οἱ ἄνδρες οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸ ὠνομάζοντο ἀκρίται, ὡς φύλακες τῶν ἄκρων τῶν συνόρων). Οὗτοι ἠγωνίζοντο κατὰ καιροὺς ἡρωικώτατα ἐναντίον κυρίως τῶν Ἀράβων, τῶν καλουμένων Σαρακηνῶν, οἱ ὅποιοι ἐπιμόνως ἠπείλουν νὰ περάσουν τὰ σύνορα. Ἄλλος ἐπίσης τραχὺς ἐχθρὸς, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐπολέμουν συχνὰ οἱ ἀκρίται, ἦσαν οἱ πολυάριθμοι ἄτακτοι ἐπιδρομεῖς, ληστὰι καὶ ἄρπαγες, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀπελάται, οἱ ὅποιοι ἐνήργουν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους.

Τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τῶν ἀκριτῶν ἐναντίον ἐχθρῶν, σκληρῶν καὶ τραχέων, διηγείραν τὸν θαυμασμὸν τοῦ λαοῦ καὶ ἐδημιούργησαν ποικίλους θρύλους γύρω ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν διακρινομένων κατὰ καιροὺς ἡρώων. Τοιοῦτοι διαλάμπαντες ἀκρίται εἶναι γνωστοὶ μὲ τὰ ὀνόματα Ἀρμούρης, Βάρδας, Ἀνδρόνικος, Διγενής, Κωνσταντῖνος, Ἀλέξης, Πετροτράχλος, Πορφύρας κ.ἄ. Ἡ δημοτικὴ ποίησις, ἡ ὁποία ἔψαλλε τότε πολλὰ ἐξαιρετικὰ ἀνδραγαθήματα τῶν ἀκριτῶν τούτων, λέγεται ἀκριτικὴ ποίησις. Πολλὰ τῶν ἀκριτικῶν ποιημάτων διεδίδοντο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν. Ἐσχηματίζοντο τοιοῦτοτρόπως διάφοροι παραλλαγαὶ ποιημάτων γυνωτῶν καθ' ὅλον τὸ ἀπέραντον κράτος.

Ἡ ἀκριτικὴ ποίησις, ἐγκωμιάζουσα τοὺς ἀκρίτας, ξεχωρίζει ἀπὸ αὐτοὺς τὸν Βασίλειον Διγενὴν Ἀκρίταν. Οὗτος εἶναι ἀνώτερος ὅλων. Εἶναι ὁ ἥρωας τῶν ἡρώων. Εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ ὁ Βασίλειος Διγενὴς Ἀκρίτας εἶναι «ὁ ἰδεώδης τύπος ἥρωος, νεαρὸς ὡς ὁ Ἀχιλλεύς, κραταῖος ὡς ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἑνδοξος ὡς ὁ Ἀλέξανδρος». Ὅπως λέγει ὁ Νικόλαος Πολίτης, «εἰς τὸν Διγενὴν Ἀκρίταν ἀποκορυφούνται οἱ πόθοι καὶ τὰ ἰδεώδη τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, διότι ἐν αὐτῷ συμβολίζεται ἡ μακραίων πάλη τοῦ ἑλληνικοῦ πρὸς τὸν μουσουλμανικὸν κόσμον».]

Ἀκριτικὸ νανούρισμα.

Κοιμήσου, γιέ μου, καλογιέ, ὁμορφε, διωματάρη*,
γιὰ νὰ γληγοροκοιμηθῇς καὶ γιὰ ν' ἀργοξυπνήσης,
νὰ μεγαλώσης, νὰ γενῇς μεγάλο παλικάρι,
νὰ χτενιστῇς, νὰ διαρμιστῇς*, νὰ στολιστῇς, ν' ἀλλάξης,
ν' ἀρματωθῇς μὲ τὸ σπαθί, μὲ τ' ἀργυρὸ κοντάρι,
νὰ πᾶς ἐπάνω στ' ἄλογο, ποὺ περπατεῖ καὶ τρέμει,

μὲ τὰ χρυσοχαλίναρα τὰ χρυσοκεντημένα,
 μὲ τ' ἀσημένια πέταλα καὶ μὲ τὰ φτερνιστήρια,
 νὰ πάγης εἰς τὸν πόλεμο νὰ λεοντοπολεμήσης,
 μ' ὄλους σου τοὺς ἀκράνηδες*, μ' ὄλους τοὺς στρατολάτες..
 Καὶ σ' ὅποιο πόλεμο βρεθῇς νὰ βγῇς τριδοξασμένος,
 νὰ πάρης χάρες καὶ χαρές, χῶρες, χωριά καὶ κάστρα...

Ἑμμ. Μανοῦλακη «Καρπαθιακά»

Δημοτικὸν

Ο ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ

[Ὁ Ἀδρόνικος εἶναι ὁ ἐκ μητρὸς πάππος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, πολλάκις ἀναφερόμενος εἰς τὰ ἀκριτικά ἄσματα. Εἰς τὸ κατωτέρω ποίημα περιγράφεται ἡ ὑπεράνθρωπος δύναμις ἐνὸς ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀνδρονίκου τούτου. Ὅπως εἰς τὸν Διγενῆν, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἐξέχοντας Ἀκρίτας, τοὺς μεσαιωνικοὺς μας ἥρωας, ὁ λαὸς ἀποδίδει δύναμιν ὑπερφυσικὴν, ὁμοίαν πρὸς ἐκείνην, τὴν ὅποιαν οἱ πρόγονοί μας ἀπέδωσαν εἰς τὸν Ἡρακλέα καὶ τοὺς λοιποὺς ἥρωας τοῦ ἀρχαίου κόσμου.]

Ἡ μάνα του τὸν τάγιζε ψυχούδια μὲ τὸ γάλα
 κι ἡ μάνα του τοῦ ἔλεγε: «Ἄ! γιέ μου τ' Ἀνδρονίκου!»
 Χρονιὸς ἔπιασε τὸ σπαθὶ καὶ διέτης τὸ κοντάρι
 κι ὅταν ἐπάτησε τοὺς τρεῖς, κρατιέται παλικάρι.
 Ἐβγήκε, διαλαλήθηκε, κανέναν δὲν φοβάται,
 μήτε τὸν Πέτρον τὸν Φωκᾶν, μήτε τὸν Νικηφόρον,
 μήτε τὸν Πετροτράχηλον, τὸν τρέμει ἡ γῆ κι ὁ κόσμος
 κι ἂν εἶναι δίκιος πόλεμος, μήτε τὸν Κωνσταντῖνον.

Ἐτράβηξεν τὸν μαῦρο του, πηδᾶ, καβαλικεύει,
 φτερνιστηριὰν τοῦ χάρισε καὶ στοῦ βουνὸν ἐβγαίνει
 καὶ βρῆκε τοὺς Σαρακηνοὺς, δοκίμιν ἀπηδοῦσαν...
 — «Οἱ μαῦροί σας εἶναι ἐννιά κι ἕνας δικός μου δέκα.
 Δέστε κι ἐξαγκωνιάστε με, τρεῖς δίπλες τ' ἄλυσίδι,
 ράψετε τὰ ματάκια μου τρεῖς δίπλες τὸ ραφίδι,
 βάλτε καὶ στίς μασχάλες μου τρικάνταρο μολύβι
 καὶ βάλτε καὶ στὰ πόδια μου δυὸ σιδερένιες κλάπες*
 διὰ νὰ νὰ ἰδῇτε, πῶς πηδοῦν Ρωμαῖκα παλικάρια».

Δένουν κι έξαγκωνιάζουν τον τρεῖς δίπλες τ' άλυσίδι,
 ράβουν καὶ τὰ ματάκια του τρεῖς δίπλες τὸ ραφίδι,
 βάζουν καὶ στὶς μασχάλες του τρικάνταρον μολύβι
 καὶ βάζουν καὶ στὰ πόδια του δυὸ σιδερένιες κλάπες.
 Ἐφ' οὗ τοῦ τὰ ἐκάμασι, Σαρακηνοὶ λαλοῦν του :
 — « Ἄν βρέ, μικρὸν κι ἀνήλικον, ἔπαρ' τὴν λεβεντιάν σου ! »

Ξανοίγει τὰ ματάκια του, ἔκοψε τὸ ραφίδι,
 τινάσσει τὰ χεράκια του κι ἔκοψε τ' άλυσίδι,
 ἔσεισε τὶς μασχάλες που κι ἔπεσε τὸ μολύβι
 καὶ δυὸ πηδήματ' ἔκαμε κι ἐβγήκασιν οἱ κλάπες
 κι ἀπὸ τοὺς μαύρους τοὺς ἐννιά εὐρέθη στὸ δικὸ του
 φτενιστηριάν τοῦ χάρισε στὸν κάμπο κατεβαίνει.

Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Legrand

Δημοτικὸν

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

[Διὰ τὸν θάνατον τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ ἔπλασε διαφόρους μύθους πλήρεις θαυμασμοῦ πρὸς τὸν ἥρωα. Τὸ κατωτέρω ποίημα εἶχε διαδοθῇ εἰς τὴν Κρήτην, εἶναι δηλαδὴ κρητικὴ παραλλαγή τοῦ πανελληνίου ἄσματος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Διγενῆ. Ὁ γενναῖος Ἀκρίτας ἔλαβεν εἰς τὴν Κρήτην ὑπερφυσικὴν μορφήν. Παρουσιάζεται ὅπως οἱ Γίγαντες καὶ οἱ Τιτᾶνες καὶ δὲν διατηρεῖ τίποτε τὸ ἀνθρώπινον. Εἶναι τόσο ἀκατάβλητος ἡ δύναμις του, ὥστε ὁ Χάρος δὲν τολμᾷ νὰ παλαίσῃ μαζί του στῆθος πρὸς στῆθος, ἀλλὰ τὸν πληγώνει ἐξ ἐνέδρας.]

Α'

Ὁ Διγενὴς ψυχομαχεῖ κι ἡ γῆ τότε τρομάσσει.
 Βροντᾷ κι ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σιέεται ὁ ἀπάνω κόσμος
 κι ὁ κάτω κόσμος ἀνοίξε καὶ τρίζουν τὰ θεμέλια
 κι ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχιά, πῶς θὰ τότε σκεπάσῃ,
 πῶς θὰ σκεπάσῃ τὸν αἰτό, τῆς γῆς τὸν ἀντρειωμένο.

Σπίτι δὲν τὸν ἐσκέπαζε, σπήλιο δὲν τὸν ἐχώρει.
 Τὰ ὄρη ἐδιασκέλιζε, βουνοῦ κορφὲς ἐπήδα,
 χαράκια ἀμαδολόγαγε καὶ ριζιμιὰ ξεκούνιε.
 Στὸ βίτσιμά ἔπιανε πουλιά, στὸ πέταμα γεράκια,
 στὸ γλάκιο* καὶ στὸ πῆδημα τὰ λάφια καὶ τ' ἀγρίμια.

Ζηλεύει ὁ Χάρος, μὲ χωσιά, μακρὰ τότε βιγλίζει
καὶ λάβωσέ του τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ του πῆρε.

B'

[Τὸ κατωτέρω ποίημα εἶναι ἄλλη παραλλαγή, διαμορφωθείσα εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Κατ' αὐτὴν ὁ Διγενὴς ἀποθνήσκει, ἀφοῦ ἐπάλαισε γενναίως πρὸς τὸν Χάρον. Ὁ φοβερός ἀντίπαλος τοῦ Διγενῆ, ὁ Χάρος, ἐμφανίζεται εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ, ὅπως παριστάνεται εἰς τὰς ἀγιογραφίας τῶν ἐκκλησιῶν ὁ ψυχοπομπὸς ἀρχάγγελος Μιχαήλ.]

Τρίτῃ ἐγεννήθη ὁ Διγενὴς καὶ Τρίτῃ θά πεθάνῃ.
Πιάνει, καλεῖ τοὺς φίλους του κι ὅλους τοὺς ἀντρειωμένους,
νάρθη ὁ Μηνάς κι ὁ Μαυραϊλῆς, νάρθη κι ὁ γιὸς τοῦ Δράκου
νάρθη κι ὁ Τρεμαντάχειλος, ποὺ τρέμει ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.
Καὶ πῆγαν καὶ τὸν ἥϊρανε στὸν κάμπο ξαπλωμένο.
Βογγάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογγάει, τρέμουν οἱ κάμποι.
— «Σὰν τί νὰ σ' ἡῦρε, Διγενή, καὶ θέλεις νὰ πεθάνῃς ;»
— «Φίλοι, καλῶς ὠρίσατε, φίλοι κι ἀγαπημένοι
συχάσατε, καθίσατε κι ἐγὼ σὰς ἀφηγιέμαι.
Στῆς Ἀραβίας τὰ βουνά, στῆς Σύρας τὰ λαγκάδια,
ποὺ κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲ κουβεντιάζουν,
παρὰ πενήντα κι ἑκατὸ καὶ πάλε φόβον ἔχουν,
ἐγὼ μονάχος πέρασα, πεζὸς κι ἀρματωμένος,
μὲ τετραπίθामο σπαθί, μὲ τρεῖς ὀργιὲς κοντάρι.
Βουνά καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνά καὶ καταράχια,
νυχτιὲς χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιὲς χωρὶς φεγγάρι.
Καὶ τόσα χρόνια πούζησα δῶ στὸν ἐπάνω κόσμο,
κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.
Τώρα εἶδα ἓνα ξυπόλυτο καὶ λαμπροφορεμένο
πόχει τοῦ ρίσου* τὰ πλουμιά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·
μὲ κράζει νὰ παλέψωμε σὲ μαρμαρένια ἀλώνια
κι ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ, νὰ παίρῃ τὴν ψυχὴ του».

Καὶ πῆγαν καὶ παλέψανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια.
κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενὴς, τὸ αἷμα αὐλάκι κάνει·
κι ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ αἷμα τράφο κάνει.

«Εκλογαὶ» Ν. Γ. Πολίτου

Δημοτικὸν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Α'

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

***Αγλαΐζω**—λαμπρύνω, στολίζω.

ἁελλώδης—θυελλώδης (ἐκ τοῦ ἁελλα—θύελλα).

***Αιβαλί**, τὸ—αἱ Κυδωνίαι, πόλις τῆς Μ. Ἀσίας κειμένη ἐπὶ τῆς ἔναντι τῆς Λέσβου παραλίας.

αἶθος, ὁ—(γεν. αἶθοπος) ὁ ἔχων χρῶμα πυρός, ὁ ἀστράπτων, στιλπνός.

ἄκράνης—σύντροφος (λ. τουρκική).

ἁλιάς, ἡ—ἁλιευτικὸν πλοιάριον.

ἄλύμαντος—ἄβλαβής, ἀπείρακτος.

ἄλυσια, τὰ—μικραὶ ἄλυσίδες.

ἄμιράς—ἄλλος τύπος τοῦ ἐμίρης—ἀρχηγός, ἡγεμὼν (λ. ἀραβική).

ἄμφιλύκη—1) τὸ λυκαυγὲς τῆς πρωίας, 2) τὸ λυκόφως τῆς ἑσπέρας).

ἄπεφθος—(λέγεται ἐπὶ χρυσοῦ) καθαρός, ἄγνός.

ἄπόθεις—τὸ κάτω μέρος τοῦ ἐνδύματος.

ἄραγός—δερμάτινος σάκκος τῶν βοσκῶν.

ἄροπόκι—τὰ κοντὰ μαλλιά τῶν ἀρνιῶν.

ἄσλάνι—λέων (λ. τουρκική).

ἄτριτος—ἀκούραστος.

αὐγολήτα—ἐπιδημία, μολυσματικὴ νόσος.

Βαλάνι—βαλανίδι, ὁ καρπὸς τῆς κοινῆς δρυός.

βέντο—βλέπε λέξιν : *σότο βέντο*.

βερέμης—ἀσθενικός, ἀρρωστιάρης, καχεκτικός.

βολτάκι—μικρὰ στοά, καμάρα, θόλος τοῦ εἰκονοστασίου.

βρατσέρα—μικρὸν ἱστιοφόρον μὲ δύο κατάρτια (ἱστούς), λίαν ταχύ.

βρίκιον—πλοῖον ἐμπορικὸν μὲ δύο ἱστούς (κοινῶς *μπρίκι*, ἀρχαίων).

Γαντζούδι—μικρὸς γάντζος, θηλυκωτήρι, πόρπη (ἀγκράφα).

γαῦρος—ὀρμητικὸς, ἄγριος.

γεμιτζής—ναυτικὸς, θαλασσινὸς (λ. τουρκική).

γιουλτζής—ἐπιβάτης (λ. τουρκική).

Γιουνάν—ὀνομασία περσική, διὰ τῆς ὁποίας δηλοῦνται ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Τούρκων οἱ Ἕλληνες (πιθανῶς ἐκ τοῦ Ἴων, Ἴωνος).

γιουρντάνια—άλυσίδες, περιδέραια.

γιωργούλης—ναυτικὸς πῖλος.

γκαβὰ—στραβά.

γκεσέμι—τράγος ἢ κριὸς βαδίζων πρὸ τοῦ ποιμνίου ὡς ὁδηγὸς αὐτοῦ.

γκουλιάστρα, ἡ—ἐξήγησιν τῆς λέξεως δίδει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν σελ. 167.

γλάκιο—τρέξιμο.

γολέτα—ἱστιοφόρον μὲ δύο συνήθως ἱστούς, μικροῦ ἐκτοπίσματος.

γούπατον—κοιλότης ἐδάφους, χαμηλὸς τόπος, γούβα.

Δάνδολος *Ἑρρῆκος*—(1105—1205) ὑπῆρξε δόγης (=αἰρετὸς ἀνώτατος ἄρχων) τῆς Βενετίας. Οὗτος ἐνίσχυσε πολυτρόπως τοὺς μετασχόντας εἰς τὴν Δ' σταυροφορίαν.

δευτερόπρηνμα—μὲ τὴν πρύμναν πρὸς τὰ ὀπίσω, κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν.

διαρμίζομαι—εὐπρεπίζομαι, συγυρίζομαι.

διπλοσκοπὸς—καθένας ἀπὸ τοὺς δύο φρουροὺς, οἱ ὁποῖοι τοποθετοῦνται εἰς θέσεις πλησίον τοῦ ἐχθροῦ. Ἀπ' αὐτοὺς ὁ εἷς ἐκ περιτροπῆς μένει ἀκίνητος, ὁ δὲ ἄλλος κινεῖται μεταξὺ τοῦ συντρόφου του καὶ τῶν ἄλλων διπλοσκοπῶν.

διωματάρης—ὠραῖος, καλοκαμωμένος.

Ἐμίρης—ἡγεμὼν, ἀρχηγὸς (λ. ἀραβική).

ἐπίπνοια—πνοή, ἔμπνευσις.

ἐπιπροσθοῦμαι—ἐμποδίζομαι ἀπὸ κάτι εὐρισκόμενον πρὸ ἐμοῦ, ἀποκρύπτομαι.

Ζεῖμπέκια—ἄτακτοι στρατιῶται ἢ χωροφύλακες τῆς παλαιᾶς Τουρκίας.

Ἡρακλεία, ἡ—νησίς πρὸς Δ. τῆς Ἀμοργοῦ εἰς τὰς Κυκλάδας με ἕκτασιν 19 τ. χλμ.

Θεικισμός—τὸ νὰ ἀρέσκεται κανεὶς εἰς θετικά πράγματα καὶ ὄχι εἰς ἀφηρημένα.

θεωρία—ἀποστολὴ τιμητικῆς πρεσβείας ἐκ μέρους μιᾶς πόλεως εἰς τὰς ἐθνικὰς πανηγύρεις, ἀγῶνας καὶ τελετάς, ὅπως εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, εἰς τοὺς Δελφούς, εἰς τὴν Δῆλον κτλ.

θρύπτομαι—καμαρώνω, κολακεύομαι, ὑπερηφανεύομαι.

Ἰαμβος—μετρικὸς ποῦς δισύλλαβος, ἔχων τὴν μίαν συλλαβὴν μακράν καὶ τὴν ἄλλην βραχεῖαν (—υ). Εἰς τὴν νεωτέραν μετρικὴν ὁ Ἰαμβος ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν τονιζομένην καὶ μίαν ἄτονον συλλαβὴν.

Ἰννοκέντιος Γ'—Πάπας τῆς Ρώμης (1198—1226), ὁργανωτὴς τῆς Δ' σταυροφορίας. Οὗτος ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν.

Ἰσραφείλ—ὁ φυχοπομπὸς ἄγγελος τῶν Μωαμεθανῶν, ὅπως εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ.

Καδινάτσος—σύρτης, μάνταλος (ξυλίνη ἢ μεταλλίνη ράβδος, με τὴν ὁποίαν κλείονται ἐκ τῶν ἔσω θύραι ἢ παράθυρα).

Καστριώτης Γεώργιος—ὁ ἐπνομαζόμενος Σκεντέρμπεης (1405—1468). Εἶναι ὁ ἐθνικὸς ἥρωας τῶν Ἀλβανῶν. Τὸ 1422 εἶχε σταλῇ ὡς ὁμηρος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Σουλτάνου. Διαφυγὼν τὸ 1442 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα τοῦ καὶ ἐπολέμησε νικηφόρως κατὰ τῶν σουλτανικῶν στρατευμάτων εἰς Κρόγιαν, τὴν ὁποίαν κατέστησε ἔδραν τῆς ἀνεξαρτήτου ἐν Ἀλβανίᾳ ἡγεμονίας τοῦ.

κατατηξίτεχνος—τεχνίτης με μεγάλην φαντασίαν καὶ δύναμιν ἐκτε-

λέσεως, (ὁ ὅποιος φαίνεται ὥσάν νά τήκη τελείως τήν ὕλην καί νά εἰσχωρήῃ εἰς τὸ βάθος αὐτῆς, διὰ νά συλλάβῃ τὸ πνεῦμα).

κατσούλα—κουκούλα. κωνική καλύπτρα τῆς κεφαλῆς.

κηριμέ—συχνά, πολλάκις.

κιοῦρτος—ἀλιευτικός κάλαθος (κύρκος).

κλαβανή—καταπακτή, ἄνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου κλειομένου με ὀριζόντιον θύραν καί με κλίμακα κάτωθεν αὐτῆς.

κλάπα, ἡ—τὰ δεσμὰ τῶν ποδῶν, πέδη.

κόθρα, τὰ—ξύλιναι στεφάναι, εἰς τὰς ὁποίας δένουν κουδούνια καί τὰ περνοῦν ἀπὸ τὸν λαιμὸν τῶν προβάτων.

Κόκκινο—παλαιὸν φρούριον τῆς Λήμνου.

κοῦρος—κούρεμα ποιμνίου.

κούρσα—ἐπιδρομή, ληστοπειρατεία.

κουρσάρος—ληστής τῶν θαλασσῶν, πειρατής.

Κουσάντασι—ἡ Ἔφεσος, πόλις τῆς μικρασιατικῆς Ἰωνίας παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καῦστρου ποταμοῦ.

Κρόγια—(άλβαν. Κρούα), πόλις τῆς Ἀλβανίας, ΒΑ. τῶν Τιράνων (βλ. λέξιν Καστριώτης).

κύκλιος—ἀρχαῖος κυκλικὸς χορὸς, τὸν ὅποιον ἐχόρευον περὶ βωμοῦ (συνήθως πρὸς τιμὴν τοῦ Βάκχου).

Κυκλόβιον—τὸ τεῖχος τὸ περιβάλλον τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον, ὅπου κατόπιν ἐκτίσθησαν τὰ τεῖχη τοῦ Ἐπταπυργίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Κωνσταντῆς—Εἰς τὸ ὠραιότατον δημοτικὸν τραγούδι «τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ», ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Κωνσταντῆς, μόνος αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἑννέα ἀδελφούς του, ἐπέμενε νά ὑπανδρευθῇ ἡ ἀδελφή του μακρὰν εἰς τὰ ξένα καί ἔδωκε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι, ἐὰν παραστῇ ἀνάγκη, θὰ μεταβῇ αὐτὸς νά τὴν φέρῃ εἰς τὴν μητέρα της. Καί οἱ ἑννέα ἀδελφοὶ ἀπέθανον, ὁ δὲ Κωνσταντῆς ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσιν του, σηκωθείς πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὸν τάφον του.

Δαμπάδα, ἡ—τὸ ρεῦμα, ἡ φορὰ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ.

λαμπαδίζω—φωτίζω, ρίπτω φῶς ὡς λαμπάς.

Μετερίζι—πρόχωμα, όχύρωμα.

Μεχμέτης—όνομα σύνθητες παρὰ τοῖς Τούρκοις. Μὲ τοῦτο συμβολίζεται κατ' ἐπέκτασιν ἡ τουρκικὴ δεσποτεία.

μίστικο—μικρὸ ἱστιόφορον τριστίον.

μουράγια, τὰ—τὰ τεῖχη τὰ περιβάλλοντα τὴν πόλιν.

μουτασερίφης—ἐπαρχος (λ. τουρκική).

μπασιμπονζοῦκοι—(καὶ βασιβουζοῦκοι)=μέλη ἀτάκτων τούρκων, οἱ ὅποιοι παλαιότερον συνώδευον τὸν τακτικὸν στρατὸν μὲ σκοποὺς λεηλασίας.

μπαιάρω—ἀνατρέπω τὸ σκάφος, κλίνω αὐτὸ πρὸς τὸ πλευρόν.

μπατιδοῦρον—ρόπτρον, μετάλλινον κατασκευάσμα ἐπικολλημένον ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς θύρας καὶ χρησιμοποιοῦμενον πρὸς κροῦσιν αὐτῆς.

μπόλια—πετσέτα, μανδήλα, καλύπτρα τῆς κεφαλῆς.

μπόνο πράτιγο—βλέπε λέξιν πράτιγο.

μπότης—πήλινον δοχεῖον μὲ στενὸν στόμιον.

Μπονδρούμι—τουρκικὴ ὀνομασία τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, πόλεως εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μικρασιατικῆς Καρίας.

Μυλοπόταμος—(λέγεται καὶ Αὐλοπόταμος), ἡ μεγαλυτέρα κατ' ἔκτασιν ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης εἰς τὸ ΒΑ. τμήμα αὐτοῦ.

Νάρθηξ, ὁ—τὸ πρὸ τοῦ ναοῦ μέρος· συνήθως ἐν εἵδει στοᾶς.

νευσιάζω—ἀνεβοκατεβάζω τὴν κεφαλὴν κατ' ἐπανάληψιν (κουτουλάω ἀπὸ τὴν νύστα).

᾽Οβολο(ν), τὸ—χάλκινον νόμισμα μικρᾶς ἀξίας (πεντάρα).

Παιώνιος—ἀρχαῖος γλύπτης ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος. Ἦ ἐν ᾽Ολυμπίᾳ περισωθεῖσα Νίκη τοῦ θεωρεῖται ἐν ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς.

παλάσκα—μικρὰ δερματίνη θήκη φυσιγγίων.

Πάλμερ—ἐργοστάσια ναυπηγικῆς ἐν Ἀγγλίᾳ.

παρμάρα—νόσος τῶν αἰγοπροβάτων, ἡ καλουμένη ἀγαλακτία.

παφίλια—κοσμήματα ὀρειχάλκινα.

περίττο—περισσότερον.

πειρίτης—εἶδος ἀγρίου ἱέρακος.

Πίνδαρος—ἀρχαῖος λυρικός ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Κυνὸς Κεφαλῆς τῶν Θηβῶν (552—448 π.Χ.) ὑμνήσας θεοὺς, ἥρωας καὶ ἀνθρώπους, ἰδίως δὲ τοὺς νικητὰς τῶν ἀγώνων.

πλατόνι—εἶδος δορκάδος μὲ πλατιὰ κέρατα.

Πνύξ, ἡ—ὑψωμα 209 μ. ὑπὲρ τὸν λόφον τῶν Νυμφῶν ἐν Ἀθῆναις. Ἐκεῖ συνήρχετο ἡ Ἐκκλησία τοῦ δήμου.

πόντης—εἶδος θερμαντικοῦ ποτοῦ, μεῖγμα ρουμίου ἢ κονιάκ μὲ λεμονάδαν ἢ τσάι (λέξις ἀγγλική).

πόσι—κεντητὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, τὸ ὁποῖον ἐφόρουν οἱ ἀρματωλοί.

πράτιγο—ἡ ἐλευθεροκοινωνία, ἡ ἄδεια ποῦ δίδεται ὑπὸ τοῦ ὑγειονόμου εἰς τὸ πλοῖον, διὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ πόλιν. *Καλὸ πρᾶτιγο*=καλῶς ἐβγήκες.

προιάρι—ἀλιευτικὸν πλοῖάριον, μονόξυλον.

Προζόπιος—Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔκτου αἰῶνος, σύμβουλος τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου.

προνίζομαι—κινεῖσθαι μὲ ὁρμήν, ξεπετιέμαι.

Ρίσος—εἶδος λεοπαρδάλεως, λύγξ.

ρότα, ἡ—γραμμὴ κατευθύνσεως, ἡ πορεία τοῦ πλοίου.

ρούφουλας—ἀπότομον στριφογύρισμα τοῦ ἀνέμου (ἀνεμοστρόβιλος) ἢ τοῦ ὕδατος (ρουφήχτρα).

Σαλαμετλίκια, τὰ—κεράσματα ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀφίξει (λ. τουρκική). *σήτα*, ἡ—κόσκινον λεπτόν, κρησάρα.

σίντια—(ἐπίρ. χρον.)=ἔταν.

σκαντάγιο—βολίς, ὄργανον βυθιζόμενον εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς μέτρησιν τοῦ βάθους αὐτῆς, βαθύμετρον (λ. ναυτική).

σκαρίζω—ἐξάγω τὸ ποίμνιον εἰς βοσκήν.

σκάρος, ὁ—ἡ βοσκή, ἰδίως ἡ κατὰ τὴν νύκτα ἐξαγωγή τοῦ ποιμνίου πρὸς βοσκήν.

σκληβάκια, τὰ—εἶδος παιγνιδιοῦ, ἀμπάριζα.

σκοῦνα, ἡ—δίστηλον ἱστιοφόρον μὲ τετράγωνα ἱστία (πανιά).

σ'νέριο—συνερισιά, ἄμιλλα, ἔρις (ἐδῶ=δὲν ἡμπορεῖς νὰ τὰ βάλῃς μ' αὐτὲς ὥς πρὸς τὴν ἡλικία, γιατί εἶναι μεγαλύτερες).

σ'νέχ'—συνέχεια (ἐδῶ=κατάλληλος καιρὸς).

σότο βέντο—νοτιοδυτικόν, ὑπήμενον.

σουρνάρα—μέ τὸ σωρό, ἀφθόνως.

σπάλα—ἡ πλάτη ἢ τὸ ὅστουν τῆς ὠμοπλάτης.

σταλία—χρονοτριβή. Ἡμέραι σταλίας=αἱ ἐπὶ πλεον ἡμέραι, ποὺ περνοῦν μετὰ τὴν προθεσίαν πρὸς ἐκφόρτωσιν τοῦ ἐμπορικῷ πλοίου, διὰ τὰς ὁποίας πληρώνεται πρόστιμον,

στάλισμα—τὸ σταμάτημα τῶν προβάτων εἰς σκιερὸν μέρος πρὸς ἀνάπαυσιν, κυρίως κατὰ τὴν μεσημβρίαν τοῦ θέρους.

στερφοκάλεσια, ἡ—στέρφα, στεῖρα.

Στοὰ Ποικίλη—ἡ ὠραιότερα ἀπὸ τὰς στοὰς τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν· εἰς αὐτὴν ἐσύχναζον διάφοροι φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν στωικοί.

στυπ(π)ωτή—τὸ στούμπωμα, τὸ ἔμφραγμα τῶν ὀπῶν τοῦ πλοίου.

συμβατική—ἡ γινομένη κατὰ σύμβασιν, κατὰ συνήθειαν, συνηθισμένη.

σφάντζικο—παλαιὰ ἀργυρᾶ δραχμή, ἡ ὁποία ἐκυκλοφόρει ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ Ὁθωνος.

Ταγκαλάκια—στρατιῶται ἀνήκοντες εἰς ἄτακτα σώματα.

Τάρταρα, τὰ—ὁ Τάρταρος, σκοτεινὸς καὶ φοβερὸς τόπος τοῦ Ἅδου, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι διέμενον αἱ ψυχαὶ τῶν ἀδίκων (ἐνῶ αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων διέμενον εἰς τὰ Ἡλύσια).

τζαμάρα—μακρὰ φλογέρα, ἡ ὁποία ἀποδίδει ἦχον βραχνόν.

Τοπάλης—ὁ ἐπονομαζόμενος Τοπάλ Χοσρέφ πασάς, ναύαρχος τοῦ Τουρκικοῦ στόλου κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν, καταστροφεὺς τῶν Ψαρῶν.

Τραμουντάνα—βόρειος ἄνεμος (λ. ἰταλική).

τράστο—μικρὸς σάκκος, ταγάρι.

τσαμπὰς—πλεξίδα.

τσαπράζια, τὰ—ἀργυρᾶ κοσμήματα ἐπὶ τῆς ἀνδρικῆς ἐθνικῆς ἐνδυμασίας, φερόμενα ἐπὶ τοῦ στήθους σταυροειδῶς (ιδίᾳ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα).

τσεριμόνιες—εὐγένειες, λεπτοὶ τρόποι.

τυρβάζω—φροντίζω, ἀσχολοῦμαι πολὺ.

τῶκ—συνομιλία, συζήτησις.

Φαρί—τὸ ἄλογο.

φέριμελη—χρυσοποίκιλτον ἢ μεταξοκέντητον ἀνδρικὸν γελέκι, τὸ ὅποιον φέρεται μὲ τὴν φουστανέλαν.

φιόρο, τὸ—ἄνθος.

φλότα, ἡ—ὁ στόλος.

Χαβωμένος—χαμένος, πεθαμένος.

χαρμπι—εἶδος μαχαιριδίου μὲ ἀργυρᾶν λαβήν, τὸ ὅποιον κρέμεται ἀπὸ τὸ σελάχι τῶν φουστανελοφόρων καὶ χρησιμεύει δι' ἀκόνισμα.

χήτη, ἡ—χαίτη.

Ψάλτης — (τῆς Λευκάδος). Ὁ Παλαμάς, εἰς τὸ «Τραγούδι τῶν ἑφτὰ νησιῶν», ἐννοεῖ τὸν Βαλαωρίτην.

Β'

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Ἄννινος Χαραλάμπης.—Ἐγεννήθη τὸ 1852 εἰς τὸ Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἀπέθανε τὸ 1934. Ἦτο δημοσιογράφος. Ἔργα του : «*Δυκαυγές*», «*Ἐδῶ κι ἐκεῖ*», «*Ἡ νίκη τοῦ Λεωνίδα*», «*Νίκαι κατὰ βαρβάρων*», «*Ὁ Σύλλογος τῶν Εἰσαγγελέων*» κ. ἄ.

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης.—Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1824 καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Κατὰ πρῶτον ἑξεπαιδεύθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ἔπειτα δὲ ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του εἰς τὴν Ἰόνιον Βουλὴν. Μετὰ τὴν ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου ἐξελέγη μετὰ τῶν πρῶτων βουλευτῶν, οἱ ὅποιοι ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς ἐλευθέρας Ἑπτανήσου εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐλληνικὸν κοινοβούλιον. Διεκρίθη ὡς ποιητῆς διὰ τὴν μεγάλην φαντασίαν του καὶ τὸν ἀσυγκράτητον πατριωτισμὸν του. Ἔργα του : «*Σιχουρήματα*», «*Μνημόσυνα*», «*Κυρὰ Φροσύνη*», «*Ἀθανάσης Διάκος*», «*Φωτεινὸς*» κ. ἄ.

Βασιλειάδης Σπυρίδων.—Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1845. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ εἰργάσθη ἔπειτα ὡς δικηγόρος ἐν Ἀθήναις, ἀσχολούμενος συγχρόνως καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανεν ἐν Παρίσι τοῖς 1874. Ἔργα του ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς : Α' Ποιητικά : «*Εἰζόνες καὶ νύματα*» (λυρικά ποιήματα, 1866) Β' Πεζά : Δραματικά ἔργα : «*Λουκᾶς Νοταρᾶς*» (1868), «*οἱ Καλλέργαι*» (1869), «*Ἀιτωκαὶ νύκτες*» (Γαλάτεια, Σκύλα, Χίμαιρα, Σεμέλη, Ἀμάλθεια) (1873). Μετὰ

τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν καὶ ἄλλοι δύο τόμοι τῶν «Ἀττικῶν νυκτῶν».

Βικέλας Δημήτριος.—Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑρμούπολιν τὸ 1835. Ἔζησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Τὸ 1900 ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔζησε μέχρι τοῦ θανάτου του (1908). Ἔδειξε μεγάλην κλίσιν εἰς τὰ γράμματα. Παραλλήλως ἀνέπτυξεν ἐξόχως κοινωφελῇ δρᾷσιν, ἰδρύσας τὸν Σύλλογον πρὸς ἔκδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, τὸν οἶκον τῶν τυφλῶν κ.λ. Ἔργα του: «*Στίχοι*», «*Λουκῆς Λάρας*», «*Διηγήματα*», «*Ἡ Ζωὴ μου*», μεταφράσεις τραγωδιῶν τοῦ Σαίξπηρ κ.ἄ.

Δαμβέργης Ἰωάννης.—Ἐγεννήθη τὸ 1860 εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης καὶ ἀπέθανε τὸ 1937 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, ἐνωρὶς ὅμως κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Εἶναι κατὰ κύριον λόγον δημοσιογράφος καὶ ποιητής. Τὰ ἔργα του εἶναι πλήρη πατριωτισμοῦ καὶ ἀγάπης διὰ τὰς ἑλληνικὰς παραδόσεις. Τὸ κυριώτερον τούτων εἶναι «*οἱ Κρηῖτες μου*», συλλογὴ διηγημάτων.

Δροσίνης Γεώργιος.—Ἐγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ γονεῖς Μεσολογγίτας. Μετὰ τὰς σπουδὰς του εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς τμηματάρχης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς συλλογὰς ποιημάτων καὶ ἀρκετὰ πεζὰ, διηύθυνε δὲ καὶ διάφορα περιοδικά. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὸ τελευταῖον του πεζὸν ἔργον φέρει τὸν τίτλον «*Σκόρπια Φύλλα τῆς Ζωῆς μου*».

Ἐφταλιώτης Ἀργύρης.—Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Κλεάνθους Μιχαηλίδου. Ἐγεννήθη εἰς Μήθυμναν (Μόλυβον) τῆς Μυτιλήνης τὸ 1849 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Ἄν καὶ νέος ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐν τούτοις ἡσχολήθη ἐπιτυχῶς μὲ τὴν λογοτεχνίαν. Τὰ ἔργα του διακρίνει πρὸ παντὸς ἐξαιρετος ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ μας. Κυριώτερα τού-

των εἶναι : «*Νησιώτικες Ἱστορίες*», «*Φυλλάδες τοῦ γερο - Δήμου*», «*Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης*», κ. ἄ. Μετέφρασεν ἐπίσης ἐμμέτρως καὶ τὴν «*Ὁδύσειαν*» τοῦ Ὀμήρου.

Κακλαμάνος Δημήτριος.—Ἐγεννήθη εἰς Ναύπλιον τὸ 1872, καταγόμενος ἐκ Βυτίνης τῆς Ἀρκαδίας. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος, διευθυντὴς τῆς ἡμερηίδος «*Νέον Ἀστὺ*» καὶ διπλωμάτης, διατελέσας πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Λονδίνον. Ἠσχολήθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἔγραψε πλείστας φιλολογικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς μελέτας, προσέτι δὲ βιογραφίαν περὶ τοῦ ζωγράφου Νικολάου Γύζη.

Καμπούρογλους Δημήτριος.—Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, τὴν πεζογραφίαν καὶ τὴν Ἱστορίαν. Ἦτο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του εἶναι ἱστορικά, λαογραφικὰ καὶ λογοτεχνικά. Τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι : «*Ἡ Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν*» εἰς τρεῖς τόμους, «*Ἀρματολοὶ καὶ Κλέφτες*», «*Ἀναδρομῆς*», «*Θρόψαλα*» κ. ἄ.

Καρκαβίτσας Ἀνδρέας.—Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας καὶ ἀπέθανε τὸ 1922 εἰς τὸ Ἀμαρούσιον. Ἦτο στρατιωτικὸς ἀρχίατρος, κυρίως ὅμως διεκρίθη ὡς διηγηματογράφος μὲ ἀγάπην πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἶναι δὲ εἷς ἀπὸ τοὺς καλυτέρους διηγηματογράφους τῆς νέας Ἑλλάδος. Τὸ ἔργον του ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ τόμους. Τὰ κυριώτερα τῶν διηγημάτων του εἶναι : «*Ὁ Ζημιάνος*», «*Λόγια τῆς Πλώρης*», «*Παλιὲς Ἀγάπες*», «*Ἡ Λυγερή*», τὸ μυθιστόρημα «*Ὁ Ἀρχαιολόγος*» κ. ἄ.

Κρυστάλλης Κώστας.—Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1868. Ἀπὸ πολὺ νεαρᾶς ἡλικίας ἔδειξε τὸ ποιητικόν του τάλαντον. Τὸ πρῶτον ποίημά του ἐδημοσίευσεν, ἐνῶ ἦτο ἀκόμη μαθητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Σκίαι τοῦ Ἀδου*», εἰς τὸ ὅποιον ἐξυμνεῖ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἡρώων τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἔνεκα τούτου κατε-

διώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἔζησε βίον πλήρη στερήσεων. Παρ' ὅλην ὁμῶς τὴν βιοπάλην ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε τὰ ἐξῆς ἔργα: «*Ὁ Καλόγηρος τῆς Κλεισοῦρας τοῦ Μεσολογγίου*», «*Τὰ Ἀγροτικά*», «*Ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς σιάνης*», ποιήματα καὶ μίαν συλλογὴν διηγημάτων μετὰ τὸν τίτλον «*Πεζογραφήματα*». Ἀπέθανε τὸ 1894.

Λασκαράτος Ἀνδρέας.—Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας τὸ 1811 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἀργοστόλιον τὸ 1881. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν τὰ νομικὰ καὶ ἐξήσκησεν ἐπ' ὀλίγον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Διεκρίθη ὡς σατιρικός ποιητής. Μετὰ τὴν σάτιράν του ἤθελε νὰ καυτηριάσῃ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς προλήψεις τῶν συγχρόνων του. Ἔργα του: «*Τὰ Μυστήρια τῆς Κεφαλλονίας*», «*Ἰδὺν δ' Ἀνθρῶπος*», «*Στιχορρήματα*» κ. ἄ.

Μαβίλης Λορέντζος.—Ἐγεννήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Ἰθάκην καὶ ἔζησεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἐφονεύθη τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἠπείρου πολεμῶν ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ἦτο ποιητής. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἔργα*».

Μαλακάσης Μιλτιάδης.—Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανε τὸ 1943 εἰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἡσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν. Ἐδημοσίευσεν πλεῖστα ποιήματα εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐξέδωκε δὲ διαφόρους συλλογὰς ποιημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους: «*Συντρίμματα*», «*Ῥῶες*», «*Ἀσφόδελοι*», «*Πεπρωμένα*», «*Ὁ Μπαταριάς*». Ἐπίσης δὲ τὸ δραματικὸν ποίημα: «*Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου*».

Μελᾶς Σπύρος.—Ἐγεννήθη τὸ 1883 εἰς τὴν Ναύπακτον. Ἀπὸ τοῦ 1935 διατελεῖ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Νεώτατος ἐπέδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἔγραψε διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα, χρονογραφήματα, βιογραφίας κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἔργων του ὁ «*Γέρος τοῦ Μωριά*» ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Μητσάκης Μιχαήλ.—Ἐγεννήθη εἰς τὰ Μέγαρα τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1916. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἄρθρα, χρονογραφήματα, ἐντυπώσεις, διηγήματα κ.ἄ.δ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν μερικά τῶν ἔργων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλολογικὰ Ἔργα».

Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος.—Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σκιάθον καὶ ἀπέθανε τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἦτο πολὺ φιλόθρησκος καὶ ἠγάπα τὰς ἑλληνικὰς χριστιανικὰς παραδόσεις. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ Κύματα», τόμοι 6. «Διηγήματα», τόμοι 6 κ. ἄ.

Νιρβάνας Παῦλος.—Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς Ρωσίαν καὶ ἀπέθανε τὸ 1938 εἰς Ἀθήνας. Ἦτο ἀρχίατρος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, δημοσιογράφος καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, χρονογραφήματα καὶ θεατρικὰ ἔργα ἐκδοθέντα εἰς πολλοὺς τόμους.

Παλαμᾶς Κωστής.—Ἐγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Πάτρας, κατάγεται δὲ ἐκ Μεσολογγίου. Ἀπέθανε τὸ 1943 εἰς Ἀθήνας. Ἐπὶ ἔτη ὑπηρέτησεν ὡς γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκός. Θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος σύγχρονος ποιητὴς τῆς Ἑλλάδος. Πλὴν τῶν ποιημάτων του ἔχει γράψει καὶ πεζά. Ὅλα τὰ ἔργα του ἀποτελοῦν 35 περίπου τόμους. Τὰ σπουδαιότερα ποιητικὰ του ἔργα εἶναι: «Ὁ Τάφος», «Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου», «Ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ», «Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή», «Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά» κ. ἄ.

Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος.—Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον καὶ ἀπέθανε τὸ 1911. Εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους Ἑλλήνας διηγηματογράφους. Τὰ ἔργα του ἀναφέρονται εἰς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, τὴν ζωὴν τῶν συμπατριωτῶν του καὶ τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν. Τὰ γνωστότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ «Χριστουγεννιάτικα», «Πρωτοχρονιάτικα» καὶ «Πασχαλινὰ» διη-

γήματα, «*ἡ Γυφτοπούλα*», «*ἡ Φόνισσα*», «*οἱ Ἐμποροὶ τῶν Ἐθνῶν*» (μυθιστόρημα) κ. ἄ.

Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντῖνος.—Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1815, καταγόμενος ἐκ Βυτίνης τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἀπέθανε τὸ 1891 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασεν εἰς Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν καὶ τὸ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Εἶναι ὁ ἐπιφανέστατος ἱστορικὸς τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ ἡ «*Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους*» εἶναι ἱστορικὸν μνημεῖον μετὰ καταδῆλων λογοτεχνικῶν χαρισμάτων.

Πασαγιάννης Κώστας.—Ἐγεννήθη εἰς Ἀνδρούσαν τῆς Μεσσηνίας τὸ 1872, καταγόμενος ἐκ Μάνης. Ἐσπούδασεν νομικὰ καὶ ὑπηρετήσεν ὡς δικαστὴς καὶ ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος. Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἔγραψεν ἔμμετρα καὶ πεζά. Ἔργα του: «*Τὰ πρῶτα παραμῦθια*», «*Μοσκιές*» (διηγήματα) «*Σπάρτη—Μυστράς*», «*Μανιάκινα μοιρολόγια*» κ. ἄ.

Πετιμεζᾶς Νικόλαος (Λαύρας).—Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1873. Ὑπηρετήσεν εἰς τὸν στρατὸν μέχρι τοῦ 1917, ὁπότε παρητήθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ. Διετέλεσε καὶ νομάρχης. Δημοσιεύει χρονογραφήματα εἰς ἔφημερίδας καὶ ἔχει γράψει ἄρκετὰ ποιήματα. Ἡ γνωστοτέρα συλλογὴ του ἔχει τὸν τίτλον «*Ἀπλᾶ λόγια*».

Πολέμης Ἰωάννης.—Ἐγεννήθη τὸ 1852 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1920. Ἀφῆκε πολλὰς συλλογὰς ποιημάτων. Αἱ σπουδαιότεραι εἶναι «*Χειμῶνανθοι*», «*Τὸ παλιὸ βιολί*», «*Σπασμένα Μάρμαρα*», «*Ὁ Τραγουδιστής*», «*Ὁ Βασιλεὺς Ἀνῆλιαγος*», «*Τὰ πρῶτα βήματα*» διὰ παιδιὰ. Μετέφρασε καὶ τὰ «*Εἰδύλλια*» τοῦ Θεοκρίτου.

Πορφύρας Λάμπρος.—Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ πραγματικὸν ὄνομα εἶναι Δημήτριος Σύψωμος. Ἐγεννήθη εἰς Χίον τὸ 1879. Ἐνωρίτατα ἤρchiσε δημοσιεύων εἰς διάφορα περιοδικὰ ποιήματά του. Τὰ ἐκλεκτότερα ποιήματά του περιελήφθησαν εἰς συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Σκιές*».

Ποταμιᾶνος Θέμος.—Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1888, τέως ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ τοῦ Β. Ναυτικοῦ. Ἐγραψε μὲ πολλήν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἐξέδωσεν εἰς τόμους τὰ ἐξῆς: «*Θαλασσινὲς σελίδες*», «*Τ' ἀκρογιαλία μας*», «*Σιλονέτες τῶν βυθῶν*» κ. ἄ.

Ράδος Κωνσταντῖνος.—Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1932. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ φιλολογίαν, ἐπιδοθεὶς κυρίως εἰς ἱστορικὰς μελέτας. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρος τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας. Ἐγραψε πολλὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα ἱστορικοῦ καὶ ναυτικοῦ περιεχομένου, καθὼς καὶ τρεῖς τόμους διηγημάτων.

Σκόκος Κωνσταντῖνος.—Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1854 καὶ ἀπέθανε τὸ 1928. Ἐσπούδασε νομικὰ, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Διηύθυνεν ἐπὶ 30ετίαν τὸ «*Ἐθνικὸν ἡμερολόγιον*». Ἔργα του ποιητικά: «*Ἐαρ*», «*Ἀκτῖνες καὶ Μύρα*», «*Σαυρικὰ ἐπιγράμματα*». Πεζά: «*Τὰ παράξενα τῆς ζωῆς*» κ. ἄ.

Σολωμὸς Διονύσιος.—Ἐγεννήθη τὸ 1796 εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ἀπέθανε τὸ 1857 εἰς Κέρκυραν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἶχεν ὅμως μεγάλην κλίσιν εἰς τὴν ποίησιν. Εἶναι ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς καὶ ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Τὰ ἔργα του συνέλεξε καὶ ἐξέδωσε μετὰ τὸν θάνατόν του πρῶτος ὁ φίλος του ποιητὴς καὶ λόγιος Ἰάκωβος Πολυλᾶς. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ποιημάτων του εἶναι: «*Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν*» (ὁ Ἐθνικός μας Ὕμνος) ἢ «*Ὁδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος*», οἱ «*Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι*», ὁ «*Κρητικὸς*», ὁ «*Λάμπρος*». Ἐγραψε καὶ ποιήματα εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν.

Σουρῆς Γεώργιος.—Ἐγεννήθη εἰς Σῦρον τὸ 1853. Χῆος τὴν καταγωγὴν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1910. Ἐπεδόθη εἰς τὴν σατιρικὴν ποίησιν, τὴν ὁποίαν ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐκαλλιέργησε. Ἀπὸ τοῦ 1884 μέχρι τοῦ θανάτου του ἐξέδιδε τὴν σατιρικὴν

ἔμμετρον ἑβδομαδιαίαν ἡμερίδα ὁ «*Ρωμός*», ἡ ὁποία ἀφῆκεν ἐποχήν. Τὰ ποιήματά του ἐξεδόθησαν εἰς ἕξ τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων δύο τόμοι φέρουν τὸν τίτλον «*Φασουλῆς Φιλόσοφος*». Ἐπίσης ἔγραψεν ἑμμέτρους κωμωδίας καὶ μετέφρασε τὰς «*Νεφέλας*» τοῦ Ἀριστοφάνους.

Τσουντας Χρῖστος.—Ἐγεννήθη εἰς Στενήμαχον τῆς Βουλγαρίας τὸ 1857 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1934. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν ἔδραν τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης καὶ τῆς Ἐπιγραφικῆς καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «*Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης*» καὶ «*Μυκῆναι καὶ Μυκηναϊκὸς πολιτισμός*».

Φωστίνης Παντελεήμων.—Ἐγεννήθη τὸ 1888 εἰς τὸ Κρανίδιον. Ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Ἀθήναις καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς ἱεροκῆρυξ Ἀττικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1922 διατελεῖ Μητροπολίτης, διακρίνεται δὲ διὰ τὸ ζωντανόν του κήρυγμα καὶ τὴν πρωτοβουλίαν του εἰς ἔργα φιλανθρωπικά.

Χριστοβασίλης Χρῖστος.—Ἐγεννήθη εἰς τὸ Σοῦλι Χρηστοβασίλη τῆς Ἠπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν. Νέος ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἡσχολήθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα, ἱστορικά καὶ λογοτεχνικά. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἐπόμενα: Α'. Διηγήματα: «*Τῆς στάνης*», «*Τῆς ξενιτιάς*», «*Τοῦ βουνοῦ*», «*Θεσσαλικά*», «*Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου*», «*Ἠπειρωτικὰ παραμῦθια*». Β'. Δράματα ἑμμετρα: «*Ἀγῶνας τοῦ Σουλίου*», «*Γιὰ τὴν τιμὴν*». Γ'. Ποιήματα: «*Ἡ ἀγάπη*», «*Ὁ μαρμαρωμένος Βασιλιάς*» κ. ἄ. Ἀπέθανε τὸ 1937.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ

Γούζης Νικόλαος.—Ἐγεννήθη εἰς Τήνον τὸ 1842. Ἐνωρί-
τατα ἔδειξε κλίσιν πρὸς τὰς ὥραιας τέχνας. Ἐσπούδασε κατὰ
πρῶτον εἰς τὴν Καλλιτεχνικὴν Σχολὴν τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθη-
νῶν, ἔπειτα δὲ μετέβη καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του εἰς τὸ
Μόναχον. Ἐκεῖ ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς πλέον, ἐσταδιοδρόμησε
καὶ διεκρίθη ὡς ἑξοχος ζωγράφος. Ἐτιμήθη μάλιστα διὰ τῆς
θέσεως καθηγητοῦ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Μο-
νάχου. Δὲν ἐλησμόνησεν ὅμως τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποίαν δὲν
ἔπαυσε νὰ ἀγαπᾷ. Ἀπέθανεν εἰς Μόναχον τὸ 1901. Γνωστό-
τεροι ζωγραφικοὶ πίνακες τοῦ Γούζη εἶναι : τὸ «*Κρυφὸ σχολεῖό*», ἡ
«*Δόξα*», τὸ «*Παραμύθι τῆς γιαιᾶς*», ἡ «*Ἱστορία*», ἡ «*Ἀρμονία*»,
ὁ «*Ὀλυμπιονίκης*», ὁ «*Μικρὸς σοφός*», τὸ «*Πνεῦμα τοῦ Πόντου*» κ.ἄ.

Ἰακωβίδης Γεώργιος.—Ἐγεννήθη εἰς Λέσβον τὸ 1858 καὶ
ἀπέθανε τὸ 1930 εἰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε ζωγραφικὴν καὶ
γλυπτικὴν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ Μόναχον.
Διετέλεσεν ἔφορος τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης καὶ καθηγητῆς
τῆς ζωγραφικῆς εἰς τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Καλῶν Τεχνῶν
τῶν Ἀθηνῶν. Διεκρίθη ἰδίως ὡς ζωγράφος παιδιῶν. Τὰ ἔργα
του κοσμοῦν διαφόρους πινακοθήκας τῆς Εὐρώπης. Τὰ κυριώ-
τερα τούτων εἶναι : ἡ «*Παιδικὴ συναυλία*», ἡ ὁποία εὕρεσκειται
εἰς τὴν Ἐθνικὴν μας Πινακοθήκην, «*Τὰ πρῶτα βήματα*», «*Ὁ*
«*κακὸς ἔγγονος*», «*Τὸ κτένισμα τῆς ἑγγονῆς*», «*Ὁ παιδικὸς καυγὰς*» κ.ἄ.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΡΙΑΚΕΣ ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΩΝ

Α'

Α' 'Από την θρησκευτικήν ζωήν.

	Σελ.
1. 'Ο Ἄσωτος υἱός, Παντελεήμονος Φωστίνη (Μητροπολίτου)	7
2. Παναγία ἡ Μεγαλομάτα, Μιχαὴλ Μητσάκη	12
3. Ἐσπερινὸς (ποίημα), Γεωργίου Δροσίνη	14
4. Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ [Μπαλουκλὶ Κων/πόλεως], Ἄλεξ. Μωραϊτίδου	14
5. Γράμμα ἀπὸ τὸ χωριό, Παύλου Νιρβάνα	19
6. Χριστὸς Ἀνέστη (ποίημα), Γεωργίου Δροσίνη	20
7. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Διονυσίου Σολωμοῦ	21

Β' 'Από τὴν ἀρχαίαν ἐθνικὴν ζωὴν καὶ τέχνην.

1. Τὸ ἀνάγλυφον τῆς Ἑλεουσίνος, Χρίστου Τσουντα	25
2. Ἡ Νίκη (ποίημα), Κωστῆ Παλαμᾶ	27
3. Ὁ Δεξιλέως (ποίημα), Κωστῆ Παλαμᾶ	28

Γ' 'Απὸ τὴν μεσαιωνικὴν ἐθνικὴν ζωήν.

1. Ὁ Ἡράκλειος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Θρησκεία, Κ. Παπαρρηγοπούλου	33
2. Στὴ Χρυσόπορτα, Νικολάου Βασιλειάδου	36
3. Ὁ Ἐκδικητής, Ἀνδρέα Καρκαβίτσα	38
4. Τῆς Ἀγία-Σοφίας (δημοτικόν)	42
5. Οἱ δύο πρῶτες ἡρωίδες τῆς Ρωμιοσύνης, Ἀργύρη Ἐφταλιώτη	43
6. Διὰ τὸν ἄγνωστον Ἀκρίταν, Ἰωάννου Δαμβέργη	45
7. Ὁ Λιγενὴς στὸν Ἀδὴ (ποίημα), Κωστῆ Παλαμᾶ	50

Δ' 'Απὸ τὴν νεωτέραν καὶ τὴν σύγχρονον ἐθνικὴν ζωήν.

1. Σπαθόγιαννος, Ἀνδρέα Καρκαβίτσα	53
2. Ἀπὸ τὸν ὕμνον εἰς τὴν Ἑλευθερίαν [στὸ Μεσολόγγι, στροφαὶ 88-96] (ποίημα), Διονυσίου Σολωμοῦ	65
3. Ὁ πилότος τοῦ Δάφ-Μπογάζ, Κωνσταντίνου Ράδου	66
4. Ὁ βράχος καὶ τὸ κῆμα (ποίημα), Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου	77
5. Ἀετοὶ στὶς φωλιές τους, Ν. Πετιμεζᾶ-Λαύρα	79

	Σελ.
6. 'Ο 'Αλή-Πασῶς (ποίημα), 'Αριστοτέλους Βαλαωρίτου	81
7. Διάγγελμα, Κωνσταντίνου ΙΒ'	82
8. Θεσσαλονίκη (ποίημα), 'Ιωάννου Πολέμη	83

Ε' 'Από τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν.

1. 'Υπηρέτρα, 'Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη	87
2. 'Ο 'Αμερικάνος, 'Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη	93
3. Τραγούδι τῆς ξενιτειᾶς (ποίημα), Κώστα Κρυστάλλη	110
4. Τὸ δράμα τοῦ μικρούλη, Σπύρου Μελά	112
5. Παιδικαὶ ἀναμνήσεις, Δημητρίου Βικέλα	115
6. Νανούρισμα (δημοτικὸν)	119
7. 'Ο Τακη-Πλούμας (ποίημα), Μιλτιάδη Μαλακάση	119

ΣΤ' 'Από τὴν κοινωνικὴν ζωὴν.

1. 'Η φιλοξενία, Χρίστου Χριστοβασίλη	123
2. 'Η καλοσύνη σου (ποίημα), Γεωργίου Δροσίνη	130
3. 'Ο ὑψηλόφρων, 'Ανδρέου Λασκαράτου	131
4. 'Ο ἀντιρρησίας, Κωνσταντίνου Σκόκου	132
5. Τύποι τῆς ἰχθυαγορᾶς, Σπύρου Μελά	133
6. 'Αθηναϊκὸν Πάσχα (ποίημα), Γεωργίου Σουρῆ	136
7. Νοομαντεία, Χαραλάμπη 'Αννίνου	137
8. Διαχύσεις (ποίημα), Γεωργίου Σουρῆ	140
9. 'Ο Νικόλαος Γύξης, Δημητρίου Κακλαμάνου	141

Ζ' 'Από τοὺς 'Ελληνικοὺς τόπους.

1. Στὸν Ταύγετο, Κώστα Πασαγιάννη	149
2. Περίπατοι [Κέρκυρα] Ν. Πετιμεζᾶ-Λαύρα	151
3. Τὰ ἑπτὰ νησιά (ποίημα), Κωστή Παλαμᾶ	155
4. 'Η 'Αττικὴ, Δημητρίου Καμπούρογλου	157
5. 'Αττικὴ (ποίημα), Κωστή Παλαμᾶ	157
6. 'Η λίμνη τοῦ Μεσολογγίου (ποίημα), Κωστή Παλαμᾶ	158

Η' 'Από τὴν 'Ελληνικὴν φύσιν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν.

1. 'Η καλύτερή μου ἀρχιχρονιά, Χρίστου Χριστοβασίλη	161
2. 'Ο σκάρος (ποίημα), Κώστα Κρυστάλλη	172
3. 'Ανοιξιάτικοι τάπητες, Παύλου Νιρβάνα	173
4. 'Ανοιξη (ποίημα), Μιλτιάδη Μαλακάση	175
5. 'Αστακοί, 'Αλεξάνδρου Μωραϊτίδου	175
6. 'Η γαρίδα, Θέμου Ποταμιάνου	179
7. Γαλήνη (ποίημα), Λάμπρου Πορφύρα	180

Ε Π Ι Μ Ε Τ Ρ Ο Ν

Μεσαιωνικά Ἑλληνικά κείμενα.

1. Ἀπὸ τὴν «Χρονογραφίαν» τοῦ Ἰωάννου Μαλάλα :	
Τὸ ὄραμα τοῦ Κωνσταντίνου	183
2. Ἀπὸ τὸν «Λειμῶνα» τοῦ Ἰωάννου Μόσχου :	
Ἡ γῆ κατὰπτε τὸν Σαφακηλὸν	185
Ὅνος νοήμων καὶ πιστὸς	185
3. Ἀπὸ τὴν «Χρονογραφίαν» τοῦ Θεοφάνους :	
Ὁ Ἡράκλειος ἐπιστρέφει νικητὴς	186
Ἡ ὑψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ	187
4. Ἀπὸ τὸ περὶ «Ὀφφικιαλίων» τοῦ Γεωργίου Κωδινού :	
Ὁ «νιπτὴρ»	188
5. Ἀπὸ τὸ «Στρατηγικόν» τοῦ Ἰωάννου Κεκαυμένου :	
Στρατηγικὰ σοφίσματα	189
6. Ἀπὸ τὸ «Χρονικόν» τοῦ Ἰωάννου Κανανοῦ :	
Περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου κατὰ τὸ 1422 ἔτος	191
7. Ἀπὸ τὸν «Θρηνον» τοῦ Δούκα :	
Θρηνος	194
8. Ἀπὸ τὸν «Πωρικολόγον», ἀγνώστου	196
9. Ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Πτωχοπροδρομοῦ, ἀγνώστου	200
10. Ἀπὸ τὸν Βασίλειον Διγενὴν Ἀκρίταν :	
Μονομαχία Διγενὴ καὶ Μαξιμῶς	203
Τὸ παλάτι τοῦ Διγενὴ	203
11. Ἀπὸ τὴν «Διδασκαλίαν Παραινετικὴν» τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (Σπανέα)	206
12. Ἀκριτικὴ ποίησις :	
Ἀκριτικὸν νανούρισμα (δημοτικόν)	207
13. Ὁ γιὸς τοῦ Ἀνδρόνικου (δημοτικόν)	208
14. Ὁ θάνατος τοῦ Διγενὴ (δημοτικόν)	209
Παράρτημα Α' Λεξιλόγιον	213
Παράρτημα Β' Βιογραφίαι συγγραφέων	221
Βιογραφίαι καλλιτεχνῶν	229

Β'

ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Ι. Ἐκ τῆς συλλογῆς Ν. Κοντοπούλου

	Σελ.
1. Ἑσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη	14
2. Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου	14
3. Γράμμα ἀπ' τὸ χωριό, Παύλου Νιρβάνα	19
4. Τὸ ἀνάγλυφον τῆς Ἐλευσίνος, Χρίστου Τσουντα	25
5. Ἡ νίκη (ποίημα), Κωστὴ Παλαμᾶ	27
6. Στὴ χρυσόπορτα, Νικ. Βασιλειάδου	36
7. Ὁ Ἐκδικητής, Ἀνδρέα Καρκαβίτσα	38
8. Τῆς Ἁγία - Σοφίας (δημοτικόν)	42
9. Ὁ Πιλότος τοῦ Δαρ - Μπογάζ, Κ. Ράδου	66
10. Ἀετοὶ στὶς φωλιές τους, Ν. Πετιμεζᾶ - Λαύρα	79
11. Παιδικαὶ ἀναμνήσεις, Δημ. Βικέλα	115
12. Ἡ καλοσύνη σου (ποίημα), Γ. Δροσίνη	130
13. Ὁ ὑψηλόφρων, Ἀνδρέα Λασκαράτου	131
14. Ὁ Ἀντιρρησίας, Κ. Σκόκου	132
15. Νοσημαντεία, Χαραλ. Ἀννίνου	137
16. Στὸν Ταῦγετο, Κ. Πασαγιάννη	149
17. Περίπατοι [Κέρκυρα], Ν. Πετιμεζᾶ - Λαύρα	151
18. Τὰ ἐφτά νησιά (ποίημα), Κωστὴ Παλαμᾶ	155
19. Ἡ Ἀττική, Δημ. Καμπούρογλου	157
20. Ἀττικὴ (ποίημα), Κωστὴ Παλαμᾶ	157
21. Ἡ λίμνη τοῦ Μεσολογγίου (ποίημα), Κωστὴ Παλαμᾶ	158
22. Ἀνοιξή (ποίημα), Μιλτ. Μαλακάση	175
23. Ἀστακοί, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου	175
24. Ἡ Γαρίδα, Θέμου Ποταμιάνου	179
25. Ἀπὸ τὸ «Στρατηγικόν» τοῦ Ἰωάννου Κεκαυμένου: Στρατηγικὰ σοφίσματα	189
26. Ἀπὸ τὸν Βασίλειον Διγενὴν Ἀκρίταν: Μονομαχία Διγενὴ καὶ Μαξιμῶς Τὸ παλάτι τοῦ Διγενὴ	203 203

27. 'Από τὴν « <i>Διδασκαλίαν Παραινετικὴν</i> » τοῦ 'Αλεξίου Κομνηνοῦ (Σπανέα)	205
--	-----

II. Ἐκ τῆς συλλογῆς Μιχαὴλ Οἰκονόμου

1. Παναγία ἡ Μεγαλομάτα, Μιχαὴλ Μητσάκη	12
2. Χριστὸς Ἀνέστη [ποίημα], Γεωργίου Δροσίνῃ	20
3. Ὁ Δεξιλέως [ποίημα], Κωστὴ Παλαμᾶ	28
4. Οἱ δύο πρῶτες ἡρώιδες τῆς Ρωμιοσύνης, Ἄργ. Ἑφταλιώτῃ	43
5. Ὁ Διγενὴς στὸν Ἄδη [ποίημα], Κωστὴ Παλαμᾶ	50
6. Σπαθόγιαννος, Ἀνδρέα Καρκαβίτσα	53
7. Ἀπὸ τὸν ὕμνον εἰς τὴν Ἑλευθερίαν [στὸ Μεσολόγγι] [ποίημα], Διονυσίου Σολωμοῦ	65
8. Ὁ Βράχος καὶ τὸ κῦμα [ποίημα], Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου	77
9. Θεσσαλονίκη [ποίημα], Ἰωάννου Πολέμη	83
10. Ὑπὲρτρα Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη	87
11. Τραγοῦδι τῆς ξενιτειᾶς [ποίημα], Κώστα Κρυστάλλῃ	110
12. Τὸ δράμα τοῦ μικροῦλῃ, Σπύρου Μελά	112
13. Τύποι τῆς ἰχθυαγορεύς, Σπύρου Μελά	133
14. Ὁ Νικόλαος Γύξης, Δημητρίου Κακλαμάνου	141
15. Ἀνοιξιάτικοι τάπητες, Παύλου Νιρβάνα	173
16. Ἀπὸ τὴν « <i>Χρονογραφίαν</i> » Ἰωάννου Μαλάλα : Τὸ δράμα τοῦ Κωνσταντίνου	183
17. Ἀπὸ τὸν « <i>Δειῶνα</i> » τοῦ Ἰωάννου Μόσχου : Ἡ γῆ κατὰπτε τὸν Σαρακηνὸν Ὁνος νοήμων καὶ πιστὸς	185
18. Ἀπὸ τὴν « <i>Χρονογραφίαν</i> » τοῦ Θεοφάνους : Ὁ Ἡράκλειος ἐπιστρέφει νικητὴς Ἡ ὕψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ	186
19. Ἀπὸ τὸν « <i>Πορικολόγον</i> », ἀγνώστου	187
20. Ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Πτωχοπροδρόμου, ἀγνώστου	196
21. Ἀκριτικὴ ποίησις : Ἀκριτικὸ νανούρισμα [δημοτικὸν]	200
22. Ὁ γιὸς τοῦ Ἀνδρόνικου [δημοτικὸν]	207
23. Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ [δημοτικὸν]	208
Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συνετάχθησαν καὶ τὰ εἰσαγωγικὰ σημειώματα εἰς τὰ μεσαιωνικὰ ἑλληνικὰ κείμενα.	209

III. Ἐκ τῆς συλλογῆς Ἀθαν. Διάφα - Δημ. Ζήση

1. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς [ποίημα], Δ. Σολωμοῦ	21
2. Ὁ Ἡράκλειος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Θρησκεία, Κ. Παπαρρηγοπούλου	33
3. Διὰ τὸν Ἀγνωστὸν Ἀκρίταν, Ἰω. Δαμβέργῃ	45

	Σελ.
4. Διάγγελμα τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου IB'	82
5. Ὁ Ἀμερικάνος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	93
6. Ὁ Τάκη-Πλούμας (ποίημα), Μιλτιάδου Μαλακάση	119
7. Ἀθηναϊκὸν Πάσχα (ποίημα), Γεωργίου Σουρῆ	136
8. Διαχύσεις (ποίημα), Γεωργίου Σουρῆ	140
9. Ἡ καλύτερή μου ἀρχιχρονιά, Χρ. Χριστοβασίλη	161
10. Ὁ σκάρος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	172
11. Γαλήνη (ποίημα), Λάμπρου Πορφύρα	180

V. Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Μακροπούλου

1. Ἡ φιλοξενία, Χρ. Χριστοβασίλη	123
2. Ἀπὸ τὸ περὶ «ὀφφικιαλίων» τοῦ Γεωργίου Κωδινού :	
Ὁ «νιπτὴρ»	188
3. Ἀπὸ τὸ «Χρονικόν» τοῦ Ἰωάννου Κανανοῦ :	
Περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου κατὰ τὸ 1422 ἔτος	191
4. Ἀπὸ τὸν «Θοῖνον» τοῦ Δούκα :	
Θοῖνος	194

V. Ἐξ ἄλλων συλλογῶν

1. Ὁ Ἀσωτος υἱὸς (συλλογὴ Δ. Μπαντούνα — Δημ. Πετροπούλου διὰ τὴν Ε' τάξιν), Παντελεήμονος Φωστίνη	7
2. Ὁ Ἀλὴ - Πασᾶς (ποίημα), (συλλογὴ Ἀριστ. Βεκιαρέλη διὰ τὴν Δ' τά- ξιν νέου τύπου), Ἀριστ. Βαλαωρίτου	81

Εκτύπωσης ΑΓΓ. ΑΘ. ΚΛΕΙΣΙΟΥΝΗ, Νεοφ. Μεταξά 29
Βιβλιοδεσία ΑΝΔΡ. ΣΙΔΕΡΗ, Βερανζέρου 24

3400

£10

508

16os